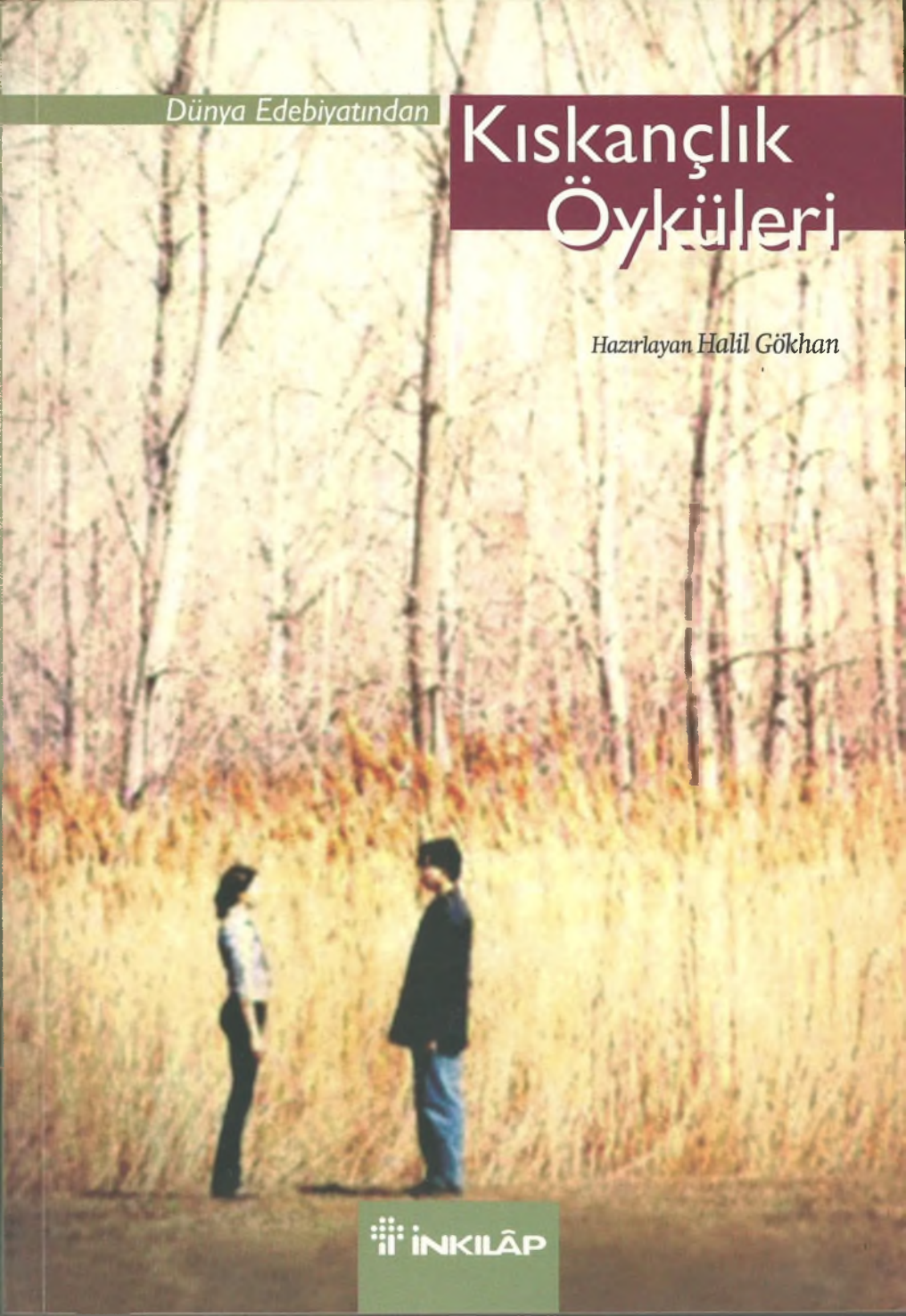
Dünya Edebiyatından

Kıskançlık Öyküleri

Hazırlayan Halil Gökhan

İNKILÂP

Kıskançlık Öyküleri

© *2004,* **Halil Gökhan**

© *2004,* **İnkılâp Kitabevi**
Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Fikir ve Sanat Eserleri Yasasının 34. maddesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Bu kitabın her türlü yayın hakları Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince İnkılâp Kitabevi Yayın Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir.

Editör **Hasan Öztoprak**

Araştırma ve Düzelti **Koray Unur**
Dizgi **Girişim Dizgi**

Baskı
ANKA BASIM
Matbaacılar Sitesi. No:38
Bağcılar-İstanbul

ISBN 975-10-2212-6

04 05 06 07 7 6 5 4 3 2 1

İNKILÂP
Ankara Caddesi, No:95
Sirkeci 34410 İSTANBUL
Tel: (0212) 514 06 10-11 (Pbx)
Fax: (0212) 514 06 12
posta@inkilap.com

www.inkilap.com

Dünya Edebiyatından

KISKANÇLIK ÖYKÜLERİ

(ANTOLOJİ)

Hazırlayan
Halil Gökhan

İNKILÂP

İÇİNDEKİLER

Kadın Gevezeliği – Anton Çehov 7
Kıskançlık – Muriel Cerf 13
Hayalperest Bir Kadın – Thomas Hardy 19
Şeyler ve Oyun – O. Henry 49
Bir Harlem Faciası – O. Henry 59
Aoste Şehrinin Cüzamlısı – Xavier de Maistre 67
Kıskançlık – Guy de Maupassant 89
İntikamcı Kadın – Marquis de Sade 97
Yazlık Elbiselerini Giymiş Kızlar – Irwin Shaw 107
Matriyona'nın Evi – Aleksandr Soljenitsin 119
Kıskançlık – Tibullus 169
Yürek Çöküntüsü – Stefan Zweig 173

ÖNSÖZ

DUR GİTME! SENSİZ NE YAPARIM?

"Perdeyi örterek işe başlıyorum. Kâğıtta tam 7 hareket -ya da kendi deyimimle işlem- yazıyor:

-Perdeleri çek. -Koltukları ört. -Aynaları gizle. -Kapıları kapat. -Işıkları söndür. -Her yer karanlık olsun. -Onu görmesinler."

Onu görmedikleri zaman hayat daha da kolaylaşıyor. O bir buhar bulutu gibi sımsıcak sarıyor içimi. İçime girince dünya nimetlerinden arınıp zevkin ta içine, tadına dalıyorum. Kaygan bir yolculuk sırasında her yanımı titreten o çıldırtıcı kenarlar...

Bir eşyadan söz eder gibi oluyorum. Ama maddi bir tutku, bağlılık değil bu. Onun bir eşya gibi olması, yaşamaması, bana dokunamaması, beni hissetmemesi beni asıl yaşatan ve ona bağlayan en büyük neden.

Ona hep yukarıdan bakıyorum. Bu zamanlarda beni görmüyor.

Tarif edilemeyene yaklaşmak tehlikelidir ama bu biraz da onun gibi olmak gibidir. Bu yüzden onunla aramızda hep belirli bir mesafe var. Bu, özlemi oluşturan ve aşkı nesneleştiren "platonik aralık"tan daha açık daha uzak bir şey.

Onu hatırlamak: Çok uzak bir fiil. Ben ona kelimelerden daha yakınım, anlamlardan daha açık ve ifadelerden daha tutarlı.

Bu çok yakın aşk, bu dipsiz uçurum beni yıkıyor. Beni ben yapan şeyin aynı zamanda beni mahveden (canıma okuyan) şey olması aşkı tutsaklık ve büyük acılar mertebesine ulaştırıyor.

Kıskançlıklarımı hep saklamayı tercih ettim. Kıskançlıklarımı belli etmenin başkalarına üzüntü vereceğini düşündüğümden yaptım bunu. Günün birinde gördüm ki kıskançlık ötekine doğrultulmuş bir silah ve yine de yaralar içindeyim. Her yerimden yaralanmışım. Bir kişisel eğitim cilvesi.

Bazıları için aşk ilişkisi yaralarla ilerler. Bu kanlı görüntü kara sevdanın kartografyasıdır onlar için ve benim asla yerim yoktur bu haritada. Onlarla aynı kıtada oturmam.

İtiraf ediyorum: Üzüntüler ve pişmanlıklar içinde kendimi kaybetmekten korkuyorum aslında. Ve bunun adına hep şöyle dedim sanki: Kendimi eğitmek ve yeteneklerimi geliştirmek. Kendimi eğiterek kıskançlıklarımdan kaçabileceğimi sandım.

Belki bu büyük bir yalandı. Aşkın doğasından kaynaklanan bir çürümeyi adlandıracak olursam şöyle diyebilirim: Her şeyin ve herkesin ilerlediğini sandığı bir dünyada hiçbir yere gitmeyen bir adım.

Kıskançlığın bir çürüme olduğunu düşünüyorum. Parçalara ayrılmanın, kabuklarından sıyrılmanın, yaralanmış iç kısmın açık havayla, mikroplarla, ruhun doğasıyla karşılaşmasının başlangıcı olarak...

Çürümekten neden kaçtığımı hepiniz anlarsınız. Ölümden kaçıyorum ve bir o kadar da kıskançlıktan. Öldüren kıskançlık yoktur; kıskançlık zaten öldürür. İçindeki müziği, yaşı, çocuğu, fahişeyi, avcıyı ve avı da...

Yerine hiçbir şey geçemiyor. Tedavisi yok. Buna karşılık madde ve eşya aşkını kıskançlıkla karıştıranlar içinse her zaman bir çıkış yolu ve kurtuluş var.

Yazmak ve yalan söylemek birbirlerinin kardeşi iki fiil. Sürekli reddettiğim ve kaçtığım bir şey hakkında yüksek perdeden sözler söylemek benim için o kadar imkânsız ki...

Duygusal eğitim dediğim zaman bir eşyadan söz eder gibi oluyorum. Ama maddi bir tutku, bağlılık değil bu. Onun bir eşya olması, yaşamaması, bana dokunamaması, beni hissetmemesi beni asıl yaşatan ve ona bağlayan en büyük neden.

Onun canlı olmaması, ölü olması. Beni ona bağlayan en büyük suç.

* * *

Benden kıskançlığın doğasına ilişkin büyük sözler bekliyorlar. Ondan kaçıyorum. Bundan daha büyük bir söz olabilir mi? Avından kaçan biri gibi davranmak isterdim ama burada av benim.

Büyük sözler yerine sesler. Büyük Sesler.

Dur gitme! Yapma! Sensiz ne yaparım!

Halil Gökhan

Anton Çehov

KADIN GEVEZELİĞİ

Genç bir kadın olan ve o sabah Kırım'dan gelmiş bulunan Natalya Mihaylovna öğle yemeği yiyor ve hiç durmadan kocasına Kırım'ın güzelliklerini anlatıyordu. Sevinmiş olan kocası, karısının heyecan dolu yüzüne sevgi ile bakıyor, onu dinliyor, arada sırada da ona sorular soruyordu. Laf arasında:

"Diyorlar ki Kırım'da hayat çok pahalı imiş?" dedi.

"Bilmem ki ne diyeyim? Bence, şekerim, oradaki hayat pahalılığını büyütüyorlar. Şeytan, onu tasvir ettikleri gibi korkunç değildir. Mesela biz Jülya Petrovna ile çok rahat ve konforlu bir evi yirmi rubleye tutmuştuk. Yavrucuğum, her şey yaşamasını bilmeye bağlıdır. Tabi dağlara filan, mesela Ay - Petri'ye çıkmaya kalkar, beygir, kılavuz tutarsan, elbette o zaman pahalıya mal olur. Hem de müthiş pahalı!.. Vasiçka, oranın dağlarını bir görsen!.. Düşün bir kere, yüksek yüksek, kiliseden bin defa daha yüksek dağlar!.. Tepeleri öyle dumanlı, öyle dumanlı, öyle dumanlı ki... Eteklerinde ise kayalar... Çamlar... Ah, hatırlamak bile istemiyorum."

"Ha, bak hatırıma gelmişken söyleyeyim... Sen yokken ben bir dergide, oradaki kılavuzlara dair bir yazı okudum. Bunlar ne edepsiz adamlarmış!.. Kuzum bunlar gerçekten de öyle olağanüstü insanlar mı?"

Natalya Mihaylovna tiksinti ile suratını buruşturdu, başını salladı:

"Basbayağı kılavuz işte... Hiçbir özellikleri yok... Zaten ben onları uzaktan, belli belirsiz görmüştüm. Onları bana göstermişlerdi ama ben aldırış etmemiştim. Şekerim, zaten bu çeşit insanlara eskiden beri hiç sempatim yoktur."

"Söylediklerine göre bunlar müthiş birer Don Juan'mış!."

"Olabilir... Öyle iğrenç kadınlar var ki..."

Natalya Mihaylovna, güya korkunç bir şey hatırlamış gibi birdenbire yerinden fırladı, ürkmüş bakışlarla, yarım dakika kadar kocasını süzdü, sonra, her kelimeyi uzatarak:

"Vasiçka sana, ne ahlaksız kadınlar bulunduğunu anlatayım," dedi. "Ah ne ahlaksız kadınlar! Hem de aşağı veya orta tabakadan değil de, şu kurumlarından geçilmiyen aristokrat kadınlardan bahsediyorum. Müthiş bir şey... Âdeta gözlerime inanamamıştım... Ölsem yine hatrımdan çıkmayacak!.. İnsan nasıl da bu kadar aşırıya gidebilir, bilmem ki... Vasiçka, canım anlatmak bile istemiyor... Mesela yol arkadaşım Jülya Petrovna'yı alalım... Bunun fevkalade iyi bir kocası, iki de çocuğu var... İyi bir aileye mensup, her zaman da namusluluk taslar, durur... Bir gün ne olsa beğenirsin?.. Ama şekerim, tabii *entre nous*(*) kimseye söylemeyeceğine namusun üzerine söz verir misin?

"Allah Allah... Tabii canım kimseye söylemem!"

(*) Fr. Aramızda. (ç.n.).

"Namusun üzerine söz veriyor musun?.. Bak karışmam! Sana inanıyorum..."

Kadın elindeki çatalı bir kenara bıraktı, yüzüne esrarlı bir mana vererek fısıltı ile anlatmaya başladı:

"Bak şöyle bir şey oldu... Bu Jülya Petrovna dağa gitmişti. Hava çok güzeldi. O kılavuzuyla önden gidiyordu... Biraz geriden de ben gidiyordum. Üç, dört verset gitmiş, ya gitmemiştik, biliyor musun Vasiçka, birdenbire Jülya haykırdı ve göğsünü tuttu, yanındaki kılavuz onu belinden yakaladı, yoksa eğerden yuvarlanıp gidecekti. Ben de kılavuzumla yanına koştum. 'Ne var? Ne oluyorsun?..' dedim. Arkadaşım 'Ah,' diye bağırıyordu, 'ölüyorum.' 'Üstüme bir fenalık geldi... Daha fazla gidemem! Ne kadar korktuğumu tahmin edemezsin!.. Şu halde geri gidelim,' dedim. 'Hayır Natalya,' dedi, 'geri gidemem!. Bir adım daha atsam mutlaka sancıdan ölürüm. Üzerime bir ispazmoz geldi.' Arkadaşım bunları söyledikten sonra, allah rızası için şehre dönüp odasındaki damlayı alıp getirmemiz için bana ve kılavuzumuz Süleyman'a yalvarmaya başladı."

Kocası alnını kaşıyarak:

"Dur hele," diye mırıldandı. "Seni pek de anlıyamıyorum. Sen bundan önce şu kılavuzları ancak uzaktan gördüğünü söylemiştin!." Şimdi ise Süleyman adlı birinden bahsediyorsun."

Kadın hiç bozulmadan suratını ekşitti:

"Aman sen de, yine kelimelere takılıyorsun!.. Hakkımda şüphe edilmesine dayanamam! Dayanamam!. Budalaca bir hareket vesselam!

"Takıldığımız falan yok amma... Ne diye yalan söylüyorsun? Tatarlarla dağlara çıkmışsın, pekâlâ! Ama yalana ne lüzum var?"

Kadın öfkelendi:

"Hiç! Tuhaf adam!. Süleyman'ı kıskanıyor! Kılavuzsuz dağlara nasıl gidebileceğini düşünüyorum! Madem ki oradaki yaşama tarzını, bilmiyorsun, anlamıyorsun, sus bari! Ağzını kapa! İnsanın yanında kılavuz olmadan oradan adım bile atılmaz!

"Daha neler!"

"Rica ederim, öyle aptal aptal sırıtma!. Ben Jülya değilim. Ben onu mazur görmüyorum. Gerçi ben de melek olduğum iddiasında değilim ama, o kadar da aşırı gidenlerden değilim... Benim Süleyman hiçbir zaman haddini aşmış değildir... Hayır! Mesela Mehmetkul Jülya'nın yanından hiç ayrılmadığı halde, saat on biri çalar çalmaz ben 'E haydi bakalım Süleyman, marş!' kumandasını verirdim. Benim budala Tatarım da kalkıp giderdi. Şekerim, ben onu hep yumruk altında tutardım. Mesela paradan veyahut bir başka şeyden söz açtı mı, ben hemen: 'Ne? Nasıl? Nasıl?' diye ona bir çıkışırdım. Onun da korkudan ödü patlardı. Hah, hah, hah... Bilsen Vasiçka, gözleri kömür gibi simsiyah. Öyle gülünç, budalaca bir yüzü var ki... Ben onu öyle bir baskı altında tutardım ki... Na.."

Kocası, ekmek hamurundan yaptığı yuvarlaklarla oynayarak:

"Tahmin ediyorum!" diye mırıldandı.

"Seninki de saçma Vasiçka!.. Ben senin düşüncelerini biliyorum.. Ne düşündüğünü tahmin ediyorum. Ama seni temin ederim ki gezinti zamanlarında bile haddini bilirdi. Mesela dağa veyahut Uçansu şelalesine gidiyoruz, ben ona daima 'Süleyman, arkadan geleceksin! Dikkat et!' uyarısında bulunurdum. O zavallı da daima arkadan gelirdi, hatta... En hissi yerlerde bile ben ona 'Ne olursa olsun bir Tatar oldu-

ğunu, benim de bir devlet müşavirinin karısı olduğumu unutmayacaksın!' demekten geri kalmazdım. Hah hah!"

Kadın bir kahkaha attı, sonra acele etrafına bir göz gezdirdi ve yüzüne korkmuş bir ifade vererek fısıldadı:

"Ama Jülya!. Ah şu Jülya!. Vasiçka ben anlarım, insan hayatta niçin biraz kâm almasın, niçin eğlenmesin? Bütün bunlar mümkün... Şakalaş, seni kimse ayıplamaz, ama bunları ciddiye almak, olay çıkarmak... Hayır, ne dersen, de ama, ben bunu anlamam! Düşün ki, kıskanıyordu.. Budalaca bir hareket değil mi?. Bir gün Mehmetkul, bana gelmişti, Jülya evde yoktu. Tabii ben de Mehmetkul'u kendi odama çağırdım. Şuradan buradan konuşmaya başladık. Biliyor musun onlar çok hoş insanlar. Farkına varmadan geceyi geçirdik. Derken, birdenbire içeri Jülya girdi. Bana, Mehmetkul'a bir saldırdı. Birtakım numaralar yaptı. Doğrusu Vasiçka bunu bir türlü anlamıyorum."

Vasiçka öksürdü, kaşlarını çattı ve odanın içinde dolaşmaya başladı. Acı bir gülümseyişle:

"Diyecek yok doğrusu" dedi. "Orada neşeli vakit geçirmişsiniz!"

Natalya Mihaylovna gücendi:

"Ne saçma şey," dedi. "Senin ne düşündüğünü ben biliyorum. Sen her zaman böyle iğrenç şeyler düşünürsün!. Artık sana hiçbir şey anlatmayacağım! Hayır, anlatmayacağım!."

(çev. Hasan Ali Ediz)

Kadın öfkelendi:

"Hiç! Tuhaf adam!. Süleyman'ı kıskanıyor! Kılavuzsuz dağlara nasıl gidebileceğini düşünüyorum! Madem ki oradaki yaşama tarzını, bilmiyorsun, anlamıyorsun, sus bari! Ağzını kapa! İnsanın yanında kılavuz olmadan oradan adım bile atılmaz!

"Daha neler!"

"Rica ederim, öyle aptal aptal sırıtma!. Ben Jülya değilim. Ben onu mazur görmüyorum. Gerçi ben de melek olduğum iddiasında değilim ama, o kadar da aşırı gidenlerden değilim... Benim Süleyman hiçbir zaman haddini aşmış değildir... Hayır! Mesela Mehmetkul Jülya'nın yanından hiç ayrılmadığı halde, saat on biri çalar çalmaz ben 'E haydi bakalım Süleyman, marş!' kumandasını verirdim. Benim budala Tatarım da kalkıp giderdi. Şekerim, ben onu hep yumruk altında tutardım. Mesela paradan veyahut bir başka şeyden söz açtı mı, ben hemen: 'Ne? Nasıl? Nasıl?' diye ona bir çıkışırdım. Onun da korkudan ödü patlardı. Hah, hah, hah... Bilsen Vasiçka, gözleri kömür gibi simsiyah. Öyle gülünç, budalaca bir yüzü var ki... Ben onu öyle bir baskı altında tutardım ki... Na.."

Kocası, ekmek hamurundan yaptığı yuvarlaklarla oynayarak:

"Tahmin ediyorum!" diye mırıldandı.

"Seninki de saçma Vasiçka!.. Ben senin düşüncelerini biliyorum.. Ne düşündüğünü tahmin ediyorum. Ama seni temin ederim ki gezinti zamanlarında bile haddini bilirdi. Mesela dağa veyahut Uçansu şelalesine gidiyoruz, ben ona daima 'Süleyman, arkadan geleceksin! Dikkat et!' uyarısında bulunurdum. O zavallı da daima arkadan gelirdi, hatta... En hissi yerlerde bile ben ona 'Ne olursa olsun bir Tatar oldu-

ğunu, benim de bir devlet müşavirinin karısı olduğumu unutmayacaksın!' demekten geri kalmazdım. Hah hah!"

Kadın bir kahkaha attı, sonra acele etrafına bir göz gezdirdi ve yüzüne korkmuş bir ifade vererek fısıldadı:

"Ama Jülya!. Ah şu Jülya!. Vasiçka ben anlarım, insan hayatta niçin biraz kâm almasın, niçin eğlenmesin? Bütün bunlar mümkün... Şakalaş, seni kimse ayıplamaz, ama bunları ciddiye almak, olay çıkarmak... Hayır, ne dersen, de ama, ben bunu anlamam! Düşün ki, kıskanıyordu.. Budalaca bir hareket değil mi?. Bir gün Mehmetkul, bana gelmişti, Jülya evde yoktu. Tabii ben de Mehmetkul'u kendi odama çağırdım. Şuradan buradan konuşmaya başladık. Biliyor musun onlar çok hoş insanlar. Farkına varmadan geceyi geçirdik. Derken, birdenbire içeri Jülya girdi. Bana, Mehmetkul'a bir saldırdı. Birtakım numaralar yaptı. Doğrusu Vasiçka bunu bir türlü anlamıyorum."

Vasiçka öksürdü, kaşlarını çattı ve odanın içinde dolaşmaya başladı. Acı bir gülümseyişle:

"Diyecek yok doğrusu" dedi. "Orada neşeli vakit geçirmişsiniz!"

Natalya Mihaylovna gücendi:

"Ne saçma şey," dedi. "Senin ne düşündüğünü ben biliyorum. Sen her zaman böyle iğrenç şeyler düşünürsün!. Artık sana hiçbir şey anlatmayacağım! Hayır, anlatmayacağım!."

(çev. Hasan Ali Ediz)

Muriel Cerf

KISKANÇLIK

Bana düşünme fırsatı verdiği tek an, ağzının içinde, benim o çok sevdiğim, hatta şu anda, bu aşkın hemen hemen tamamını kıskançlığın yoğun maddesinin oluşturduğu şu anda bile hâlâ sevdiğim ağzının pembe-kırmızı küçük oyuğunun içinde, ona olan arzumun kızışmış kanıtının bulunduğu andı; öyle ki bu aşk, insanı altüst eden, sıkıntılı bir duyguya dönüşüyor ve onun bana düşünme fırsatı verdiği şu şahane felasyonların her birinde, gitgide nefrete yaklaştığımı hissediyordum.

Sözünü ettiğim bu anlarda, ona kirpiklerimin arasından kaçamak bakışlar atıyor, dilsel becerisinin kesinlikle hak ettiği kırk beş dakika boyunca sürdürebilmeyi umduğum bir tantracı keşiş ilgisizliğiyle, bu çenginin cinsel organımla neler yaptığını dikkatle gözlemliyordum; bir Bizans imparatorunun krallık asasıymış gibi onu saygı dolu parmaklarıyla sarıyor, inanılmaz biçimde ona ait olan bu şeyle, sofuca bir otoriteyle ilgileniyor, ucuna küçük bir öpücük kondurarak

ona şefkat gösteriyor, dolgun etli dudaklarını her yerinde gezdiriyordu ve bu, kamışımın üstüne, onu örten ve onunla birlikteyken olan şu sürekli ve neredeyse ağrılı ereksiyonlardan birine ulaşıncaya dek sertleştiren, büyülü bir örtünün hafifçe düşüşü gibiydi –ve ben o zaman, bundan çok daha fazla acı veren bir şeyi düşünmekten kendimi alamıyordum: böyle, bütünüyle ona bağlı, kim bilir daha kaç kişi, ve o, top atışının bile rahatsız edemeyeceği, gözünü kırpmayan bir beden terbiyecisi.

Sonra, bir anne şefkatiyle, parmaklarını, ateşi yükselen bir çocuğun alnına koyar gibi kamışıma dayıyor ve ben onun, bir denizgülü gibi yumuşak ve dalgalanan ağzıyla, beni, içinde boğulduğum sulardan çekip çıkardığı duygusuna kapılıyordum; sonra o, titiz diliyle, sünnet derimin çevresini işliyor, titreyen sertliğim boyunca ilerliyor ve ona olan aşkımın kırmızı ve gizli derinliklerine kadar gidiyordu; sonra, dikkatli ve çalışkan dili, neşeli bir ciddiyetle, beni tatlı bir sarhoşluğun derin uyuşukluğu içine çekiyordu –tam o anda, ben, ağzının dar ve kaygan yuvarlağının ve onun, ona vermeyi uygun gördüğü ritmin, andanteden en şiddetli allegroya ve kaçınılmaz finale geçişin tümüyle tutsağı oluyordum. Evet, o dünyanın en iyi pipo yontucusuydu ve ben bunu hoş görmüyordum.

Sözünü ettiğim akşam, onun, sindirimi kolaylaştırıcı ilacını, koca bir yudum spermayı ve onun mineral tuzlarını, sülfatları, fosfatları, karbonatları ve ölü çocuk hayaletlerini, bir brikin yelkenlerini kolalayabilecek maddeyi yutmasına karar verdiğimde, saat 22:30'u gösteriyordu ve ben ilk kez, onun bunu tüyler ürpertici bulmasını ve o kadar çok gülmeksizin elmacıkkemiklerinin ağrımasını, yükümlülüğünün ortasında sırtına sancılar girmesini, onu ağzının içine ala-

rak, diş etlerini kül oluncaya dek kavurmasını, bir diş iltihabının hemen dişini düşürmesini, onun çıngıraklıyılanın zehrini yutmuş gibi zehirlenmesini, kısacası bunu artık hiç kimseye bu kadar ustalıkla yapamamasını diliyordum –ve bir deniz canavarının menisini, belki de onun tadacağı ve çevik bir gırtlak hareketiyle (öldürülmüş bir serçeyi mideye indirmeye kararlı bir dişi kedi gibi) yutacağı son meniyi –son, çünkü o bana ihanet edecekti ve ben onu kovacaktım, çünkü artarda olmaktan çok eşzamanlı olan bu tür olaylar söz konusu olduğunda, ne kadar erken davranılırsa o kadar iyi olurdu ve diğerlerinin ona böylesine şatafatlı biçimde öğrettiği şeyi onun bu diğerlerine sunmasını beklemeye devam etmem yararsızdı- ağzına boşalttığımda saat tam 23:15 olacaktı, bir dakika erken değil.

O akşam, onun ensesini okşamamaya, başını tutmamaya, dilsel senfoninin devinimlerini hiçbir biçimde hızlandırmamaya dikkat ettim –bu fellasyonun bitiminde, yukarıda sözünü ettiğim kırk beş dakikanın sonunda, elimde hiçbir kesin kanıt olmasa da, ipuçlarına dayalı pek çok kanıtın bulunduğu, önceden işlenmiş bir zinadan dolayı cezalandırılıp soluğunun kesilmesi ve boğuk bir hıçkırıkla birlikte ölmesi yerinde olurdu.

O cehennemin en iyi parçasıydı, bir melek kadar güzel ve oldukça zekiydi, onunla, cehennemin en iyi parçası olduğu için evlenmiştim, oysa onda, ensesinden topuklarına kadar akan şu karaelmas parıltısının görülmesine artık dayanamıyordum, daha yavaş sevgilim, görüldüğü anda gözleri kör edebilen şu güzelliğe ve biraz daha yakından bakıldığı takdirde fark edilebilen şu zekâya, Floransalılara özgü zarifliğinin gerektirdiği ve ben artık burada olmadığımda, o elimden alındığında, sizi de ansızın yakalayabilecek olan zekâya,

keskin, delici, parlak bakışında ve yüzünü canlandıran ve daha sonra kırıştıracak olan her ürpertide ortaya çıkan şu zekaya da artık dayanamıyordum. Zekiydi, sözünü ettiğim akşam, saat 22:39'da, öyle oyunbaz, öyle yöntemli ve öyle becerikli olan şu dilinin ucuna kadar zekiydi –ve karım, kendi alanına, sihirli birkaç hektarına, büyük bir saygı duyduğu erkeğin (ve ona bunu böyle bir alanla göstermesi, zavallıyı mahkûm eden şeyin kendisiyle aynıydı) yüzü ve bedenine bakmak için geri çekilir, kendisinden memnun olup olmadığımı sormak için güzel çekik gözlerini gözlerime dikerdi, bu kuşkusuz bir fahişe sorusuydu ve o benim karımdı, *Neşideler Neşidesi*'ndeki kadar yüce bir eşti ve bu kadın beni seviyordu, onun sayesinde, ben, göbekli bir nikâh memurunun karşısında, en çılgın aşkı solduran ve evcilleştiren, sürekli kontrol altında tutulan kurumun içine, çaresi bulunmaz gibi görünen bir tutku sokmuştum: Tristan, Iseut'le evlenmişti ve onunla, yasal koşullarda günde üç dört kez sevişiyordu, tamamen doyuma ulaşan Iseut, hemen sonra, benim dizlerimin bağını çözen sevimli bir ağırbaşlılıkla altın sarısı saçlarını örüyor, yıkanmaya, keselenmeye, bir dergi okumaya gidiyordu ve beni az önce, kendilerinin doyuma ulaştıkları anda gittikleri şu bilinmeyen uçurumlara sürükleyen kükürt gözlü büyücü, o aynı büyücü, Vermeer'in bir resminin dinginliğiyle, sirkeli, tuzlu, biberli bir zeytinyağı sosunun simyasıyla uğraşmaya, tamamen benim zevkime göre, kan, sosa bulanmış etin altından boncuk boncuk sızacak biçimde ve –ama- az önce, hemen orada, kendi mutsuzluğu uğruna benim için pipo yontarken gösterdiği aynı sağduyulu ciddiyetle et kızartmaya gidecektir: işte böyle, çekik perdeler ardında, apaçık bir kötülükle, sıradan, kaba saba ve cahil olmasının, kıskanç bir erkek için, migrenlerin, kuralların ve

bunların yarattığı can sıkıcı ilişkilerin tatlı ilacı olmasının getireceği rahatlıktan beni mahrum etmek, kıskanç adamın şakaklarını bu merhemden yoksun bırakmak için çırpınıp duruyordu: evli bir kadının kaçınılmaz sıkıcılığı. Kesinlikle uzman ve edepsiz küçük bir dil, yukarı çıktığında, aşağı kaydığında, törpülediğinde ve kayak yaptığında, saat 22:51'di ve benim cehennemlik karım, kamışımı gırtlağının dibine kadar sokuyor, bademciklerinin patlamasını arzuladığını düşündürecek biçimde, kör keskinin şiddetle çarpmasını bekliyordu; o halde, şu ateşli kadın azgınlığını ve şu piyanist dokunuşunu kim bilir daha kaç kişiye göstermişti, ah, biraz daha beyinsiz olanları, bana bu büyücüyü bahşettiği için, tanrıya değil de, yukarıda bahsettiğim cehenneme şükrettiklerinde ondan nefret eder, doğaüstü güçleri yüzünden ve bunları artık hiç kimsenin üzerinde uygulamasın diye onu yakmak isterdim. Çıkıyor, geliyor, sarıyordu, ah, keşke bir diş darbesiyle beni iğdiş etseydi, o zaman derdim de, tasam da kalmazdı, evet, ama belki şu an için değil, kemikli, küçük bileğini kavrayıp ona yardım ederek, sözünü ettiğim saatte, pembe-kırmızı oyuğa teslim olurdum, karım başını omzumun çukuruna yaslar ve ben, her zamanki gibi o anda, çocukluğumun evine –bir saray, kraliçesi de, daha on sekizinde bile olmayan şu güzel kadın olurdu– girdiğimi sanırdım.

Şu anda, altmış yaşında olan güzel ve sevimli karımın, onu, ihanet edenlere ya da hainlere verilen cezaya çarptırarak, tatma ve konuşma organından sonsuza dek yoksun bırakmış olmanın verdiği korkunç vicdan azabının yakamı bırakmadığı, uykusuz geçen o on beş bin üç yüz kırk geceden haberi yok.

(çev. Halil Gökhan)

Thomas Hardy

HAYALPEREST BİR KADIN

William Marchmill, Yukarı Wesse'teki meşhur Solentsea plajlarında yaptığı pansiyon araştırmalarından sonra otele karısının yanına döndü. Karısı, çocukları da yanına alarak sahilde dolaşmaya gitmişti. Marchmill de, otelin asker görünümlü kapıcısının işaret ettiği yöne doğru yürümeye başladı.

Yürürken aynı zamanda bir şeyler okuyan karısını gördüğünde: "Tanrım, ne kadar da uzaklaşmışsınız! Soluk soluğa kaldım," dedi Marchmill sabırsızlıkla. Üç çocuk dadılarıyla birlikte epeyce ileriden gidiyorlardı.

Bayan Marchmill, kitabın kendisini içine çektiği hayallerden uyandı. "Evet," dedi. "İşin o kadar uzun sürdü ki, o kasvetli otelde oturmaktan sıkıldım. Yine de bana ihtiyacın olduysa özür dilerim, Will."

"Doğrusunu söylemek gerekirse otelden ben de pek memnun kalmadım. Havadar ve rahat diye anlattıkları odaları aslında son derece havasız ve rahatsız. Yeni bulduğum

odanın bize uygun olup olmadığına bakmaya gelir misin? Doğrusunu söylemek gerekirse ondan daha iyisine rastlamadım. Şehir çok dolu, fazla oda kalmamış."

Çocukları yürüyüşlerine devam etmeleri için dadılarıyla bırakıp birlikte geri döndüler.

Dengeli yaşları, uyumlu karakter özellikleri, ortak beklentilerinin yanında bu çift yapı olarak birbirinden çok farklıydı. Çok sık tartışmamalarına rağmen, adamın aşırı serinkanlı olmasa da sakin tavrıyla, karısının fazla heyecanlı ve neşeli oluşu birbirine tamamen zıttı. Zevkleri, ilgi alanları, önemli ya da önemsiz hiçbir özellikleri, ortak bir noktada buluşmuyordu. Marchmill, karısının beğenilerini, eğilimlerini biraz saçma bulurken, karısı da onun çıkarcı ve materyalist olduğunu düşünüyordu. Adam kuzeydeki gelişen bir şehirde silah üretimiyle uğraşıyordu ve işi bütün hayatıydı, karısı ise şu eskimiş kibar tabirle onun ilham perisi olarak tanımlanabilirdi. Kocasının ürettiği her şeyin yaşamları yok etme amaçlı olduğu ne zaman aklına gelse içi merhametle ürperen, hassas ve heyecanlı biriydi Ella. O silahlardan hiç değilse bir kaçının, korkunç haşaratların ve kendilerinden zayıf türlere karşı en az insanlar kadar acımasız olan hayvanların kökünün kurutulması için kullanıldığına kendisini inandırarak soğukkanlılığını korumaya çalışıyordu.

Kocasının böyle bir mesleği olması, Ella'yı bugüne kadar rahatsız etmemişti. Gerçekten de, bedeli ne olursa olsun rahat bir yaşam sürme isteği, bütün iyi annelerin öğrettiği temel ahlak kuralları, onu, William'la evlenerek, balayını geçirip, düşünme aşamasına gelene kadar bütün bunlar üzerine kafa yormaktan alıkoymuştu. Fakat sonradan, karanlıkta bir nesne görmüşcesine irkilip, olanları merak etti, zihninde tarttı, bunun sık rastlanan bir şey olup olmadığını,

içinde altın, gümüş ya da kurşun bulunup bulunmadığını, bazı şeylere engel mi destek mi olduğunu, kendisi için ne ifade ettiğini ya da etmediğini kestirmeye çalıştı.

Bazı belirsiz sonuçlara vardığında, kocasının duygusuzluğuna ve kabalığına acıyarak, kendine acıyarak ve William'ın haberi olsa bile rahatsızlık duymayacağı hayali uğraşlara, hayallere, rüyalara karşı beslediği hassas ve narin duygularını dışa vurarak içini rahatlatıyordu.

Zayıf, ufak tekef görünüşlü bir kadındı Ella, ince yapılıydı, hareketleri ani ve kıvraktı. Koyu renk gözlerinin her bir gözbebeğinde ruh halini yansıtan muhteşem parlaklık ve aydınlıkta kıvılcımlar vardı ve bu kıvılcımlar sıklıkla kocasının erkek arkadaşlarına ve sonunda kendisine de sıkıntı veriyordu. Kocası uzun boylu, iri yapılıydı, kahverengi sakallarıyla düşünceli bir ifadesi vardı ve belirtmek gerekir ki karısına karşı her zaman kibar ve hoşgörülüydü. Anlaşılır cümlelerle konuşurdu ve silahları bir gereklilik haline getiren dünya olayları onu fevkalade memnun ederdi.

Karı koca aradıkları eve varıncaya dek yürüdüler. Deniz manzaralı, dört mevsim yeşil kalan ve rüzgarı kesen ağaçlarla dolu bir bayırda kurulmuş, taş basamaklardan geçerek verandaya ulaşılan bir evdi bu. Üstünde numarası yazılıydı fakat diğer evlerden daha büyük olmasının yanında, pansiyon sahibesinin inatla Cobourg House diye adlandırmasıyla ünlüydü. Gerçi herkes burayı "Yeni Meydan, 13 numara," diye bilirdi. Bölge şu sıralarda aydınlık ve canlıydı; fakat kışın, astarı ve eklenti yerleri görünecek kadar ince bir boyayla kaplanmış kapının önüne kum torbaları yerleştirmek, anahtar deliğini rüzgâra ve yağmura karşı tıkamak gerekiyordu.

Adamın dönüşünü bekleyen ev sahibesi, onları girişte karşıladı ve odalarını gösterdi. Onlara bir işadamının dul eşi

olduğunu, kocasının ani ölümüyle sıkıntıya düştüğünü anlattı ve büyük bir hevesle pansiyonunun rahatlıklarından bahsetti.

Bayan Marchmill yeri ve evi beğendiğini; fakat çok küçük olduğundan, bütün odaları tutmadıkları takdirde sığamayacaklarını söyledi.

Pansiyon sahibesi umutsuz bir ifadeyle düşünceye daldı. Ziyaretçilerin kiracı olmalarını çok istiyordu bunu onlara da açıkyüreklilikle söylemişti. Fakat odalardan ikisi, bekar bir adam tarafından sürekli olarak tutulmuştu. Genç kiracının sezon fiyatlarını ödemediği doğruydu fakat, bütün yıl orada kalıyordu, şimdiye kadar hiçbir sorun çıkarmamıştı, üstelik son derece hoş ve ilginç biriydi. Odaları yüksek bir fiyata kiraya verecek de olsa, onu kovmak istemiyordu. "Ama belki" diye ekledi, "bir süreliğine başka bir yerde kalmayı kabul edebilir."

Çift, bu son sözleri duymadan evden ayrıldı ve acentaya araştırmalarını arttırmasını söylemek niyetiyle otele döndü. Henüz çay içmeye başlamışlardı ki, pansiyoncu kadın aradı. Genç adamın, ziyaretçileri geri çevirmektense, odalarını üç ya da dört haftalığına boşaltma nazikliğini gösterdiğini söyledi.

"Çok ince bir davranış, ama onu bu şekilde rahatsız etmek istemeyiz." dedi Marchmill.

"Yo, bu onu rahatsız etmeyecek, sizi temin ederim!" dedi pansiyoncu kadın dokunaklı bir sesle. "Yani, demek istediğim, o değişik bir adamdır –dalgın, yalnız, hüzünlü– ve sezonda burada olmaktansa, güneybatı rüzgarları kapıya vurduğunda ve denizin dalgaları Meydanı ıslattığında, civarda kimseler yokken burada olmayı tercih eder. Değişiklik olsun diye kısa bir süreliğine karşı adada küçük bir kulübede kala-

cak." Böyle olunca, pansiyoncu kadın da onların gelebileceğini düşünmüştü.

Marchmill ailesi hemen ertesi gün evi tuttu, burası onlara çok uygundu. Hafif bir öğle yemeğinden sonra Bay Marchmill rıhtıma doğru gezintiye çıktı ve Bayan Marchmill, çocukları kumda oynamaya gönderdikten sonra, bir köşeye rahatça oturup etraftaki nesneleri incelemeye ve giysi dolabının kapağındaki aynanın yansıtma gücünü ölçmeye koyuldu.

Önceden genç bekara ait olan arkadaki küçük oturma odasında, diğerlerine göre daha şahsi mobilyalar buldu. Baskıları piyasada az bulunan eski püskü kitaplar, tuhaf bir gizlilikle köşelere yığılmıştı, önceki kiracı sezon müşterilerinin bu kitapları karıştırabileceğini düşünmemiş olmalıydı. Pansiyoncu kadın, Bayan Marchmill'in memnun kalmadığı herhangi bir şey olup olmadığını sormak için kapının eşiğinde dolanıp duruyordu.

"Burayı kendi küçük odam yapacağım", dedi Bayan Marchmill, "çünkü kitaplar burada. Sırası gelmişken, bizden önceki kişinin çok fazla kitabı varmış. Bazılarını okumamın sakıncası olmaz değil mi, Bayan Hooper?"

"Tabii ki olmaz bayan. Söylediğiniz gibi, çok fazla kitabı var. Edebiyatla ilgileniyor. O bir şair, -evet, gerçekten öyle- ve lüks içinde yaşamasına yetecek kadar olmasa bile, kendisine şiirle ilgilenme olanağı sağlayan küçük bir geliri var."

"Bir şair! Tanrım biliyordum."

Bayan Marchmill, kitaplardan birini açtı ve sahibinin ilk sayfada yazılı olan adını gördü. "Aman Tanrım!" diye devam etti, "-Robert Trewe- Bu ismi çok iyi biliyorum.Tabi ya; Yazılarını da öyle! Demek bu tuttuğumuz oda ona ait ve evinden kovduğumuz kişi de o!"

Ella Marchmill, birkaç dakika sonra Robert Trewe'u meraklı bir şaşkınlıkla düşünmeye başladı. Ella'nın hikayesi bu merakını gayet iyi açıklıyordu. Mücadeleci bir yazarın tek kızı olarak, son bir iki yıldır, evlilik hayatının günlük dertlerinin ve sıradan bir adamdan üç çocuk doğurmuş olmanın sıkıntısının yol açtığı bir durağanlığa sürüklenirken, önceleri berrak ve canlı olan şimdilerdeyse köşeye kıstırılmış hislerini uygun bir kanala akıtma çabasıyla şiir yazmaya merak sarmıştı. Bir erkek takma adıyla imzalanmış bu şiirler, birçok kez az tanınmış dergilerde, iki kez de daha bildik dergilerde yayımlanmıştı. Tanınmış dergilerden ikincisinde, Ella'nın coşkulu hislerle yazdığı, küçük karakterlerde basılmış yazısının olduğu sayfanın üstünde daha büyükçe basılmış Robert Trewe'a ait aynı konuyla ilgili birkaç mısra vardı. Aslında ikisi de, günlük gazetelerde de sözü edilen trajik kazalar atlatmışlardı ve bunu esin kaynağı olarak kullanmışlardı. Derginin editörü bu tesadüfü bir notla belirtmiş ve şiirlerin muhteşem oluşlarının kendisini onları bir araya getirmeye teşvik ettiğini belirtmişti.

Bu olaydan sonra Ella, diğer ismiyle "John Ivy", erkeklerin cinsiyet konusundaki umursamazlığıyla, kendisini hiçbir zaman kadın gibi göstermeye çalışmamış olan Robert Trewe'un imzasını taşıyan şiirleri dikkatle incelemeye başladı. Aslında, Bayan Marchmill, Robert Trewe'un yaptığının aksine takma ad kullandığı için mutluydu, dizelerindeki duyguların, girişken bir tüccarın üç çocuk annesi eşine ait olduğunu bilinse, kimse onun ilhamına inanmazdı.

Trewe'un şiirleri, ustalığından öte heyecanlı, mükemmelden öte süslü oluşlarıyla son dönemde ortaya çıkan önemsiz şairlerinkilerden ayrılıyordu. Simgeci ya da karamsar değildi, insanın en iyi durumlarını olduğu kadar en kötü-

lerini de görebilen birinin olabileceği kadar kötümserdi o. İçeriğin dışında şekil ve uyum kusursuzluğuna da zaman zaman önem vererek, sanatsal gücünü yoğun olarak hissettiğinde gelişigüzel kafiyelerle, her mantıklı eleştirmenin yazmasa daha iyi olacağını düşündüğü soneler yazmıştı.

Üzgün ve umutsuz bir kıskançlıkla Ella Marchmill, bu rakip şairin çalışmalarını kendi zayıf mısralarına gösterdiğinden çok daha büyük bir özenle sık sık gözden geçiriyordu. Onu taklit etmeye çalıştığında, onun seviyesine ulaşmadaki yetersiliği Ella'yı üzüntü nöbetlerine sokuyordu. Bu şekilde aylar geçti, bir gün, yayınevlerinden birinin listesinde Trewe'un eserlerini bir kitapta topladığını gördü ve şans eseri iyi yönde eleştirildiğini ve basım masraflarını rahatlıkla karşılayacak kadar satış yapıldığını öğrendi.

Bu ileri yönde adım John Ivy'e kendi eserlerini de derlemek ya da müsvedde halindekilerle daha önce yayınlanmış bazı şiirlerini kitap haline getirmek üzere toplama fikrini verdi. Basım için yüklü masraflar yapıldı; birkaç dergi onun bu zavallı kitabının farkına vardı; fakat kimse onun hakkında konuşmadı, kimse satın almadı ve on beş gün içinde piyasadaki varlığı sona erdi, -tabi ona varlık denirse.

Üçüncü kez bebek sahibi olacağını öğrendiğinde Ella'nın düşünceleri başka yönlere kaydı ve belki de evdeki yeni uğraşının etkisiyle, bu şiir macerasının acı sonu onu daha az etkiledi. Kocası doktor masraflarıyla birlikte yayıncının parasını da ödedi ve bu heves bir süreliğine unutuldu. Ama aslında Ella yüzyılın şairi olmasa da kendi tarzının bir öncüsüydü ve son zamanlarda eski ilhamını yeniden kazanmaya başlamıştı. Ve şimdiyse, garip bir tesadüf sonucu kendisini Robert Trewe'un odasında bulmuştu.

Düşünceli bir şekilde sandalyesinden kalktı ve bir tüccar eşinin merakıyla odayı incelemeye başladı. Evet, Trewe'un şiir kitabı da diğerlerinin arasındaydı. İçindekilere yeterince aşina olmasına rağmen, sanki biri tarafından kendisine yüksek sesle söyleniyormuşcasına okudu, sonra bazı sıradan işler için pansiyon sahibesi Bayan Hooper'ı çağırdı ve yine onu genç adamla ilgili olarak sorguya çekti.

"Eminim, onu görseniz siz de ilgilenirsiniz bayan, fakat o kadar utangaç biri ki karşılaşacağınızı sanmam." Bayan Hooper, kiracısının kendisinden önce burada kalan adamla ilgili merakını gidermeye çalışıyordu. "Uzun zamandır burada mı yaşıyor? Evet, yaklaşık iki yıldır. Kendisi burada değilken bile odaları tutuyor: buranın yumuşak havası göğsüne iyi geliyor ve istediği zaman buraya geri dönebileceğini bilmek hoşuna gidiyor. Genelde bir şeyler yazıyor ya da okuyor ve çok fazla kişiyle de görüşmüyor, aslında o kadar nazik biri ki, insanlar onu tanısalar onunla arkadaşlık etmekten zevk duyarlar. Her gün iyi huylu insanlarla karşılaşılmıyor."

"Ah, demek iyi huylu...ve kibar."

"Evet, ne zaman ihtiyacım olsa bana yardım eder. Bazen ona 'Bay Trewe bu aralar keyifsiz görünüyorsunuz.' dediğimde, 'Bunu nasıl anlayabildiniz bilmiyorum Bayan Hooper, ama gerçekten de öyleyim'der. 'Neden biraz değişiklik yapmıyorsunuz?' diye sorarım ve sonra bir iki gün içinde Paris'e ya da Norveç'e ya da başka bir yerlere yolculuğa çıkar ve sizi temin ederim ki döndüğünde çok daha iyi durumda olur."

"Ah öyle mi? kuşkusuz çok duygusal biri olmalı."

"Evet. Bununla birlikte bazı tuhaflıkları var. Bir keresinde, gece geç saatlerde bir şiirini tamamladığında odada yük-

sek sesle okuyarak bir aşağı bir yukarı gidip geliyordu; ve zemin çok ince olduğundan – ev kötü malzemeyle yapıldığından böyle olduğunu düşündüm – gece boyunca alt katta uyuyamadım. Ama aslında çok iyi anlaşıyoruz."

Bu, geleceği parlak bir şair hakkında yapılan bir dizi konuşmanın yalnızca başlangıcıydı. Yine böyle bir konuşma sırasında Bayan Hooper, Ella'nın daha önceden farketmediği bir şeye dikkatini çekti: yatağın başucunda, duvar kağıdının perdenin arkasında kalan bölümünde, kurşun kalemle bazı karalamalar vardı.

"Durun bir bakayım," dedi Bayan Marchmill, sesindeki şefkatle karışık merakı gizleyemeyerek, sevimli yüzünü duvara yaklaştırdı.

"Bunlar," dedi Bayan Hooper, olan bitenin farkında olan bir kadın tavrıyla, "şiirlerinin ilk fikirleri ve başlangıçları. Bir çoğunu silip çıkarmaya çalıştı, ama yine de okunuyorlar. Geceleri aklına gelen bir şiirle uyanıp, sabahleyin unutma korkusuyla duvara hızlıca karalıyor olmalı. Burada gördüğünüz dizelerin aynılarını sonradan dergilerde gördüm. Kimileri daha yeni; aslında şunu daha önceden görmemiştim. Birkaç gün önce yazmış olmalı."

"Ah, evet!.."

Ella Marchmill nedenini bilmeden heyecanlandı ve pansiyonun sahibesinden istediği bilgileri aldıktan sonra birden onun oradan gitmesini istedi. Edebi bir meraktan çok tarif edilemez bir özel merakla yazılanları yalnız olduğu bir anda okumak istedi; ve bu yüzden hareketine yoğun bir heyecan kazandıracağını düşünerek kadının gitmesini bekledi.

Belki de denizin çok hareketli olması nedeniyle, Ella'nın kocası, gemiyle açılıp, çok iyi bir denizci olmayan ka-

rısı yanında olmadan yolculuk etmeyi onunla yapacağı bir gezintiden daha cazip buldu. Ucuz tatilcilerin vapurlarının yanaştığı, kıyıya yalnız gitmeyi küçük görmüyordu Bay Marchmill. Gece yarılarına kadar süren danslar sırasında çiftler sendeleyerek bir anda birbirlerinin kollarına atılabiliyorlardı, karısına da yumuşak bir dille anlattığı gibi, bu çevre onu bu tür görüntülerin ortasına sokamayacağı kadar karmaydı. Bu yüzden, bu başarılı fabrikatör, buradaki konaklaması sırasında güzel bir değişilik yapıp, deniz havası alırken, Ella'nın hayatı -en azından dışarıdaki- son derece tekdüzeydi ve genel olarak sahil boyunca yaptığı yürüyüşlerden ve yüzmelerden ibaretti. Ancak, şiirsel dürtüsü yeniden canlandığından, içinde, çevresinde olanların bilincine varmasını zorlaştıracak kadar güçlü bir ateş yanıyordu.

Trewe'un son şiir kitabını ezberleyinceye kadar okudu ve şiirlerden bazılarıyla rekabet etmeye çalışarak boşuna zaman harcadı, başarısızlığının farkına vardığındaysa göz yaşlarına boğuldu. Kıyas kabul etmeyecek kadar üstün büyük üstadının uyguladığı manyetik çekimin kişisel parçası, kuramsallıktan ve zihinsellikten o kadar öteydi ki Ella'nın bunu anlaması mümkün değildi. Şüphesiz, bu adamın içinde yaşadığı, gece gündüz her an onu fısıldayan çevreyle kuşatılmıştı; fakat o hiç görmediği bir adamdı ve Ella'yı kışkırtan da ilk fırsatta ortaya çıkan, içinde uzun süredir beklettiği bir duyguyu kesinliğe kavuşturma arzusuydu.

Medeniyetin getirdiği fazla işlevsel koşullarda, aşkın doğal gelişim sürecine uygun olarak, kocasının ona karşı olan sevgisi, düzensiz bir arkadaşlığın dışında fazla uzun sürmedi; ve Ella'nın hâlâ ilgi isteyen canlı arzuları, aslında şansın getirebileceklerinden daha üstün özelliklere sahip bu şans eseri ortaya çıkmış malzemeyi beslemeye başladılar.

Bir gün, çocuklar dolabın içinde saklambaç oynarlarken telaş içinde bazı giysileri düşürdüler. Bayan Hooper bunların Bay Trewe'a ait olduklarını söyledikten sonra onları dolaba geri yerleştirdi. Saçma fikirlere kapılan Ella, öğleden sonra evde kimse yokken odaya girdi, dolabı açtı, giysileri çıkardı, bir yağmurluk bulup, başlığını takarak üzerine giydi.

"İlyas Peygamberin mantosu!" dedi. "Belki de onunla yarışabilmem için bana bu ilham verebilir, o muhteşem bir dahi!"

Bunları düşünürken gözleri nemlendi ve aynada kendisine baktı. Onun da kalbi bu paltonun içinde atmış, beyni Ella'nın asla ulaşamayacağı seviyelerdeki düşünceleri bu başlığın altında üretmişti. Bu adamın yanındaki zayıflığının farkına vardığında kendini kötü hissetti. Üzerindekileri çıkarmadan önce kapı açıldı ve kocası içeri girdi.

"Neler oluyor burada!"

Yüzü kıpkırmızı kesildi ve aceleyle üstündekileri çıkardı.

"Bunları şu dolapta buldum" dedi, "ve garip bir hevesle onları giydim. Ne yapmamı bekliyordun ki. Hiçbir zaman yanımda değilsin!"

"Hiçbir zaman değil miyim? Peki..."

O akşam, şaire karşı gizli bir şefkat beslediği belli olan pansiyon sahibesiyle uzun uzun konuştu, onun hakkında sohbet etmeye çok hevesliydi.

"Bay Trewe'la ilgileniyorsunuz, bunun farkındayım bayan," dedi; "ve az önce, yarın öğleden sonra buraya bazı kitaplarını almaya geleceği haberini yolladı, sizin odanıza gelip onlara bakmasının sakıncası olup olmadığını sordu."

"Ah, hayır yok!"

"Buralarda olursanız rahatlıkla Bay Trewe'la karşılaşabilirsiniz!"

Gizli bir sevinçle söz verdi ve onu düşünerek yatağa yattı.

Ertesi sabah kocası "Söylediklerini düşündüm Ell; çok uzun süre yanından ayrıldığımı ve seni yapacak çok fazla şey olmayan bu yerde yalnız bıraktığımı. Haklı olabilirsin. Bugün, deniz sakin olduğuna göre, seninle beraber yatla açılabiliriz."

Ella, belki de hayatında ilk defa böyle bir teklif karşısında mutlu olmamıştı. Ama yine de o anda kabul etti. Yola çıkış saati yaklaştığında hazırlanmaya gitti. Bir süre olduğu yerde düşündü. Artık açıkça aşık olduğu şairi görme isteği bütün her şeyin üstündeydi.

"Gitmek istemiyorum," dedi kendi kendine. "O buradayken dışarıda olmaya dayanamam! Ve gitmeyeceğim."

Kocasına da yata binmek konusundaki kararını değiştirdiğini söyledi. Kocası çok fazla umursamadı ve yoluna gitti.

Günün geri kalanında ev sakindi, çocuklar dışarı kumla oynamaya çıkmışlardı.

Perdeler, güneş ışığında, denizin duvara yumuşak, durgun çarpışlarıyla dalgalanıyordu ve bu sezon için kiralanmış yabancı müzisyenlerden oluşan Green Silesian grubunun müzik sesleri Coburg House civarındaki yürüyüşçüleri ve tatilcileri uzaklaştırmıştı. Kapının çalındığı duyuldu.

Bayan Marchmill, hizmetçilerden birinin kapıya bakmaya gittiğini duymadı ve sabırsızlanmaya başlamıştı. Kitaplar oturduğu odadaydı; fakat kimse gelmedi. Zili çaldı. Yukarı yanına gelen hizmetçiye:

"Kapıda bekleyen biri var," dedi.

"Oh, hayır bayan. Kapıdaki bey gideli çok oluyor. Ben kapıyı açmıştım," diye cevapladı hizmetçi ve o sırada Bayan Hooper, Ella'nın odasına geldi.

"Çok yazık!" dedi. "Bay Trewe gelmeyecekmiş!"

"Ama kapının çalındığını duydum, rüya mıydı?"

"Hayır, kapıyı çalan oda arayan ve yanlışlıkla buraya gelmiş biriydi. Bay Trewe, öğle yemeğinden hemen önce haber gönderip, onun için çay hazırlamama gerek olmadığını, kitaplara ihtiyacı olmadığını ve onları almaya gelmeyeceğini söylemiş."

Ella perişan bir haldeydi ve uzun bir süre, onun 'Ayrı Hayatlar' şiirini bile okuyamadı. Ne yapacağını şaşırmış kalbi çok acıyordu ve gözleri yaşlıydı. Islak çoraplarıyla çocuklar odaya girip, ona doğru koşturarak yaptıklarını anlatmaya başladıklarında, onları eskiden olduğunun yarısı kadar umursamadığının farkında değildi.

"Bayan Hooper, sizde burada yaşayan genç adamın bir fotoğrafı var mı?" Ondan bahsederken tuhaf bir biçimde utanıyordu.

"Evet, tabii. Yatak odanızdaki şöminenin rafındaki süslü çerçevede bayan."

"Hayır, orada dük ve düşesin fotoğrafları var."

"Evet, öyle; fakat o onların arkasında. Önceden onun fotoğrafı vardı ancak giderken: 'Tanrı aşkına, benim resmimi gelen yabancılardan saklayın. Beni izlemelerini istemiyorsanız altında onu göreceksiniz. Sizin onun resmine baktığınızı bilse bile bundan rahatsız olmayacaktır bayan. Kendisinden sonraki kiracının sizin kadar çekici bir bayan olduğunu bilseydi kendini gizlemeyi düşünmezdi belki."

"Yakışıklı mı?" diye sordu utanarak.

"Bana göre evet, belki bazıları beğenmeyebilir."

"Peki ya ben?" diye sordu hevesle.

"Sanırım siz beğenirsiniz, gerçi bazıları onun yakışıklılıdan çok çekici olduğunu düşünürler; iri gözlü, düşünceli biri, bilirsiniz, etrafına hızla bakarken gözlerinde, hayatını yazdığı şiirlerden kazanmayan bir şairden bekleneceği gibi heyecan verici bir parıltı vardır."

"Kaç yaşında?"

"Sizden birkaç yaş büyük bayan, otuz bir ya da otuz iki sanırım."

Aslında Ella, otuzuna basalı birkaç ay olmuştu; fakat o kadar göstermiyordu. Henüz olgunlaşmamış bir yapıda olmasına rağmen, duygusal kadınların, son aşkın ilk aşktan daha güçlü olabileceğini düşündükleri döneme girmişti; ve ne yazık ki çok yakında, gururlu kadınların, erkek misafir çağırmaktansa sırtlarını pencereye yaslayıp perdeler yarıya kadar kapalı bir şekilde dışarıyı seyretmeyi tercih ettikleri daha da hazin bir döneme girecekti. Bayan Hooper'ın saptamasını düşündü ve bir daha yaştan söz etmedi.

Tam o sırada bir telgraf geldi, kocasındandı. Arkadaşlarıyla birlikte yatla kanalın aşağısına, Budmouth'a kadar gitmişlerdi ve ertesi güne kadar dönemeyecekti.

Hafif bir akşam yemeğinden sonra Ella, güneş batıncaya kadar çocuklarla birlikte sahilde dolaştı. Bir yandan da, büyülü bir şeylerin olacağının berrak hissiyle odasında henüz bakmadığı fotoğrafı düşünüyordu. Zira, hayal kurma konusunda epey tecrübeli olan bu genç kadın, kocasının geceleyin gelmeyeceğini öğrendiğinde gizli bir rahatlıkla, aceleyle yukarı koşup fotoğraf çerçevesini açmamak için kendini tuttu, onu yakıcı öğle güneşinde görmektense, yalnız kalıp, sessizlik, mumlar, sakin bir deniz ve gökyüzündeki yıldızlarla daha romantik bir hava yaratarak ona bakmayı tercih etti.

Çocukları yatağına yolladıktan sonra, saat daha on bile olmamasına rağmen Ella da onları takip etti. Tutkulu merakını tatmin etmek için bütün hazırlıklarını yapmıştı, önce gereksiz elbiselerinden kurtulup geceliğini giydi, sonra masanın önüne bir sandalye yerleştirerek Trewe'un en duygulu yazılarını okudu. Son olarak da, fotoğraf çerçevesini ışığa tuttu, arkasını açtı, resmi çıkardı ve eline aldı.

Dikkat çekici bir görüntüydü bu. Şairin siyah pos bıyıkları, keçi sakalı ve alnını kapatan bir şapkası vardı. Ev sahibesinin tasvir ettiği koyu renk gözleri çok gizemliydi, bu gözler düzgün biçimli kaşların altından bakarken, karşısındakinin yüzündeki küçük dünyada evreni okuyor gibiydiler ve manzaradan memnun olmamış gibi bir halleri vardı.

Ella, en alçak, en yoğun, en uysal ses tonuyla mırıldandı: "Demek bunca zamandır acımasızca benim hayatımı kararttan sendin!"

Uzun uzun resmi izlerken düşünceye daldı, gözleri doldu ve dudaklarıyla resme dokundu. Sonra, ürkek bir hafiflikle gülümsedi ve gözlerini sildi.

Ne kadar aşağılık bir kadın olduğunu düşündü; evli, üç çocuklu ve aklının bir yabancıya kaymasına izin veren bir kadın. Hayır, o bir yabancı değildi! Ella onun düşüncelerini ve hislerini kendininkiler kadar iyi tanıyordu; o düşünce ve hisler, kendininkilerin aynısıydı. Kocasındaysa açıkça bunların hiçbiri yoktu, belki de böyle olması ailenin masraflarını karşılayabilmesi için en iyi olanıydı.

"Gerçek benliğime çok yakın, onu hiç görmemiş olmama rağmen, bana Will'den daha yakın."

Kitabını ve resmini masaya, yatağından görebileceği şekilde yerleştirdi ve başını yastığa koyduğunda Robert Trewe'un en gerçekçi ve dokunaklı bulduğu şiirlerini yeniden

okudu. Bunları bir kenara bırakarak, fotoğrafı yatak örtüsünün üstüne koydu ve uzandığı sırada uzun uzun izledi. Sonra, mumun ışığıyla aydınlanan duvardaki yarı silinmiş karalamaları okudu. Cümleler, beyitler, kafiyeler, dize başlangıçları ve ortaları, Shelley'in artıkları gibi üstünkörü fikirler vardı; ve onlardan en kısa olanı öyle yoğun, öyle tatlı, öyle heyecan vericiydi ki Trewe'un ılık ve sevgi dolu nefesi, bu duvarlardan –uzun süre onu saran, şimdiyse Ella'nm arasında olduğu bu duvarlardan– Ella'nın yanaklarına esiyor gibi geldi. Şimdiye kadar kimbilir kaç kez elini bu şekilde kalem tutarak duvara yaslamıştır. Evet, yazı, sanki kolunu bu şekilde uzatmış birinin elinden çıkmış gibi aşağı doğru kayıyordu.

Şairin dünyasının bu kaydedilmiş şekilleri, "Şekiller yaşayan bir insandan daha canlıdır, Ölümsüzlüğün çocukları [Nurslings of immortality]" şüphesiz gecenin karanlığında, kendini bıraktığı ve eleştirilmekten korkmadığı zamanlarda aklına gelen fikirleri ve içsel çatışmalarıydı. Ayın ışığında, lambanın aydınlığında, tan vaktinin mavi-griliğinde, belki güneş doğduğunda aceleyle yazılmış olmalılardı. Ve şimdi saçları, onun kollarının uçuşan hayallerini güvenli bir yere saklamak için değdiği yerlere sürünüyordu; bir şairin dudaklarında uyuyor, onun ruhuna işliyor, özüne karışıyordu.

Böyle dakikalarca hayal kurarken, merdivenlerden ayak sesleri geldi ve bir an içinde merdiven boşluğunda kocasının sert adımını duydu.

"Ell, neredesin?"

O an, ruhunu saran hissi tarif edemiyordu fakat, kocası iyi bir akşam yemeği yemiş bir erkek gibi hızlıca kapıyı açtığında, yaptıklarını öğrenmemesi için içgüdüsel bir tepkiyle fotoğrafı yastığının altına sakladı.

"Ah, afedersin," dedi William Marchmill. "Başın mı ağrıyor? Korkarım seni rahatsız ettim."

"Yo, hayır, başım ağrımıyor," dedi. "Gelmeyeceğini sanıyordum."

"Uygun bir saatte geri dönebileceğimizi düşündük, zaten ben geziyi bir gün daha uzatmak istemiyordum. Yarın başka bir yere gideceğiz."

"Seninle aşağı gelmemi ister misin?"

"Hayır, gerek yok. Köpek gibi yoruldum. Karnım da tok, hemen uyumalıyım. Yarın sabah 6'da uyanmam gerek... Giderken seni rahatsız etmem merak etme, sen uyanmadan çok önce yola çıkacağım," dedikten sonra odaya girdi.

Bakışlarıyla kocasının hareketlerini takip ederken, fotoğrafı da onun göremeyeceği bir yere yavaşça itti.

"Hasta olmadığına emin misin?" diye sordu karısına doğru eğilerek.

"Hayır sadece kötüyüm!"

"Kafana takma," dedi eğilirken ve onu öptü. "Bu gece seninle olmak istedim."

Ertesi sabah Marchmill'i saat 6'da aradılar; uyanmaya çalışarak esnerken bir yandan da kendi kendine homurdanıyordu: "Altımda hışırdayıp duran şey de ne böyle?" Karısının uyuduğunu zannederek, etrafını aradı ve altından bir şey çıkardı. Ella, yarı açık gözlerinin arasından o şeyin Bay Trewe olduğunu fark etti.

"Kahretsin!" diye söylendi kocası.

"Ne oldu hayatım?" dedi Ella.

"Ah uyanmış mıydın? Ha! ha!"

"Ne demek oluyor bu?"

"Adamın birinin fotoğrafı; pansiyoncu kadının bir arkadaşı olmalı. Buraya nasıl geldi acaba, belki yatağı toplamaya geldiklerinde şöminenin rafından düşmüştür."

"Dün ben bakıyordum, ondan sonra düşmüş olmalı."

"Ah! Senin arkadaşın mıydı? Çok da yakışıklıymış!"

Ella, hayranlık duyduyu bu resmin alay konusu olmasına daha fazla katlanamadı ve "O çok zeki bir adam," dedi, uygunsuz derecede ılımlı gelen sesindeki titremeyle. "Geleceği parlak bir şair – bizden önce bu odalarda kalan genç adam, gerçi ben kendisini daha önce hiç görmedim."

"Daha önce hiç görmediysen, fotoğraftakinin o olduğunu nereden biliyorsun?"

"Bayan Hooper fotoğrafı gösterdiğinde söyledi."

"İyi peki, seni daha fazla dinleyemeyeceğim, artık kalkmalıyım. Erken döneceğim. Üzgününüm canım bugün seni yanımda götüremiyorum. Çocuklara göz kulak ol, boğulmasınlar."

O gün, Bayan Marchmill, Bay Trewe'un bu aralar arayıp aramayacağını sordu.

"Evet," diye cevap verdi Bayan Hooper. "Bu hafta içinde bir arkadaşıyla beraber bu yakınlarda bir yerde kalmaya gelecekler. Mutlaka arayacaktır."

Marchmill, öğleden sonra erken saatte eve döndü ve o evde yokken gelen mektupları açtığında, kararlaştırdıklarından daha erken geri dönmeleri gerektiğini söyledi aniden. Yalnızca üç gün daha burada kalacaklardı.

"Bir hafta daha kalamaz mıyız?" diye yalvardı Ella. "Burayı çok sevdim."

"Ben sevmedim. Sıkılmaya başladım."

"O zaman çocuklarla ben biraz daha kalalım!"

"Ne kadar huysuzsun Ell! Hem niye böyle bir şey yapalım ki? Biraz memnun olmaya çalış! Hayır, hep birlikte döneceğiz; hem kısa bir süre sonra North Wales'e ya da Brighton'a gideceğiz. Ayrıca daha üç gün buradayız."

Kendisine rakip gördüğü yeteneğine karşı umutsuzca hayranlık beslediği ve açıkça bağlandığı adamla tanışamayacak olmak Ella'yı âdeta yıktı.Yine de son bir çaba göstermeye karar verdi; ve pansiyoncu kadından Trewe'un, karşı adadaki lüks kasabanın yakınında ıssız bir yerde kaldığını öğrendikten sonra, ertesi gün öğleden sonra ilerideki iskeleden hareket eden posta vapuruyla karşı kıyıya geçti.

Ne kadar anlamsız bir yolculuktu! Ella evin nerede olduğunu hayal meyal biliyordu ve evi bulduğunu zannederek yoldan geçen birine onun burada yaşayıp yaşamadığını sorma cesaretini gösterdiğinde, adam bilmediğini söyledi. Hem orada yaşıyor olsa bile, nasıl kapısını çalabilirdi? Bazı kadınlar bunu yapacak kadar kendilerine güveniyorlardı fakat o güvenmiyordu. Hem sonra, onun tam bir deli olduğunu düşünebilirdi. Gidip onu evine davet edebilirdi, ama buna da cesareti yoktu. Şehre dönen vapurun saati gelene kadar, deniz kıyısındaki tepede hüzünle dolaştı. Akşam yemeği saatinde, kendisini çok da fazla özlememiş olan ailesinin yanına vardı.

Hiç beklenmedik biçimde son anda kocası, eğer onsuz dönebileceğine inanıyorsa ve kalmayı gerçekten istiyorsa, çocuklarla birlikte haftasonu dönmesinin sakıncası olmadığını söyledi. Ella, o anda sürenin uzatılmasından duyduğu mutluluğu gizlemeyi başardı ve Marchmill ertesi sabah yalnız başına yola çıktı.

Trewe o hafta boyunca aramadı.

Pazar sabahı Marchmill ailesinin kalan fertleri de Ella'nın hayatına büyük heyecanlar katan bu yerden ayrıldılar. İç karartıcı bir tren, sıcak minderlerin üstünde tozlu ışınlarla parlayan güneş; bitmek bilmeyen tozlu yollar; sura halinde uzanan alçak elektrik telleri –yol boyunca ona eşlik edenler bunlardı– bu sırada pencerenin ardında mavi deniz,

şairin eviyle beraber gözden kayboldu. Ella o üzüntülü haliyle bir şeyler okumaya çalıştı ancak bunun yerine ağlamaya başladı.

Bay Marchmill'in işleri iyi gidiyordu ve ailesiyle birlikte ticaret yaptığı şehir merkezine birkaç mil uzaklıktaki geniş bir arazide kurulmuş büyük yeni bir eve taşındılar. Ella burada taşradan bekleneceği gibi yalnız bir hayat sürüyordu, özellikle de bazı mevsimlerde; lirik ve ağıt türünde derlemelere olan merakını tatmin edecek bol bol vakti oluyordu. En sevdiği dergilerden birinde Robert Trewe'un eserlerinden birini gördükten sonra güçlükle kendine gelebildi. Solentsea'ye gitmelerinden hemen önce yazılmış bir şiir olmalıydı bu, zira yatağın yanındaki duvara kurşun kalemle yazılmış ve Bayan Hooper'ın da yeni olduğunu söylediği bir şiirdi. Ella daha fazla dayanamayarak, John Ivy ismide bir şair gibi ona yazmaya karar verdi, düşünmeden eline bir kalem aldı. Mektubunda aynı dokunaklı sanatla ilgili kendi çabalarına kıyasla insanı sarsacak kadar başarılı ölçü ve kafiye kullanışından dolayı onu tebrik ediyordu.

Birkaç gün sonra mektubuna bir cevap geldi, beklediği gibi kısa bir cevaptı bu. Şairin, Bay Ivy'nin şiirlerine aşina olmasa da, bazı gelecek vaat eden eserlerin altında gördüğü ismini hatırladığını; onunla mektup yoluyla tanıştığına memnun olduğunu, gelecekte üreteceği çalışmaları ilgiyle takip edeceğini bildiren nazik ve kısa bir not.

Ella, yazdığı mektubun bir erkek tarafından yazıldığı varsayılırsa biraz çocuksu ve utangaç olduğunu düşündü kendi kendine; oysa Trewe'un cevabında olgun ve üstün bir ton hakimdi. Ama ne fark ederdi ki? Cevap yazmıştı; dörtlüklerini yazmak üzere geri döndüğü Ella'nın çok iyi bildiği o odadan, kendi elleriyle ona yazmıştı.

Bu şekilde başlayan mektuplaşmaları iki ay ya da daha fazla sürdü. Ella Marchmill, zaman zaman ona en iyi olduğunu düşündüğü şiirlerini gönderiyordu. Trewe ise, onları dikkatle okuduğunu söylemese de, kendi şiirlerini Ella'ya göndermese de bunları kibarca kabul ediyordu. Ella, Trewe'un, kendi cinsinden biriyle mektuplaşmanın baskısı altında çabaladığını bilmeseydi buna daha çok üzülürdü.

Yine de bu durum Ella'yı tatmin etmiyordu. İçindeki iyimser ses eğer Trewe kendisini görmüş olsaydı işlerin başka türlü olacağını söylüyordu. Kadınca bir itirafla kendini rahatlatmaya çalışırken, eğer bir şey yaşanmadıysa bunun zaten gerekmediğini söylüyordu kendi kendine. Kocasının bir arkadaşı, ülkenin en önemli gazetelerinden birinin editörü, bir akşam yemeğine onlara geldiğinde, sohbet arasında, manzara ressamı olan kardeşinin şair Bay Trewe'un arkadaşı olduğunu ve bu iki adamın o sırada birlikte Wales'de olduğunu söylemişti. Ella, editörün kardeşini az çok tanıyordu. Ertesi sabah şafak vaktinde, oturup ona yazmaya koyuldu. Onu ve eğer mümkünse, tanışmayı çok arzuladığı arkadaşı Bay Trewe'u evine davet ediyordu. Birkaç gün içinde cevap geldi. Mektuplaştığı adam, Bay Trewe ile birlikte davetini memnuniyetle kabul ettiklerini ve diğer hafta falanca günde geleceklerini yazmıştı.

Ella, neşeli ve kıpır kıpırdı. Planı işe yaramıştı; henüz görmediği sevgilisi evine geliyordu. "İşte, duvarın arkasında duruyor; parmaklıklardan görünerek pencereden bakıyor," diye düşündü kendinden geçerek. "Ve işte, kış geride kaldı, yağmurlar bitti, etrafta çiçekler açtı, kuşların cıvıldaşma zamanı geldi ve kaplumbağanın sesi toprakta yankılanıyor."

Yine de, onların nerede kalacaklarını, ne yiyip içeceklerini düşünmesi gerekiyordu. Bütün bunları endişeli bir şekilde halletti ve heyecanla o günü beklemeye başladı.

Kapının zilini ve editörün kardeşinin holde çınlayan sesini duyduğunda saat öğleden sonra 5'ti. Ella da bir şair olduğuna, ya da kendisini öyle zannettiğine göre, o gün pahalı kumaştan yapılmış, yunanlıların tuniklerini andıran inanılmaz rahatsız elbisesinin abartılı kaçmayacağına karar verdi. Bu stil, sanatçı ve romantik tarzdaki kadınlar arasında çok yaygındı ve Ella da Londra'ya son gidişinde bu tarzı Bond Caddesi'ndeki modacısından öğrenmişti. Misafir salona girdi. Ella onun ardına baktı; kapının önünde başka biri yoktu. Tanrı aşkına, Robert Trewe neredeydi?

"Ah, üzgünüm," dedi ressam, ilk sözler söylendikten sonra. "Trewe biraz tuhaf biridir, Bayan Marchmill. Geleceğini söylemişti; sonradan karar değiştirdi. Bitkin bir haldeydi. Sırt çantalarımızla birkaç mil yürüdük ve o eve dönmek istediğini söyledi."

"O, o gelmiyor mu?"

"Hayır; ve size özürlerini iletmemi istedi."

"Onunla ne zaman ayrıldınız?" diye sordu, alt dudağı öyle hızlı titriyordu ki adeta konuşmasında bir titreşim [tremolo-stop] açılmıştı. Bu berbat can sıkıcı adamın yanından koşarak kaçıp, çığlık çığlığa ağlamak istiyordu.

"Az önce, şu ötedeki paralı yolun orada."

"Ne! Gerçekten benim kapımın önünden mi geçti?"

"Evet. Kapınızın önüne geldiğimizde –çok güzel kapılar, gördüğüm en iyi modern ferforje parçalarından– ne diyordum, kapınızın önüne geldiğimizde durduk, kısa bir süre konuştuk, ve bana hoşçakal dedikten sonra yoluna devam etti. Gerçek şu ki, bu aralar biraz canı sıkkın, kimseyi görmek istemiyor. Çok kibar biridir, iyi bir dosttur, fakat biraz değişken ve bazen de karamsardır; her şeyi kafasına çok takar. Şiiri kimi görüşlere göre fazla erotik ve şehvetli; ve dergisi-

nin dün çıkan sayısında, ona korkunç suçlamalar yöneltilmiş, tesadüfen istasyonda derginin bir kopyasını gördü. Belki siz de okumuşsunuzdur?"

"Hayır."

"Daha iyi. Aslında üstünde durmaya bile değmez; ısmarlama üzerine hazırlanmış, dağıtımı ve satışları sağlayan bazı dar görüşlü bağışçıları memnun etmek için yazılmış bir makale. Ama o tamamen altüst oldu. Kendisini asıl üzenin yanlış tanıtılma olduğunu söylüyor; dürüst bir saldırıyı kaldırabilir, ama karşı çıkmaya ve yayılmasını engellemeye gücünün yetmeyeceği ithamlara dayanamıyor. Bu Trewe'un zayıf noktası. O kadar yalnız yaşıyor ki, sosyetik ve ticari hayatın karmaşasında yaşıyor olsaydı bu tür şeylerden çok daha az etkilenirdi. Burada her şeyin çok yeni ve zengin göründüğünü bahane ederek gelmeyeceğini söyledi.

"Ama –biliyor olmalıydı– burayı hatırlamalıydı! Bu adresten mektuplar aldığını söylemedi mi?

"Evet, evet, söyledi, John Ivy'den – ara sıra sizin ziyaretinize gelen bir akrabanız olduğunu düşündü."

"Ivy'den hoşlanmış mı?"

"Açıkçası, Ivy'e özel bir ilgi duyduğunu bilmiyorum."

"Ya da şiirlerinden?"

"Şiirlerinden bildiğim kadarıyla, hayır."

Robert Trewe, evine, şiirlerine, ya da şiirlerin yazarına ilgi duymamıştı. Adamın yanından ayrılır ayrılmaz, çocukların odasına gitti ve onların babaları gibi sıradan göründüklerini farkedip bundan bıkana kadar gereksiz yere çocuklarını öperek hislerini boşaltmaya çalıştı.

Kalınkafalı ve saf manzara ressamı, Ella'nın konuşmasından, onun asıl beklediğinin kendisi değil Trewe olduğunu anlamamıştı. Ella'nın kocasının ahbaplığından memnun gö-

rünerek bu ziyaretin olabildiğince tadını çıkarmaya çalıştı. Ella'nın keyifsizliğinin farkında bile olmayan Marchmill de, ondan hoşlanmıştı ve ona çevreyi dolaştırıyordu.

Bir sabah üst katta tek başına oturmuş, Londra gazetesine göz atarken, şu paragrafı okuduğu sırada ressam gideli bir ya da iki gün olmuştu:

"BİR ŞAİRİN İNTİHARI. Son birkaç yıldır, gelecek vaat eden bir şair olarak tanınan Bay Robert Trewe, Solentsea'de kaldığı pansiyonda geçen pazar akşamı sağ şakağına dayadığı silahla kendini vurdu. Trewe yakın bir zamanda, ateşli tarzda yazdığı 'Bilinmeyen Bir Kadına Sözler' isimli son şiir kitabıyla kendisini şimdiye kadar tanıyanlardan çok daha geniş bir kitlenin dikkatini çekti. Kitap, sayfalarındaki sıradışı hisler nedeniyle dergisinin insafsız olmasa da sert eleştirilerine maruz kaldı. Kesin olarak bilinmese de, sözü geçen derginin şairin çalışma masasında bulunması; eleştiri yayınlandıktan sonra kendisinin bunalıma girmesi, makalenin bu acı olaya sebep olduğu tahminlerini doğuruyor."

Daha sonradan soruşturma raporu sırasında, uzaktaki bir arkadaşına yazdığı şu mektup ele geçti:

"Sevgili .... Bu satırlar sana ulaşmadan önce, ben etrafımda olan biteni görme, duyma ve bilme sıkıntısından kurtulmuş olacağım. Aldığım bu kararın sebeplerini açıklayarak canını sıkmak gibi bir niyetim yok, ancak sana yemin ediyorum ki, sebeplerim çok sağlam ve mantıklı. Kimbilir, belki bir anne, yada bir kız kardeş, ya da sevgiyle bana bağlanacak bir kadın arkadaş beni mutlu edebilirdi, belki o zaman hayatımı devam ettirmeye değer bulurdum. Senin de bildiğin gibi, uzun zaman böyle ulaşılamaz birinin varlığını düşledim; ve o kadın, o keşfedilmesi olanaksız, kolay bulunmaz kadın son kitabımın ilham kaynağı oldu. Bazı dörtlüklerde

söylenenin aksine kitabın adındaki kadın gerçek değil. O kadın hala gizli kalmış, karşılaşmadığım, elde edemediğim biri. Sanırım bunları açıklamam bana zamanında acımasızca davranmış kibirli kadınların ölümümden suçlu tutulmamaları için gerekliydi. Kaldığım pansiyonun sahibesine, böyle bir tatsızlığa sebep olduğum için üzgün olduğumu; ancak orada kaldığımın yakında unutulacağını söyle. Banka hesabımda masraflarımı karşılamaya yetecek kadar çok para var. R. Trewe."

Ella sersemlemiş bir halde bir süre öylece kaldı, sonra hızla yan odaya koştu ve yatağa kapandı.

Hüzün ve şaşkınlıkla perişan bir haldeydi; bu üzüntü nöbeti bir saatten fazla sürdü. Titreyen dudaklarından ara sıra parça parça kelimeler dökülüyordu: "Keşke beni tanısaydı, beni... beni tanısaydı!.. Keşke onu bir kerecik görseydim... Sadece bir kere; elimi sıcak alnına koyup onu öpseydim, onu sevdiğimi söyleseydim, onun için her türlü rezalete, utanca hazır olduğumu, onun için yaşamaya ve ölmeye razı olduğumu söyleseydim! Belki bu onun hayatını kurtarırdı!.. Ama hayır, buna izin vermediler! Tanrı çok kıskanç; ve mutluluk onunla benim için değildi!"

Hiçbir olanak kalmamıştı; buluşmaları engellenmişti. Hala onu düşlerinde yaşatıyorsa da, düşleri asla gerçekleşmeyecekti. "Erkeğin ve kadının kalplerinin tasarlayıp dünyaya getirdikleri, yine de hayatın anlamsızlığının sürdüğü yaşanmış veya henüz yaşanmamış bir an."

Solentsea'deki pansiyonun sahibesine, mümkün olan en yumuşak tarzda üçüncü şahısta bir mektup yazdı, ve posta havalesiyle gönderdi. Mektupta, Bayan Hooper, Bayan Marchmill'in gazetelerde şairin ölümüyle ilgili üzücü açıklamaları okuduğunu, kendisinin de bildiği üzere Coburg

House'da kaldığı süre boyunca Bayan Marchmill'in onunla yakından ilgilendiğini, eğer Bayan Hooper şairin mezarı kapatılmadan önce saçından küçük bir parça alabilir ve odadaki fotoğrafıyla birlikte, ondan kalan bir hatıra olarak kendisine gönderebilirse Bayan Marchmill'in minnettar kalacağını yazıyordu.

Bayan Hooper, kendisinden rica edilenleri gönderdi. Ella resme bakarak uzun uzun ağladı ve onu gizli çekmecesine sakladı; şairin bir tutam saçını da beyaz bir kurdeleyle bağladıktan sonra göğsüne koydu, arada bir kimsenin olmadığı gizli köşelerde göğsünden çıkarıp saçı öpüyordu.

"Sorun nedir? Neden ağlıyorsun?" diye sordu kocası, gazetesinin üstünden bakarak. "Elinde tuttuğun nedir? Bir tutam saç? Kimin bu?"

"O öldü!" diye mırıldandı.

"Kim?"

"Sana bunu şu anda söyleyemem, Will, lütfen ısrar etme!"dedi hıçkırarak.

"Peki öyleyse."

"Seni reddettiğim için kızmıyorsun değil mi? Günün birinde sana söyleyeceğim."

"Tabii ki kızmıyorum, hiç önemli değil."

Belirsiz bir melodide ıslık çalarak uzaklaştı ve şehirdeki fabrikasına gittiğinde bu konu yeniden Marchmill'in aklına geldi.

Solentsea'de kaldıkları evde birinin intihar ettiğini o da biliyordu. Son günlerde karısının elinde gördüğü şiir kitabı, pansiyoncu kadının Trewe hakkında söyledikleri aklına gelince bir anda kendi kendine söylendi "Tabii ya, bu adam o! Hangi Allahın cezası zamanda tanıştı o adamla? Şu kadınlar ne kadar sinsi yaratıklar!"

Sonra bu konuyu sakinlikle kafasından uzaklaştırdı, günlük işlerine devam etti. Bu sırada evde Ella bir karara vardı. Bayan Hooper, saçı ve fotoğrafı gönderirken ona cenazenin gününü bildirmişti. Zaman ilerledikçe, içinde sevdiği adamı nereye gömdüklerini öğrenmek için dayanılmaz bir istek uyandı. Artık kocasının ya da başkalarının, tuhaflıklarını nasıl karşılayacağını umursamadan, Marchmill'e, öğleden sonra ve akşam dışarıda olacağını, ancak ertesi sabah dönebileceğini bildiren kısa bir not yazdı. Hizmetçilere de aynı şeyleri söyledikten sonra notu kocasının masasına bırakarak evden çıktı.

Marchmill, öğleden sonra erken saatte eve döndüğünde hizmetçiler tedirgin görünüyorlardı. Çocukların dadısı onu bir kenara çekerek, hanımının son birkaç gündür çok mutsuz olduğunu ve artık intihar etmesinden korktuğunu söyledi üstü kapalı biçimde. Marchmill düşünceye daldı. Her şeyi göz önüne alarak, karısının bunu yapmayacağına inandırdı kendini. Hizmetçilere kendisini beklememelerini söyledikten sonra nereye gittiğini haber vermeden, o da evden çıktı. Tren istasyonuna gitti ve Solentsea için bir bilet aldı.

Hızlı trenle gitmesine rağmen oraya vardığında hava kararmıştı, karısı da kendisinden önce aynı yöne doğru yolculuk ettiyse bunu daha yavaş bir trenle yapmış olmalıydı dolayısıyla buraya geleli çok uzun zaman olmamıştı. Solentsea'de sezon sona ermişti; meydan iç karartıcıydı, uçuşlar eskisi kadar sık değildi ve daha ucuzdu. Mezarlığın yolunu sordu ve az sonra oraya ulaştı. Mezarlığın kapısı kilitliydi fakat gece bekçisi içeri girmesine izin verdi, bununla birlikte civarda kimsenin olmadığını da söylemekten geri kalmadı. Saat çok geç olmamasına rağmen, sonbahar karanlığı iyice artmıştı; ve bekçinin bugün birkaç cenazenin gömüldüğünü

söylediği tarafa uzanan yılankavi yolda yürümekte zorlanıyordu. Çimlerin üstünde hızlı adımlarla yürüdü, bazı çivilere ayağı takıldı ve sendeledi, ileride birileri olup olmadığını seçebilmek için hafifçe eğildi. Hiçbir şey göremedi; fakat toprağın basılmış olduğu bir yere geldiğinde, yeni yapılmış bir mezarın yanında yere çökmüş birini gördü. Ella sesleri duyunca aniden sıçradı.

"Ell, bütün bunlar da ne demek oluyor!" dedi öfkeyle. "Evden kaçıyorsun – hayatımda böyle şey duymadım! Tabii ki bu talihsiz adamı kıskanmıyorum; ama senin gibi üç çocuklu ve dördüncüye hamile, evli bir kadının ölü bir aşığın ardından bu şekilde kendini kaybetmesi çok saçma!... Burada kilitli olduğunu biliyor muydun? Bütün gece burada kalabilirdin."

Cevap vermedi.

"Umarım o adamla çok ileri gitmemişsinizdir. Bunu senin iyiliğin için söylüyorum."

"Bana bu şekilde hakaret edemezsin Will."

"Dinle, bir daha böyle bir şeyle karşılaşmak istemiyorum. Duydun mu?"

"Evet duydum," dedi.

Karısını kolundan çekerek mezarlıktan çıkardı. O geceyi unutmaları imkansızdı; o anki üzgün durumlarında kimseye görünmemek için, onu istasyonun yakınlarındaki sefil bir kahvehaneye götürdü. Ertesi sabah erkenden yola çıktılar, bunun evliliklerde yaşanan, kelimelerle düzeltilemeyecek tatsız durumlardan biri olduğunu düşünerek yolculuk boyunca neredeyse hiç konuşmadılar ve eve ancak geceleyin vardılar.

Aylar geçti ve ikisi de o dönemle ilgili bir konuşma başlatma cesaretini gösteremedi. Ella sıklıkla mutsuz ve durgun bir haldeydi, üzüntüden eriyip bitiyordu. Dördüncü doğu-

munun stresini yaşaması gereken zaman yaklaşıyordu fakat, görünüşte bu onu pek heveslendirmiyordu.

"Bu kez başaramayacağım!" dedi bir gün.

"Öf! Ne çocukça bir kuruntu! Niye her zaman olduğu gibi iyi olmasın ki?"

Kafasını salladı. "Öleceğimden neredeyse eminim; ve Nelly, Frank ve Tiny için olmasa bile kendim için mutluyum."

"Ve ben!"

"Yakında yerimi dolduracak birini bulursun," diye mırıldandı üzgün bir gülümseyişle. "Ve buna kesinlikle hakkın var; bundan emin olabilirsin."

"Ell, hâlâ şu şair arkadaşını düşünmüyorsun değil mi?"

Suçlamayı kabul etmemekle birlikte inkâr da etmedi. "Bu kez hastalığımı yenemeyeceğim," diye yineledi. "Bir şeyler bana başaramayacağımı söylüyor."

Olaylara bu tür yaklaşımlar genelde kötü başlangıçlardır ve gerçekten de altı hafta içinde, Mayıs ayında, odasında güçsüz bedeninin yanında, şişman ve sağlıklı bebeğiyle uzanırken, zayıfça nefes almaya gücü zar zor yetiyordu. Ölümünden hemen önce Marchmill'e yavaşça:

"Will, sana Solentsea'de olanların bütün ayrıntılarını anlatacağım. –Neden bahsettiğimi biliyorsun. Sana ruhumu saran hisleri anlatamam. Seni, kocamı nasıl bu şekilde unutabildim! Ama hastalıklı bir durumdaydım: düşüncesiz olduğunu; beni ihmal ettiğini; benim entelektüel seviyemde olmadığını düşünüyordum. Oysaki o öyleydi, hatta benden çok üstündü. Ben başka bir sevgiliden çok yanımda daha olgun birini istiyordum.

Bitkin düştüğünden daha fazla devam edemedi ve birkaç saat sonra, kocasına şaire olan sevgisiyle ilgili başka bir

şey söylemeden ani bir çöküşle son nefesini verdi. Gerçekte William Marchmill, uzun yıllardır evli olan bütün kocalar gibi, geçmişe dönük kıskançlıklardan az da olsa rahatsızlık duyuyordu, ancak karısını, kendisini artık rahatsız edemeyecek ölü bir adamla ilgili itiraflar için zorlamaya gerek bile duymamıştı.

Fakat, karısının ölümünden birkaç yıl sonra günün birinde, ikinci karısının eve girmesinden önce yok etmek istediği kağıtları karıştırırken bir zarfın içinde ölmüş şairin fotoğrafıyla birlikte bir tutam saç buldu, zarfın üzerine eski karısının el yazısıyla tarih atılmıştı. Solentsea'de kaldıkları tarihti bu.

Marchmill, resme ve saçlara uzun süre, düşünceyle baktı. Annesinin ölümüne sebep olan, şimdiyse yeni yeni yürümeye başlayan bir yaygaracı olan çocuğu kucağına aldı, saç tutamını çocuğun kafasına yaklaştırdı ve fotoğrafı yanındaki masaya koydu, böylece iki ayrı yüzün çizgilerini de yakından karşılaştırabiliyordu. Doğanın herkesçe bilinen fakat açıklanamayan bir oyunu sonucunda, Ella'nın hiç karşılaşmadığı adamla çocuk arasında inanılmaz benzerlikler vardı; şairin insana huzur veren kendine has ifadesi, iletilen bir tasavvur gibi çocuğa geçmişti, ve saçın rengi de çocuğunkiyle aynıydı.

"Kahretsin! Tahmin etmeliydim!" diye mırıldandı Marchmill. "Demek pansiyonda beni bu adamla aldattı! Bir düşüneyim: Tarihler, ağustosun ikinci haftası... Mayısın üçüncü haftası.. Evet...evet... Git başımdan adi velet! Benim hiçbir şeyim değilsin sen!"

(çev. Sezen Yalçın)

O. Henry

ŞEYLER VE OYUN

Gösteriyi birkaç gün önce, bir çift serbest giriş kartı olan bir gazeteciyle beraber şu popüler vodvil tiyatrolarından birinde izledim. Numaralardan biri, yaşı kırkı geçmeyen gür ve gri saçlarıyla dikkat çeken bir adamın solo keman dinletisiydi. Müzik zevkinden mustarip olmadım, adamı izlerken kendimi, kulağımı dolduran bu gürültüler dizgesine bıraktım.

"Bu adam hakkında bir-iki ay önce bir söylenti vardı," dedi muhabir. "Bu işi bana verdiler, bir köşe yazısı içindi ve oldukça hafif ve eğlenceli bir görevdi. Yerel vakalara eğlenceli yaklaşımım yaşlı adamın hoşuna gidiyor gibiydi. Oh, evet, şu sıralar bir Fars komedyası üzerinde çalışıyorum. O eve gittim ve bütün detaylara ulaştım, ama bu meslek kariyeimde de kesin bir düşüş oldu. Geri döndüm ve bu olayı doğu yakasındaki bir cenaze töreni yerine komik bir makaleye dönüştürdüm. Neden mi? Oh, her nasılsa eğlenceli kan-

camla bu olayı kaldıramayacak gibi görünüyordum. Belki sen, tiyatronun perde görevlisi için bunu tek perdelik bir tragedyaya dönüştürebilirsin. Sana tüm detayları vereceğim." Gösteriden sonra dostum gazeteci bana Wurzburger hakkındaki tüm gerçekleri anlattı. "Bunun neden çarpıcı bir komedya yapılmadığına hiçbir gerekçe göremiyorum," dedim, arkadaşım sözlerini bitirdikten sonra. "Bu üç kişi bundan absürd ve akıl almaz bir oyunda daha olamazlardı, eğer gerçek bir tiyatronun gerçek oyuncuları olsalardı. Korkarım ki tüm bu sahne gerçek bir dünya ve tüm kadın ve erkekler de birer oyuncudur. Bay Shakespeare'in dediği gibi, "Şeyler ve Oyun."

"O halde dene," dedi gazeteci. "Deneyeceğim," dedim, ona da bu hikâyeden kendi sayfası için nasıl gülünç bir makale çıkardığını göstermek için de yaptım bunu.

Abingdon Meydanı'nın yanında bir ev vardır. Bu evin zemin katında neredeyse yirmibeş yıldır oyuncak, tuhafiye ve kırtasiye malzemeleri satan bir de dükkân vardı.

Yirmi yıl önce bir gece bu dükkânın üst katında bir düğün töreni oldu. Widow Mayo, evin ve dükkânın sahibiydi. Kızkardeşi Helen, Frank Barry ile evleniyordu. John Delaney alt edilen adamdı. Helen 18 yaşındaydı ve fotoğrafı bir sabah gazetesinde Butte, Mont hikâyelerinden biri olan 'Wholesale Female Murderess' başlığının yanında yer aldı. Ama gözünüz ve zekânız böyle bir bağlantıyı reddettikten sonra, büyütecinizi elinize alıp, portrenin altındaki yazıya baktığınızda, onun, batı yakasının 'Ünlü Güzeller' listesinde yer aldığını görebilirsiniz.

Her perde kapanışında dönüp birbirlerine bakmalarını beklediğiniz Frank Barry ve John Delaney de aynı yakanın 'ünlü' yakışıklıları ve aynı zamanda yakın dosttular. Orkest-

ra koltukları ve oyun için para harcayan birinin beklentisi budur. Bu, hikâyemizde dönen ilk komik fikir. İkisi de Helen için büyük bir yarış yaptılar. Frank kazandığında John elini uzattı ve onu -dürüstçe- tebrik etti, bunu yaptı.

Törenden sonra Helen, şapkasını almak için merdivenlerden koşarak yukarı çıktı. Üzerinde bir seyahat kıyafetiyle evlenmişti. O ve Frank bir haftalığına Old Point Comfort'a gidiyorlardı. Aşağıda ise her zamanki kalabalık mağara sakinleri gibi homurdanarak, ellerinde kongre tozlukları ve patlamış mısırlarla bekliyorlardı.

O sırada yangın merdiveninden bir tıkırtı duyuldu, çılgın aşık John Delaney, alnında ıslanmış perçemiyle Helen'ın odasına fırlayarak, sert hareketlerle, hor görülen aşkını kaybettiği kadına anlatıyor, onunla birlikte Riviera, Bronx veya İtalyan göklerinin altında herhangi bir yere kaçması için yalvarıyordu.

Ayakları Blaney'yi Helen'in reddedişini görmesi için taşımış olmalı. Helen öfkeli ve küçümseyen bakışlarla, asil insanları da bu şekilde konuşarak etkileyeceğini düşünerek onu asil bir şekilde susturdu.

Birkaç dakika içinde John'u gönderdi. Erkeklik guruyla soğukkanlı bir şekilde çıktı. Başıyla selam verdikten sonra, 'dayanılmaz etkisi' ve 'anısını daima kalbinde taşıyacağına' dair bir şeyler söylerken, Helen bir an önce yangın merdivenlerinden inmesini salık verdi.

"Uzaklarda olacağım," dedi John Delaney, "dünyanın en uzak ucuna gidiyorum. Senin bir başkasına ait olduğunu bilerek yakınında yaşayamam. Afrika'da olacağım ve..."

"Tanrı aşkına çık artık," dedi Helen "her an birileri gelebilir." John diz çöktü ve Helen onun veda öpücüğünü konduracağı beyaz elini uzattı.

Kadınlar, bir tarafta zorlu ve hızlı bir erkek, öte yanda alnına düşen ıslak perçemiyle, size Afrika saçmalıkları anlatan, her şeye rağmen kalbinde yaralı bir aşkla önünüzde diz çöken ama istemediğiniz bir erkek, büyük Tanrı Cupid'in size bir lütfu mudur? Gücünüzün farkında olmak, kendi mutluluğunuzun teminatı için şanssız ve kalbi kırık birini uzak iklimlere göndermek; siz kendi kendinizi kutlarken o, manikür son derece iyi yapılmış elinizin parmak uçlarına son öpücüğünü konduruyor -hadi kızlar bu çok sinir bozucu- asla böyle davranmayın.

Ah, hem sonra nasıl tahmin edebilirdiniz ki?- kapı açıldı ve güvey sezdirmeden içeri girdi, kıskançlıkla boyunbağını gevşetiyor.

Veda öpücüğü Helen'in elini yakıyor, Afrika fatihi John Delaney camdan fırlayarak yangın merdivenlerinden aşağı atladı.

Hoş bir hafif müzik, dilerseniz belli belirsiz bir keman sesi, klarinetten bir nefes ve çellodan bir dokunuş. Sahneyi hayal edin. Frank, ölüm darbesi almış yaralı bir adam gibi çığlık çığlığa, akkor halinde. Helen, koşarak ona sıkıca sarılıyor ve durumu açıklamaya çalışıyor. Frank, kızın bileklerini yakalayarak omuzlarından itiyor -bir kez, ikinci kez, üçüncü kez kızı iterek kendinden uzaklaştırmaya devam ediyor- sahne amiri bunu nasıl yaptığını size gösterecek- ve onu sokulmaya çalışan, yalvaran bir inilti halinde yere fırlatıyor. Hayır Frank ağlamıyor ve onun yüzüne bir daha asla bakmayacağını söyleyerek, dehşete kapılan konukların şaşkın bakışları arasında koşarak evden uzaklaşıyor.

Evet, bu tam da Oyun'un yerine geçen Şey olduğu için, perde tekrar açıldığında geride kalan yirmi yıllık antrakt boyunca, izleyiciler de dünyanın gerçek koridorlarında bir ge-

zintiye çıkmalılar; evlenmeli, ölmeli, büyümeli, zengin, yoksul, mutlu veya üzgün olmalılar.

Mağaza ve ev Bayan Barry'ye miras kaldı. Otuz sekizindeki bu kadın hâlâ güzelliğiyle on sekizindeki birçok kızı yaya bırakırdı. Onun evlilik komedisini hatırlayan ancak birkaç kişi kalmıştır, zaten o da bunu asla bir sır olarak saklamadı. Ayrıca lavanta ve naftalin kokularıyla süsleyerek magazin dergilerine satmaya da kalkışmadı.

Bir gün yasal kep ve mürekkebini Helen'dan alan para babası, orta yaşlı bir hukukçu, kasanın üzerinden ona evlenme teklif etti.

"Gerçekten beni çok onurlandırdınız," dedi Helen neşeyle. "Ama ben yirmi yıl önce başka bir adamla evlendim. Bir adamdan çok bir kazdı ama, sanırım onu hâlâ seviyorum. Düğün töreninden sonraki yarım saatten sonra bir daha görmedim onu. İstediğiniz mürekkep silik mi yoksa koyu mu yazıyor?"

Hukukçu, kasanın üzerinden, eski insanlara özgü tavrıyla başıyla nazikçe selam verdi ve kadının elini kibarca öptü. Helen iç geçirdi. Selamlama faslı her ne kadar romantik olsa da biraz aşırıya kaçmıştı. Otuz sekiz yaşındaydı ve hâlâ hayranlık uyandırıcı bir güzelliği vardı; oysa şimdiye kadar tüm âşıklarından gördüğü şey önce yaklaşmak sonra kaybolmaktı. En kötüsü de az önce bir müşterisini daha kaybetmiş olmasıydı.

İş yorgunluğu, ardından 'Kiralık Oda' ilanı yapıştırmıştı. Üçüncü kattaki iki büyük oda, cazip kiracılar için hazırlanmıştı. Kiracılar geldiler, üzgün bir ifadeyle gittiler, çünkü Bayan Barry'nin evi temiz, rahat ve zevkliydi.

Bir gün kemancı Ramonti geldi ve yukarıdaki odayı kiraladı. Şehir merkezindeki gürültü onun nazik kulaklarını ra-

hatsız etmişti; bu yüzden bir arkadaşı onu, gürültü çölündeki bu vahaya göndermişti.

Ramonti, onu olduğundan genç gösteren yüzü, koyu gözbebekleri, kısa, dikkat çeken, yabancılara özgü kahverengi bıyıkları ve hemen ayırt edilen gri saçlı kafası ve sanatçılara özgü yürüyüşüyle, kendine has ışığı ve sempatik tavırlarıyla Abingdon Meydanı'nın yanındaki evde nezaketle karşılandı.

Helen mağazanın üstündeki katta oturuyordu. Evin tuhaf ve yabansı bir mimarisi vardı. Hol oldukça büyük ve kare şeklindeydi. Bir tarafı yukarıda kalıyordu ve onun tam karşısındaki duvarın sonunda da üst kata çıkan bir merdiven vardı. Hol hem oturma odası hem de ofis olarak kullanılabilecek şekilde döşenmişti. Helen, sandalyesini alır ya iş mektuplarını yazardı; ya da sıcak ateşin başında oturarak açık kırmızı bir ışıkta ya dikiş diker veya kitap okurdu. Ramonti bu atmosferden çok hoşlanır, vaktinin çoğunu bu holde geçirir, Bayan Barry'ye, ünlü ve gürültülü müzikler yapan bir grupla birlikte çalıştığı Paris'in harikalarını anlatırdı.

2 numaraya gelen yeni misafir ise, yakışıklı ve kırklı yaşlarının başında olan melankolik bir adamdı. Kahverengi, gizemli bıyıkları, tuhaf bir şekilde yalvaran ve akıldan çıkmayan bakışları vardı. O da Helen'ın ortamından etkilenmişti. Romeo'nun bakışları ve Othello'nun sözleriyle, uzak iklimlerin öykülerini anlatarak onu cezbediyor ve ona saygılı bir şekilde kur yapıyordu.

Önceleri Helen, bu adamın varlığından olağanüstü ve mecburi bir hayranlık duydu. Sesi her nasılsa Helen'i hızla gençlik günlerinin romantizmine götürüyordu. Bu hisler büyüdü ve ister istemez, içgüdüsel bir inançla Helen, adamın bu romantizmin önemli bir faktörü olduğunu düşündü.

Sonra da kadın aklıyla (oh, evet, kadınlar bunu zaman zaman yaparlar), kıyaslama ve teorilerden yola çıkarak mantık yürüttü ve kocasının kendisine geri döneceğine inanmaya başladı. Helen, hiçbir kadının yanılamayacağı, binlerce ton pişmanlık ve üzüntü, utanç verici, çok tehlikeli ve nerdeyse karşılık verecek kadar ileri giden bu aşkı adamın gözlerinde gördü. Hem de Jack'in inşa ettiği bu evde.

Helen hiç renk vermedi. Yirmi yıldır kenarda duran bir koca, artık terliklerini bulmayı beklemeyen, ne de sigarasını yakmaya hazır bir kibrit yoktu. Bunun bir bedeli ya da açıklaması olmalıydı. Küçük bir araf, sonra belki yeterince mütevazı olsaydı, elinde bir arp ve başında tacıyla gerçek oluverirdi. Bu yüzden Helen şüphelendiği veya bildiği şeyi hiç belli etmedi. Ve dostum gazeteci bunda eğlenceli hiçbir şey görememiş. Bir haber için görevlendirilmiş kükreyen, gürültülü, parlak ve alaylı bir hikâye yazmak için -kardeşçe eleştiriyorum- hadi biz hikâyemize devam edelim.

Bir gece Ramonti, Helen'in hol, ofis ve resepsiyon odasında, sevecen ve kendinden geçen sanatçının gayretiyle aşkını dile getirdi. Sözleri, hayalperest bir adamın kalbinde ilahi ateşin parlak alevleri gibi yakıyordu.

"Ama bana cevap vermeden önce," diyerek, kadın onu acelecilikle itham etmeden devam etti. "Ramonti, yalnızca size takdim edildiğim isim. Menajerim bana bu ismi verdi. Kim olduğumu ve nereden geldiğimi bilmiyorum. İlk hatırladığım şey gözlerimi bir hastanede açmış olduğum. Genç br adamdım ve haftalarca orada yattım. Ondan önceki hayatım benim için anlamsız. Bana sokakta başım yaralı bir halde bulunduğum, oraya ambulansla götürülmüş olduğum söylendi. Düşmüş ve kafamı bir taşa çarpmış olabileceğimi düşünüyorlardı. Kim olduğumu gösteren hiçbir şey yoktu. As-

la hatırlayamayacaktım. Hastahaneden taburcu olduktan sonra keman aldım. Başarılı oldum. Bayan Barry -sizi sevdiğimden başka hiçbir şey bilmiyorum; sizi gördüğüm ilk andan beri benim için yeryüzündeki tek kadın olduğunuza inandım- ve, oh, daha bunun gibi birçok şey.

Helen kendini yeniden gençleşmiş hissetti. Önce bir gurur ve heyecan dalgası geçiren Helen bunları atlattıktan sonra Ramonti'nin gözlerinin içine baktı ve kalbinde müthiş bir çarpıntı hissetti. Bu çarpıntıyı anlatamadı. Şaşkındı. Müzisyen onun hayatında önemli bir faktör olmaya başlıyordu ve o bunu fark etmemişti.

"Bay Ramonti," dedi kadın kederli bir ifadeyle (bu sahnede yok ama hatırlayın; Abingdon Meydanı'nın yanındaki evde vardı), "Gerçekten çok üzgünüm, ama ben evli bir kadınım."

Sonra ona hayatının dokunaklı öyküsünü anlattı, eninde sonunda her kahramanın yaptığı gibi, tiyatro yönetmenine veya bir gazeteciye olduğu gibi.

Ramonti, başıyla selamladı, elini aldı ve öptü, sonra odasına çekildi.

Helen oturdu ve acıklı bir şekilde eline baktı. Bunu yapabildi en azından. Üç talibi bu eli öpmüş, sonra da kızıl atlarına binerek uzaklaşmışlardı.

Bir saat içinde, akıldan çıkmayan bakışlarıyla gizemli yabancı çıkageldi. Helen sallanan sandalyesinde oturmuş yünlü ve kullanışsız bir şeyler örmekle meşguldü. Yabancı, merdivenlerden sıçrayarak indi ve sohbet etmek için durdu. Helen'in karşısındaki masaya oturdu, o da şak öyküsünü anlatmaya koyuldu. Sonra, "Helen, beni hatırlamadın mı? Bunu senin gözlerinde gördüğümü sanmıştım. Geçmişi affedip, yirmi yıl boyunca devam eden bu aşkı hatırlayamaz mısın?

Seni çok üzdüm, sana geri dönmekten korktum ama aşkım sebeplerimden üstün çıktı; beni affedebilecek misin?"

Helen ayağa kalktı, gizemli yabancı Helen'ın elini tutkuyla avucuna aldı.

Onun durduğu yerde, bu bölüm, Helen'ın heyecanını anlatamayacak kadar acınacak bir sahne. Çünkü parçalanmış bir yürekle ayağa fırladı. Daima taze, unutulmaz ve el değmemiş bir aşktı, güveye karşı duyduğu. Değerli, kutsal, ilk onurlu seçiminin anısıyla dolmuştu ruhunun yarısı. Bu saf duygulara yaslanmıştı. Onur ve inançla bu tatlı romantizme kesinlikle tahammül edecekti. Ancak kalbinin öteki yarısı ve ruhu başka bir şeyle daha doluydu,- sonradan gelen, daha yakın bir etki. Yani eski mücadele ile yenisi karşı karşıya.

O tereddüt etmeye devam ederken yukarıdaki odadan, yumuşak, üzüntülü ve yalvaran bir keman sesi işitildi. Acı veren şey ise, müziğin soyluları bile büyüleyen sesiydi... Bu müzik ve müzisyen ona sesleniyordu, yanı başında onur ve aşk onu yeniden kucaklıyordu.

"Beni bağışla," diye yalvardı.

"Yirmi yıl hem sevdiğini söyleyip hem de uzakta kalmak için çok uzun bir süre" dedi Helen, cehennemi bir dokunuşla onu iterek.

"Daha nasıl anlatabilirim?" diye yalvardı adam, "Senden hiçbir şey gizlemedim. O gece, seni bırakıp gittiğinde, onu takip ettim. Kıskançlıktan deliye dönmüştüm. Karanlık bir sokakta ona vurdum. Ayağa kalkmadı. Onu kontrol ettim. Başını bir taşa çarpmıştı. Onu öldürmek istememiştim. Aşktan ve kıskançlıktan çılgına dönmüştüm. Yakınlarda bir yerde gizlendim ve bir ambulansın onu alıp götürdüğünü gördüm. Onunla evlendiğin halde, Helen..."

"Kimsin sen?" diye bağırdı kadın, yarı açık gözlerle, elleriyle onu uzaklaştırmak istercesine.

"Beni hatırlamadın mı Helen?.. Seni daima en çok seven kişiyi? John Delaney. Eğer beni affedebilirsen..."

Ama Helen gitmişti bile, koşarak, sıçrayarak, aceleyle merdivenlerden yukarıya çıkarak, müziğe ve her şeyi unutan, ama onun kendisi için yeniden bir varoluş olduğunu bilen adama doğru hıçkırarak ağlayarak, "Frank! Frank! Frank!" çığlıklarıyla ona koşuyordu.

Böylece yıllarla birlikte üç ölümcül hokkabazlık numarası, bilardo topları gibi dağılıp bir araya gelmiş ve sevgili gazeteci dostum bu hikâyede eğlenceli bir taraf bulamamıştı.

(Çev.: Selma Altıntaş)

O. Henry

BİR HARLEM FACİASI

Mrs. Fink alt katta oturan komşusu Mrs. Cassidy'ye inmişti.

Mrs. Cassidy: "Ne güzel değil mi?" diye sordu.

Daha iyi görebilmesi için yüzünü gururla Mrs. Fink'e çevirdi. Etrafı yeşilli morlu koskocaman bir çürükle çevrili gözü yarı yarıya kapalıydı. Yarılmış dudağı kanıyor, boynunun iki yanında kırmızı parmak izleri görülüyordu.

Mrs. Cassidy: "Beni hiç olmazsa haftada bir kere dövmeyen adamı koca diye eve almam," diye kesip attı. "Bu, seni düşündüğünü gösterir. Bu son dayak da öyle az buz şeylerden değildi ha! Ama şimdi kendini affettirmek için artık haftanın sonuna kadar şehrin en nazik adamı olacaktır. Bu göz en azından bir tiyatro bileti, bir de ipekli bluz demektir benim için."

Mrs. Fink memnun bir tavır takınarak: "İnşallah Mr. Fink hiçbir zaman bana el kaldıracak kadar efendiliğini kaybetmez," dedi.

Mrs. Cassidy gözünü pansuman yaparken güldü: "Haydi, haydi Gaggie. Kıskanıyorsun. Senin kocan seni dövmeyecek kadar ağır tabiatlıdır. Eve geldiği zaman sadece oturur, gazetesiyle meşgul olur... doğru değil mi ama, söyle?"

Mrs. Fink başını geri iterek: "Tabii, Mr. Fink eve gelince gazetelerini okur, ama sırf tatlı canını eğlendirmek için de beni boksör yerine koymaz."

Mrs. Cassidy mesut ve himaye edilen bir kadının tatmin olmuş gülüşü ile güldü. Mücevherlerini gösteren Cornelia tavrı ile kimonosunun yakasını indirerek hazine gibi saklanan başka bir bere izini gösterdi, mor renkli kenarları yeşil ve sarı, şimdi iyileşmiş olduğu halde hatırası hâlâ taze olan bir çürüktü bu.

Mrs. Fink yelkenleri indirdi. Gözlerindeki ciddi ışık kıskanç bir hayranlık derecesinde yumuşadı. Bir sene önce evlenmeden evvel ikisi de mukavva kutu fabrikasında çalışırken arkadaştılar. Şimdi o, kocasıyla birlikte Mame'la kocasının üstünde oturuyorlardı. Bu sebepten Mame'a numara yapamazdı.

Mrs. Fink, merakla sordu: "Seni dövdüğü zaman acıtmıyor mu?"

"Acımak mı?" diye Mrs. Cassidy soprano perdesinde bir sevinç çığlığı kopardı. "Üstüne taş bir binanın yıkıldığını düşün. İşte aynı his; sanki enkaz arasından seni çıkarıyorlarmış gibi oluyorsun. Jack'ın bir solu iki sinema ile bir çift pabuç eder. Hele sağı! Coney'e bir seyahatle altı çift ipekli dantele bedeldir."

Mrs. Fink artık gözleri faltaşı gibi açılmış olarak: "Peki seni niçin dövüyor?" diye sordu.

Mrs. Cassidy hoşgörürcesine: "Aptal," dedi. "Sarhoş olduğu için. Umumiyetle cumartesi geceleri olur."

Meraklı ısrar etti: "Peki ne sebepten?"

"Ne sebepten olacak, onunla evli değil miyim? Eve sarhoş gelir, ben de buradayım değil mi? Başka kimi dövme hakkı var ki? Bazı yemek hazır olmadı diye, bazı oldu diye, Jack pek öyle sebeplere aldıran cinsten değildir. Evli olduğunu hatırlayana kadar içer, sonra eve gelip beni döver. Cumartesi geceleri sivri kenarlı eşyaları bir kenara kaldırırım ki, düşerken kafamı çarpmayayım. İnsanı titreten bir solu vardır. Bazen ilk raundda nakavt olurum. Fakat hafta içinde eğlenmek veya yeni kilim falan istersem ayılır, birkaç raund daha dayanırım. Dün gece de böyle yaptım. Jack bir aydır siyah ipekliden bir bluz istediğimi biliyor, sırf bir gözün morarması buna yeterli gelmeyeceğinden emindim. Seninle dondurmasına bahse girerem ki, Mag bu akşam gelirken bluzu da getirir."

"Benim Mart, oldum olası bir kere bile bana elini kaldırmamıştır," dedi. "Tıpkı senin söylediğin gibidir Mame, eve geldi mi ağzını bıçak açmaz. Beni hiçbir yere götürmez. İskemlesini ısıtmaktan başka bir iş yaptığı yoktur. Bana eşya alır ama, suratı hep asık olduğundan, hiç bunlardan bir zevk duymam."

Mrs. Cassidy arkadaşının beline kolunu doladı.

"Zavallı çocuk," dedi. "Ama herkes Jack gibi bir koca bulamaz ki. Eğer hepsi onun gibi olsaydı evlilik hiçbir zaman bozulmazdı. O işittiğin, hayatlarından hoşnut olmayan kadınlar var ya, ne lazımdır onlara bilir misin? Haftada bir eve gelince dayak atıp, sonra öpücükler, çukulatalarla barışan bir koca. Bu, onların hayatına bir çeşni katar. Benim bütün istediğim sarhoş olduğu zaman beni döven, olmadığı zaman da seven bir erkektir. İkisini de yapamayacak olanından Allah korusun."

Mrs. Fink içini çekti.

Koridorlar birdenbire seslerle doldu. Kapı, Mr. Cassidy'nin tekmesiyle açıldı. Kolları paket doluydu. Mame yerinden fırlayarak kocasının boynuna sarıldı. Gözlerinde parlayan ışık, sevgilisinin bayıltıp kulübesine getirdikten sonra ayılan Maori kızının gözündeki aşk ışığı idi.

Mrs. Cassidy: "Nasılsın, hanım?" diye bağırdı. Paketlerini bırakıp kadını kucaklayarak havaya kaldırdı. "Barnum Sirki'ne bilet aldım, şu paketlerden birinin ipini çözersen o ipekli bluzu bulur... Oo, nasılsınız Mrs. Fink, sizi görmemiştim. Mart'tan ne haber?"

"Çok iyi, Mrs. Cassidy, teşekkür ederim," diye Mrs. Fink cevap verdi. "Şimdi gideyim artık. Birazdan Mart gelir. İstediğin örneği yarın getiririm Mame."

Mrs. Fink yukarı evine çıkarak bir müddet ağladı. Manasız bir ağlamaydı bu, sadece bir kadının bildiği bir ağlama, belli bir sebebi olmayan, hatta saçma bir ağlama idi; keder repertuarında bulunan en ümitsiz ve süreksiz ağlama... ve kuvvetliydi. Acaba onu hiç sevmiyor muydu? Kendisiyle hiç kavga etmiyordu; eve gelir sessiz sessiz oturur, ağzını bile açmazdı. Evine iyi bakar, fakat hayatın tuzuna biberine aldırış etmezdi.

Mrs. Fink'in hayal gemisi sakin sulara erişmişti. Kaptanı hamağı ile iskemlesi arasında mekik dokurdu. Arasıra kızsa da ayağını güverteye vursa olmaz mıydı? Halbuki o, Hoşuna Giden Adalarda iskelelere uğramayı düşünerek neşeli bir seyahat yapacağını umuyordu. Fakat şimdi, kocasıyla yaptığı bütün o sakin rauntlardan gösterecek tek bir bere bile almadan yenilmeyi kabul etmişti. Bir an için Mame'dan bile nefret etti - Mame, yara ve bereleriyle, hediye ve öpücük-

lerden melhemiyle, âşık, vahşi, kavgacı, eşiyle fırtınalı seyahatte olan Mame...

Mr. Fink eve saat yedide geldi. Evcimenlik laneti içine nüfuz etmişti. Rahat evinin kapılarından dışarı çıkmak istemezdi. Tramvaya yetişmiş olan adamdı, avını yutmuş boğa yılanıydı, düştüğü gibi yatan ağaçtı.

"Yemeği beğendin mi, Mart?" diye sordu.

Mr. Fink: "Ih-hıh," diye homurdandı.

Yemekten sonra, gazetelerini okumaya başladı. Ayaklarında çorapları vardı.

Yüksel, ey yeni bir Dante yüksel de evinde çorapla oturan bu adama uygun bir cehennem şarkısı söyle. Bu hayata muhtelif bağlar, veya görev hissi ile ipekli, pamuklu, yünlü elbiseler içinde katlanan Sabır Kızkardeşleri, tam bu tip erkeklere göre bir şarkı olmaz mı bu?

Ertesi gün, İş Bayramı'ydı. Mrs. Cassidy ile Mr. Fink'in görevleri bir günlük sona ermişti.

Mrs. Fink, Mrs. Cassidy'nin örneğini sabah erkenden aşağı indirdi. Mame yeni bluzunu giymişti. Çürümüş gözü bile bir bayram ışığı ile parlıyordu. Jack'ın pişman olması epey verimli oluyordu; gün için neşeli bir program hazırlanmıştı.

Mrs. Fink evine dönerken içinde yükselen bir kıskançlık hissi vardı. Yaraları ve ani melhemi ile mesut Mame. Fakat mutlu olmak sadece Mame'a mı verilmişti ki? Martin Fink de Jack Cassidy değerinde bir adamdı. Onun karısı hiç sevilmeyecek miydi? Mrs. Fink'in aklına birden parlak, nefesini kestirecek kadar hoş bir fikir geldi. Mame'a herhangi bir Jack gibi yumruğunu kullanmasını ve sonraları aynı derecede ateşli olmasını bilen başka adamlar olduğunu da gösterecekti.

Fink'lerin tatili sadece lafta kaldı. Mrs. Fink bir gece evvelden suya koyduğu çamaşırları mutfağa yerleştirdiği iki leğenin içine doldurdu. Mr. Fink ayağında çorapları, gazetesini okuyordu. İş Bayramı bu şekilde geçeceğe benziyordu.

Mrs. Fink'in kalbinde kıskançlık ve kıskançlıktan da küstah bir karar vardı. Eğer erkeği onu dövmezse, evlilik işlerinde alakasını, erkekliğini isbat etmezse, vazifesini yapması için tahrik edilmesi lazımdı.

Mr. Fink piposunu yaktı ve çoraplı ayağıyla diğer ayağının topuğunu kaşıdı. İşte onun cenneti de buydu: Rahatça oturup satırlar arasında dünyayı dolaşırken karısının çamaşır yıkayışını işitmek, yenmiş ve yenecek yemeklerin kokusunu duymak. Beyninde dolaşan bir sürü fikir arasında en uzak ihtimali olanı, karısını dövmekti.

Mrs. Fink sıcak suyu açarak teknelerin içini sabunlu su ile doldurdu. Alt kattan Mrs. Cassidy'nin neşeli kahkahası işitilmekteydi. Sanki yukarda dayaktan mahrum yaşayan arkadaşı ile alay etmekteydi. İşte Mrs. Fink'in mutluluk dönemi şimdi başlayacaktı.

Oturan adama doğru bütün kızgınlığı ile döndü:

"Seni tembel seni," diye haykırdı. "Senin gibi çirkin herifler için çamaşır yıkaya yıkaya kollarım kopacak. Erkek misin, yoksa mutfak kedisi mi? Söyle bakalım?"

Mr. Fink hayretten kaskatı kesilerek gazetesini elinden düşürdü. Kadın özlediği tokadı yiyemeyeceğinden, yeterli derecede tahrik edemediğinden korkuyordu. Kocasının üstüne atılarak yumruğu sıkılmış eliyle suratına bir tane indirdi. O saniyede kalbinde, kocasına karşı çoktandır duymadığı bir sevgi hissetti. Uyan, ey Martin Fink, uyan da hükümdarlığını göster. İşte, işte, şimdi onu sevdiğini ispat edecek olan tokadı hissedecekti.

Mr. Fink yerinden fırladı. Maggie öteki yumruğunu da adamcağızın çenesine oturtuverdi. Onun tokadını beklediği korkulu, mesut dakikada gözlerini kapayarak ismini mırıldandı, beklenilen darbeyi âdeta hasretle bekliyordu.

Alt katta pişman ve utanmış Mr. Cassidy, Mame'in gözünü pudralamaktaydı. Üst kattan bağıran bir kadın sesi, ayak patırtıları, itişip kakışma sesleri, devrilen sandalye gürültüleri geliyordu. Bu karı-koca kavgasının yanılınmaz seslerini duyan Mr. Cassidy: "Mart'la Maggi kavga ediyor olmalı," dedi. "Hiç böyle şeyler yaptıklarını bilmezdim. Acaba bir yardımcıya ihtiyaçları var mı? Ne dersin gidip bakayım mı?"

Mrs. Cassidy'nin bir gözü elmas gibi parladı. Öteki gözü ise ancak sivanmış gibi bir ışık veriyordu.

Kadınların âdeti olduğu üzere, manasızcasına: "Vay, vay!" dedi... "Yoksa... Yoksa... Dur Jack, hele ben bir gidip bakayım."

Merdivenleri koşa koşa çıktı. Daha kapıya varmamıştı ki, kendini çılgınca dışarı atan Mrs. Fink'le karşılaştı.

"Maggie, dövdü mü? Dövdü mü?" diye mesut bir mırıltıyla sordu.

Mrs. Fink, koşarak yüzünü arkadaşının omuzuna dayadı ve ümitsizce hıçkırmaya başladı.

Mrs. Cassidy, Maggie'nin yüzünü ellerine alarak yavaşça kaldırdı. Yaşlar akıyor, kızarıp soluyordu, fakat pembe beyaz kadife teninde Mr. Fink'in korkak elinden çıkmış tek bir bere bile yoktu.

"Söyle, Maggie," diye Mame yalvardı. "Ne oldu, canını yaktı mı? Söyle, yoksa içeri gidip kendim öğreneceğim."

Mrs. Fink'in yüzü tekrar ümitsizcesine karkadaşının göğsüne gömüldü.

"Allahını seversen kapıyı açma, Mame," diye haykırdı. "Kimseye de söyleme. Elini bile sürmedi, bana. İçerde çamaşırları yıkıyor... Çamaşırları yıkıyor."

(çev. Mehmet Harmancı)

Xavier de Maistre

AOSTE ŞEHRİNİN CÜZAMLISI

Aoste şehrinin güney kısımları hemen hemen ıssız bir haldedir, hiçbir zaman da buraları çok kalabalık olmamışa benzer. Sürülmüş tarlalarla çayırların bir ucu vaktiyle Romalıların şehirde istihkâm diye yaptıkları setlere, öteki ucu bazı bahçelerin duvarlarına dayanır. Bununla beraber bu tenha harabeler oradan geçen yolcularda alaka uyandırır. Şehir kapısının yanında eski bir şato harabesi vardır; halk arasında dolaşan rivayetlere inanılacak olursa, on beşinci yüzyılda, Kont René de Chalans kıskançlıktan doğan bir gazapla, karısı Prenses Marie de Bragance'ı buraya kapatarak açlıktan öldürmüş. Bunun için memleket halkı buraya *açlık feryadı* manasına gelen *Bramafan* adını vermişlerdi: Bu masala inanan hisli insanlar bu harabelere karşı alaka duyarlar.

Daha uzakta, birkaç yüz adım ötede, vaktiyle kendisinin de kaplı olduğu mermerden yapılmış eski bir duvara arkasını vermiş, dört köşe bir kule vardır. Bu kulenin adı *korku kulesi*'dir; çünkü uzun zaman halk bu kulede hortlakların

oturduğuna inanmıştır. Aoste şehrindeki ihtiyar kadınlar, karanlık gecelerde, elinde bir lamba tutan uzun boylu, beyazlar giymiş bir kadını oradan çıkarken gördüklerini pek iyi hatırlıyorlar.

On beş sene oluyor, bir cüzamlıyı buraya kapatıp insanlardan ayırmak için, hükümetin emriyle bu kule tamir ettirilmiş, etrafına bir duvar çevrilmişti; adamcağıza vaziyetinin müsaade ettiği nispette kolaylıklar temin edilmişti. Nafakasını getirmek işi Saint-Maurice hastahanesine verilmiş, kendisine de birkaç parça eşya, bir de bahçeyi ekip biçmesi için gerekli olan aletler tedarik edilmişti. İşte uzun zamandan beri bu adamcağız orada kendi haline bırakılmış olarak yaşıyordu; arada sırada gelip ona dini yardımlar sunan papazla, haftada bir erzak getiren adamdan başka kimseyi gördüğü yoktu. 1797 senesinde Alp Savaşı sırasında, Aoste şehrinde bulunan bir subay bir gün tesadüfen cüzamlının bahçesinin önünden geçerken merak ederek aralık duran kapıdan içeri girdi. Sade elbiseli bir adam, bir ağaca dayanmış derin derin düşünüyordu. Subay kapıdan girerken çıkan gürültü üzerine, münzevi adam başını çevirip bakmadan kederli bir sesle: "Kim o? Benden ne istiyorsunuz?" diye bağırdı. Subay: "Affedersiniz, bir yabancıyım, bahçenizin güzel manzarası bu münasebetsizliğime sebep oldu, yoksa sizi katiyen rahatsız etmek istemezdim," dedi. Kulenin sakini, eliyle işaret ederek: "Gelmeyin! Cüzam hastalığına tutulmuş talihsiz bir adamın yanına gelmeyin!" diye bağırdı. Yolcu da: "Başınıza gelen felaket her ne olursa olsun burdan gitmem, diye cevap verdi; ben bedbaht insanlardan hiçbir zaman kaçmadım; fakat şayet sizi rahatsız ediyorsam hemen giderim." O zaman cüzamlı birdenbire dönerek: "Hoş geldiniz," dedi. "Eğer beni gördükten sonra da cesaret edebilirseniz

kalınız." Subay bu talihsiz adamın cüzamdan tamamiyle bozulan yüzünü görünce şaşkınlığından bir müddet donakaldı. Sonra: "Tesadüfün buraya sürüklediği ve çok kuvvetli bir alâkanın alıkoyduğu bir kimsenin ziyaretini hoş görürseniz, seve seve kalırım." dedi.

CÜZAMLI — Alaka mı?.. Ben şimdiye kadar herkeste yalnız merhamet uyandırdım.

SUBAY — Sizi biraz teselli edebilirsem kendimi bahtiyar addederim.

CÜZAMLI — İnsanları görmek, benden kaçtığını sandığım insan sesini işitmek benim için büyük bir tesellidir.

SUBAY — Müsaade edin de sizinle biraz konuşayım, oturduğunuz yeri gezeyim.

CÜZAMLI — Eğer bundan zevk alırsanız baş üstüne *(Cüzamlı bu sözleri söylerken başına büyük bir fötr şapka geçirdi, şapkanın inik kenarları yüzünü örtüyordu.)* Buyurun, buraya, güney tarafına, diye ekledi. Ufacık bir yere çiçek dikiyorum, bu sizin hoşunuza gidebilir; epey nadide çiçekler var. Alp dağlarında kendi kendine yetişen çiçeklerin tohumlarından edindim, bu çiçeklerin daha katmerli ve daha güzellerini yetiştirmeye çalışıyorum.

SUBAY — Sahi, bakın bu çiçeklerin böylelerini hiç görmedim.

CÜZAMLI — Şu küçük gül fidanına dikkat edin; bu, yalnız Alplerde yetişen dikensiz güldür; fakat bu özelliğini kaybetmeye başladı; çoğaldıkça, bakıldıkça dikenleri çıkıyor.

SUBAY — Bu hal nankörlüğün timsali olabilir.

CÜZAMLI — Eğer bu çiçeklerden beğendikleriniz olursa hiç çekinmeden koparabilirsiniz, yakanıza takmakta da bir tehlike yok. Onları ben diktim, sulamak ve seyretmek zevkini de ben taddım, fakat hiç elimi sürmem.

SUBAY — Neden sürmezsiniz?

CÜZAMLI — Hastalığımı çiçeklere bulaştırmaktan korkarım da ondan; sonra bu çiçeklerden kimseye vermeye cesaret edemem.

SUBAY — Kimlere veriyorsunuz onları?

CÜZAMLI — Hastaneden bana yiyecek getiren adamlar hiç korkmadan demetler yaparlar. Bazen de şehrin çocukları bahçemin kapısına gelirler. O zaman ben hemen kuleye çıkarım, çocukları dehşete düşürmekten korkarım. Penceremden onların şakrak şakrak oynadıklarını ve birkaç çiçek aşırdıklarını görürüm. Giderlerken gözlerini yukarı kaldırıp bana bakarlar; gülerek: "Bonjur, Cüzamlı!" derler, bu da beni biraz eğlendirir.

SUBAY — Siz burada epey çeşitli bitkileri bir araya toplayabilmişsiniz; bakın asma da var, birçok cinsten yemiş ağaçları da.

CÜZAMLI — Ağaçlar henüz genç. Hepsini kendim diktim, bu asmayı da bakın şu eski duvarın üstüne kadar tırmandırdım; altında gezinebilecek kadar da geniş; burası benim en çok sevdiğim yerdir... Şu taşlara basarak çıkın; bu merdivenin mimarı bendim. Duvara tutunun.

SUBAY — Ne hoş yer! Münzevi bir insanın derin düşüncelere dalabilmesi için ne uygun!

CÜZAMLI — Ben de burasını çok severim, buradan kırları, tarlalardaki çiftçileri seyrederdim; çayırdan her geçeni görürüm, halbuki beni kimse görmez.

SUBAY — Bu köşenin bu kadar sakin, bu kadar tenha oluşuna hayran oluyorum. İnsan bir şehir içinde olduğu halde kendini çölde zannedecek.

CÜZAMLI — Yalnızlık, yalnız ormanlarda ve kayalık yerlerde olmaz ya, bahtı kara olan insan her yerde yalnızdır.

SUBAY — Nasıl oldu da buralara düştünüz? Vatanınız burası mı?

CÜZAMLI — Ben deniz kıyısında, Oneille prensliğinde doğdum, burada on beş seneden beri oturuyorum. Başıma gelenler, sürekli felaketlerden ibarettir.

SUBAY — Daima yalnız mı yaşadınız?

CÜZAMLI — Annemle babamı hiç tanımıyorum; çocukluğumda kaybettim; bir kızkardeşim vardı, iki sene evvel öldü; hayatta bir dostum olmadı.

SUBAY — Zavallı!

CÜZAMLI — Allah böyle takdir etmiş!

SUBAY — İsminiz nedir, rica ederim?

CÜZAMLI — Ah! İsmim korkunçtur! Bana *Cüzamlı* derler! Ne aile ismimi, ne de doğduğum gün dinin bana verdiği ismi bu dünyada kimse bilmez. Ben *Cüzamlı*'yım. İşte insanların gözünde bana kıymet biçtirecek biricik unvanım. Kim olduğumu ebediyen bilmezler inşallah!

SUBAY — O kaybettiğiniz kız kardeşiniz sizinle beraber mi yaşıyordu?

CÜZAMLI — Beş sene, burada bu aynı evde benimle beraber yaşadı; benim kadar talihsiz olan zavallı kız acılarımı paylaşırdı, ben de onunkileri yatıştırmaya çalışırdım.

SUBAY — Bu kadar derin bir yalnızlık içinde şimdi ne ile meşgul oluyorsunuz?

CÜZAMLI — Benim gibi yalnız yaşıyan bir insanı meşgul eden şeyler, mutluluğunu topluluk hayatının faaliyetlerinde arıyan bir cemiyet adamına çok tekdüze gelir.

SUBAY — Ah, bana hiç de mutluluk vermeyen o cemiyeti siz pek az tanıyorsunuz. Ben gereklilikle kendi isteğimle yalnız kalırdım, belki fikirlerimiz arasında hiç tahmin et-

mediğiniz benzerlikler vardır; bununla beraber ebedi bir yalnızlık bana dehşet veriyor; aklım bunu kolay kolay almıyor.

CÜZAMLI — *Hücresini seven kimse, huzur ve sükûnu orda bulur.* "L'imitation" kitabı bize bunu öğretiyor. Bu teselli verici sözlerin gerçekliğine inanmaya başlıyorum. İnsan çalışırsa yalnızlığı pek o kadar hissetmiyor. Çalışan insan bütün bütün bedbaht olamaz, bunun ispatı işte benim. İlkbaharda ekip biçmek, çiçek bahçesi yapmak beni kâfi derecede meşgul ediyor: kışın sepet yapıyorum, hasır örüyorum; üstümü başımı kendim dikiyorum; hastahaneden getirdikleri erzakla her gün yemeğimi kendim pişiriyorum; bu işlerden kalan zamanımı da ibadet dolduruyor. Böylece bir sene geçiyor ve geçer geçmez de bana çok çabuk geçmiş gibi geliyor.

SUBAY — Size bir yüzyıl gibi gelmesi lazım.

CÜZAMLI — Felaketler, kederler, saatleri uzatır; fakat seneler hep aynı süratle geçer. Size garip gelecek ama bahtsızlığın son haddinde de insanların birçoğunun tanıyamadıkları bir zevk vardır; yaşamak ve teneffüs etmek zevki. İlkbaharda günlerce bu setin üzerinde oturur, havadan, tabiatın güzelliğinden istifade ederim; o sırada bütün fikirlerim belirsiz, kararsızdır; keder kalbimin içinde uyumuştur; bakışlarım, etrafımızı çevreleyen şu kırların, şu kayaların üzerinde dolaşır; bu değişik manzaralar benim hafızama öyle bir yerleşmiştir ki, nasıl diyeyim, sanki onlar benden bir parçadır ve her güzel manzaralı yer, her gün zevkle gördüğüm bir dosttur.

SUBAY — Ben birçok defalar buna benzer şeyler hissetmişimdir. Bazen üzerime keder çöktüğü zaman, insanların kalbinde kendi kalbimin istediğini bulamadığım zaman,

tabiatın ve cansız şeylerin manzarası beni teselli eder. Kayalara, ağaçlara sevgi bağlarım, öyle zannederim ki dünyanın bütün mahlukları Allah'ın bana verdiği dostlardır.

CÜZAMLI — İçimden geçenleri açabilmem için bana cesaret veriyorsunuz. Bana âdeta hayat arkadaşlığı eden ve her gün gördüğüm eşyayı gerçekten severim. Hatta her akşam kuleye çekilmeden önce Ruitorts'un cumudiyelerini, Saint Bernard'ın kuytu ormanlarını, Rheme vadisine hâkim olan acayip tepeleri selamlarım. Tanrının büyüklüğü her ne kadar bütün evrenin yaradılışında göründüğü gibi bir karıncanın yaradılışında da görünürse de, dağların heybetli görünüşü benim hislerime daha fazla tesir eder. Hiç erimeyen buzlarla örtülü bu koskocaman dağ yığınlarını seyrederken dini bir hayret duymaktan kendimi alamam. Fakat etrafımı çeviren bu büyük tablonun içinde ancak sevdiğim, çok beğendiğim güzel yerler vardır; bunlardan bir tanesi şurada, yüksekten, Charvensod dağının tepesinde gördüğünüz keşiş zaviyesidir. Boş bir tarlanın yanında, ormanların ortasında tek başına durur, batan güneşin son ışıklarını alır. Hiç orada bulunmadan orasını seyretmekten garip bir zevk duyarım. Gün batarken bahçemde oturur, nazarlarımı tek başına duran bu keşiş zaviyesinin üzerinde durdururum, hayallerim orada dinlenir. O sanki benim kendi malım gibi bir şeydir; sanki şuurumun dışında belirsiz bir hisle, daha bahtiyar zamanlarımda orada yaşamış bulunduğumu ve hatırasının benden tamamıyla silindiğini zannederim. Ufukta göklere karışan uzak dağları seyretmesini bilhassa pek severim. Gelecek nasıl insanda ümit hissi uyandırırsa, uzaklıklar da bende bu hissi uyandırır; mazlum kalbim, günün birinde uzak bir memlekette, hasretini çektiğim saadeti tadabileceğimi, umar ve gizli bir içgüdü mütemadiyen bunu bana mümkün gibi gösterir.

SUBAY — Sizin gibi ateşli bir ruhu olan bir insanın herhalde kaderine katlanması ve ümitsizliğe kapılmaması için çok gayret sarfetmiş olması lazım.

CÜZAMLI — Talihime her zaman tevekkülle katlanmış olduğum zannını vererek sizi aldatmış oluyorum; bazı *tîrikidünya*'ların erişebildiği o nefis feragati mertebesine ben hiç eremedim. İnsanlara mahsus bütün hislerimden henüz tamamıyla ayrılamadım, hayatım devamlı bir mücadele içinde geçiyor; dinin kuvvetli yardımı bile hayallerimin hamlelerini her zaman önleyemiyor. Elimde olmadan hayali bir istek okyanusuna sürüklenirim; bu isteklerin hepsi de beni hakkında hiçbir fikrim olmayan fakat hayalî tasviri sanki beni rahatsız etmek için daima gözümün önünde olan o âleme götürür.

SUBAY — Eğer ruhumu okumanız kabil olsaydı, eğer o âlem hakkında benim edindiğim fikri size verebilseydim, bütün istekleriniz, bütün üzüntünüz o dakikada kaybolurdu.

CÜZAMLI — Bazı kitaplardan insanların fenalıklarını, insanlıkla daima beraber olan felaketleri öğrendim, fakat boş; kalbim onlara inanmak istemiyor. Ben daima samimi ve erdemli dostlardan oluşan bir cemiyet tasavvur ediyorum. Onları, gölgelerinde barındığım konulardan daha yeşil, daha serin; bana ışık veren güneşten daha parlak bir güneşle aydınlanan koruların içinde beraberce dolaştıklarını görür gibi oluyorum, benim sefaletim arttıkça onların saadeti bana daha çok özenilecek bir şey gibi görünüyor. İlkbaharın başlangıcında Piemonte rüzgârı vadimizde estiği zaman onun insana can veren hararetini içimde hisseder ve gayrı ihtiyari ürperirim. Benim de faydalanmam mümkünken benden esirgenen bir saadet için anlatılmaz bir arzu duyarım. O zaman hücremden kaçar gibi çıkarım, daha serbestçe nefes al-

mak için kırda dolaşırım. Görmeğe can attığım insanlar beni görecekler diye korkarım. Dağın tepesinde, çalılıkların arasına vahşi hayvanlar gibi saklanır Aoste şehrine doğru bakarım. Orada oturup da beni biraz tanıyan mesut insanlara özlem dolu gözlerle bakarım; inleyerek ellerimi uzatır, onlardan saadet payımı isterim. Bu coşkunluk zamanlarımda size itiraf edeyim ki bazen ormanın ağaçlarını kucaklayarak, Allah'a yalvarırım; onlara can versin de bana arkadaş olsunlar diye! Fakat ağaçlar dilsizdir, soğuk kabukları sanki beni geri iter; benim çarpan, yanan kalbimle onların hiçbir ortak şeyleri yok ki. Yorgunluktan bitkin, hayattan usanmış bir halde tekrar hücreme çekilirim, ıstıraplarımı Tanrıya dökerim, ibadet, ruhuma bir parça sükûnet getirir.

SUBAY — Zavallı talihsiz insan, demek vücudunuzda duyduğunuz ıstırapla beraber bir de ruhi ıstırap içindesiniz?

CÜZAMLI — Maddi ıstıraplarım o kadar korkunç değil!

SUBAY — Arada sırada ağrılarınız diniyor öyle mi?

CÜZAMLI — Ağrılarım her ay, ayın doğmasıyla başlar, büyümesiyle artar, sonra küçülmesiyle azalmaya başlar. İlk ay göründüğü zaman daima daha çok ıstırap duyarım; arkasından hastalık azalır. Ve sanki başka bir hastalık olur; derim kurur, beyazlaşır, hemen hemen hiçbir acı duymaz olurum; fakat gece uykusuzlukları olmasa bunların hepsine katlanmak gene kolay olurdu.

SUBAY — Nasıl, bir de geceleri uykusuz mu kalıyorsun?

CÜZAMLI — Ah efendim, uykusuzluk! Uykusuzluk! hayal bile edemezsiniz, bedbaht bir insanın sabaha kadar gözlerini kırpmadan, zihni korkunç duruma ve ümitsiz bir gele-

ceğe takılmış olarak geçirdiği geceler ne kadar uzun, ne kadar kasvetlidir. Hayır, bunu, kimse anlayamaz. Gece ilerledikçe endişelerim çoğalır; sabah olacağına yakın heyecanım öyle bir hale gelir ki ne yapacağımı şaşırırım. Düşüncelerim birbirine karışır; hiçbir zaman duymadığım bambaşka bir hissi bu kasvetli zamanlarda duyarım. Bazen dayanılmaz bir kuvvetin beni dipsiz bir uçuruma doğru sürüklediğini zannederim; bazen gözlerimin önünde siyah lekeler görürüm; dikkatle bakınca bu lekeler bir şimşek çabukluğuyla birleşip bana doğru yaklaşırlar, yaklaştıkça da büyürler, büyürler, nihayet ağırlıklarıyla beni ezen birer dağ haline gelirler. Bazen de etrafımda yerlerden bulutların fışkırdığını görürüm: Kabara kabara, yığın yığın dalgalar halinde üstüme yürüyüp beni yutacaklar zannederim; bu hayallerden kurtulmak için kalkmak istediğim zaman da sanki kuvvetimi kesen görünmez bağlarla bağlanmış gibi olurum. Belki siz bunları rüya zannedersiniz; hayır bütün bunlar ben tamamıyla uyanıkken olur. Devamlı surette aynı şeyleri görürüm, bu hayal bütün öteki ıstıraplarımı aşan korkunç bir şeydir.

SUBAY — Belki de müthiş uykusuzluk sıralarında ateşiniz vardır, mutlak ateş sizi böyle sayıklar hale getiriyordur.

CÜZAMLI — Acaba sahiden ateşten mi ileri geliyor? Ah keşke öyle olsa. Şimdiye kadar ben bu hayalleri bir delilik alameti zannediyordum, size itiraf edeyim ki çok endişe ediyordum. İnşallah ateştendir.

SUBAY — Size karşı candan bir alaka duyuyorum, sizi görmeseydim böyle bir vaziyet hakkında hiçbir fikrim olmayacaktı. Zannederim kızkardeşiniz sağ olsaydı bu kadar kederli olmazdınız.

CÜZAMLI — Kardeşimin ölümüyle ne kaybettiğimi yalnız Allah bilir. Fakat siz benim bu kadar yakınımda durmak-

tan korkmuyor musunuz? Şuraya, şu taşın üzerine oturunuz; ben şu ağaç yapraklarının arkasında durayım, birbirimizi görmeden konuşalım.

SUBAY — Neden? Hayır, benden ayrılmayın, yanımda oturun. *(Yolcu bu sözleri söylerken iradesinin dışında bir hareketle Cüzamlının elini tutacak oldu, Cüzamlı süratle elini çekti.)*

CÜZAMLI — Ne ihtiyatsızlık! Az kaldı elimi tutuyordunuz!

SUBAY — Ne olur? Elinizi memnunlukla sıkardım.

CÜZAMLI — Ben de bu saadete hayatımda ilk defa olarak nail olurdum; benim elimi şimdiye kadar hiç kimse sıkmamıştır.

SUBAY — Nasıl olur! Bahsettiğiniz kızkardeşinizden başka hiçbir dostunuz olmadı mı? Sizin gibi olanlardan hiç kimse sizi sevmedi mi?

CÜZAMLI — Bereket versin ki benim gibi bir kimse almadı artık.

SUBAY — Beni korkutuyorsunuz!

CÜZAMLI — Affediniz, marhametli yabancı! Bilirsiniz ki bahtsız insanlar başlarına geleni anlatmaktan hoşlanırlar.

SUBAY — Anlatın, anlatın; demiştiniz ki, vaktiyle sizinle beraber yaşayan bir kızkardeşiniz vardı, ıstıraplarınıza tahammül etmeniz için size yardım ediyordu.

CÜZAMLI — Diğer insanlara beni bağlayan biricik bağ oydu. Allah böyle istedi, o bağı da koparıp beni dünyada yapayalnız bıraktı. Onun ruhu şimdi bulunduğu göklere layıktı, öldüğünden beri beni ezip bitiren yılgınlıklara karşı koyabilmem için bana bir örnek oluyordu. Bununla beraber, talihsiz dostları birleştiren o samimi beraberlik içinde yaşamazdık. Bizim felaketimizin türü bizi bu teselliden mahrum

ediyordu. Hattâ ibadet etmek için birbirimize yakınlaştığımız zamanlar bile birbirimizin hastalıklı yüzümüzü görmek Allah'ı düşünmemize mani olur korkusuyla o da ben de birbirimizin yüzüne bakmaktan çekinirdik; bakışlarımız ancak gökyüzünde birleşirdi. İbadetten sonra kızkardeşim çok zaman ya kendi hücresine çekilir, yahut bahçenin sonundaki fındık ağaçlarının altına giderdi. Böylece hemen hemen daima birbirimizden ayrı yaşıyorduk.

SUBAY — Ama neden kendinizi bu kadar sıkıntıya sokuyordunuz?

CÜZAMLI — Kız kardeşim, bütün ailenin tutulduğu bu bulaşıcı hastalığa yakalanıp da buraya geldiği zamana kadar, birbirimizi hiç görmemiştik: Beni ilk defa olarak görünce çok korktu. Ona azap vermek, hastalığını daha ziyade artırmak korkusuyla bu hazin yaşayış tarzını kabul etmeye mecbur oldum. Hastalık onun yalnız göğsündeydi, belki iyi olur diye umuyordum. Şu kırık dökük kafes bölmeyi görüyorsunuz ya, o zamanlar bu bölme, şerbetçi otundan bir çit halindeydi, bahçeyi ikiye ayırırdı, ben de itinayla ona bakardım. İki tarafına birer küçük yol açmıştım, bu yollarda birbirimizi görmeden, birbirimize fazla yaklaşmadan gezinirdik, sohbet ederdik.

SUBAY — Sanki Tanrı, size bağışladığı bu hazin zevke bile zehir katmaktan hoşlanıyordu.

CÜZAMLI — Hiç olmazsa o zamanlar yapayalnız değildim; kardeşimin varlığı bu inzivaya hayat veriyordu. Kendi kendime otururken onun ayağının sesini duyardım. Şafak sökerken bu ağaçların altında Allah'a ibadet ettiğim zaman kulenin kapısı yavaşça açılır, kızkardeşimin sesi de usul usul benimkine karışırdı. Akşamları bahçemi sularken, şura-

da şu sizinle konuştuğum yerde batan güneşe karşı gezinirdi, ben de çiçeklerimin üzerinde onun gölgesinin gidip geldiğini görürdüm. Onu hiç görmesem bile varlığının izlerini her yerde bulurdum. Şimdi artık yolumun üzerinde yaprakları koparılmış bir çiçeğe, geçerken elinden düşürdüğü dal parçalarına hiç rastlamıyorum, yapayalnızım; etrafımda hiçbir hareket, hiçbir hayat eseri yok; onun çok sevdiği koruluğa giden yolu çoktan otlar kaplamıştı. Benimle hiç meşgul olmaz gibi göründüğü halde daima benim hoşuma gidecek olan şeyleri kollardı. Odama girdiğim zaman bazen yepyeni çiçek saksıları, yahut da kendi eliyle yetiştirdiği güzel yemişler görür, şaşırırdım. Ben ona aynı şeyleri yapmaya cesaret edemezdim, hatta benim odama hiç girmemesi için kendisine yalvarırdım; fakat kardeş sevgisine kim sınır çizebilir? Yalnız şu olay onun bana karşı beslediği şefkat hakkında size bir fikir verebilir. Bir gece müthiş ıstıraplardan kıvranarak hücremde büyük büyük adımlarla dolaşıyordum. Gece yarısı bir parça dinlenmek için oturduğum bir sırada kapımın önünde hafif bir gürültü işittim. Yaklaşıp kulak verdim: Hayretimi tasavvur ediniz, kardeşim kapımın dışında, eşikte Allah'a yalvarıyordu. Benim iniltilerimi işitmişti. Fakat şefkati beni rahatsız etmesine engel olmuş, ihtiyaç olduğu zaman imdadıma yetişebilmek için oraya gelmişti. Yavaş sesle *Miserere*'yi[1] okuduğunu duydum. Kapının yanında diz çöktüm, onun sözünü kesmeden ben de söylediklerini zihnimden takip ettim. Gözlerim yaşarmıştı: Böyle bir sevgi kime tesir etmez ki? Duasının bittiğini anlayınca usulcacık: "Allah'a ısmarladık kardeşim, dedim, Allah'a ısmarladık, sen de çekil, biraz daha iyiyim; Allah senden razı olsun, bu iyili-

(1) 50. mezmur.

ğinin mükâfatını versin!" Sessizce çekildi, duası mutlaka kabul edilmiş olacak ki birkaç saat rahat bir uyku uyudum.

SUBAY — Bu sevgili kardeşinizin ölümünden sonraki günler sizin için ne kadar acı olmuştur kim bilir?

CÜZAMLI — Uzun zaman, bana felaketimin büyüklüğünü anlatacak hissi bile yok eden bir nevi şaşkınlığa düştüm: Nihayet kendime gelip de vaziyetim hakkında bir hüküm verecek hale geldiğim zaman aklımı kaybedecek gibi oldum. O zamanın acısını daima iki kat duyarım; başıma gelen felaketlerin en büyüğünü ve arkasından işlememe ramak kalan cinayeti daima hatırlarım.

SUBAY — Cinayet mi? Sizin bir cinayet işleyeceğinize ihtimal vermem.

CÜZAMLI — Doğru söylüyorum. Size hayatımın bu kısmını anlatırsam, bana gösterdiğiniz yakınlık çok azalır; fakat kendimi olduğumdan daha iyi göstermek istemem. Beni hem ayıplıyacaksınız hem de bana acıyacaksınız. Daha evvelce de melankoli nöbetlerinde, bu hayattan ayrılmak düşüncesine birkaç defa kapılmıştım; fakat Allah korkusu buna daima mâni olmuştu; sonra, en basit, görünüşte hiç de mühim olmayan bir sebeple az kalsın Allah'ın lanetine uğrayacaktım: O sırada yeni bir kedere daha uğramıştım. Birkaç sene evvel bize bir köpek yanaşmıştı: Kardeşim bu köpeği çok sevmişti. Kardeşim öldükten sonra da size itiraf edeyim, hayvan benim için gerçekten bir teselli olmuştu.

Köpeğin bize yanaşması hiç şüphesiz çirkin olmasındandı. Herkes onu kovmuş olacaktı, fakat cüzamlının evi için bir hazine sayılırdı. Allah'ın bu köpeği bize bağışlamakla gösterdiği lutfa karşı bir şükran olmak üzere kardeşim ona *Mucize* adını koymuştu. Bu ismin köpeğin çirkinliğiyle teşkil ettiği tezat, sonra hayvanın daima neşeli oluşu bize

ekseriya kederimizi unutturdu. O kadar dikkat ettiğim halde köpek arada sırada başını alıp gidiyordu; bunun kimseye bir zararı olabileceğini hiç aklıma getirmiyordum. Şehirde oturanlardan bazıları bundan kuşkulandılar, hayvan, hastalık tohumlarını taşır zannettiler; nihayet komutana şikâyet ettiler, o da köpeğin derhal öldürülmesi için emir verdi. Şehirden birkaç kişiyle beraber askerler bu zalimce emri yerine getirmek üzere evime geldiler. Gözümün önünde boynuna bir ip geçirip sürüklediler. Bahçe kapısına vardıkları zaman köpeğime bir kere daha bakmaktan kendimi alamadım: Yapamayacağım bir yardımı ister gibi gözlerini bana doğru çevirdiğini gördüm. Hayvanı, Doire nehrinde boğmak istiyorlardı; dışarıda bekleyen halk, üstüne taşlarla hücum edip öldürdüler. Feryatlarını duydum, kulenin içinde ölüden beter bir hale girdim, dizlerim beni çekmiyor, tir tir titriyordu: tarifine imkân olmayan bir halde kendimi yatağa attım. Istırabım o kadar şiddetliydi ki, bu haklı fakat sert emir bana lüzumsuz olduğu kadar da vahşi görünüyordu; o zaman beni heyecana düşüren duygularımdan şimdi utanıyorum, ama gene de bu vakayı soğukkanlılıkla düşünemiyorum. Bütün günümü dehşetli bir ıstırap içinde geçirdim. Son canlı varlığı da benden koparıp almışlardı, bu yeni darbe kalbimin bütün yaralarını deşmişti.

O akşam, gün batarken, şuraya, şimdi sizin oturduğunuz şu taşın üzerine gelip oturdum. Kara talihimin neye varacağını düşünüp dururken öteden, yeni evli bir karı kocanın şu çitin sonundaki kayın ağaçlarına doğru geldiklerini gördüm. Çayırın ortasındaki yol boyunca yürüyüp benim yanımdan geçtiler. Güzel yüzlerinden, belli bir saadetin güzel sükûneti okunuyordu. Birbirlerinin koluna girmişler yavaşça yürüyorlardı. Birdenbire durdular: Genç kadın başını

kocasının göğsüne dayadı, kocası da onu heyecanla kucakladı. Kalbimin sıkıştığını hissettim. İtiraf edeyim ki ilk defa olarak kalbime kıskançlık duygusu girdi: Hiçbir saadet manzarası şimdiye kadar böyle gözlerimin önüne serilmemişti. Çayırın sonuna kadar gözlerimle onları takip ettim, tam ağaçların arasında gözden kaybolacakları sırada kulağıma neşeli bağrışmalar geldi: Hısım akraba toplaşmışlar, yeni evlileri karşılamaya gelmişlerdi; karmakarışık neşe sesleri işitiyordum; ağaçların arasında parlak renkli elbiselerini görüyordum; bütün bu grup sanki bir saadet bulutunun içindeydi. Bu manzaraya tahammül edemedim; kalbim cehennem azaplarıyla dolmuştu. Gözlerimi çevirdim, kendimi hücreme attım. Allahım, hücrem bana ne kadar boş, kasvetli, ne kadar korkunç göründü! "İşte benim ebediyen oturacağım yer burası, dedim, işte acınacak bir hayatı burada sürükleyip, bir türlü gelmek bilmeyen son günümü bekleyeceğim! Tanrı herkese saadet vermiş, her canlıya bol bol bu saadetten bahşetmiş de, ben, yalnız ben böyle yardımsız, dostsuz, eşsiz!.. Ne korkunç bir alınyazısı!"

Bu kederli düşünceler içinde, beni teselli edecek birinin bulunduğunu unutmuştum, kendi kendimi bile unutmuştum. "Neden gözlerim aydınlığı görüyor? Neden tabiat yalnız bana karşı üvey analık ediyor? Tıpkı mirastan nasibi olmayan bir çocuk gibi gözümün önünde insanlık ailesinin zengin mirasını görüyorum da, Tanrı benim payımı esirgiyor. Nihayet, kudurmuşcasına: Hayır, hayır, diye bağırdım, senin için bu dünyada artık saadet yok, geber, talihsiz, geber! Varlığınla yeryüzünü zaten kâfi derecede kirlettin; o yer, seni canlı canlı yutsa, korkunç mevcudiyetinden hiçbir iz bırakmasa yeridir." Bu budalaca hiddetim gitgide artıyor, kendimi öldürmek isteği değişmez bir fikir halinde bütün

düşüncelerimi kaplıyordu. Nihayet hücremi ateş vermeye karar verdim, benden kalabilecek bütün hatıralarla beraber kendim de yok olacaktım. Heyecan ve hırs içinde kıra çıktım, bir müddet evimin etrafında, gölgesinde dolaştım. Tıkanmış göğsümden gayri ihtiyari iniltiler kopuyor, gecenin karanlığında bu seslerden kendim de ürküyordum. "Lanet olsun sana cüzamlı! Lanet olsun!" diye bağırarak hiddet içinde hücreme girdim. Sanki her şey yok olmama yardım ediyormuş gibi, *Bramafan* şatosunun arasından "Lanet olsun!" diye akseden sesi duydum. Kulenin kapısında korkudan donmuş bir halde durup dinledim. Uzun bir zaman sonra dağdan hafif bir ses "Lanet olsun!" diye tekrarladı. Bir lamba aldım. Evimi ateşleyecektim, kuru dallar, sarmaşıklar toplayıp en alttaki odaya indim. Burası kızkardeşimin oturduğu odaydı; kardeşim öldüğünden beri bu odaya girmemiştim. Koltuğu son defa olarak çektiğim yerde duruyordu; odanın içinde, etrafa dağılmış eşyasını, yüz örtüsünü görünce bir ürperme hissettim. O odadan çıkmadan evvel söylediği sözleri hatırladım: "Ölsem de ben seni yalnız bırakmayacağım, demişti, bütün ıstıraplarında yanında olduğumu hatırla. Lambayı masanın üzerine koyarken daima boynunda taşıdığı haçın kordonunu gördüm, haçı İncil'in yapraklarının arasına kendi eliyle koymuştu. Bu manzarayı görünce kutsal bir korku içinde geriledim. Atılmak üzere olduğum uçurumun derinliği açılan gözlerimin önünde birdenbire belirdi; titreye titreye kutsal kitaba yaklaştım: "İşte! Diye bağırdım, işte bana vaatettiği yardım!" Haçı kitabın arasından çekerken iyi kalpli kardeşimin benim için bıraktığı mühürlü bir zarf buldum. Istıraptan kuruyan göz yaşlarım sel gibi boşandı: Bütün kötü niyetlerim o anda yok oldu. Bu kıymetli mektubu uzun müddet okuyamadan kalbimin üstünde tuttum,

sonra Allah'tan merhamet dilenmek için diz çöküp mektubu açtım ve kalbime ebediyen işlenen şu yazıları hıçkırıklar arasında okudum:

"Kardeşim biraz sonra senden ayrılacağım, fakat seni hiç bırakmayacağım; gideceğimi umduğum cennette gözüm daima senin üzerinde olacak; Allah'ın başka bir dünyada birbirimize kavuşmamızı isteyeceği zamana kadar hayata tevekkülle katlanabilmen için Tanrı'ya yalvaracağım: O zaman sana sevgimi gösterebilirim; orada hiçbir şey beni senin yanına sokulmaktan menedemez, hiçbir şey bizi birbirimizden ayıramaz. Bütün hayatımda yanımda taşıdığım küçük haçı sana bırakıyorum; bütün acılarımda beni o teselli etti, göz yaşlarımın da ondan başka şahidi yoktur. Onu gördükçe hatırla ki, son isteğim senin iyi bir Hıristiyan gibi yaşaman ve iyi bir Hıristiyan gibi ölmendir." sevgili mektup! Onu hiç yanımdan ayırmayacağım; mezara da beraber götüreceğim; cinayetimle ebediyen kapanacak olan cennet kapılarını bana o açacaktır. Mektubu okuyup bitirirken, bütün bu duyduğum hislerden bitkin bir hale geldim, kendimi kaybedecek gibi oldum. Gözlerimi sanki bir bulut kaplamıştı; bir müddet hem o acı hatıraları, hem de kendi varlığımı unuttum. Kendime geldiğim zaman gece bir hayli ilerlemişti. Düşüncelerim aydınlandıkça tarif edilmez bir sükûnet duyuyordum. Akşamleyin geçen şeylerin hepsi bir rüya gibi geliyordu. İlk hareketim gözlerimi gökyüzüne çevirip beni felaketlerin en büyüğünden koruduğu için Allah'a şükretmek oldu. Gökyüzü bana hiç bu kadar berrak, bu kadar güzel görünmemişti. Penceremin önünde bir yıldız parlıyordu. Anlatılmaz bir zevk içinde uzun müddet yıldızı seyrettim; bir taraftan da bu zevki hâlâ bana bahşettiğinden dolayı Al-

lah'a şükrediyordum; bu yıldızın bir ışınının da Cüzamlı'nın hücresini aydınlatmaya ayrıldığını düşünerek içten içe bir teselli duyuyordum.

Biraz daha sakinleşmiş bir halde odama çıktım. Gecenin kalan kısmını da Eyüb cüzünü okuyarak geçirdim. Bu okumanın ruhuma getirdiği kutsal heyecan, bana musallat olan bütün kara düşünceleri dağıttı. Kızkardeşim sağken hiç böyle korkunç zamanlar geçirmemiştim; onun yakınımda bulunduğunu hissetmek bana sükûnet vermeye yetiyor, bana karşı olan sevgisini düşünmek beni teselli etmek, cesaretlendirmek için kâfi geliyordu.

Marhametli yabancı! Allah hiçbir zaman sizi yalnız yaşamaya mecbur etmesin. Kardeşim, arkadaşım artık yok, fakat Allah, hayata cesaretle tahammül etmek gücünü bana verecektir; bu kuvveti bana vereceğini umuyorum, çünkü kalbimin tüm saflığıyla ona bunun için yalvarıyorum.

SUBAY — Kardeşinizi kaybettiğiniz zaman kaç yaşındaydı?

CÜZAMLI — Ancak yirmi beş yaşlarında vardı; fakat ıstırap onu daha yaşlı gösteriyordu. Hastalık yüzünden tanınmaz hale gelmişti, fakat renginin o korkunç sarılığı olmasaydı gene de güzel sayılırdı. Sanki yaşayan bir ölünün hayali gibiydi. Yüzüne, ıstırap çekmeden bakamazdım.

SUBAY — Pek genç ölmüş.

CÜZAMLI — Zayıf ve nazik vücudu bu kadar acıya dayanamazdı; bir süreden beri, ölümünün kaderi olduğunu görüyor, bu akıbeti dilemeye de mecbur oluyordum. Kara bahtı böyleymiş. Her gün çektiği işkenceyi, yavaş yavaş eriyip bittiğini gördükçe, bir taraftan da bu ıstırapların sonu geliyor diye uğursuz bir sevinç duyuyordum. Zaten bir aydan

beri daha çok zayıflamıştı; sık sık gelen baygınlıklar hayatını her an tehdid ediyordu.

Ağustosun ilk günlerinde, bir akşam onu o kadar bitkin bir halde gördüm ki bırakıp gidemedim. Koltuğunda oturuyordu, birkaç günden beri yatağına yatamaz olmuştu. Ben de yanına oturdum; zifiri bir karanlık içinde birbirimizle son defa olarak konuştuk. Gözlerimin yaşı dinmiyordu; zalim bir önsezi ile sarsılıyordum. "Neden ağlıyorsun kardeşim, diyordu, neden böyle kederleniyorsun? Ben ölsem de senden ayrılmayacağım, sen sıkıntıda olursan yanında bulunacağım."

Birkaç dakika sonra kuleden dışarı çıkmak, fındık ağaçlarının altında ibadet etmek istediğini söyledi; yazın çoğu zamanını burada geçirirdi. "Gökyüzüne baka baka ölmek istiyorum," dedi. Bununla beraber son saatinin bu kadar yakın olduğuna ihtimal vermiyordum. Kaldırıp götürmek için kucağıma aldım. "Yalnız kolumu tut," dedi. "Belki daha yürüyecek kadar gücüm vardır." Yavaş yavaş fındık ağaçlarına kadar götürdüm; kendi eliyle toplayıp biriktirdiği kuru yapraklardan ona bir yastık yaptım, gecenin rutubetinden korumak için de üzerine bir örtü örtüp ben de yanma oturdum; fakat son uykusunda yalnız kalmak istedi. Onu gözden kaybetmeyeceğim bir yere kadar yanından uzaklaştım. Arada sırada üzerindeki örtünün kalktığını, beyaz ellerinin göğe doğru uzandığını görüyordum. Fındık korusuna yaklaştığım bir sırada benden su istedi; kendi kupasıyla getirdim, dudaklarını suya batırdı, fakat içemedi. Başını çevirip: "Son dakikamın geldiğini hissediyorum," dedi. "Biraz sonra susuzluğuma ebediyen kanarım. Tut beni kardeşim, bu istediğimiz fakat korkunç olan geçidi geçerken bana yardım et. Tut beni, son nefesini verenlerin duasını oku!" Bunlar, bana söylediği son sözler oldu. Başını göğsüme dayadım; istediği du-

ayı okudum: "Sevgili kardeşim ebediyete geç!" dedim. "Şu hayattan kurtul; cesedin kollarımda kalsın!" Can çekiştiği üç saat, onu kollarımda tuttum, nihayet yavaş yavaş söndü, ruhu zahmetsizce bu dünyadan ayrıldı.

Cüzamlı bunları anlattıktan sonra elleriyle yüzünü kapadı; yolcu, ıstırabından bir şey diyemiyordu. Bir an süren bu sessizlikten sonra cüzamlı ayağa kalktı. "Ne zaman keder ve sıkıntıya düşecek olursanız. Aoste şehrinin bu tek başına yaşayan adamını düşünün; ona yaptığınız ziyaret boşa gitmemiş olur," dedi.

Birlikte bahçe kapısına doğru gittiler. Subay tam kapıdan çıkacağı sırada eldivenini sağ eline geçirdi: "Şimdiye kadar hiç kimsenin elini sıkmamışsınız," dedi. "Benim elimi sıkmak lütfunda bulunun; bu el, sizin alınyazınızla candan ilgilenen bir dostun elidir." Cüzamlı bir nevi ürküntü içinde birkaç adım geriledi, gözlerini ve ellerini göğe kaldırarak: "Ey iyilikler Tanrısı Allahım, bu merhametli, adamı takdis et!" diye bağırdı.

Yolcu: "Bana başka bir lutuf daha bağışlayın," dedi. "Ben buradan gideceğim; belki de uzun zaman birbirimizi göremeyiz: Lüzumlu tedbirleri alarak ara sıra birbirimizle mektuplaşamaz mıyız? Böyle bir münasebet sizi meşgul eder, bana da büyük bir zevk verir."

Cüzamlı bir müddet düşündü. Sonra: "Ne diye kendimi hayale kaptırayım? Benim kendimden başka bir cemiyetim, Allah'tan başka dostum olmamalı; birbirimizi bir daha Allahın huzurunda görürüz. Allah'a ısmarladık, yüksek kalpli yabancı, mesut ol... Ebediyen Allah'a ısmarladık!" dedi. Yolcu çıktı, cüzamlı kapıyı kapayıp sürgüsünü sürdü.

(çev. Sitare Sevin)

Guy de Maupassant

KISKANÇLIK

Mösyö Antoine Leuillet, dul Madam Mathilde Souris ile evlendiğinde on yıldan beri ona âşıktı.

Mösyö Souris, Mösyö Leuillet'nin dostu ve kolejden eski arkadaşıydı. Leuillet onu sever, fakat biraz da aptal bulurdu. Sık sık, "Bu zavallı Souris'nin aklı biraz kıt," derdi.

Mösyö Souris, Madam Mathilde Duval ile evlendiği zaman Leuillet şaşırmış ve üzülmüştü. Çünkü o da, Madam Duval'e vurgundu. Madam Duval, kendisine küçük bir servet edindikten sonra elini eteğini işten çeken tuhafiyeci komşularının kızıydı. Güzel, akıllı ve nazik bir kızdı. Souris'yle parası için evlenmişti.

Leuillet, Souris'nin Madam Duval'le evlenmesinden sonra, başka umutlar beslemeye başladı. Arkadaşının karısına kur yapıyordu. Yakışıklı, aptal olmayan, üstelik de zengin

biriydi. Arkadaşının karısını ayartabileceğini düşünüyordu; ama başaramadı. Bu başarısızlık, onun iyice âşık olmasına yol açmıştı. Fakat arkadaşıyla olan yakınlığı, yasak aşkını rahatsız ediyor ve kendisini güç durumda bırakıyordu. Madam Souris ise, Leuillet'nin artık kendisi hakkında çapkınca düşünceler taşımadığını sanıyordu; onunla dost olmuştu. Bu, böylece dokuz yıl sürdü gitti.

Bir sabah, Leuillet'ye Madam Souris'den bir haber iletildi. Mösyö Souris, bir kalp rahatsızlığı geçirerek ölmüştü.

O anda, birden içi ürperdi. Kendisi de, Souris ile aynı yaştaydı. Fakat aynı zamanda, büyük bir rahatlama, bir coşku ve bir kurtuluş duygusu kapladı içini. Artık Madam Souris özgürdü.

Bununla birlikte, üzgün görünmeyi becerdi. Uygun zamanı bekledi ve bu arada, çevrenin tepkisini çekmemek için gereken şekilde davranmaktan da geri kalmadı. Nihayet, on beş ay sonra dul Madam Souris ile evlendi.

Evlenmesi doğal karşılandı. Bu, iyi bir dostun ve dürüst bir adamın yapması gereken bir davranış olarak görüldü.

Leuillet, nihayet mutlu olduğunu hissetti.

Evliliklerini büyük bir anlayış ve yakınlık içinde sürdürdüler. Birbirlerinden sakladıkları hiçbir şey yoktu ve bütün düşündüklerini birbirlerine anlatıyorlardı. Leuillet, şimdi karısını güven veren bir aşkla seviyor; onu müşfik ve sadık bir eş, bir sırdaş olarak olarak görüyordu. Fakat Leuillet'nin yüreğinde, bu kadına ilk sahip olan, onun en güzel gençlik dönemlerini yaşayan ve hatta onu biraz da yıpratan Souris'ye karşı tuhaf ve açıklanamaz bir kin vardı. Ölen kocanın anısı, yaşayan kocanın mutluluğunu bozuyor ve sonradan ortaya çıkan bu kıskançlık, gece gündüz Leuillet'nin yüreğini rahatsız ediyordu.

Sonunda sürekli olarak Souris'den söz etmeye başladı. Kişiliğini ve alışkanlıklarını öğrenmek için onunla ilgili bir sürü ayrıntılı soru soruyordu. Onun aksak yanlarını ve kusurlarını anımsatan şakalar yapıyordu. Evde karısına devamlı sorular yöneltiyordu:

"Hey, Mathilde!"

"Ne var?"

"Bir dakika gelir misin?"

Karısı, onun yine Souris'den söz edeceğini biliyor, gülümseyerek yanına geliyor ve kocasının bu zararsız tutkusunu pohpohluyordu.

"Söyle bakalım. Souris'nin bir gün kısa boylu erkeklerin uzun boylu erkeklerden daha çok sevildiğini söylediğini hatırlıyor musun?" diye soruyordu.

Sonra da, uzun boylu Leuillet, kısa boylu Souris hakkında kötü kötü düşüncelere dalıp gidiyordu. Madam Leuillet ise, Souris'nin bu konuda haklı olduğunu söylemeye çalışıyor, kahkahalarla gülüyor ve yeni kocasının hoşuna gitmesi için eski kocası ile tatlı tatlı alay ediyordu. Leuillet de, "Önemi yok, bu Souris de zaten aptaldı," diye söze karışıyordu.

Karı-koca mutluydular. Leuillet, karısına olan dinmez aşkını her fırsatta göstermeye devam ediyordu.

Uykularının kaçtığı ve gençlik dönemlerindeki gibi kendilerini istekli hissettikleri bir gece, Leuillet karısını kolları arasına almış, ateşli ateşli dudaklarından öperken birden soruverdi:

"Söyle bakalım hayatım."

"Ne var?"

"Sana bunu sormam zor. Souris... Souris, iyi bir âşık mıydı?"

Madam Leuillet kocasını öptü ve "Senin kadar iyi değildi, hayatım," dedi.

Bu söz, Leuillet'nin erkeklik gururunu okşamıştı. "Söyle bakalım," dedi, "budalaydı değil mi?"

Karısı cevap vermedi. Muzipçe gülümsedi ve yüzünü gizlemek için kocasının boynuna sokuldu.

Leuillet tekrarladı: "Budala olmalıydı... Nasıl söylesem? Pek... pek becerikli değildi, değil mi?"

Karısı, başıyla "Hayır, değildi" anlamına hafif bir hareket yaptı.

"Geceleri senin için sıkıcı oluyordu değil mi?"

Bu kez, büyük bir açık yüreklilikle, "Ah, evet!" diye cevap verdi.

Leuillet, bu yanıt üzerine, yeniden karısını öptü ve "Ayının biriydi! Onunla mutlu değildin tabii," diye mırıldandı.

Karısı, "Her gün neşeli, keyifli değildi," diye karşılık verdi.

Leuillet, kendisini pek mutlu hissetti. Karısının yeni durumu ile eski durumu arasında kendi lehine bir karşılaştırma yaptı.

Birkaç dakika konuşmadan sessiz sessiz durdu; sonra yeniden konuşmaya başladı:

"Söyle bakalım."

"Neyi?"

"Benimle açık açık konuşur musun?"

"Pek tabii hayatım!"

"O zaman söyle, hiç bu sersem Souris'yi... hiç... hiç aldatma arzusuna kapılmadın mı?"

Madam Leuillet, utandı ve başını kocasının göğsüne iyice yasladı. Meraklı koca, karısının güldüğünü fark etti.

Israr etti. "Hadi söyle... Boynuzluydu eski kocan, değil mi?" diye söylendi. "Söyle bana, çekinecek bir şey yok. Bana her şeyi anlatabilirsin".

Leuillet, özellikle "bana" sözcüğü üzerinde ısrarla duruyor ve eski kocasını aldatmak isteseydi, bunu benimle yapardı diye düşünüyordu. Bu büyük itirafın hazzı içinde tir tir titriyor ve karısının, namuslu bir kadın olmaması halinde onu ta o zamandan elde edeceğini geçiriyordu kafasından.

Karısı hiç yanıt vermiyor ve komik bir şeyi hatırlamış gibi sürekli gülüyordu.

Leuillet de, Souris'nin kendisiyle boynuzlanmış olacağını düşünerek gülmeye başladı. Ne gülünçtü, gerçekten ne gülünçtü!

Sevinçten dili dolaşarak, "Souris, zavallı Souris, boynuzlasaydı, karın seni benimle boynuzlardı!" dedi.

Madam Leuillet de, katıla katıla gülmeye başlamıştı; gülmekten gözlerinden yaş geliyordu.

Leuillet, "Hadi, itiraf et, açık konuş! Benim hoşuma gitmez sanma," diye tekrarlayıp duruyordu.

O zaman karısı, "Evet," diye mırıldandı.

Leuillet, "Hadi söyle. Anlat her şeyi," dedi.

Madam Leuillet, hoşuna gidecek bir itirafta bulunmasını bekleyen kocasının kulağına, "Evet, onu aldattım!" diye fısıldadı.

Leuillet, bu yanıtı alınca buz gibi kesildi; bunun, iliklerine kadar yayıldığını hissetti. "Sen... Sen onu aldattın ha!" diye kekeledi.

Kadın, kocasının hoşuna gittiğini sanarak, "Evet, evet onu aldattım," diye tekrarladı.

Leuillet, doğrularak oturdu. Can evinden vurulmuş, soluğu kesilmişti. Boynuzlananın, aslında kendisi olduğunu fark ederek allak bullak olmuştu.

Önce hiçbir şey söylemedi. Birkaç saniye sonra yalnızca "Yaa!" dedi.

Yaptığı hatayı çok geç anlayan Madam Leuillet ise, artık gülmeyi kesmişti.

Leuillet, sonunda dayanamadı ve "Kiminle?" diye sordu.

Karısı hiç sesini çıkarmadı. Bir kurtuluş yolu arıyordu.

"Kiminle!" diye tekrar sordu Leuillet.

"Genç bir adamla," dedi sonunda karısı.

Leuillet, birdenbire karısına döndü ve kupkuru bir sesle, "Bir kadınla aldatmadığını biliyorum. Sana hangi genç adamla aldattığını soruyorum, anlıyor musun?" diye bağırdı.

Kadın, hiç cevap vermedi. Bunun üzerine, Leuillet, sarındığı çarşafı yakalayıp yatağın ortasına fırlattı ve "Kim bu adam, öğrenmek istiyorum, duyuyor musun beni?" diye bağırdı.

Karısı güç bela konuşarak, "Seninle dalga geçmek istemiştim," dedi.

Ama Leuillet öfkesinden titriyordu. "Nee? Dalga mı geçmek istemiştin? Alay ediyordun benimle, öyle mi? Bu yalanlara inanacağımı mı sanıyorsun? İşitiyor musun beni, sana adamın adını soruyorum!" diye haykırdı.

Madam Leuillet, sırtüstü hareketsiz yatıyor ve hiç konuşmuyordu.

Leuillet, karısının kolunu yakalayıp sertçe sıktı ve "Duyuyor musun beni? Sana soru sorduğum zaman yanıt istemek hakkımdır," diye bağırdı.

Bunun üzerine, karısı sinirlendi ve "Delirdin galiba sen, rahat bırak beni!" dedi.

Leuillet, kızgınlıktan titriyordu. Ne diyeceğini bilemez, çileden çıkmış bir durumda bütün gücüyle karısını sarsıyor ve "Duyuyor musun beni, işitiyor musun?" diye haykırıyordu.

Kadın, kocasından kurtulmak için ani bir hareket yaptı; o sırada, eli kocasının burnuna çarptı. Leuillet, kızgınlıktan sanki kudurmuştu. Kendisine vurulduğunu düşünerek, bir hamlede karısının üzerine çullandı.

Karısını altına almış, bütün gücüyle tokatlıyor ve "Bak hele, şuna bak hele! Namussuz, orospu, kaltak!" diye haykırıyordu.

Leuillet, gücü tükenip de soluk soluğa kalınca, karısının üzerinden kalktı ve şekerli su hazırlamak için konsola yöneldi. Bayılacak derecede yorgun hissediyordu kendisini.

Karısı ise, bu hatası yüzünden bütün mutluluğunun sona erdiğini düşünerek, yatağın içinde hıçkıra hıçkıra ağlıyordu.

Bir ara başını kaldırdı ve:

"Dinle Antoine, buraya gel. Sana yalan söyledim, gel anlatayım," dedi.

Başını yukarı kaldırdı. Saçları darmadağınıktı... Bin bir kurnazlıkla kendisini savunmaya hazırlanıyordu.

Leuillet ise, karısını dövdüğünden dolayı utanarak ona doğru yaklaştı. Ama, önceki kocası Souris'yi aldatan bu kadına karşı yüreğinde bitmez tükenmez bir kinin doğduğunu hissediyordu.

(çev. Ceyhun Ergüven)

Marquis de Sade

İNTİKAMCI KADIN

Derebeylerin topraklarında despotça yaşadığı, Fransa'nın sınırları içinde tek bir kölenin önünde el pençe divan olan otuz bin köle yerine bir sürü hükümdarın yaşadığı o görkemli zamanlarda, Champagne'da, Fimes yakınlarında yer alan beylik arazisinin orta yerinde, oldukça geniş bir tımarın sahibi olan Longeville Beyi yaşardı. Yanında da ufak tefek, esmer, yaramaz, canlı mı canlı, biraz çirkin ama bir hayli edepsiz ve hazza tutku derecesinde düşkün bir karısı vardı. Şato sahibesi kadın, yirmi beş-yirmi altı yaşlarındaydı, beyefendi ise en fazla otuz; on yıldır evliydiler ve her ikisi de yaşları gereği kızlık zarının verdiği sıkıntılara katlanmalarını sağlayacak eğlencelerin peşinde olduklarından, yörelerinde yakınlarında mümkün olan en iyi fırsatları değerlendirmeye çalışıyorlardı. Longeville kasabası, ya

da daha doğrusu köyü, bu konuda pek fazla olanak sunmuyordu.

Gene de on sekiz yaşında, hayli iştah açıcı ve hoş görünümlü küçük bir çiftçi kızı, beyefendiyi memnun etmenin sırrını bulmuştu ve adam iki yıldan beri hiç zorlanmadan işleri düzene koymuştu. Louison "o pek sevgili kumrunun adı buydu" her gece patronun evine komşu kulelerden birindeki gizli merdiveni kullanarak geliyor, efendisiyle yatıp kalkıyor, sabah olunca da, hanımefendi âdeti gereği kahvaltı etmek üzere eşinin yanına gelmeden evvel sıvışıveriyordu.

Pek tabi Madam de Longeville kocasının bu küçük münasebetsizliğinden habersiz değildi, ancak o da rahatça kendi eğlencesine baktığından sesini çıkarmıyordu; sadakatsiz kadınlar kadar hoş şeyler yoktur şu dünyada, çevirdikleri dolapları saklamaya öylesine dikkat ederler ki, başkalarının yaptıklarını namus timsali kadınlardan çok daha az kaale alırlar. Civarda yaşayan, öğüttüğü un kadar beyaz, katırı kadar kaslı ve küçük bahçesinde açan gül kadar güzel bir değirmenci olan on sekiz-yirmi yaşlarındaki Colas adlı hoş bir genç, tıpkı Louison gibi, her gece şato sakinleştiğinde hanımefendinin evine komşu bir odaya giriyor ve bir çırpıda yatağın içine süzülüveriyordu. Bu iki çiftten daha kaygısızını görmek mümkün değildi etrafta; işin içine şeytan karışmasa, eminim ki bütün Champagne yöresinde örnek olarak gösterilebilirlerdi.

Gülmeyiniz, değerli okur, hayır, bu örnek sözcüğüne gülmeyiniz; erdemin bulunmadığı yerlerde, şöyle tumturaklı ve gizli bir kötülük de misal olarak alınabilir; yakınını incitmeden günaha girmek ustaca olduğu kadar mutluluk verici bir iş değil midir, hem bilinmedikten sonra, hangi tehlikeli harekette kötülük vardır ki? Haydi karar verin, ne kadar ku-

rala aykırı olursa olsun, bu küçük davranış, günümüz âdetlerinin bize sunduğu tabloya yeğ tutulamaz mı; Longeville hazretlerinin o güzel çiftçisinin kollarının arasına, saygıdeğer eşinin de kimsenin ne kadar mutlu olduğunu bilmediği yakışıklı bir değirmencinin koynuna kitabına uygun şekilde sessiz sedasız uzanmasını; şu bizim Parisli düşeslerimizden birinin herkesin ortasında her ay kavalye değiştirmesine ya da kendini uşaklarına teslim etmesine, bu esnada da beyefendinin, şatafatın gizlediği, doğumun alçalttığı ve hayatın yoldan çıkardığı o acınası yaratıklarla birlikte yılda iki yüz bin ecus yemesine tercih etmez misiniz? O halde dinleyin, zehirlerin aşkın bu dört gözdesinin içine yaydığı uyuşmazlık da olmasa, onların o güzelim ufak tefek dolaplarından daha hoş ve daha makul bir şey olamaz.

Ancak birçok adaletsiz eş gibi acımasızca kendi mutluluğunu isterken karısınınkini istemeyen Longeville Beyi, kendini başı kapalı olduğu için kimsenin göremediği kekliklerden zanneden Longeville Beyi, karısının dalaveresini keşfetti ve sanki kendi davranışı o ayıplamakta sakınca görmediği davranışı meşru kılmıyormuş gibi, bu dalavereyi pek kötü buldu.

Kıskanç bir ruh söz konusu olduğunda, keşifle intikam arasındaki mesafe pek uzun değildir. Bu yüzden Mösyö de Longeville hiçbir şey söylememeye ve kendisini ele güne rezil eden o gülünç adamdan kurtulmaya karar verdi. "Kendi sınıfımdan bir insanla boynuzlanmak," diyordu kendi kendine, "olabilir... ama bir değirmenciyle, oh! Bay Colas, lüftedip de başkalarının değirmenlerinde öğütür müsünüz dölünüzü, karımınkinin sizin için her daim hazır ve nazır olduğunun söylenmesini istemem."

Ve bu küçük derebeylerinin nefreti pek acımasız olduğu, üstelik feodal yasalar sayesinde kullarının yaşamları ve ölümleri üzerinde kazandıkları hakları sık sık kötüye kullandıkları düşünülürse, Mösyö de Longeville de zavallı Colas'ı evinin etrafındaki su dolu hendeğe attırmaktan daha hafif bir cezada karar kılamazdı elbet.

"Clodomir," dedi bir gün aşçıbaşına, "uşaklarınla beraber hanımefendinin yatağını kirleten bir alçaktan kurtarmanız gerekiyor beni."

"Pekâlâ efendim," diye yanıtladı Clodomir, "dilerseniz onu boğazlar, bir süt domuzu gibi bağlayıp getiririz size."

"Hayır dostum," diye yanıtladı Mösyö de Longeville, "kendisini içinde taşların olduğu bir çuvala koyup şatonun etrafındaki hendeğe bırakmak yeterli."

"Yapıldı bilin."

"Evet, ama herşeyden önce onu yakalamak gerekiyor ve kendisi henüz elimizde değil."

"Onu yakalayacağız efendim, bizden kurtulabilene aşk olsun, onu yakalayacağız diyorum size."

"Bu akşam saat dokuzda gelecek," dedi onuru zedelenmiş eş, "bahçeyi geçecek, bir çırpıda alt salona girecek, şapelin yanıbaşındaki odacığa saklanacak ve karım uyuduğumu düşünerek aşağı inip de onu dairesine götürene kadar orada büzülüp kalacak; bırakalım bütün manevralarını yapsın, onu izlemekle yetinelim ve güvende olduğunu sandığı anda onu kıskıvrak yakalayıp, ateşini söndürmesi için su içmeye gönderelim."

Bundan daha iyi bir plan olamazdı ve herkes ağzını sıkı tutsaydı, zavallı Colas'ın balıklara yem olacağı muhakkaktı; ancak baron çok fazla insana güvenmişti, ihanete uğradı; patroniçesini candan seven ve belki de günün birinde kadı-

nın sevgisini değirmenciyle paylaşmayı uman genç bir uşak, kıskançlığa kapılıp rakibinin başına geleceklere sevineceği yerde, sahibesinin ona esinlediği duyguya teslim oldu ve bir koşu gidip olup bitecekler hakkında hanımefendiye bilgi verdi. Karşılığında da bir öpücük ve kendisi için öpücüklerden çok daha değersiz sayılan iki altın ekü ile ödüllendirildi.

"Tabii," dedi Madam Longeville çevireceği entrikaların parçası olacak bir hizmetçisiyle baş başa kaldığında, "beyefendiden çok daha adaletsiz bir adam bu... Ne olmuş canım, beyefendi istediğini yapıyor, buna bir diyeceğim yok. Bana yaşattığı her bir oruç gününü telafi etmek istememi kötü buluyor. Ah! Ona acı çektirmeyeceğim sevdiceğim, ona acı çektirmeyeceğim. Dinle Jeannette, Colas'ı kurtarmak ve beyefendiyi kandırmak için hazırlayacağım projede bana hizmet edecek misin?"

"Elbette ki, hanımefendi emretsin yeter, her şeyi yapacağım. O zavallı Colas öyle iyi bir çocuk ki, başka hiçbir genç erkekte onunki gibi güçlü bir vücut ve canlı vücut hatları görmedim. Evet Madam, evet, size hizmet edeceğim, ne yapmak gerekiyor?"

"Hemen şimdi," dedi kadın, "Colas'a gidip benden haber alana kadar şatoda görünmemesi için uyar onu ve buraya geldiği zamanlar giydiği kıyafeti ödünç vermesini benim adıma rica et; giysiyi alınca, Jeannette, benim vefasız kocamın gözbebeği Louison'u bulacaksın ve ona beyefendi tarafından gönderildiğini, efendinin buyurduğu üzere önlüğünde taşıdığın o giysileri giymesini, buraya her zamanki yoldan değil de bahçeden geçerek gelmesini, beyefendi gelip onu bulana kadar da şapelin yanındaki odacıkta saklanmasını söyleyeceksin ve bu değişikliklerle ilgili sorularına -ki mutlaka bir şeyler soracaktır -cevap olarak, tüm bunların

nedeninin kıskanç hanımefendinin her şeyi öğrenmiş olması ve normalde kullanılan o yola gözcü dikmesi olduğunu söyleyeceksin. Eğer korkuya kapılırsa içini rahatlatacaksın; ona bir armağan sunacaksın ve beyefendinin bu akşam hanımefendinin kıskançlık krizinden sonra olanlarla ilgili önemli şeyler söyleyeceğini, bu nedenle gelmeyi kesinlikle ihmal etmemesini öğütleyeceksin.

Jeannette yola düştü, her iki görevini de en iyi şekilde yerine getirdi ve akşam saat dokuzda, Colas'ın giysileri içindeki zavallı Louison, hanımefendinin sevgilisinin yakalanacağı odacığa girdi.

"İşe koyulalım," dedi Mösyö de Longeville kendisi gibi sürekli pusuda bekleyen adamlarına, "işe koyulalım, siz de benim gibi gördünüz dostlarım, değil mi?"

"Evet beyefendi. Şuna da bakın hele! Güzel çocukmuş hani."

"Kapıyı yavaşça açın, bağırmasını engellemek için başının üstüne havlular atın, onu çuvala sokun ve sorgusuz sualsiz boğun."

Her şey yolunda gitti; talihsiz tutsağın ağzı öyle bir tıkandı ki, kim olduğunu anlatması mümkün olmadı; kız, dibine özenle iri taşlar konmuş çuvala kondu ve saldırının yapıldığı pencereden hendeğe atıldı. Harekât bitince herkes köşesine çekildi ve Mösyö de Longeville, fazla gecikmeyeceğini düşündüğü ve az önce çuvala tıktığını aklının ucundan bile geçirmediği burnu havada sevgilisine kavuşmak için can atarak dairesine döndü. Gece ilerledi ve kimse gelmedi; çok güzel bir dolunay olduğunu gören endişeli âşığımız, güzel sevgilisinin evine gidip onun neden gelmediğini kendi gözleriyle görmeyi düşündü, dışarı çıktı ve bu arada dolaplar çevirmekten geri durmayan Madam de Longeville gelip koca-

sının yatağına yerleşti. Mösyö de Longeville, Louison'un evine vardığında genç kızın her zamanki saatte çıktığını ve muhakkak şatoda olduğunu öğrendi; ancak Louison kimseye güvenmeyip gizlice kaçmış olduğundan, kızın kılık değiştirdiğini öğrenemedi; patron geri döndü ve odasında yanık bırakmış olduğu mumu sönük halde görünce yeniden yakmak için bir kibrit alma isteğiyle yatağının yanına gitti; yatağa yaklaştığında birinin soluk alıp verdiğini duydu, kendisi dışarı çıktığında sevgili Louison'unun gelip de dairede kimseyi bulamayınca sabırsızlanıp yatmış olduğundan şüphe etmedi; bu nedenle bir çırpıda yorganın altına giriverdi ve sevgili Louison'uyla birlikteyken sarf edegeldiği aşk sözcükleriyle ve tatlı cümlelerle karısını okşadı.

"Beni ne kadar çok beklettin sevgilim... Nerelerdeydin bakayım sevgili Louison'um!.."

"Seni kalleş," dedi o anda Madam de Longeville saklı tuttuğu bir hırsız fenerinin kapağını kaldırarak, "artık neler yaptığından şüphelenmeme gerek kalmadı, karınla konuşuyorsun, sadece bana ait olan şeyleri verdiğin o orospu ile değil."

"Hanımefendi," dedi o zaman adam kendine gelerek, "ben ne yaptığımın farkındayım, oysa siz ortadan kayboluveriyorsunuz."

"Nereye gittiğimi de söyler misiniz rica etsem?"

"Yoksa topraklarımda yaşayan en aşağılık köylülerden biri olan Colas ile neler karıştırdığınızı bilmediğimi mi sanıyorsunuz?"

"Beni, beyefendi," diye küstahça cevap verdi sahibe... "beni bu kadar küçük düşürebilmek için bir kaçık olmalısınız; söylediklerinizin tek kelimesi bile doğru değildir. Sizi kanıt göstermeye davet ediyorum."

"Şu anda bunun zor olduğunu itiraf etmeliyim hanımefendi, zira onurumu ayaklar altına alan o vicdansızı suya attırmış bulunuyorum. Kendisini ancak gündüz görebileceksiniz."

"Beyefendi," dedi sahibe daha da büyük bir küstahlıkla, "eğer böylesi şüpheler nedeniyle o zavallıyı suya attırdıysanız, büyük bir adaletsizlik yapmış olduğunuz muhakkak, ama eğer onun sadece şatoya geldiği için bu şekilde cezalandırıldığını söylüyorsanız, korkarım yanılıyorsunuz, zira kendisi buraya adımını bile atmadı."

"Gerçekten de, hanımefendi, beni deliye döndürmek istiyor gibisiniz."

"Olayı aydınlığa kavuşturalım beyefendi, aydınlığa kavuşturalım. Kolayı var, böylesine hatalı ve gülünç bir şekilde kıskandığınız o köylüyü bulması için Jeannette'i gönderin ve neler olacağını görelim."

Baron buna razı oldu, Jeannette gitti, kanlı canlı haldeki Colas'ı getirdi. Mösyö de Longeville onu gördüğünde gözlerini ovuşturdu, derhal herkesin kalkmasını ve bir an önce gidip hendeğe attırdığı insanın kim olduğunu bulmasını emretti; bir koşu gidildi, ancak sadece bir ceset bulundu ve zavallı Louison'a ait olan bu ceset, sevgilisine gösterildi.

"Ey ulu Tanrım," diye haykırdı baron, "bu olup bitenlerde bilmediğimiz birinin parmağı var. Ancak Tanrı yönetiyor onu, darbeleri yüzünden homurdanmayacağım. Bu yanılgının kaynağı ister siz olun hanımefendi, ister bir başkası, artık ondan kurtulmak istiyorum; işte, kaygılarınızın kaynağından kurtulmuş bulunuyorsunuz, benim de benimkilerin kaynağından kurtulmamı sağlayın ve şu andan itibaren Colas buraları terk etsin. Kabul mu hanımefendi?"

"Fazlasını yapacağım, beyefendi, bu emri ona verirken sizinle bir olacağım; aramızda yeniden barış doğsun, aşk ve saygı eski haklarına kavuşsun ve gelecekte onları hiçbir şey ayıramasın."

Colas gitti ve bir daha görünmedi, Louison gömüldü ve o zamandan beri bütün Champagne'da birbirlerine Longeville Beyi ile eşinden daha sıkı bağlanan bir çifte daha rastlanmadı.

(çev. Kerem Eksen)

Irwin Shaw

YAZLIK ELBİSELERİNİ GİYMİŞ KIZLAR

Brevoort'tan çıkıp Washington Meydanı'na doğru yürümeye başladıklarında, Beşinci Cadde güneşin altında parıldıyordu. Kasım ayı olmasına rağmen güneş sıcacıktı ve herşey pazar sabahına uygundu; otobüsler, çiftler halinde sakin sakin yürüyen iyi giyimli insanlar, pencereleri kapalı sessiz binalar.

Gün ışığının içinde şehir merkezine doğru yürürken, Michael, Frances'in kolunu sıkı sıkı tutmuştu. Neredeyse gülümseyerek, yavaş yavaş yürüyorlardı, ne de olsa geç saate kadar uyumuş, güzel bir kahvaltı yapmışlardı ve günlerden de pazardı. Michael paltosunun düğmelerini açtı, palto hafif rüzgarla geriye doğru açıldı. Bir şey konuşmadan, her nasılsa, New York kentinin o bölgesindeki nüfusun çoğunluğunu oluşturuyormuşa benzeyen genç ve hoş insanların arasında yürüdüler.

"Dikkat et," dedi Frances, 8. Cadde'yi geçerken. "Boynunu kıracaksın."

Michael güldü, Frances de onunla birlikte güldü.

"O kadar da hoş değil aslında," dedi Frances. "En azından, ona bakarken boynunu kırma riskine girecek kadar hoş değil."

Michael tekrar güldü. Bu kez daha yüksek sesle ama o kadar içten değil. "Fena bir kız değildi. Güzel bir ten rengi vardı. Köyde yaşayan bir kızın teni gibi. Ona baktığımı nasıl anladın?" Frances başını yana eğdi ve kenarları aşağı doğru eğilmiş şapkasının altından kocasına gülümsedi. "Mike, hayatım..." dedi.

Michael güldü, bu kez yavaşça. "Tamam," dedi. "Kanıtlar ortada. Özür dilerim. Ten rengi yüzünden. New York'ta pek sık görülen bir ten rengi değil. Özür dilerim."

Frances hafifçe kolunu okşadı ve Washington Meydanı'na doğru biraz daha hızlı yürümeleri için çekiştirdi.

"Güzel bir sabah," dedi. "Harika bir sabah. Seninle kahvaltı ettiğim zaman kendimi gün boyu iyi hissediyorum."

"Ferahlatıcı," dedi Michael. "Sabah insanı kendine getirir. Mike'la çörek ile kahve ve kendini cıva gibi hissedersin, garanti veriyorum."

"İşte o kadar. Tabii bir de bütün gece, sana sarılmış bir ip gibi uyudum."

"Cumartesi gecesi," dedi. "Böyle serbestliklere sadece o haftanın bütün işi bittiği zaman izin veririm."

"Şişmanlıyorsun" dedi.

"Çok doğru, Ohio'lu zayıf adam."

"Hoşuma gidiyor" dedi, "fazladan üç kilo koca."

"Benim de hoşuma gidiyor," dedi Michael ciddi ciddi.

"Bir fikrim var," dedi Frances.

"Karımın bir fikri var. Bu tatlı kızın."

"Bugün kimseyle görüşmeyelim," dedi Frances. "Sadece ikimiz takılalım. Sen ve ben. Etrafımız hep boğazımıza kadar başka insanlarla dolu, onların Skoç'unu içiyoruz, ya da bizim Skoç'umuzu içiyoruz, birbirimizi sadece yatakta görüyoruz..."

"Büyük Buluşma Yeri," dedi Michael. "Yatakta yeterince uzun kalırsan, tanıdığın herkes oraya gelir."

"Bilge adam" dedi Frances, "ben ciddi bir şey söylüyorum."

"Tamam, ben de ciddi olarak dinliyorum."

"Bütün gün kocamla dışarıda olmak istiyorum. Sadece benimle konuşmasını ve sadece beni dinlemesini istiyorum."

"Bizi durduran ne var ki?" diye sordu Michael. "Kim pazar günü karımla başbaşa kalmamı engellemek niyetinde? Kim?"

"Stevenson'lar. Bir sularında onlara uğramamızı istiyorlar, bizi köye götürecekler."

"Alçak Stevensonlar," dedi Mike. "Konu kapanmıştır. Üstüne soğuk su içsinler. Kırlara kendi kendilerine gidebilirler. Karım ve ben New York'ta kalmak ve birbirimizin başının etini yemek zorundayız..."

"Buluşma gibi mi?"

"Buluşma gibi."

Frances uzanıp kocasını kulağının ucundan öptü.

"Hayatım, Beşinci Cadde'deyiz," dedi Michael.

"Dur bakalım, hemen program yapayım," dedi Frances. "New York'ta sokağa atacak parası olan genç bir çift için planlanmış bir pazar günü."

"İstediğini yap."

Frances, "Önce futbol maçına gidelim. Profesyonel bir futbol maçına," dedi çünkü Michael'ın futbol izlemeyi sevdi-

ğini biliyordu. "Giant'lar oynuyor. Hem sonra bugün bütün günü dışarıda geçirip acıkmak güzel olur, sonra Cavanagh'a gideriz ve nalbantın önlüğü kadar büyük bir biftek söyleriz, yanına da bir şişe şarap, arkasından da Filmarte'de yeni bir Fransız filmi var, herkes... Hey, beni dinliyor musun sen?"

"Tabii ki," dedi. Gözlerini büyük bir kendine güven içinde dansçılarda görülen zarif bir yürüyüşle yanlarından geçen şapkasız, miğferi andıran dansçı stili kesilmiş siyah saçlı kızdan alıp. Kızın üstünde palto yoktu, çok kendinden emin ve güçlü görünüyordu, eteğinin altında, karnı bir oğlan çocuğu gibi dümdüzdü ve hem dansçı olduğu hem de Michael'ın ona baktığını bildiği için cüretkâr bir şekilde kırıtarak yürüyordu. Yanlarından geçerken kendi kendine hafifçe gülümsedi, Michael tekrar karısına dönmeden önce bütün bunları görmüştü. "Tabii ki," dedi. "Giants'ı izleyeceğiz, biftek yiyeceğiz ve bir Fransız filmine gideceğiz. Nasıl?"

"İyi," dedi Frances kısaca. "Günün programı bu. Ya da belki sen Beşinci Cadde'de bir aşağı bir yukarı dolaşmayı tercih edersin." dedi Michael duraksayarak, "hiç de değil."

"Sürekli başka kadınlara bakıyorsun," dedi Frances. "New York kentindeki her Allahın belası kadına."

"Aa, yapma," dedi Michael şaka yapar gibi. "Sadece güzel olanlara. Hem zaten, New York'ta kaç tane güzel kadın var ki? On yedi filan mı?"

"Daha fazla. En azından sen, nereye gidersen git, öyle olduğunu düşünüyor gibisin."

"Doğru değil. Arada bir, belki, yanımızdan geçen bir kadına bakıyorumdur. Sokakta. Kabul ediyorum, sokakta arada sırada kadınlara baktığım oluyor..."

"Her yerde," dedi Frances. "Gittiğimiz her Allahın belası yerde. Restoranda, metroda,tiyatroda, kursta, konserde."

"Ama hayatım," dedi Michael "ben herşeye bakıyorum. Tanrı bana göz vermiş, ben de kadınlara, erkeklere, metro kazılarına, hareketli resimlere, tarladaki küçük çiçeklere bakıyorum. Teklifsizce evreni inceliyorum."

"Beşinci Cadde'de teklifsizce evreni incelerken" dedi Frances, "gözlerindeki bakışı görmelisin."

"Ben mutlu bir evliliği olan bir erkeğim." Michael ne yaptığının bilerek şefkatle Frances'in dirseğini sıktı. "Bütün yirminci yüzyıla örnek, Bay ve Bayan Loomis."

"Bunu içten mi söylüyorsun?"

"Frances, bebeğim..."

"Gerçekten evliliğimizden mutlu musun?"

"Tabii ki," dedi Michael, pazar sabahı birden kurşun gibi içine oturmuştu. "Şimdi böyle konuşmanın ne manası var ki?"

"Bilmek isterdim." Frances şimdi dümdüz önüne bakarak daha hızlı yürüyordu, yüzünden hiçbir şey anlaşılmıyordu, tartıştıkları ya da kendini kötü hissettiği zamanlarda hep böyle yapardı.

Michael sabırla, "Ben evliliğimizden çok mutluyum," dedi. "New York'ta yaşayan on beş altmış yaş grubundaki bütün erkekler bana gıpta ediyor."

"Dalga geçme" dedi Frances.

"Güzel bir evim var. Güzel kitaplarım, bir fonografım ve iyi arkadaşlarım var. Sevdiğim bir şehirde sevdiğim şekilde yaşıyorum ve sevdiğim işi yapıyorum ve sevdiğim kadınla yaşıyorum. Ne zaman iyi bir şey olsa sana koşmuyor muyum? Kötü bir şey olduğunda senin omzunda ağlamıyor muyum?"

"Evet," dedi Frances. "Yanımızdan geçen her kadına bakıyorsun."

"Abartıyorsun."

"Her kadına." Frances, Michael'ın kolundan çıktı. "Eğer güzel değilse çabucak dönüyorsun. Eğer güzel gibiyse, yaklaşık yedi adım izliyorsun..."

"Aman Tanrım, Frances!"

"Eğer güzelse, neredeyse boynunu kıracak gibi oluyorsun..."

Michael durdu, "Gel bir içki içelim," dedi.

"Daha biraz önce kahvaltı ettik."

Michael, "Bak hayatım, dinle" dedi sözcükleri özenle seçerek, "Güzel bir gün, ikimiz de kendimizi iyi hissediyoruz ve bunu bozmak için hiçbir neden yok. Lütfen güzel bir pazar geçirelim."

"Beşinci Cadde'deki her eteğin peşinden koşmak için ölüyormuş gibi görünmeseydin, iyi bir pazar geçirebilirdim."

"Gel bir içki içelim," dedi Michael.

"Ben içki içmek istemiyorum."

"Ne istiyorsun, kavga etmek mi?"

Frances, "Hayır" dedi, o kadar mutsuz görünüyordu ki, Michael onun adına çok üzüldü. "Kavga etmek istemiyorum. Bunu neden başlattığımı da bilmiyorum. Tamam, unutalım. Haydi günün tadını çıkaralım."

"Bilinçli olarak elele tutuştular ve Washington Meydanı Parkı'nda, çocuk arabalarının, pazar giysileri içindeki yaşlı İtalyan adamların ve köpekleriyle gezen genç kadınların arasında konuşmadan yürüdüler.

Frances bir süre sonra, "Umarım iyi bir maç olur," dedi. Sesi, yürüyüşlerinin başında, kahvaltıda kullandığı ses tonunun iyi bir taklidiydi. "Profesyonel futbol maçlarını se-

viyorum. Birbirlerine sanki betondan yapılmışlar gibi vuruyorlar. Karşı karşıya geldiklerinde çimleri..."

"Sana bir şey söylemek istiyorum," dedi Michael büyük bir ciddiyetle. "Geçtiğimiz beş yıldır başka bir kadına dokunmadım. Bir kez bile."

"Tamam," dedi Frances.

"Bana inanıyorsun değil mi?"

"Tamam."

Parktaki bodur ağaçların altında, kalabalık bankların arasında yürüdüler.

Frances, "Fark etmemeye çalıştım," dedi, kendi kendine konuşur gibi. "Bunun bir şey ifade etmediğine inanmaya çalıştım. Kendime, bazı erkekler böyledir, dedim, ne kaçırdıklarını görmeleri gerekir."

"Bazı kadınlar da böyledir" dedi Michael. "Zamanında böyle birkaç hanım tanımıştım."

"Seninle ikinci kez dışarı çıktığım günden beri," dedi Frances dümdüz yürümeye devam ederek, "Başka bir erkeğe bakmadım bile."

"Bu herkes için geçerli olmak zorunda değil," dedi Michael.

"Bir kadının yanından geçtiğimizde ve sen ona baktığında, gözlerinde Alice Maxwell'in evinde, oturma odasında, radyonun yanında bütün o insanların arasında yeşil bir şapkayla dururken bana ilk kez baktığın zamanki o ifadeyi görüyorum ve içim çürüyor sanki, midem bulanıyor."

Michael, " O yeşil şapkayı hatırlıyorum" dedi.

"Aynı bakış," dedi Frances. "Ve kendimi çok kötü hissediyorum. Kendimi berbat hissediyorum."

"Şişşt, şiişt, hayatım..."

Frances, "Sanırım şimdi bir içki istiyorum," dedi.

Hiç konuşmadan, Sekizinci Cadde'deki bir bara yöneldiler, Michael otomatik olarak karısının kaldırım taşlarının üstünde yürümesine yardım ediyor, onu gelip geçen otomobillerden koruyordu. Bara doğru yürürken, paltosunu iliklemiş, düşünceli gözlerini, dikkatle parlatılmış ağır kahverengi ayakkabılarına dikmişti. Barda cam kenarında bir masaya oturdular. Camdan içeri güneş giriyordu ve şöminede neşeli bir ateş vardı. Ufak tefek bir Japon garson gelip masalarına kraker bıraktı ve mutlulukla gülümsedi.

"Kahvaltıdan sonra ne ısmarlayacaksın?" diye sordu Michael.

"Sanırım Brendi" dedi Frances.

Michael garsona, "Courvoisier," dedi. "İki Courvoisier."

Garson kadehlerini getirdi ve günışığında oturup brendilerini içtiler. Michael yarısını bitirince biraz su içti.

"Kadınlara bakıyorum" dedi, "bu bir gerçek. Doğru ya da yanlış demiyorum, bakıyorum. Yolda yanımdan geçseler ve bakmasam, seni de kandırmış olurum, kendimi de kandırmış olurum."

Frances brendi kadehiyle oynayarak, "Onları istermiş gibi bakıyorsun," dedi. "Her birini istermiş gibi."

Michael usulca, sadece kendisine söylermiş gibi, "Bir anlamda" dedi, "bir anlamda bu doğru. Bunun için hiçbir şey yapmıyorum, ama bu doğru."

"Biliyorum. Bu yüzden kendimi kötü hissediyorum."

"Bir brendi daha," dedi Michael. "Garson, iki brendi daha."

Frances, "Neden beni incitiyorsun?" diye sordu. "Ne yapıyorsun?"

Michael içini çekip gözlerini kapattı, parmak uçlarıyla gözlerini ovaladı. "Kadınların görünüşü hoşuma gidiyor. New York'ta en sevdiğim şeylerden biri bir sürü kadın olması. Ohio'dan New York'a ilk geldiğimde ilk fark ettiğim şey buydu; şehrin her yanındaki milyonlarca harika kadın. Etrafta kalbim yerinden fırlayacak gibi dolaşıyordum."

"Çocuk gibi," dedi Frances. "Bu çocukça bir duygu."

"Bir daha düşün" dedi Michael, "Bir daha düşün. Şimdi daha yaşlıyım, yağlanmaya başlayan, orta yaşa yaklaşmakta olan bir adamım ve hala saat üçte Ellinci ve Elli Yedinci Caddeler arasında Beşinci Cadde'nin doğu yakasında dolaşmayı seviyorum. O sırada hepsi dışarıda oluyor, kürkleri ve çılgın şapkalarıyla alışverişe çıkmış gibi, dünyanın her yerinden toplanan her şey burada, sekiz blokta, en güzel kürkler, en güzel kıyafetler, para harcamanın zevkine varmak için dışarı çıkmış, yanlarından geçerken sana bakmıyormuş gibi yapan, soğuk soğuk bakan en hoş kadınlar."

Japon garson büyük bir mutlulukla gülümseyerek içkileri masaya koydu.

"Her şey yolunda mı?" diye sordu.

"Her şey harika," dedi Michael.

Frances, "Sadece birkaç kürk palto yüzündense..." dedi, "ya da kırk beş dolarlık şapkalar..."

"Kürklerle veya şapkalarla ilgisi yok. Onlar sadece belirli bir kadın tipinin simgeleri, anlıyor musun?" dedi. "Bunları dinlemek zorunda değilsin."

"Dinlemek istiyorum."

"Ofislerdeki kızları seviyorum. Düzgün, gözlüklü, akıllı, hırslı, her şeyle ilgili bilgisi olan, her zaman kendine bakan." Gözleri yavaş yavaş pencerenin önünden geçen insanlardaydı. "Öğle saatinde Kırk dördüncü Cadde'deki kızları sevi-

yorum, aktristleri, hepsi doğru düzgün bir haftalıkları olmasa da iyi güzel giyinirler, yakışıklı çocuklarla konuşurlar, Sardi's'in önünde prodüktörler onları görsün diye beklerken, genç ve taptaze oldukları için kendilerini harap ederler. Macy's'deki tezgahtar kızları seviyorum, erkek olduğun için bayan müşterilerini bekletip ilk seninle ilgilenirler, çoraplar, kitaplar ve fonograf iğnelerinin arasında seninle flört ederler. On yıldan beri bunları düşünüp durduğum için hepsi içimde birikmiş, şimdi sen sorunca her şey dökülüverdi."

"Devam et," dedi Frances.

"New York'u düşündüğüm zaman, bütün bu kızları düşünüyorum; hepsi de şehirde dolaşmakta olan Yahudi kızları, İtalyan kızları, İrlandalıları, Çinlileri, Almanları, siyahları, İspanyolları, Rus kızlarını. Bu bana özel bir his mi, yoksa her erkek içinde böyle bir şey taşıyor mu, bilmiyorum ama bu şehirde kendimi piknikte gibi hissediyorum. Tiyatroda, hazırlanması bellik ki altı saat sürmüş olan güzel kadınların yanında oturmayı seviyorum, futbol maçlarında kırmızı yanaklı genç kızlarla ve havalar ısındığında yazlık elbiselerini giymiş kızlarla oturmayı da..." İçkisini bitirdi. "Hikaye böyle. Unutma, sen sordun. Onlara bakmaktan kendimi alamam. Onları istemekten kendimi alamam."

"Onları istiyorsun," diye tekrarladı Frances ifadesiz bir sesle. "Bunu söyledin."

"Doğru," dedi Michael, Frances kendisini öylece ortaya koymasına neden olduğu için artık acımasız ve umarsızca konuşuyordu. "Konuyu sen açtın, sonuna kadar tartışacağız."

Frances içkisini bitirdi, fazladan iki veya üç kez yutkundu. "Beni sevdiğini söylüyorsun?"

"Seni seviyorum, ama onları da istiyorum. Böyle."

"Ben de güzelim," dedi Frances. "Onların herhangi biri kadar güzelim."

"Sen şahanesin," dedi Michael büyük bir içtenlikle.

"Senin için gayet iyiyim," dedi Frances yalvarır gibi. "İyi bir eş oldum, iyi bir ev kadını, iyi bir arkadaş oldum. Senin için her haltı yaparım."

"Biliyorum," dedi Michael. Elini uzatıp karısının elini avucunun içine aldı.

Frances, "Serbest olmak ister miydin, şey için..." dedi.

"Şişşt."

"Bana doğruyu söyle." Elini kocasının elinden çekti.

Michael parmağını kadehin çevresinde dolaştırdı. "Peki," dedi sakin bir sesle. "Bazen serbest olmanın hoşuma gideceğini hissediyorum."

Parmaklarıyla masaya vuran Frances umursamazca, "Ehh," dedi, "istediğin zaman..."

"Aptal olma." Michael sandalyesini masanın öbür tarafına çekip Frances'in kalçasını okşadı.

Frances, bardaki kimsenin fark edemeyeceği kadar hafifçe eğilip, mendilini burnuna tutarak sessizce ağlamaya başladı. Ağlayarak, "Bir gün" dedi, "yapacaksın..."

Michael bir şey söylemedi. Ağır ağır bir limonu soyan barmeni izliyordu.

"Değil mi?" diye sordu Frances hırsla. "Haydi, söyle bana. Konuş. Değil mi?"

Michael "Belki" dedi, sandalyesini geri çekti. "Nereden bileyim?"

"Biliyorsun," diye ısrar etti Frances. "Bilmiyor musun?"

Bir süre sonra Michael, "Evet" dedi, "biliyorum."

O zaman, Frances ağlamayı bıraktı. Mendile iki üç kere hümkürdü, mendili bir kenara koydu. Yüzü hiç kimseye hiçbir şey söylemiyordu. "En azından bana bir iyilik yap," dedi.

"Tabii ki."

"Kadınların ne kadar güzel olduğundan söz etmeyi kes. Anlamlı gözler, güzel göğüsler, hoş bir tip, harika ses," kocasının sesini taklit ediyordu. "Kendine sakla. Beni ilgilendirmiyor."

"Özür dilerim." Michael garsona işaret etti. "Kendime saklayacağım."

Frances parmak uçlarıyla gözlerini kuruladı, garsona "bir brendi daha," dedi.

"İki," dedi Michael.

Garson "Peki hanımefendi, peki beyefendi," deyip gitti.

Frances sakin gözlerle kocasını süzdü. "Stevenson'ları aramamı ister misin?" diye sordu. "Köy şimdi güzeldir."

"Tabii," dedi Michael, "ara bakalım."

Frances masadan kalktı, odanın öbür ucundaki telefonlara doğru yürüdü. Michael karısının arkasından bakarken, "Ne hoş kız, ne güzel bacaklar," diye düşünüyordu.

(çev. Esin Sungur)

Aleksandr Soljenitsin

MATRİYONA'NIN EVİ

Aşağıda anlatacağım olaydan en azından bir buçuk iki yıl sonra bile trenler Moskova'nın yüz seksen dört kilometre ilerisinde birden yavaşlar, sanki yollarını yoklaya yoklaya yürümeye başlarlardı. Yolcular hemen pencerelere, sahanlıklara üşüşürlerdi. Yolu mu onarıyorlardı, yoksa tren raydan mı çıkmıştı?

Hayır. Geçidi aşar aşmaz tren yeniden hızlanır, yolcular da yerlerine otururlardı.

Neden böyle yavaşladıklarını yalnız makinistler bilirlerdi.

Bir de ben...

I

1953 yılı yaz aylarıydı. Cayır cayır yakan tozlu çölden[1] geriye dönerken Rusya olsun da neresi olursa olsun diye

(1) Yazarın sürgün yıllarını geçirdiği Orta Asya'da Karaganda. (ç.n.)

düşünüyordum. Oysa yurdumun hiçbir köşesinde ne beni çağıran, ne de bekleyen kimsem vardı, çünkü gidişimden sonra dönüşüm yalnızca on yıllığına gecikmişti. Tek istediğim, geniş yapraklı ağaç ormanlarının uğuldadığı serin orta kuşak iklimine kavuşmak, eğer kaldıysa, hâlâ bir yerlerde yaşıyorsa, el değmemiş eski Rus ülkesinin kucağına atılmak ve orada yerleşmekti.

Son bir yıl içinde Uralların Batı tarafında bana ancak teskere taşıma işi vermişlerdi. Şöyle doğru dürüst bir yapının elektrik işlerini bile çok görüyorlardı. Oysa ben öğretmenlik yapmak istiyordum. Durumdan anlayanların bana durmadan söyledikleri, boşu boşuna geriye döndüğümdü, onlara göre bilet için ödediğim paraya yazıktı.

Fakat işte işler yoluna girmeye başladı. Halk Eğitimi. Bölge Müdürlüğü merdivenlerini çıkarak kadro şubesini sordum. Bana gösterdikleri yere varınca epey şaşırdım doğrusu. Çünkü burası artık siyah deri kaplı kapıdan girilen bir oda değil, eczanelerde olduğu gibi, camekânla ayrılmış bir bölmeydi. Pencereye korka korka yaklaştım, selam vererek:

"Tren yolundan uzakça bir köyde matematik öğretmenine ihtiyacınız var mı? Hem orada yerleşmek de istiyorum," dedim.

Belgelerimi inceden inceye gözden geçirdiler, bir odadan çıkıp ötekine girdiler, sağa sola telefon ettiler. Onlar için de az rastlanan biriydim ben, çünkü herkes şehir isterdi, hem de en büyüğünden. Ve birden bana istediğim yeri verdiler: Visokoye Polye.[1] Adı bile insanı neşelendirmeye yeterdi.

(1) Yüksek tarla. (ç.n.)

Adı yanıltmamıştı beni. Küçük küçük tepelerin uzanıp gittiği bir düzlükte, gene böyle bir tepenin üzerine kurulmuş, ormanlarla çevrili, bir bendi, bir de gölcüğü olan ufacık bir köydü burası. Yaşadığım kadar yaşadıktan sonra burada ölsem gam yemezdim.

Bir gün koruluğa giderek bir kütüğün üstüne oturdum ve yemek içmek gereksinmesini duymasam da hep burada otursam, bir de el ayak çekildiği, radyoların bile sustuğu geceler dalların çatımın tepesinden hışırdamasını dinlesem diye düşündüm.

Heyhat! Köyde ekmek bile pişirilmiyordu. Kimseden yiyecek bir şey alamazdınız. Herkes ilçe merkezinden çuval çuval yiyeceğini taşıyordu.

Tekrar kadro şubesine koştum, pencerenin önünde dil dökmeye başladım. Önce beni dinlemek bile istemediler. Sonra gene odadan odaya koşturdular, bir yerlere telefon ettiler, kapıları açıp kapadılar ve emir kâğıdının başına "Torfoprodukt"(1) kelimesini yazdılar.

Ne biçim bir kelimeydi Torfoprodukt? Turgenev Rusça'da böyle bileşimlerin yapılabileceğini nerden bilecekti!

Torfoprodukt'un kararmış, köhne, geçici, ahşap istasyon binasında şu levhayı okudum ilk varışta: "Trene gar tarafından bininiz!" Levhayı, üzerine çiviyle kazınan eklemeden sonra: "Trene gar tarafından ve biletsiz bininiz!" diye okumak da mümkündü. Gişenin önüne, "Bilet yok" diye yazmışlardı silinmemesi için derince kazarak. Bu eklemelerin asıl anlamını daha sonra kavradım. Torfoprodukt'a gelmek kolaydı, gitmek ise bir dert.

Devrim öncesi ve devrim süresince bu istasyon çevresinde de balta girmemiş, kooperatif çiftliğinde çalışanlar

(1) Turba üretimi. (ç.n.)

hepsini kesmişler. Kooperatif başkanı Şaşkov bile birkaç hektar ormanın dibini kazımış, elde ettiği keresteleri uygun bir fiyatla Odessa bölgesine göndermişti.

Köy, turba çıkarılan ovaya düzensiz bir şekilde yayılmıştı. Otuzlu yılların birbirine benzeyen barakaları yanında, ellilerin cephesi oyma işlemeli, verandaları camlı küçük evleri vardı. Bu küçük evlerin içinde tavana kadar yükselen tahta perdeler olmadığına göre, dört gerçek duvarı bulunan bir odayı kendim için kiralamak nasip olmayacaktı.

Köyün üstünde bir fabrika bacası tütüyordu. Evlerin arasına, şuraya buraya dar bir demir yolu hattı döşemişlerdi. Bacasından koyu dumanlar çıkaran küçücük lokomotifler kulakları sağır edercesine düdük çalarak vagonlar dolusu koyu sarı turba yığınlarını, turba kalıplarını, briketlerini oradan oraya taşıyorlardı. Yanılmadan bir tahminde bulunabilirdim: Geceleri kulüp kapısının üstünde kocaman bir radyo bas bas bağıracak, sokaklarda birbirinin karnını deşmek için fırsat gözleyen sarhoşlar kol gezecekti!

Rusya'nın sessiz bir köşesi için kurduğum düşler işte beni nereye getirmişti!.. Oysa bırakıp geldiğim köyde beni barındıracak, cephesi ıssız ovaya bakan kerpiçten bir kulübem vardı. Geceleri serin bir yel eser, tepemde yalnız yıldızların süslediği gök kubbe yükselirdi...

İstasyondaki tahta sırada uyku girmemişti gözüme. Şafakla birlikte kalktım ve köyü dolaşmaya başladım. Gözüme küçük bir pazar yeri ilişti o sırada. Sabahın bu erken vakti pazarın tek kadın satıcısı süt satıyordu. Bir şişe aldım, hemen oracıkta içtim.

Konuşması beni şaşırtmıştı kadının; konuşmuyor, sanki aşk şarkısı söylüyordu. Beni Asya'dan buralara sürükleyen, özlemini çektiğim konuşmanın ta kendisiydi bu.

"İç, iç; canının istediği kadar iç. Buralıya benzemiyorsun sen, nerelisin?"

Gülümsedim.

"Siz nerelisiniz?"

Burada herkesin turba çıkarmadığını, demiryolunun arkasında bir tepe, bu tepenin arkasında da Talnovo köyünün bulunduğunu öğrendim ondan. Yüzyıllar öncesinden kalan, çevresi ormanlık bir köydü burası. Talnovo'nun ötesinde başka köyler ardı ardına sıralanıyordu. Demiryolundan gittikçe uzaklaşarak göllere kadar varan bu köyler şunlardı: Çaşlitsı, Ovintsı, Spudni, Şevertni, Şestimirovo.

Adları ile insana huzur veren köyler. İşte eski Rusya'nın kalıntıları!..

Az önce ahbap olduğum kadından pazar bitince beni Talnovo'ya götürmesini, oda kiralayabileceğim bir ev bulmada bana yardımcı olmasını rica ettim.

Elverişli bir kiracı sayılırdım. Çünkü aylık kiradan başka okulun vereceği bir kamyon dolusu turba getirecektim. Kadının yüzünden o cana yakınlık silindi birden, ciddileşti. Kendi evinde boş oda bulunmadığı için bayağı hayıflandı. Bir de yaşlı annelerine bakıyorlardı çünkü. Bunun üzerine beni akrabalarına, oradan da tanıdıklarına götürdü. Fakat hiçbir evde ayrı bir oda bulamadık; ya kendileri zor sığıyorlar ya da gürültülü bir ev oluyordu.

Geze geze bendin altında kaldığı için kurumaya yüz tutmuş bir dere kıyısına, küçük bir köprünün yanına vardık. Bütün köyü dolaşsam böyle güzel bir yer bulamazdım. Birkaç söğüt, yana doğru bel vermiş bir evceğiz, bendin üstünde yüzen ördekler, kıyıya çıkarak silkelenen kazlar...

"Bir de Matriyona'ya mı uğrasak, ne yapsak!" dedi kararsızca. "Yalnız onun evi biraz dağınıktır. Sık sık hastalandığı için ev işlerine boş verdi."

Matriyona'nın evi hemen yakındaydı. Kuzeye dönük, boyasız, tahta kaplı yüzünde bir sıra üstüne dört penceresi, iki yamaçlı çatısı, küçücük penceresi boyanmış ufak bir çatı odası vardı. Ancak, tahta kaplamalar çürümeye yüz tutmuştu; bir vakitler dayanıklı olsun diye yapılan temel direkler ve ana kapı, köhnelikten rengini atmış, çatlayıp yarılmıştı.

Bahçe kapısı sürgülüydü, kılavuzum kapıya vurmadan elini alttan soktu ve hayvanlara karşı pek sade bir buluş olan sürgüyü çekti. Küçük avlunun üstü örtülü değildi. Aynı noktadan başlıyordu, evin bölmelerine giden bütün yollar. Giriş kapısından sonra ileri doğru yükselen merdivenler çatının altındaki yüksek tavanlı geniş sofaya çıkıyordu. Soldan yukarı çıkan merdivenler üst kattaki ocaksız başka bir odaya, bunun altındaki merdivenler de bodruma gidiyordu. Sağda ise asıl oturma odası, bunun üstünde çatı boşluğu, altında başka bir oda.

Çok eskiden büyük bir aile için sapasağlam yapıldığı belliydi, ama şimdi altmışına merdiven dayamış yalnız bir kadın yaşıyordu içinde.

Sağdaki odaya girdiğimde kadıncağız hemen kapının dibindeki Rus fırınının[1] üzerinde yatıyordu. Çalışan bir insan için hiçbir değeri olmayan, rengi belirsiz, koyu paçavralarla örtmüştü üstünü.

Bu geniş oda, özellikle de pencerelerin önü, taburelere, sıralara dizilmiş saksılar, tekneler dolusu çiçeklerle süslüydü. Bu konuşmayan canlı varlıklar ev sahibesinin yalnız geçen yaşamını dolduruyor olmalıydılar. Kuzeye dönük odaya giren aydınlık, pek sere serpe boy vermiş bu bitkiler yüzün-

(1) Ekmek, yemek pişirmede kullanılan, duvarlar arasından geçen bacasıyla evi ısıtan ocak. (ç.n.)

den daha da azalmıştı. Yarı karanlıkta, üstelik fırın bacasının arkasında kalan kadının yuvarlak yüzü hastalıklı, soluk görünüyordu. Gözlerinin donukluğundan hastalığın canına tak ettiği belliydi.

Başı kapıya doğru dönük, yüzükoyun, yastıksız yattığı yerden benimle konuşmaya başladı. Onu dinlerken ayakta duruyordum. Evine kiracı almaya can atan bir görünüşü yoktu. Anlattığına göre hastalık hep nöbet nöbet geliyormuş. Şimdi birazcık başını kaldırabilmiş.

"Şöyle bir iki gün gelir gider. Kalkıp da size yemek hazırlayacak halimin kalmamasından korkarım. Yoksa ne olacak, eve acımam, gelin oturun."

Ondan sonra daha rahat edebileceğim birkaç evin adını vererek bu evleri görmem için gönderdi. Fakat kaderim belli olmuştu. Bakmak ihtiyacını bile duymayacağım bulanık bir aynası bulunan, duvarlarına süs olsun diye ucuz bir kitap reklamı, bir de ürün toplama afişi yapıştırılmış bu loş odaya yerleşmeye karar verdim.

Matriyona Vasilyevna, gidip köyü bir kere daha iyice dolaşmamı söyledikten sonra evine ikinci gelişimde de uzun zaman beni kiracı almaya razı olmadı.

"İş yapamam, yemek pişiremem, rahat etmezsiniz!" diyordu durup durup.

Ama beni ayakta karşılamıştı gene de, tekrar geldiğim için gözleri sevinçle parlıyordu.

Kirayı, okulun vereceği turbayı konuşup anlaştık.

Sonra öğrendim ki, Matriyona Vasilyevna'nın yıllar yılı tek kuruşluk geliri yokmuş. Emekli aylığı bile bağlamamışlardı. Akrabalarından yardım eden kimsesi çıkmamış. Kooperatif çiftliğinde para ödenerek değil, ellene ellene kir

bağlayan deftere her iş günü için konan bir çizgi karşılığında çalışmış.

Matriyona Vasilyevna'nın evin yerleştim böylece. Sağdaki odayı bölmeye bile gerek görmedik. Onun yatağı hemen kapının dibindeki fırının yanında, benimkisi ise pencerenin önündeydi. Güzelim çiçeklerini sağa sola iterek pencerelerden birinin yanına da küçücük masamı yerleştirdi. Köyde elektrik vardı, daha yirmi yıllarında Şatura'dan çekmişlerdi. Gazeteler "İlyiç'in[1] lambaları" diye yazmış, köylüler gözlerini açarak "Işık babamız!" demişlerdi.

Köyün az çok varlıklıları için Matriyona'nın evi özenilecek bir yer değildi hiç de. Ama biz o sonbaharı ve kışı Matriyona ile birlikte oldukça rahat geçirdik. Yağan yağmurun tavandan akmaması, buz gibi esen rüzgârın odanın sıcaklığını hemen alıp götürmemesi yetiyordu bize. Sabahları ters yönden esen rüzgârın odamızı soğutmasına da pek aldırmıyorduk.

Evin içinde Matriyona ile benden başka bir kedi, pek çok sıçan, bir sürü de hamamböceği yaşıyordu.

Kedi, yaşlı, üstelik topaldı. Matriyona acıdığı için eve getirmiş, o da alışıp kalmıştı. Kedi gerçi dört ayağıyla yürürdü ama birisi sakat olduğu için bunun üstüne basamaz, basbayağı topallardı. Ocağın üstünden döşemeye sıçraması kedilerin yumuşak atlayışına benzemezdi hiç. Üç ayağının üçüne birden "pat" diye bir sıçrayış. Uzun zaman alışamadım buna, her atlayışında irkildim. Zavallıcığın, bir ayağını korumak için üçünün acımasına aldırdığı yoktu.

Sıçanların eve üşüşmüş olması topal kedinin onlarla baş edememesinden değildi kuşkusuz. Kedi istediği zaman

(1) Lenin. (ç.n.)

şimşek gibi köşeye atılır, ağzına birini kaptığı gibi çıkardı oradan. Ama duvarlara yapıştırılmış oluklu yeşil kâğıtlardaydı bütün suç. Bir zamanlar birisi iyi gününde bunları bir kat değil, tam beş kat yapıştırmıştı üst üstüne. Kâğıtlar birbirine sımsıkı yapışmışlar, ama çoğu yerde duvardan ayrılarak odanın iç derisi gibi, bir şey olmuşlardı. Evin tahta duvarları ile kâğıt derisinin arası sıçanlara yol olmuştu. Bu küstah hayvanlar duvarlarda, hatta tavanın altında gümbür gümbür koştururlar, eli kolu bağlı kedicik bir köşede hırsından patlardı.

Kedi bazen hamamböceklerini de yerdi, ama sonra hasta olurdu. Hamamböceklerinin geçmekte saygılı davrandıkları iki sınır vardı: Biri fırının ağzı, öteki de mutfak ile temiz odanın arası. Nedense temiz odaya girmezlerdi. Geceleyin su içmek için mutfağa girmeye göreyim; lambanın ışığında kıpır kıpır bir sürü koyu sarı böcek... Yerlerde, uzun kanepede, duvarlarda... Kimya laboratuarından boraks getirdim bir gün, hamurla karıştırıp zehirlemeye başladık. Bir hayli azalmıştı. Ama Matriyona kendimizi zehirlememizden korktuğu için bundan vazgeçtik, hamamböcekleri de yeniden çoğaldılar. Matriyona yatıp uyuduğu, ben de masamda çalıştığım geceler arada bir kâğıt kaplamaların arkasından gelen sıçan patırtıları uzak bir okyanusun gürültüsü gibi duyulan kesintisiz, tekdüze hamamböceği hışırtısı arasında kaybolur giderdi. Buna da alıştım sonradan. Çünkü kötü niyetle yapmıyorlardı bunu, bir aldatmaca da değildi, hışırtı onların yaşantısıydı.

Duvardaki reklam kâğıdıyla da kaynaştım zamanla. Belinski'nin, Parferov'un, daha bir çok yazarın kitabını almam için bana doğru uzatan, fakat hiç konuşmayan bu kaba saba güzele aldırmaz oldum. Kısacası Matriyona'nın evinde her şeye uyuştum.

Sabahın dördünde, beşinde kalkardı Matriyona. Köy tüketim mağazasından aldığı çalar saati tam yirmi yedi yaşındaydı. İleri gitmesine sesini çıkarmazdı, yeter ki geri kalmasın, onu sabahleyin geç uyandırmasın. Mutfak bölmesinin arasındaki lambayı yakar, gürültü çıkarmamaya çalışarak fırını usulca tutuşturur, keçiyi sağmaya gider (bütün varlığı bu kirli beyaz, eğik boynuzlu keçisiydi), su getirir, üç dökme demir çömlekte yemek pişirirdi. Yer altı kilerinden çıkardığı en küçük patatesleri bir çömlekte keçi için, iriceleri öteki çömlekte kendisi için, yumurta büyüklüğündeki patatesleri de üçüncü çömlekte benim için kaynatırdı. Savaş öncesinden beri gübre yüzü görmeyen, üstelik her yıl üst üste patates ekilen kumluk bahçenin bundan daha iri patates yetiştirmesi beklenemezdi herhalde.

Matriyona'nın sabah erken kalkıp iş gördüğünü hemen hemen hiç işitmezdim. Kışın ortalık geç ağardığı için uzun zaman uyanmaz, uyanınca da battaniyemin ve gocuğun altından yalnız başımı çıkararak gerinir dururdum. Ayrıca üzerime örttüğüm kazak ile ayak ucuna koyduğum içi saman dolu çuval kuzey ayazının zayıf pencerelerden içeri doluştuğu uzun geceler beni sımsıcak tutardı. Bölmenin arkasından Matriyona'nın temkinli çalışmasını işitir işitmez ilk söylediğim söz:

"Günaydın Matriyona Vasilyevna!" olurdu.

Ninelerin masal anlatırken mırıldanmaları gibi yumuşak, sıcak bir sesle onun da bana:

"Günaydın," dediğini işitirdim bölmenin arkasından.

Biraz sonra da:

"Kahvaltınız hazır," derdi.

Ama kahvaltının ne olduğunu hiç söylemezdi. Söylemesine de gerek yoktu zaten. Ya soyulmamış patates, ya da

arpa lapasıydı bütün kahvaltı. (Torfoprodukt'ta o yıl başka tahıl yetişmediği için yemeklerde hep arpa kullanılırdı, hem de domuzlara vermek için çuval çuval alınan arpa kırıntısı.) Birazcık tuzu fazla kaçan, biraz da yanan lapa diş etlerime, damağıma yapışır; sonra da midemde bir yanma başlardı.

Ama Matriyona'nın bunda bir suçu yoktu; bölgede tereyağ olsun, margarin olsun yeterince bulunmazdı. Fakat karışık yağ istediğiniz kadar... Sonra, Rus fırını yemek pişirmeye uygun değildi. Bir kere yemek pişiren kadın çömleği göremezdi; ikincisi, çömleği çevreleyen ateş her yanda aynı sıcaklıkta olmazdı. Taş devrinden beri atalarımızın bu fırını bırakmamalarının birinci nedeni, soğuk kış günleri sabah erkenden yakılınca hayvanların yiyeceğini içeceğini, insanların da yemeğini, suyunu gün boyu sıcak tutmasıydı. Bundan başka üzerinde sıcacık yatılabilirdi de.

Pişirilip önüme konulanları saygıyla yer, kaşığıma hoşuma gitmeyen bir şey çıkarsa bunu da hiç sızlanmadan tabağımın kenarına koyardım. Yemeğimden saç, turba parçası, hamamböceği bacağı çıkıyor diye Matriyona'nın başına kakacak değildim ya! Ta baştan kendisi beni uyarmamış mıydı, "İş yapamam, yemek pişiremem, rahat etmezsiniz" diye?

"Teşekkür!" derdim bütün içtenliğimle.

Işıl ışıl yanan gök mavisi gözleriyle yüzüme bakarak;

"Teşekküre değmez. Sağlığınıza yeyin," derdi.

Sonra da bütün saflığı ile;

"Akşama ne istersiniz?" diye sorardı.

Akşama ne isteyecektim haşlanmış patatesten, patates çorbasından başka? Cephede olduğu gibi günde iki öğün yemek, üstelik hep aynı şeyler.

Günlük yaşayışın anlamının yalnız yemede, içmede bulunmadığını hayat bana öğrettiği için buna çoktan razı olmuştum. Matriyona'nın yuvarlak yüzündeki gülümseme benim için daha değerliydi.

Matriyona'nın gülümseyen yüzüyle resmini çekmem için çok uğraştım. Objektifin soğuk yüzünü görünce ya kendini fazla sıkar, ciddileşir ya da yüzüne sert bir somurtkanlık gelirdi. Ama onu bir keresinde pencereden dışarı gülümseyerek bakarken tam zamanında yakaladım.

O sonbahar Matriyona'nın derdi başından aşkındı. Komşuları emekli aylığı alması için aklını çelmişlerdi. Kimsesiz kaldığı yetmiyormuş gibi, üstelik sık sık hastalanması yüzünden kooperatif çiftliğindeki işinden olmuştu. Haksızlıkların topu birden üstüne çullanmıştı zavallının. Hasta olmasına hastaydı, fakat hastalık sakatlık sayılmıyordu. Hem bu yüzden, hem de çeyrek yüzyıl çalıştığı yer yalnız fabrika olmadığı için emekli aylığı bağlanamıyordu. Ancak evin kazanç kaynağı olan kocasının kaybından dolayı aylık alabilirdi. Oysa savaşın başladığı günden bu yana tam on iki yıldır duldu; kocasının öldüğünü, öldüğü zaman kaç para aldığını gösterecek belgeleri almak öyle sanıldığı kadar kolay değildi. Önce bu belgeleri bulacaktı, hepsi de kocasının aynı aylığı, 300 rubleyi aldığını gösterecekti. Sonra bilmem şu kadar yıl yalnız yaşayıp kimseden yardım görmediğini kanıtlayacaktı. Bunlar yetmiyormuş gibi, bütün belgeleri sosyal sigortalara götürecek, eksik ya da yanlış olanları yeniden alacak, ondan sonra da aylık bağlanacak mı, bağlanamayacak mı, diye bekleyip duracaktı.

Çabalarına set çeken başka bir neden de sosyal sigortaların Talnovo'nun doğusunda yirmi kilometre, köy kurulunun batıda on kilometre uzakta oluşuydu. Muhtarlık ise kuzeyde

yaya bir saat yol çekiyordu. Bu gün bir virgül yanlış kondu, ertesi gün bir noktası eksik diye daireden daireye tam iki ay koşturdular kadıncağızı. Her gidişi bir gününü yiyordu. Köy kuruluna diye gidiyor, köylerde her zaman olduğu gibi, kâtibi yerinde bulamıyordu. Ertesi gün haydi bir daha git. Bu sefer de yazman var fakat mührü yok. Üçüncü sefer gitmese olmaz. Ama dördüncü kez gitmesi gerekecektir gene, çünkü sosyal sigortalarda yanlış kâğıt imzalanmıştır.

Matriyona'nın elinde bir tomar kâğıt birikmişti sonunda.

Verimsiz kalan git - gellerden sonra bir gün bana şöyle dert yandı:

"Beni çok yoruyorlar, İgnatıç. Canımdan bezdim."

Fakat yüzündeki keder çok sürmez geçerdi. Canının sıkıntısını giderecek en iyi çareyi bulmuştu; hemen çalışmaya koyulmak.

En çok yaptığı iş, bahçe bellemek ya da patates sökmekti. Bazen de koltuğunun altına bir çuval sıkıştırıp turba getirmeye giderdi. Bunların hiçbiri olmazsa sepetini kaptığı gibi yaban çileği toplamaya yollanırdı uzak ormanlara. Devlet memurlarının karşısında değil de çalıların önünde, taşıdığı ağır yükün altında eğilmekten belinin kopması pahasına da olsa yaşantısından memnun, yüzünde iyiliksever bir gülümseme, keyfi yerinde evine dönerdi.

Turba getirdiği bir gün;

"Gözüme öyle bir yer kestirdim ki, İgnatıç, artık işler kolaya binecek," dedi sevinerek.

"Benim turba ne güne duruyor? Tam bir kamyon dolusu."

"Sizin turbanız yetmez. Hem ne kadar çok olursa, o kadar çok yakarız. Kışın ayazına turba dayanmaz. Geçen yaz

ne kadar çok getirdiğimi bir görseydin! Şimdi de çok demez getirirdim ya yakaladıklarını tutup götürüyorlar. Kadınlardan biri mahkeme mahkeme sürünüyor günlerdir."

Orası öyleydi, kışın ayazı kendini göstermeye başlamıştı bile. Her taraf orman doluydu, ama odun kesilecek yer yoktu. Kepçe makineleri bataklıklarda durmadan turba çıkarıyordu. Bu turbayı halka satmıyorlar amire, memura dağıtıyorlardı. Bir de öğretmenlere, doktorlara, fabrika işçilerine birer kamyon... Kooperatif başkanı köyü dolaşır, herkesle konuşur, söz turbaya gelince ağzını açmazdı. Çünkü kendisi kömürlüğünü doldurmuştu, kıştan artık korkusu yoktu.

Eskiden köy ağasının odununu çalıyorlardı, şimdi de devletin turbasını... Birbirine cesaret vermek için beş on kadın bir araya geliyorlar, güpegündüz hırsızlığa çıkıyorlardı. Yazın kazılan turbalar kurusun diye şuraya buraya seriliyordu. Turbanın iyiliği de buradaydı işte. Çıkarıyorlar, fakat hemen götüremiyorlardı. Sonbahara, hatta yollar kapanmazsa kar yağıncaya kadar kalıyordu serildiği yerde. İşte tam bu sırada kadınlar işe girişiyorlardı. Her götürüşte beş parça yaş turba götürebiliyordu bir kadın, kuruysa çuvalına on tanesini birden dolduruyordu. Bazen üç kilometre uzağa taşınan bir çuval dolusu turba (dört batman çekerdi en azından) bir günde bitiveriyordu. Oysa kış tam 200 gündü. Sabahları Rus fırınını, akşamları "Hollanda" sobasını yakmadan olmazdı.

Matriyona karşısında kızdığı biri varmış gibi söyleniyordu kendi kendine.

"Her şeyin doğrusunu söylemeli. Evlerden atlar gideli her ağırlığımızı kendimiz taşır olduk. Bu gidişle sırt ağrısından kurtulamayacağız. Yazın çuval taşı, kışın da kızak çek. Yalan mı?"

Kadınlar günde birkaç kere giderlerdi. İşi rast gelirse Matriyona altı sefer yapardı. Benim turbayı açığa yığmıştı, kendi getirdiklerini ise yukarıya, tahtaların altına gizliyordu. Her akşam tahtalarla kapatıyordu güzelce.

Bir yandan gülümserken, bir yandan da alnındaki teri siliyor;

"Düşmanlar anlarsa gözümün yaşına bakmazlar," diyordu.

Buna devlet ne yapsın? Her bataklığa bir bekçi koymak için para mı dayanır? İstatistiklerde bol üretim gösterilir, sonra da dökümtüye, yağmur götürmesine sayılarak çoğu düşülürdü. Bazen devriye çıkarılır, çuvallarla tam köye girerlerken yakalanırdı kadınlar. Çuvallarını bırakıp kaçan kaçana!.. Bazen de ihbar üzerine evlere baskın yaparlar, yasa dışı turba getirdikleri için tutanak tutarlar, mahkemeye vermekle korkuturlardı. Kadınlar gitmezlerdi bir süre. Ama kış bastırdıkça bastırır, o zaman kızağını alan yola düşerdi gecenin karanlığında.

Matriyona'nın günlük yaşantısına daha yakından bakınca onun yemek pişirmek, ev işleri görmekten başka daha bir sürü ıvır zıvırla uğraştığını anlardım. Yapacağı bütün işlerin şaşmaz sırasını zihninde tutar, o sabah kalktığı zaman gün boyunca nelerle uğraşacağını tek tek bilirdi. Turba taşımaktan, traktörlerin bataklıklardan çıkardığı yaşlı kütükleri getirmekten, kışa reçel olsun diye çeyrek kiloluk şişelere doldurduğu yaban mersini meyvesi toplamaktan ("Dişlerini bile İgnatıç, bugün gene reçel var!"), patates sökmekten, emekli aylığı peşinde koşmaktan başka kirli beyaz keçisi için bir yerlerden ot biçip kurutmak zorundaydı zavallı Matriyona.

"Matriyona Vasilyevna, neden inek beslemiyorsunuz?"

Üstünde kirli önlüğü, mutfak kapısının aralığında durarak:

"Aman, İgnatiç," derdi, "keçinin sütü de yeter bana. İnek alsam doymaz, beni bile yemeğe kalkar. Demiryolunda ot biçemezsin, kendi malın değil diye kovarlar; ormana gidemezsin, korucular karışır; kooperatif çiftliğinden alamazsın, "buradan ayrıldın", derler. Çıkmasaydım ne olacaktı sanki? Otun iyisini verirler mi insana! İyisi satılır, kar altında kalanı da bize verilir. Nerde o eski günler!.. Bütün yaz Petrov gününden İlyin gününe kadar tarla araları ottan geçilmezdi. Hem de ne ot! ipek gibi..."

İşte böyle, azla yetinen bir keçi için ot biçmek bile büyük dertti Matriyona için. Sabahleyin çuvalını, orağını alır; hatırında nerede ot var diye kalmışsa, tarla arası demez, yol kıyısı demez, bataklık adası demez, dolaşır dururdu. Bir çuval dolusu kurşun gibi ağır taze otu sırtına vurup getirir, evinin önündeki küçük avluya sererdi. Bir çuval yaş ottan bir kucak dolusu kuru çıkardı.

Şehirden yeni gönderilmiş olan kooperatif başkanının yaptığı ilk iş, çalışıp işleyemedikleri için yaşlıların, sakatların bostanını küçültmek oldu. Matriyona'ya böylece birkaç evleklik yer bıraktılar, oysa çitin dışında kooperatifçe de işlenmediği için bir o kadar daha toprak boş duruyordu.

Nitekim kooperatif işçileri işi yetiştiremedikleri zaman başkanın karısı Matriyona'ya yardım için koşar gelirdi. O da kocası gibi şehirliydi, kısa boz bir manto giyerdi. Asker gibi sert bakışlı, becerikli bir kadındı.

Matriyona'nın evine gelince selam bile vermeden dik dik bakardı. Onu görünce ne yapacağını şaşırırdı Matriyona.

"Durumu biliyorsunuz, bayan Grigoryeva. Kooperatif çiftliğine sizin de biraz yardımınız dokunsun. Yarın gübre taşımaya gidilecek."

Matriyona'nın yüzünde acı dolu bir gülümseme belirirdi. Başkanın karısı emeğinin karşılığını ödeyemeceği için, onun adına utanarak, özür diliyormuş gibi ezilir büzülürdü.

"Hasta olmasam gelirdim valla. Çoktandır çiftliğe bir yardımım dokunmadığını biliyorum," derdi.

Sonra hemen kendiliğinden yola gelerek;

"Saat kaçta gidilecek?" diye sorardı.

Başkanın karısı;

"Dirgenini unutma!" derdi sert eteği hışırdaya hışırdaya uzaklaşırken.

Matriyona onu ancak arkasından, o gittikten sonra ayıplayabilirdi.

"Yok canım! Bir de dirgen mi istersiniz? Orası çiftlikse bulun küreğinizi, dirgeninizi. Kocası olmayan bir kadının üstüne düşmeyin bu kadar!"

Ama akşam olunca başka türlü düşünmeye başlardı.

"Doğru söylüyorlar, İgnatiç. Bu işler yardımsız yürümez. Gübre demek bol ürün demektir. Fakat işler bitmez bu, çalışmayla. Kadınlar kürek elde dikilip fabrika düdüğü on ikiyi çalsın diye bekliyorlar. Ondan sonra da adam koymuşlar, kim kaç saat çalıştı diye hesaplattırıyorlar. Başını kaldırmadan çalışan insan aman öğle oldu, aman akşam oluyor diye üzülmeli, öyle değil mi canım?"

Sabahleyin dirgenini alır giderdi.

Yalnız çiftlikten gelmezlerdi yardıma çağırmaya. Uzak bir akrabası ya da sadece komşusu daha akşamdan Matriyona'nın kapısını çalar;

"Yarın gelip bana yardım edeceksin. Patates sökeceğiz," derdi.

Matriyona reddedemezdi. Sıraya koyduğu kendi işlerini bırakır, komşusuna yardıma giderdi. Gelince de en küçük bir kıskançlık duymadan:

"Ah, İgnatıç, patatesleri öyle iri ki, sökmekten bıkmazsın. Bostandan ayrılmak istemedim," diye anlatırdı.

Hiçbir bostan Matriyona'nın yardımı olmadan sürülmezdi. Talnovolu kadınlar yaptıkları ince hesaplar sonunda bir kişinin kendi bostanını tek başına bellemesinin altı kişinin sabana koşulup altı bostanı sürmesinden daha zor ve uzun zaman alıcı bir çalışma olduğunu bulmuşlardı. Bu yüzden çağırıyorlardı Matriyona'yı.

Bir gün kadınlardan birine sordum:

"Matriyona'ya ücret ödüyor musunuz?"

"Para almaz o. Ama biz zorla bir şeyler sıkıştırırız eline."

Davar sürüsünün çobanlarını doyurmak sırası gelince Matriyona'nın omuzlarına başka bir yük daha binerdi. Güçlü kuvvetli dilsiz çoban ile ağzından sigarası düşmeyen sümüklü yamağını yedirip içirmek öyle kolay değildi. Bir buçuk ayda bir gelen sıra, kesesine büyük masraf açardı Matriyona'nın. Köy tüketim mağazasından balık konservesi satın alır, kendisinin yiyemediği yağı, şekeri onlar için bulur buluştururdu. Anlaşılan kadınlar çobanlarını doyurmada birbirlerini geçmeye çalışıyorlardı...

"Terzilerden, bir de çobanlardan kork," derdi Matriyona. "Beğenmediklerini bütün köyde rezil ederler."

İşten başını kaşıyamazken bir de hastalık tebelleş olurdu kadına. Hastalandığı zaman birkaç gün belini doğrultamazdı. İnlemesi, sızlanması yoktu, ama yattığı yerden de kalkamazdı. Böyle günlerde gençliğinden beri yakın arkadaşı olan Maşa, keçisine bakar, fırınını yakardı. Matriyona ne yer, ne içer, ne de bir şey isterdi. Köy sağlık ocağından eve doktor çağırmak ise pek ayıp sayılırdı kadınlar arasında, "Hanımlık taslıyor" der çıkarlardı. Gene de çağırmışlardı bir

keresinde, suratsız bir kadın doktor gelmiş, biraz kendini toparlayınca sağlık ocağına kadar uğrayıvermesini söylemişti Matriyona'ya. Matriyona gitmişti ister istemez. Bölge hastanesine analiz için bir şeyler göndermişler, sonra da her şey yüz üstü kalmıştı. Ama bunda suçlu olan Matriyona'ydı.

İş insanı rahat bırakır mı hiç? Matriyona çok geçmeden yavaş yavaş kıpırdanır, sonra da gene koşturmaya başlardı.

"Sen beni önceden görmeliydin, İgnatiç," derdi kendini temize çıkarmak istercesine. "On batmanlık çuvalları bana mısın demez kaldırırdım. Kaynatam bağırırdı: "Aman Matriyona, belini sakatlayacaksın!" Arabaya kütük yüklerken kaynım benimle kütükleri kaldırmaya yanaşmazdı. "Topaç" adını verdiğimiz bir de ordu malı atımız vardı. Güçlü bir hayvandı."

"Neden ordu malı?"

"Bizimkini savaşa götürdüler, bu da yaralıydı, bize verdiler. Fırtına gibi bir şey oldu sonradan. Bir gün ürkerek kızağı göle doğru aldı götürdü, bunu gören erkekler sağa sola kaçıştılar. Ben hemen hayvanın yularına yapıştım. Durdurdum vallahi. Yulaf beygiriydi bizimkisi. Köylüler at beslemeyi severler. Yulaf yiyenler öyle her yüke bana mısın demezler."

Matriyona öyle anlattığı kadar yürekli değildi. Yangından, şimşekten, her ne sebepse en çok da trenden korkardı.

"Çerusti'ye nasıl gitsem, bilmem ki! Neçayevka'dan karşıma koca koca gözlü, rayları inleterek çıkan treni görünce dizlerimin bağı çözülüyor, vücudumu ateş basıyor."

Matriyona bunları anlatırken bu işe kendi de şaşıyormuş gibi omuzlarını silkti.

* * *

Gene de Matriyona'nın yaşamı o kış her zamankinden iyi bir duruma girdi. Ayda seksen ruble bağladılar kocasından, benden ve okuldan da yüz küsur alıyordu.

Kıskanç komşular;

"Artık Matriyona ölümü düşünmez oldu. Bu geçkin yaşında bunca parayı ne yapacak!" demeye başladılar.

Matriyona kendisine yeni keçe çizmeler ısmarladı. Yeni bir hırka satın aldı. Şimdi Çerusti'de makinist olan eski evlatlığı Kira'nın kocasının verdiği eski kaputtan kendisine bir manto diktirdi. Köyün kambur terzisi kumaşın altına pamuk koyarak öyle güzel bir manto dikmişti ki, Matriyona altmış yıldır görmediği şeyi bu yaşında giydi.

Kışın ortasında mantonun astarının altına cenaze masrafı için iki yüz rubleyi de dikince keyfi yerine geldi Matriyona'nın.

"Ben de biraz rahat yüzü gördüm. İgnatıç," dedi.

Aralık geçti, ocak geçti, bir kerecik olsun hastalanmadı. Ay çiçeği çıtlatmak için akşamları sık sık Maşa'ya gitmeye bile başladı. Benim çalışmama engel olurlar diye eve konuk çağırmıyordu. Yalnız bir gün su kutsama yortusunda okuldan eve döndüğümde birkaç kadının odada oynadığını gördüm, Matriyona'ya "abla" diye hitap eden üç kızkardeşiyle tanıştım. O güne kadar evde kızkardeşlerinin pek az sözü edilmişti. Belki de Matriyona'nın kendilerinden yardım istemesinden korktukları için ortalarda görünmemişlerdi.

Yalnız, bir olay ya da geleceği haber veren bir şey Matriyona'nın epeyce canını sıktı. Yortuda köyden beş kilometre uzaktaki kiliseye giderek kutsanması için su dolu tencerelerini ötekilerin arasına koymuştu. Kutsama töreni bitip de kadınlar itişip kakışarak tencerelerini almaya koşusunca

Matriyona bir kenarda kalmış, sonra da tenceresini yerinde bulamamıştı. Tenceresinin yerine bir kap bırakılsaydı bari. O da yoktu. Tenceresi yer yarılıp yerin dibine geçerek sırlara karışmıştı sanki.

Matriyona dua eden kadınların arasında dolaşarak;

"Kutsanmış su dolu tenceremi gören yok mu?" diye sorup durmuş.

Kimseden ses çıkmamış. Kalabalık arasında bulunan çocuklardan biri almış olabilirdi tencereyi. Matriyona eve üzgün döndü.

Matriyona'nın inancının derin olduğu söylenemezdi. Hatta hurafelere daha çok inandığı için putperest bile sayılabilirdi. Aziz İvan gününde bostana gidilmezdi, gidilirse ertesi yıl ürün alınmazdı. Hava tipilediği zaman birisi kendini asmış demekti. Ayağınızı kapıya kıstırırsanız eve konuk beklemeliydiniz. Bunca zaman onunla aynı evde kaldım, bir kerecik dua ettiğini, hatta haç çıkardığını görmedim. Ama her işe Tanrı'nın adıyla başlar, beni okula uğurlarken bile "Tanrı rast getirsin!" derdi. Belki benden utandığı, belki de beni sıkmak istemediği için gizli gizli dua ediyordu. Odamın bir köşesinde aziz tasvirleri asılıydı. Loş köşede pek görünmeyen bu tasvirler Noel günü sabahtan akşama kadar, yortularda ise sabahları yakılan kandillerle aydınlanırdı.

Oysa günahları topal kedisinin günahları kadar bile yoktu. Çünkü beriki sıçanları boğuyordu.

Gününü dolduran uğraşılarından fırsat buldukça Matriyona radyodan olup bitenleri de dinlemeye çalışırdı.

Yeni makinelerin icat olduğunu işitince homurdanması ta mutfaktan gelirdi.

"Hep yeni, hep yeni... Kimse eskiye kafa yormuyor. Eskileri nereye atacaklar bakalım!"

Bulutların uçaklarla dağıtıldığını duyunca fırının üstünde yatarken başını sallardı.

"Bunlar bir şeyi değiştirecekler, ama bilmem, kışı mı, yazı mı?"

Şalyapın[1] Rus şarkıları söylerken Matriyona durur dinler:

"İyi söylüyor, iyi söylüyor, ama bizim şarkılara benzemiyor," derdi.

"Nasıl olur, Matriyona Vasilyevna, iyi dinleyin."

Gene dinler, dudaklarını büzerdi.

"Hayır, değil. Başka türlü söylüyor bu. Fakat sesine bir diyeceğim yok."

Fakat bir gün hayli sevindirdi beni. Gliyer'in[2] romanslarından bir konser yayınlanıyordu. Oda orkestrasının çaldığı romanslardan beş tanesi bitmişti ki, birden Matriyona eteğini toplayarak mutfaktan dışarı çıktı. Yüzü kızarmıştı, donuk gözlerinde yaşlar vardı.

"İşte bunlar bizim," dedi fısıltıyla.

II

Matriyona ile birbirimize iyice alışmıştık, böylece yaşayıp gidiyorduk. Kadınca merakının olmayışından mı, yoksa nezaketinden mi, bilmem; bir gün olsun hakkımda tek soru sormamış, hatta evlenip evlenmediğimi bile öğrenmek istememişti. Talnovo kadınları bunu öğrenmesi için Matriyona'nın başının etini yiyorlardı, ama o yalnız;

(1) Ünlü Rus bası. (ç.n.)
(2) Bir Rus bestecisi (ç.n.)

"İşinize yarayacak da onun için soruyorsunuz, öyle değil mi?" diyordu başını sallayarak. "Ama bilmiyorum. Bildiğim bir tek şey var, o da uzaktan gelme bir adam İgnatiç."

Aradan bir hayli zaman geçtikten sonra hapiste uzun yıllar kaldığımı söyleyince, sanki daha önce bunu kendisi de anlamış gibi sessizce başını salladı.

Ben de karşımda onu özlenecek bir geçmişi olmayan, her şeyini yitirmiş, yaşlı bir kadın olarak gördüğümden yaralarını deşmiyordum.

Devrimden önce evlendiğini, evlenir evlenmez şimdi oturduğumuz bu eve geldiğini, (ne kaynanası, ne de kendinden büyük görümcesi olmadığı için) daha ilk günden başlayarak ev işlerine tek başına sarıldığını biliyordum. Altı çocuğunun olduğunu da işitmiştim. Hepsi de art ardına, doğduktan kısa bir süre sonra ölmüşlerdi; Matriyona iki çocuğunu bir arada görmemişti. Sonra Kira'yı evlatlık almışlar. Sonra kocası savaştan dönmemiş, adamın ölümünden dolayı anma yemeği bile vermemişler. Onunla aynı bölükte bulunan hemşerilerinin kimisi onun tutsak düştüğünü, kimisi de öldüğünü söylemişler, fakat ölüsü bulunamamış. Savaş bitip, sekiz yıl geçmiş, Matriyona hâlâ kocasının sağ olduğuna inanıyormuş. Sağ olsa ne çıkardı. Belki Brezilya'da belki de Avustralya'da evlenip kalmış olabilirdi. Bunca yıl sonra Talnovo'yu, Rus dilini aklına getirir miydi acaba?

* * *

Bir gün okuldan dönüşte evde bir konuk buldum. Uzun boylu, kara yağız bir ihtiyardı bu. Matriyona'nın odanın ortasındaki "Hollanda" sobasının yanına getirdiği sandalyeye oturmuş, şapkasını çıkarıp dizine koymuştu. Bütün yüzü kır düşmemiş kapkara kıllarla örtülüydü. Uzun değirmi sakalıy-

la gür bıyıkları arasında ağzını zor görürdünüz. Şakaklarını örten kıllar başının yanlarından sarkan demet demet saçlarla birleşiyor, neredeyse kulaklarını örtüyordu. Gür kalın kaşları ise ortada birleşmişti. Göze çarpan tek çıplak yer, tepesindeki geniş dazlaklıkla birleşen çıkıntılı alnıydı. Bu yaşlı adamın gün görmüş, saygıdeğer bir duruşu vardı. Ellerini kavuşturarak tuttuğu bastonunu dimdik yere koymuştu, sandalyede de öyle dimdik oturuyordu. Mutfak bölmesinin arkasında iş gören Matriyona ile konuşmadan sabırla bekliyordu içeri girdiğimde.

İnsana ürperti veren başını bana doğru yavaşça çevirdi geldiğimi anlayınca.

"Efendim, gözüm sizi pek iyi seçmiyor. Oğlum sizde okur, Antoşa Grigoryev..."

Onun daha fazla konuşmasına meydan vermedim. Bu saygıdeğer ihtiyara yardım etmek için elimden gelen her şeyi yapmaya hazırdım. Öyleyse onun bir sürü yararsız laflar etmesinin ne gereği vardı?

Antoşa Grigoryev "8-G"den, yuvarlak kırmızı yüzlü bir çocuktu. Onu karnını doyurmuş oturan bir kediye benzetebilirdiniz. Okula dinlenmek için gelirdi sanki; sırasında oturur, tembel tembel gülümserdi. Üstelik evinde de çalışmazdı derslerine. Bizim ilçenin, ilin, komşu illerin okulları öğrencilerin başarı yüzdesini arttırmak için her çareye başvurduklarından, onu da bir sınıftan ötekine kolayca geçirmişler; sınıf geçmek için ders çalışmanın şart olmadığını anlayan bizim küçük haylaz da öğretmenlerin korkutmalarına kulak asmaz olmuştu. Öğretmenleriyle düpedüz alay ederdi. Ta sekizinci sınıfa gelmişti, ama ne kesirleri, ne de üçgenlerin kaç çeşit olduğunu bilirdi. İlk iki dönemde benden hep iki almıştı, üçüncü dönemde de aynı notları alacağı ortadaydı.

Ama Antoşa'nın babası değil, dedesi yaşında olan, bana saygısını sunmak için evime kadar gelen bu yarı kör ihtiyara nasıl söyleyebilirdim okul her yıl oğlunu aldattı, diye? Artık oğlunu aldatamayacağımı, yoksa bütün sınıfın gözünden düşüp kendimi boşa konuşan bir geveze durumuna sokacağımı, ondan sonra da verdiğim emekleri, öğretmenlik onurumu unutmam gerektiğini ona nasıl anlatırdım!

Bundan dolayı dilimin döndüğü kadar ihtiyara oğlunun kendisini iyice bırakmış olduğunu, hem okulda, hem de evde yalan söylediğini, bundan böyle sık sık not durumunu sorarak oğlunu iki taraftan birden sıkıştırmamızın iyi olacağını söyledim.

"Daha nasıl sıkıştırayım, efendim? Hafta geçmez, benden dayak yer. Sonra elim çok da ağırdır," dedi.

Konuşma sırasında eskiden bir gün Matriyona'nın da öğrenci Antoşka Grigoryev'i kayırmak istediğini anımsadım. O zaman çocuğun nesi olduğunu bile sormadan reddetmiştim. Şimdi de gene Matriyona mutfak bölmesinin aralığında durmuş, bakışlarıyla benden aynı yardımı istiyordu.

Faldey Mironoviç okula sık sık uğrayıp oğlunun durumunu öğreneceğini söyleyerek çıktı gitti.

O gidince;

"Antoşka neyiniz olur?" diye sordum Matriyona'ya.

"Kaynımın oğlu."

Bu kuru karşılığı verdikten sonra keçiyi sağmaya gitti.

Demek bu kara sakallı ihtiyar Matriyona'nın kayıplara karışan kocasının öz kardeşiydi!..

O akşam Matriyona bu konuyu bir daha açmadı. Artık ihtiyarı unutup hamamböceklerinin hışırtısı, masa saatinin tiktakları arasında iyice çalışmaya koyulmuştum ki, karanlık köşesinden Matriyona'nın sesini işittim birden:

"İgnatıç, biliyor musunuz, bir zamanlar az kalsın bu adamla evleniyordum!"

Matriyona'nın içerde olduğunu bile unutmuştum. Bunu öyle heyecanla söylemişti ki, adamın onunla evlenmek için hâlâ ısrar ettiğini sanırdınız.

Matriyona bütün akşam aynı şeyi düşünmüştü anlaşılan.

Söylediği sözlerin arkasından geliyormuş gibi, pılı pırtıyla örtülü yatağından kalkarak bana doğru yaklaştı ve o anda ilk kez karşımda değişik, yepyeni bir Matriyona gördüm.

Sarmaşıklar iyice örttüğü için geniş odanın tavana yakın kısımları loş olurdu. Masanın üstündeki lambadan da ancak çevresine ışık düşerdi. Onun için gözümü ışıktan çevirip bakınca odanın her yanı pembe benekler içinde kapkaranlık görünürdü. İşte Matriyona bu karanlıktan çıkıyordu. Yüzü bana soluk değil, pembe benekler içinde görünmüştü.

"Yefim'den önce o beni istemişti... Yefim'in ağabeyi olurdu... ben on dokuz yaşındaydım. Faldey de yirmi üç... bu evde otururlardı o zaman. Ev onlarındı, babaları yaptırmıştı."

Elimde olmayarak çevreme bakındım. Çürümeye yüz tutan bu kararmış köhne oda, arkasında sıçanların koşuştuğu soluk yeşil duvar kâğıtlarından sıyrılarak, yeni yontulmuş düzgün direkleri, katran kokan pırıl pırıl tahta kaplamalarıyla çıkıverdi karşıma.

"Madem öyle, neden evlenmediniz?.."

"O yaz birlikte oturmaya giderdik sık sık koruluğa... At tavlasının bulunduğu yerde koruluk vardı o zaman. Kestiler sonra... Tam evlenmek üzereydik, İgnatıç. Almanlarla savaş çıktı. Faldey'i askere aldılar."

O bunları anlatırken 1914'ün haziranı canlandı gözümün önünde. Dupduru mavi bir gök, süzüle süzüle geçen ak bulutlar, sarı olgun ekinler arasında kaynaşan insanlar... Onların ikisini de görüyordum aralarında: Tırpanını omzuna atmış kara yağız bir babayiğit ile kucağında bir demet ekin, kırmızı yanaklı bir dilber... Ve makinelerin gürül gürül çalıştığı günümüzde işitemeyeceğimiz şarkılar, ezgiler...

"Savaşa gitti, adı sanı duyulmaz oldu. Üç yıl kimselere görünmedim, hep yolunu gözledim. Ama ne gelen vardı, ne de bir haber..."

Saçlarını sardığı eski püskü başörtüsünün altındaki yuvarlak yüzü, lambanın dik gelmeyen yumuşak ışıklarıyla aydınlanınca, bütün kırışıklıklarından ve iş gününün bakımsızlığından arınarak, alın yazgısından irkilen genç bir kızın yüzü oluverdi birden karşımda.

Evet, anlıyordum... Yapraklar dökülmüş, kar yağmış, sonra da erimişti. Tarlaları yeniden sürmüşler, ekmişler, biçmişlerdi. Sonra gene yapraklar dökülmüş, kar yağmıştı. Bir devrim geçirmişlerdi. Ardından ikincisini... Ve bütün dünyanın altı üstüne gelmişti.

"Anneleri ölünce Yefim bana dünür gönderdi. "Madem evimize gelmek istiyordum, hadi gel öyleyse!" Benden bir yaş küçüktü Yefim. Bizde bir söz vardır: "Akıllı kız Pokrov yortusunda, aptalı ise Petrov yortusunda kocaya varır" derler. Elleri darcaydı o zaman... Razı oldum... Petrov günü de düğün yaptık... Nikolay yortusuna birkaç gün kala Faldey çıktı geldi Macar ülkesinden, tutsaklıktan..."

Matriyona gözlerini yummuştu.

Ben şaşkın dinliyordum.

Yüzünü kapıya döndü, sanki orada biri duruyor gibiydi.

"Birden eşikte gördüm onu. Bir çığlık atmışım! Gidip ayaklarına kapanacağım, olmaz... "Öz kardeşim olmasaydı, ikinizi birden doğrardım," dedi.

Ürperdim. O anda duyduğu heyecanla karışık korkunun nasıl bir şey olduğunu çok iyi anlıyordum. Faldey karanlıktan çıkarak Matriyona'ya baltasını sallıyor gibiydi.

Matriyona yatışmıştı. Önünde duran sandalyenin arkalığına yaslanarak şarkı söyler gibi anlatmaya başladı kelimeleri uzata uzata.

"Aman anacığım, alnının yazısı ne kadar da karaymış! Köyde bir nice gelinlik kız vardı, ama almadı hiçbirini. "İlle senin adında, başka bir Matriyona ile evleneceğim" diye tutturdu. Dediğini de yaptı sonunda. Lipovkar'dan Matriyona kızı getirdi, kendine başka bir ev yaptı, şimdi hâlâ orada otururlar. Her gün okula giderken kapılarının önünden geçersin."

Tamam, her şey şimdi anlaşıldı! Matriyona adında bir kadın gelir giderdi eve, demek buydu o!... Kocası dövdüğü için, eli sıkı olduğu için, kendisine eziyet ettiği için her Allahın günü benim Matriyona'ya dert yanardı. Gözleri yaşlı, sesi her zaman ağlamaklı bir kadındı ikinci Matriyona. Onu hiç sevmezdim.

Fakat elinden gelen bir şey yoktu benim Matriyona'nın, kocası ikinci Matriyona'yı evlendiği günden beri döverdi; şimdi bile evde herkes susta duruyordu.

Ama Yefim hiç öyle değildi.

"Bir kere olsun dövmedi beni. Dışarda erkeklerle yumruk yumruğa dalaşır, bana gelince elini kaldırmazdı. Gerçi buna benzer bir şey olmadı değil... Bir gün görümcemle atıştık, Yefim kızarak elindeki kaşığı alnıma fırlattı. Ben hemen sofradan kalktım, "Kahrolası herif, yediğin gözüne dizine

dursun, e mi?" diye bağırdım. Ondan sonra da kaçtım ormana gittim. Bir o oldu..."

Oysa Faldey'in karısını dövmesi için hiçbir sebep yoktu ortada. Çünkü çocuk doğurmuştu (öğrencim Antoşka en küçükleri, tekne kazıntısıydı), altısı da hayattaydı. Matriyona ile Yefim'in çocukları ise yaşamamışlardı. Hastalığa filan yakalanmadan üç ay yaşıyorlar, sonra ölüveriyorlardı.

"Yelena adını koyduğumuz bir kızımız vardı. Ölüverdi bir gün teknede yıkarken. Zavallının yıkanması bile yarım kaldı... Petrov yortusunda düğünüm olmuştu, altıncı çocuğum Aleksandr'ı da Petrov günü toprağa verdik."

Bütün köy Matriyona'ya büyü yapıldığına inanmıştı. Aynı inancın etkisinden şimdi bile kurtulamıyordu.

"Büyü yaptılar bana. Eski bir rahibeye iyi etmesi için götürdüler. Büyünün bedenimden çıkıp gitmesi için öksürttü beni. Ama ne çare, çıkmadı..."

Günler çok çabuk geçti... Kırk bir yılında savaş çıkınca körlüğü dolayısıyla Faldey'e dokunmadılar, Yefim'i askere çağırdılar. Birinci savaşta kaybolan ağabeyi gibi ikinci savaşta da Yefim sırlara karıştı. Ama bu sefer dönüp gelen olmadı. Bir zamanların gürültülü patırtılı eviyle birlikte zavallı Matriyona da yaşlandı, çöktü.

Ondan sonra dayaktan yılmış olan ikinci Matriyona'nın en küçük kızı Kira'yı aldı yanına. On yıl besledi, büyüttü; ölüp giden çocuklarının sevgisini ona verdi. Benim eve gelişimden bir süre önce de Çerusti'de çalışan genç bir makinistle evlendirdi. Az bir yardım gördüğü tek yer burasıydı işte; bazen şeker gelirdi, domuz kesilince de biraz yağ...

Hastalıktan başını kaldıramayıp her an ölümü beklediği günlerden birinde şöyle vasiyet etmişti "Evin sol bölümü-

nü ölümünden sonra Kira'ya bırakıyorum." Ama oturduğumuz oda için bir şey söylememişti. Çünkü üç kızkardeşi orasını almak için nerdeyse birbirlerini yiyeceklerdi.

O gece Matriyona bana bütün içini döktü. Anlamakta güçlük çektiğim her şey o günden sonra iyice açığa çıktı. Yaşamının anlamını, davranışlarının nedenini artık iyice görebiliyordum.

Bir gün Çerusti'den Kira çıkıp geldi. Faldey'in de telaşlı olduğu gözden kaçmıyordu. Mesele şuydu: Çerusti'de bir arsa çevirmek isteyen yeni evliler bunu ellerinde tutabilmek için üzerine bir ev kondurmak istiyorlardı. Matriyona'nın evinin sol yarısı bunun için kulanılacaktı, çünkü ev yapacak kereste ve tahtayı başka bir yerden alamıyorlardı. Çerusti'deki arsayı elde etmeleri için Kira ve kocasından çok ihtiyar Faldey çırpınıyordu.

Faldey'in bize gelip gitmesi bile sıklaşmıştı; her gelişinde Matriyona'ya akıl veriyor, ölmeden evin yarısını bırakması için uzun uzadıya dil döküyordu. İtiliverince ya da kaba bir söz işitince hemen düşüverecekmiş gibi bastonuna dayalı duran o eski ihtiyar değildi artık. Ağrılardan beli ne kadar bükülürse bükülsün, bu, sakalına kır düşmemiş, altmışını geçkin ihtiyar gene de kendini dik tutarak karşısına aldığı kadını yıldırmaya çalışıyordu.

İki gecedir gözüne uyku girmiyordu Matriyona'nın. Karar vermek öyle kolay değildi! Şimdiye kadar ne emeğine, ne de yaptığı iyiliklere acımamış olan Matriyona şimdi evin bomboş duran bu kısmına da acımıyordu aslında. Üstelik onu Kira'ya vermek için vasiyet de etmişti. Ama kırk yıldır çatısı altında yaşadığı bu evin yerle bir olacağını düşünmek onu korkutuyordu. Kaplama tahtalarının sökülmesi, evin temel direklerinin yerlerinden çıkartılması bir kiracı olduğu

halde bana bile acı geliyordu. Matriyona için ise yaşamının sonu demekti bu.

Fakat ondan bunu isteyenler o daha sağken evinin yıkılması için durmadan ısrar ediyorlardı.

Ve bir şubat sabahı Faldey ile oğulları, güveyleri çıkıp geldiler baltalar ellerinde. Beş baltanın üst üste gümbür gümbür inmesi, takırtılar, gıcırtılar arasında yongaların uçuşması görülmeye değerdi. Fıldır fıldır oynuyordu Faldey'in gözleri. İyice doğrultamadığı beline bakmadan kirişlere tırmanmağa çalışıyor, oradan oraya koşturuyor, çalışanlara emirler yağdırıyordu. Daha gencecik delikanlı iken babasıyla birlikte yapmışlardı bu evi. Evin en büyük oğlu olduğu için evlendikten sonra sol üst oda ona verilecekti. Ama şimdi başkasının olan bu evde elleriyle kurduğu her şeyi gene kendi elleriyle yıkıyordu.

Çatı kirişlerini, tavanın kaplama tahtalarını numaraladıktan sonra evin sol yarısını söküp almışlardı. Sağdaki oda ile bunun üstü ise olduğu gibi duruyordu. Yalnız boşta kalan ara duvarın dışını tahtalarla üstünkörü kapatıvermişlerdi. Kapatmadan bıraktıkları çatlaklar evi yıkanların kendilerinin bile Matriyona'nın daha uzun süre yaşayacağına inanmadıklarını gösteriyordu.

Erkekler bir yandan evi yıkadursunlar, kadınlar da keresteleri yükleme günü için evde içki hazırlıyorlardı. Hazır votka, keselerine pahalı geldiğinden, Kira, Moskova bölgesinden dört kilo şeker almış; benim Matriyona da gecenin karanlığında bu şeker ile içki damacanalarını votka ustasına götürmüştü.

Kütükler evin önüne çıkartılıp güzelce istiflendi, makinist güvey traktör bulmak için Çerusti'ye yollandı.

Ve o gün korkunç bir tipi çıktı. İki gün durmadan dinlenmeden esen fırtına yolları tepeleme karla örttü. Sonra yollar biraz çiğnendi, birkaç kamyon gelip geçti; bunun arkasından havanın ısınmasıyla birlikte karlar eridi, yerden buğular yükseldi, dereler şırıldadı... Suların eritip yumuşattığı karlara dalanlar diz boyu gömülüyorlardı.

Yıkılan evden çıkardıkları öteberiyi götürecek traktör iki haftadır kardan gelememişti. Bir gün kızkardeşleri çıkageldi Matriyona'nın. Evin yarısını verdi diye açtılar ağızlarını, yumdular gözlerini, verip veriştirdiler. Aklı başından gitti kadıncağızın, eve girip çıkarken deli gibiydi.

Tam o günlerde de topal kedi kaçtı evden, sonra bir daha dönmedi. Belalar üst üste geliyordu, Matriyona'yı sarsan bir başka olaydı bu.

Karlar daha iyice erimeden bir ayaz çıktı, yollar buz tuttu. Ertesi gün pırıl pırıl doğan güneş insanları sevindirmek istiyor gibiydi. O sabah Matriyona düşünde iyi şeyler görmüştü. Dokuma tezgâhı başında, benim, kadınların resmini çekeceğimi işitince (köyde iki evde böyle tezgâhlar vardı, kaba yol yaygısı dokurlardı), utana utana gülümsedi.

"Hele şu ev ortadan bir kalksın, ben kendi tezgâhımı kurarım, sen de o zaman istediğin kadar resim çekersin."

Tezgâhını elden çıkarmaya kıyamamış olan Matriyona, eski günlerin görüntüsü içinde resminin çekilmesini istiyordu. Buzla kaplı pencerelere vuran kan kırmızısı sabah güneşi içeriye pembe bir ışık halinde süzülerek Matriyona'nın yüzünü aydınlatmıştı. Bu yüzde vicdanı temiz insanların güzelliği vardı.

Bir gün, daha hava kararmadan ben okuldan dönüyordum. Baktım, evin önü kalabalık. Traktöre koşulmak için yapılan yepyeni büyük kızak güzelce yüklenmiş, yerde daha

bir sürü kütük, tahta duruyor. Faldey'in ev halkı, yardım için çağrılanlar, kendi yaptıkları ikinci kızağı doldurmaya çalışıyorlardı. İşin sonunda büyük bir paranın ya da büyük bir şölenin kokusunu alan insanların hali vardı hepsinde. İşi bir an önce bitirmek için çırpınıyorlardı. Bu arada tartışmalar, birbirine bağırıp çağırmalar sürüp gidiyordu.

Tartışmanın konusu şuydu: Kızakların ikisi birden mi, yoksa ayrı ayrı mı götürülecekti? Faldey'in topal oğlu ile makinist güvey traktörün iki kızağı birden çekemeyeceğini ileri sürüyorlardı. İri suratlı, güçlü kuvvetli bir adam olan traktörün sürücüsü ise asıl şoför kendisi olduğuna göre, en doğrusunu kendisinin bileceğini söylüyordu. Onun neyi hesapladığı ortadaydı. Anlaşmaya göre, makinist, yapılacak her sefer için değil, bütün kütüklerin taşınması üzerinden para ödeyecekti. Gidişi yirmi beş kilometre, gelişi de bir o kadar olan yol bir gecede iki kere alınamazdı. Öyle ya, gizlice kaçırılan traktör ertesi günü sabahleyin tekrar garaja çekilmeliydi.

Faldey, canı tez bir adamdı. Şu taşıma işi bir an önce bitsin istiyordu. Tartışmayı kessinler diye çocuklarına işaret etti. Böylece çabucak dolduruluveren ikinci kızağı güzelce istiflenen birinciye bağladılar.

Matriyona da erkeklerin arasındaydı bütün akşam, kütüklerin kızağa konmasına bir yandan o da yardım ediyordu. Bir ara baktım, sırtında benim kazak! Üstelik kütüklerin ucundan tutarken kollarını çamura bulaştırmış. Bunu görünce dayanamadım, söylendim. Şiddetli kışlarda beni ısıtan bu kazağın benim için ayrıca bir değeri de vardı.

İlk olarak canım sıkılmıştı Matriyona'ya. Bunu anlamış olacak ki;

"Vay benim akılsız kafam! Acelemden senin kazağını mı giymişim!" dedi üzüntüyle.

Ondan sonra kazağı sırtından çıkararak kuruması için astı.

Yükleme işi bitince çalışanlardan on kadar erkek masamın yanından geçerek gürültüyle mutfağa doluştular. Boşaltılan damacanalardan, tokuşturulan bardaklardan çıkan ses bağıra bağıra konuşanların, kendini öve öve göklere çıkaranların gürültüsüne karışıyordu. En çok da traktör sürücüsü övünüyordu. Ev içkisinin ağır kokusu burnumun direğini kıracak gibiydi.

İçki âlemi uzun sürmedi, bastıran karanlık daha fazla kalmalarına izin vermiyordu. İşlerini bitirenler dışarıya çıkmaya başladılar. Kendini beğenmiş, asık suratlı traktör sürücüsü de çıktı. Makinist güvey, Faldey'in topal oğlu ve yeğenlerinden biri kızaklarla birlikte Çerusti'ye kadar gideceklerdi. Ötekiler evlerine dağıldılar. Faldey bastonunu sallayarak geride kalanları kovalıyor, her birine yapacakları işi söylüyordu. Faldey'in topal oğlu bir ara masamın yanında durarak, Matriyona teyzesini ne kadar sevdiğini anlatmaya başladı. Bir süre önce evlenmiş, bir oğlu olmuş. Kendisine seslenildiğini işitince o da gitti. Dışardan traktörün gürlemesi duyuldu.

Mutfak bölmesinin arkasından en son çıkan Matriyona idi. Çabuk çabuk hırkasını giydi, başörtüsünü bağladı. Başıyla dışardakileri işaret ederken yüzü kaygılıydı.

"İki kızağı birden bağlamak olur mu hiç? Birisine gücü yetsin de, bakalım öteki sonra da giderdi. Tanrı sonumuzu hayır etsin!"

Böyle diyerek gidenlerin peşinden koştu.

Sık sık açılıp kapandığı için soğuyan oda sarhoşların bağırıp çağırmalarından, girip çıkanların gürültüsünden sonra ıpıssız olmuştu. Dışarısı zindan gibi karanlıktı. Kazağı-

mı giyerek defterleri düzeltmeye koyuldum. Traktörün sesi gittikçe uzaklaşıyordu.

Saatler birbirini kovalıyordu. Matriyona hâlâ dönüp gelmemişti. Kızakları geçirdikten sonra oturmak için arkadaşı Maşa'ya uğramıştır diye buna pek aldırmadım.

Aradan bir saat daha geçti. Sonra biraz daha bekledim. Karanlıkla birlikte köyün üstüne derin bir sessizlik çökmüştü. Bu sessizliğin nereden geldiğini bir türlü anlayamıyordum. Oysa yarım kilometre uzağımdaki hattan akşamdan beri tren geçmemişti. Radyom susuyordu, sıçanların bu akşamki gürültüsüne ise diyecek yoktu. Duvar kâğıtlarının arkasında patır patır koşuşuyorlar, duvarlara tırmanıyorlar, ciyak ciyak bağırışıyorlardı.

Birden kendime geldim. Saat gecenin biri olmuştu, Matriyona hâlâ ortalarda yoktu.

O sırada köyün içinden birkaç insan sesi duyuldu. Uzaklardan gelen bu seslerin bize doğru yaklaştığını hissediyordum. Hislerimde yanılmamıştım, dış kapı az sonra gümbür gümbür çalınmaya başladı. Biri açmam için bağırıyordu. El fenerini alarak kopkoyu karanlığa daldım. Bütün köy uykudaydı. Tek bir pencereden ışık sızmıyordu, kar son bir haftada eridiği için yerlerde ağartı da yoktu. Alttaki sürgüyü çekerek kapıyı açtım. Hepsi de kaputlu dört kişi girdiler içeriye. Böyle kaput giymiş insanların gecenin yarısında paldır küldür içeriye girmeleri pek hoşuma gitmemişti.

Lambanın ışığında bunlardan ikisinin demiryolcu olduğunu görünce biraz rahatladım. Suratı traktör sürücüsününkine benzeyen, demiryolcularından şişmanı:

"Ev sahibeniz nerede?" diye sordu.

"Bilmiyorum."

"İki kızak çeken bir traktör çıktı mı buradan?"

"Evet."

"Yola çıkmadan önce içkili miydiler?"

Loş odada ışıktan gözlerini kısarak odayı gözden geçirdiler. Ya birini tutuklamışlardı, ya da tutuklamak niyetindeydiler.

"Bir şey mi oldu yoksa?"

"Önce siz bizim sorduğumuza cevap verin."

"Şey..."

"Sarhoş muydular giderken?"

"İçki içmişler miydi?"

Yoksa birisi birisini mi öldürmüştü? Ya da keresteleri götürmemeleri mi gerekiyordu? Beni böyle sıkıştırmalarından çıkardığım tek anlam, evde içki yaptığı için Matriyona'nın başının derde girebileceğiydi.

Mutfak kapısına doğru geri geri giderek görmemeleri için önünde durdum.

"Ne yalan söyleyeyim, farkında değilim. Görmedim böyle bir şey," dedim.

(Görmediğim doğruydu, işitmiştim yalnızca.)

Sordukları şeylerden pek şaşırmışcasına, durumu kendilerinin de görmeleri için ellerimle odanın sağını solunu gösteriyordum. Üzerinde kitaplarımın, defterlerimin yerli yerinde durduğu masamda lamba yanıyordu. Çiçekler saksılarında korkuyla büzülmüşlerdi. Yoksul karyolam odanın bir köşesindeydi. Böyle bir odada içki içilmiş olabilir miydi?

Odada içki içilmediğine inandıkları yüzlerindeki üzüntüden belliydi. İçkinin bu evde içilmediğini, fakat muhakkak içki içilmiş olduğunu aralarında konuşarak dışarıya doğru yürüdüler. Onları geçirirken ağızlarından laf almaya çalışıyordum.

Ta dış kapıya gelmiştik ki, biri öfkeyle:

"Bir kızak hasara uğradı. Durumları berbat!" dedi.

Öteki onun arkasından:

"Neyse gene ucuz atlattık!" diye devam etti. "Yirmi bir numaralaı ekspres yoldan çıksaydı görürdük o zaman!"

Sonra hızlı hızlı yürüyüp gittiler.

Kafamın içi allak bullak, kendimi eve attım. Birine bir şey mi olmuştu? Matriyona neredeydi?

Eşikten geçerek mutfağa girdim. Girer girmez içki kokusu genzimi yaktı. İçerisi savaş yerine dönmüştü. Tahta kanepelerin, taburelerin üzeri kapkacakla doluydu. Yerlerde boşalmış damacanalar, içki bardakları yuvarlanıyordu. Damacanaların birinde biraz içki kalmıştı. Yarısı yenmiş bir kutu sardalya, bıçaklarla didiklenmiş bir yağ topağı, kesilmiş soğanlar sağa sola saçılmıştı...

İçerde bir ölüm sessizliği vardı. Hamamböcekleri savaş alanında keyiflerince dolaşıyorlardı.

Yirmi bir numaralı ekspresе ne olmuştu? Yoksa gelenlere her şeyi olduğu gibi göstersem daha iyi mi ederdim? İçime bir kurt düşmüştü. Bir yandan da, meseleyle doğrudan ilgim yoktur diye adamların bana durumu açıkça söylememelerine kızıyordum.

Dış kapı gıcırdadı birden. Odadan hızla dışarı çıktım.

"Matriyona Vasilyevna!"

Kapı açıldı, ellerini önünde kavuşturmuş olan Maşa'nın sallana sallana avluya girdiğini gördüm.

"Matriyona!.. Matriyona'mız!.. İgnatıç..."

Onu bir sandalyeye oturttum, gözyaşlarını tutamayarak anlatmaya başladı.

Köy yolu tren geçidine doğru dimdik iniyordu. Yolun önünde bir engel de yoktu. Traktör ile birinci kızak tren yolunu aşmıştı. İkinci kızağı öndekine bağlayan halat kopmuş,

tam rayların üzerinde kalan bu kızak devrilecek gibi yana yatmıştı. Faldey ikinci kızağa kerestelerin kalınlarını koydurmadığı için üzerinden birazını alarak halatı yeniden bağladılar. Traktör sürücüsü, Faldey'in topal oğlu ve yardım için onların arasına giren Matriyona bir hayli ter dökmüşlerdi.

Matriyona'nın onların arasında ne işi vardı? Zaten erkek işine burnunu sokmadan edemezdi. Bir zamanlar da öyle, kızağını sürükleyen atı durdurayım derken az kalsın gölün buzlarının arasına gömülecekti. Sonra şu kahrolası geçide ne diye gitmiş, söz verdi diye niçin evini yıktırmıştı?...

Makinist güvey, Çerusti tarafından trenin gelip gelmediğini görmek için ikide bir o yana bakıyordu. Lokomotifin farı ta uzaktan görülebilirdi çünkü. Arkalarında ışık bulunmadan, birbirine bağlı iki lokomotif tam o sırada Torfoprodukt istasyonundan çıkmış, geçide doğru geri geri geliyordu. Niçin ışık yakılmadığı da ayrı bir konuydu... Lokomotif böyle geri geri giderse tenderden savrulan sıcak küller makinistin yüzüne gelir, o da yola doğru dürüst bakamaz. Durum böyle olunca ansızın kızağa bindiren lokomotifler aradaki üç kişiyi de ezmişti. Bu arada öndeki traktör devrilmiş, kızaklardan ikincisi parça parça olmuş, raylar havaya kalkmış, lokomotifler yana doğru sürüklenmişti.

Nasıl olur, lokomotiflerin yaklaştığını işitmemişler mi?

"Traktörün gürültüsünden işitememişler."

"Ölenler nerede şimdi?"

"Kaza yerinde duruyor, yanlarına kimse yaklaştırmıyorlar."

"Bir de ekspres lafı geçti... Yoksa o da mı?"

"On ekspresi bizim istasyondan yola çıkmış, tam o sırada geçide doğru yaklaşıyormuş. Kaza yapan lokomotiflerden, burunları bile kanamadan kurtulan makinistler hemen

aşağıya atlayarak geriye doğru koşmuşlar. Karşıdan gelen ekspresin kendilerini görmesi için rayların üzerine çıkıp ellerini sallamışlar. Neyse ki ekspresten makinistleri görmüşler ve tren durmuş... Kütüğün altında kaldığı için yeğenim de yaralandı. Fakat kendisinin geçitte bulunduğunu anlamasınlar diye kaçıp Klavka'nın evine gizlendi. Tanık olmak istemiyordu. Boşu boşuna "Aklın yoksa tanık ol" dememişler... Kocam ise bir sıyrık bile almadan atlattı kazayı. Gelgelelim bu sefer de kendini asmak istedi. İlmeği boynundan zorla çıkardık. "Teyzemle kardeşim benim yüzümden öldüler!" diye tutturdu nerdeyse kendisini paralayacak! Dün kendi ayağı ile gidip teslim oldu. Fakat onu hapse değil, deliler evine tıkarlar artık! Ah, Matriyonam, iki gözüm, Matriyonam!

En yakın arkadaşım, Matriyona yoktu artık... Son gününde bir kazak yüzünden nasıl da azarlamıştım!

Kitap reklamındaki kırmızı-sarı yüzlü kadın bana bakarken neşeyle gülümsüyordu.

Maşa teyze bir süre daha oturup ağladı. Tam kalkmış gitmek üzereydi ki, hiç beklemediğim bir anda:

"İgnatiç!" dedi. "Matriyona'nın boz renkli örme bir atkısı vardı. Öldükten sonra bunu benim Tarka'nın kullanmasını istemişti. Biliyorsun, değil mi?"

Odanın alaca karanlığında umut dolu gözlerle yüzüme bakıyordu. Unutmuş muydum yoksa?

Ama hayır, anımsıyordum.

"Evet, söylemişti böyle bir şey."

"Peki, izin verirsen şunu hemen götüreyim. Yarın sabah akrabaları sökün ederler, o zaman bir daha alamam."

Umut ve yalvarış dolu gözlerini gözlerimden ayırmıyordu. Bu köyde Matriyona'yı en çok seven, yarım yüzyıllık tek arkadaşıydı...

Tabii öyle olması gerekiyordu.

"Elbette... alın."

Sandığı açtı, örme atkıyı aldı, onu eteğinin altına güzelce sakladıktan sonra çıktı, gitti.

Sıçanlar zıvanadan çıkmış gibiydiler. Duvarlarda koştururken sırtlarının kabarıklığı duvar kâğıtlarının altından dalga dalga belli oluyordu.

Sabahleyin beni okul bekliyordu. Saat sabahın üçüydü. Öyleyse kapıları kilitleyip yatmaktan başka çıkar yol yoktu.

Kapıları kilitleyecektim, çünkü Matriyona gelmeyecekti artık.

Işığı açık bırakarak yattım. Sıçanlar deli gibi koşuşuyorlar, ciyak ciyak bağırıyorlar, iniltiye benzer sesler çıkarıyorlardı. Yorgun kafamın dağınıklığı ile evine son kez gelen Matriyona'nın veda etmekte olduğunu, ama evinden ayrılmamak için ayak dirediğini hayal ediyordum.

Ve odanın loş girişinde duran genç Faldey elinde bir baltayla gözümün önüne geldi. Baltayı havaya kaldırmış;

"Eğer öz kardeşim olmasaydı, ikinizi birden doğrardım" diye bağırıyordu.

Tepesinde asılı bir balta gibi yıllar boyu tehdit etmişti bu sözler Matriyona'yı.

En sonunda da doğramıştı.

III

Kadınlar şafakla birlikte geçitte Matriyona'dan kalan parçaları kızağa koyup getirdiler. Üstüne kirli bir çuval örtmüşlerdi. Ölüyü yıkamak için çuvalı çekip aldılar. Ayakları, sol eli, gövdesinin yarısı yoktu ortada; kalanlar ise et yığını durumundaydı.

Kadınlardan biri:

"Öbür dünyada yakarması için Tanrı sağ elini bağışlamış," dedi.

Matriyona'nın çok sevdiği, bir gece odaya dolan dumandan uyanarak, evini kurtarmayı düşünmeden önce saksılarını döşemeye indirdiği (dumandan boğulmasınlar diye) çiçekleri dışarı çıkardılar. Döşemeleri tertemiz yıkadılar. Matriyona'nın bulanık aynasını el tezgâhında dokunmuş geniş bir havluyla örttüler. Duvardaki gereksiz afişleri indirdiler. Benim masayı yerinden aldılar. Pencerelerin yanındaki taburelerin üstüne kaba saba yontulmuş tabutu koyarak bunun üstüne, duvara aziz tasvirleri astılar.

Tabutun içinde Matriyona yatıyordu. Et yığınına dönmüş gövdesi temiz bir çarşafla örtülüydü, başı beyaz bir bezle sarılıydı, kazadan zarar görmemiş olan yüzü ölüden çok canlıya benziyordu. Çok sakindi.

Köy halkı birbiri arkasından ölüyü görmek için geliyordu. Kadınlar küçük çocukları ellerinden tutarak ölüye baktırıyorlardı. Kadınlardan biri ağlamaya başlayınca hemen ötekiler de ağlıyorlar, merak ettikleri için gelenler bile hıçkırıklarını tutamıyorlardı. Erkekler ise, şapkaları ellerinde, seslerini çıkarmadan, dimdik ayakta duruyorlardı.

Ağıtı asıl yönetenler ölünün kadın akrabalarıydı. Ağıtta eski geleneklerle kurulmuş, soğukkanlılıkla düşünülmüş bir düzen bulunduğu anlaşılıyordu. Akrabalığı uzakça olanlar tabutun yanında biraz duruyorlar, seslerini fazla yükseltmeden ağlayarak bir şey söylüyorlardı. Daha yakın olanlar eşikten girer girmez ağlamaya başlıyorlar, ölünün yanına gelince üzerine eğilerek çığlığı koyveriyorlardı. Her kadının ağlayışının ayrı bir ezgisi vardı; bununla duygularını, düşüncelerini anlatıyorlardı.

Ölü için yakılan ağıtların ağıttan da ötede, bir çeşit siyaset olduğunu anladım bu evde. Matriyona'nın kızkardeşleri hışımla eve girerek önce odayı kolaçan ettiler, keçiyi ve sobayı dışarı çıkardılar, sandığa kilit vurdular, ölünün mantosunun astarı altından iki yüz rubleyi söküp aldılar. Her önlerine gelene Matriyona'nın en yakın akrabası olduklarını söylüyorlardı.

Tabutun başında ağlamaları şöyleydi:

"Ah, ablacığım, ablacığım! Sen bizim bir tanemizdin! Neden bizi bırakıp gittin! Ah, şimdi sağ olsan seni ne kadar severdik! Seni şu evin mahvetti. Batası evin öldürdü seni. Evini niçin yıktırdın? Bizi niçin dinlemedin?"

Kızkardeşlerin ağıdı ölünün koca tarafından akrabalarını suçlama ağıdı oluyordu. Neden Matriyona'nın evini zorla yıkmışlardı? (Ağıdın asıl anlamı şuydu; evin sol yarısını siz aldınız, ama kalanını da biz size vermeyiz!)

Koca tarafından akrabaları, Matriyona'nın görümceleri, bir sürü kız yeğenleri şöyle ağlıyorlardı:

"Ah, halacığım, halacığım! Nasıl oldu da kendini koruyamadın! Ah, anacığım, bütün suç senin! Evinin gözü kör olaydı! Neden ölümün seni kolladığı yere gittin? Seni oraya çağıran mı vardı? Neden dikkat etmedin, iyi düşünmedin? Neden sözümüzü dinlemedin?"

(Bütün bu ağıtların açık anlamı şöyleydi: Senin ölümünde bizim suçumuz yok; evin kalan bölümüne gelince, bunu sonra görüşürüz.)

Ablak suratlı, kaba saba "ikinci" Matriyona –Faldey'in yalnız adı benzediği için evlendiği, boşluk dolduran Matriyon– ise bu siyasetten ayrılarak tabutun başında yırtınırcasına, bütün saflığıyla ağlıyordu:

"Aman benim kardeşim! Yoksa bana gücendin mi? Aman, seninle ne güzel dertleşirdik, birbirimize içimizi dökerdik! Bağışla bu bahtı kara dostunu!.." Artık ananın(*) yanına gittin, orada bana da yer ayırırsın!"

Her haykırışta göğsünü tabuta vuruşundan kendi canını da çıkarmak istediğini sanırdınız Matriyona'nın. Ağlaması gelenek sınırlarını aşınca, söz birliği etmişçesine bütün kadınlar ağlamanın yeterli olduğuna karar verdiler.

"Haydi yeter! Çekil artık!"

Matriyona geriye çekiliyor, sonra tekrar gelerek eskisinden daha beter haykırıyordu. Bunun üzerine bir köşeden kadınların en yaşlısı çıktı, Matriyona'nın omzuna elini koydu.

"Dünyada iki sır vardır, kızım, biri nasıl doğduğumuz, öteki de ne zaman öleceğimiz... Bu ikisini kimse bilemez!"

Bunun üzerine Matriyona sustu, bütün ağlayanlar da seslerini kestiler.

İhtiyar kadınlardan çok çok daha ihtiyar olan bu kadın, Matriyona ile hiç bir akrabalığı olmadığı halde biraz sonra kendisi bir ağıt koyverdi:

"Ah, benim bağrı yanık kardeşim! Ah, Vasilyevna'm! Ah seni uğurlamak ne de zormuş!"

Evini onun için yıktırıp kerestelerini kendi eliyle götürmek isteyen Matriyona'nın kara talihli evlatlığı Kira, dünyamızda pek bol bulunan, geleneklerle düzenlenmemiş yalın ağıdıyla ağlıyordu. Lüle lüle saçları o ağladıkça tabutun üzerine dökülüyordu. Gözleri kan çanağına dönmüştü. Başörtüsünün bu ayazda başından kaymasına, mantosunu kollarını sokmadan giymesine aldırdığı yoktu. Evin birinde üvey anasının tabutunu bırakıyor, ötekinde kardeşinin tabutuna ko-

(*) Meryem Ana. (ç.n.)

şuyordu. Aklını kaçırmasından korkuyorlardı zavallının. Bunlar yetmiyormuş gibi bir de kocasını yargılayacaklardı.

Kocası iki bakımdan suçluydu. Birincisi evinin kerestesini kimseye haber vermeden taşımaya kalkmıştı, ikincisi de tren makinisti olarak engel konmamış geçitlerden nasıl geçileceğini bilmesi gerekiyordu. Onun için yapılacak tek şey, istasyona gidip traktöre yoldan geçeceklerini önceden haber vermekti. O gece Ural ekspresinin kompartımanlarında yarı yarıya kısılmış ışıkları altında iki katlı kuşetlere yatıp uyuyan bin yolcunun kimbilir durumu ne olurdu! Hem de bir parça arsa ele geçirmek için çırpınan, traktörle ikinci seferi yapmaktan kaçınan birkaç açgözlü insan yüzünden...

Üstelik yıkmak için Faldey'in elini kaldırdığı günden beri lanetlenmiş olan şu ev yüzünden...

Traktör sürücüsünün kamu davası düşmüştü. Bütün hata ulaştırma sistemindeydi; hem işlek bir yolun demiryoluyla birleştiği yere engel konulmamış, hem de birbirine bağlı iki lokomotifin arkasına ışık takılmamıştı. Önce bütün suçu sarhoşların üzerine yıkmaya çalışanlar şimdi mahkemedeki olayı örtbas etmek için uğraşıyorlardı.

Raylar, travers ve demiryolu setti öyle parçalanıp dağıtılmıştı ki, tabutların evlerde kaldığı sürece, tam üç gün, trenler başka hatlardan gönderildi. Onarım gece gündüz, soruşturmanın bitiminden ölenlerin toprağa verilişi arasında geçen cuma, cumartesi ve pazar günleri süresince devam etti. Üşüyen onarımcılar ısınmak için, geceleyin de aydınlık olsun diye, geçidin yanındaki ikinci kızaktan dökülen tahtaları, kütükleri, nasıl olsa para vermedikleri için, canlarının istediği gibi yakıyorlardı.

Birinci kızak ise geçidin biraz ilersinde yüklendiği gibi bozulmadan duruyordu.

Cuma ve cumartesi günleri kara sakallı Faldey'i kahreden, her an aklını kurcalayan mesele başkaydı. Kızaklardan biri halatına varıncaya kadar her şeyi ile çekilmeye hazır bekliyordu, ötekinin yükü ise hâlâ alevlerin elinden kurtarılabilirdi. Öbür taraftan kızı aklını oynatmıştı, kızının kocası mahkemesini bekliyordu, evinde ölümüne kendisinin sebep olduğu oğlu, başka bir evde ise bir zamanlar sevdiği bir kadın tabutta yatıyordu. Ama onun bunlara aldırdığı yoktu. Tabutların başında bile sakalını tutarak birâzcık durmuştu. Geniş alnı kafasındaki derin düşünceler yüzünden kırış kırıştı. O asıl kerestelerini yanmaktan ve Matriyona'nın kızkardeşlerinin oyunundan nasıl kurtaracağını düşünüyordu.

Talnovoluları teker teker gözümün önünden geçirince Faldey'in bu bakımdan yalnız olmadığını anladım.

Mal denen şeye kendi varlığımız[1] ya da halkın varlığı gibi tuhaf bir ad koymuşuz. Üstelik varlığını kaybetmek insanlar arasında ayıp ve budalalık sayılmış.

Faldey durup dinlenmeden köyden istasyona, istasyondan köye koşuyor; devlet dairelerinin birinden çıkıp ötekine giriyordu. Belini zorla doğrultarak bastonuna dayana dayana her önüne gelenden dilediği şey, bu yaşında ona acımaları, kerestelerini götürme izni vermeleriydi.

Ve izni koparmıştı en sonunda. Bunun üzerine hayatta kalan oğullarını, güveylerini, yeğenlerini topladı; kooperatif çiftliğinden aldığı atları kızaklara koşarak keresteleri evine getirdi. Geçit kapalı olduğu için ancak üç köy dolaştıktan sonra ulaşabilmişti kızaklara. İşini cumartesiyi pazara bağlayan gece bitirebildi.

(1) "Varlık" olarak çevirdiğimiz kelime Rusça'da aynı zamanda "iyilik" anlamını verir. (ç.n.)

Pazar yaklaşmış, kadınların evdeki telaşı son bulmamıştı. Yaşlı bir kadın tabutun yanında durmadan dua okuyordu. Kızkardeşler, ellerinde uzun fırın demiri, fırının önünde oraya buraya koşuyorlardı. Matriyona'nın sırtında taşıdığı çuvallar dolusu turbayla cehennem gibi ısınan fırında berbat undan lezzetsiz börekler pişiyordu.

Pazar günü de ölüleri gömdüler. İki tabut köyün ortasında karşılaşınca akrabalar arasında hangisi önde gidecek diye bir tartışma çıktı. Neyse sonra hala ile yeğeni yan yana aynı kızağa koydular. Kapalı şubat havasının yeniden erittiği yarı donmuş yollardan geçerek iki köy ötedeki kilise mezarlığına götürdüler. Rüzgâr çıkmıştı, kilisenin papazı ile kayyum gelenleri karşılamaya bile çıkmamışlardı, onları kilisede bekliyorlardı.

Kiliseye varıncaya kadar kalabalık ağır ağır yürüdü. Hep bir ağızdan ilahi okudular. Kilisenin yanında herkes durdu.

Gömme töreninden ancak pazar akşamına doğru dönenler, ölü için verilecek anma yemeğine hazırlanıyorlardı. Kaldığım odada uç uca konan masalar sabahleyin tabutun bulunduğu yere kadar uzanıyordu. Önce herkes masaların çevresinde ayağa kalktı, Matriyona'nın görümcesinin kocası olan bir ihtiyar "Babamız" duasını okudu. Sonra orada bulunanların her birine kaseler içinde birer parmak bal şerbeti verildi. Şerbeti kaşıkla içtik, ölünün ruhu için. Sonra yemek yedik, votka içtik. Konuşma canlanmaya başladı. Pelte kâseleri verilince hepimiz yine ayağa kalktık, "Sonsuz anı" duasını okuduk. (Pelteden önce hep bu dua okunurmuş.) Yine votka içtik bunun peşinden. Konuşmalar daha da canlandı. Artık Matriyona değildi hakkında konuşulan. Görümcesinin kocası övünmeye başlamıştı:

"Ey Ortodokslar, bugün ilahileri ne kadar yavaş okuduğumuzu farkettiniz mi hiç? Peder Mihail kalabalık arasında beni gördüğü için böyle oldu işte! Çünkü ilahilerin nasıl okunacağını bildiğimi çok iyi bilir. Öyle yapmasa durdurur, usulüne göre okuturdum."

Yemek de bitti en sonunda. Tekrar ayağa kalktık, "Değerlidir" duasını okuduk. Bunun arkasından da "Sonsuz anı" duasını üç kere tekrarladık. Fakat sesler iyice kısılmıştı, herkes başka bir havadan çalıyordu. "Sonsuz anı" duasını hiç kimsenin duyarak okumadığı yüzlerinin sarhoş görünüşünden belli oluyordu.

Sonra konuk olanlar gitti, evde yalnız ölünün en yakınları kaldılar. Sigaralar yakıldı, gülüşüp şakalaşmalar arasında gürültülü bir konuşma başladı. Söz döndü dolaştı, Matriyona'nın kaybolan kocasına geldi. Matriyona'nın görümcesinin kocası göğsünü yumruklayarak bana ve Matriyona'nın eniştesi olan ayakkabıcıya şunları anlatıyordu:

"Yefim sağ değildir, kalıbımı basarım, ölüdür o! İnsan yurduna dönmeden duramaz. Ben olsam duramam, asacaklarını bilsem gene dönerim!"

Ayakkabıcı kendisi de onun gibi düşündüğünü göstermek için durmadan başını sallıyordu. Oysa bir asker kaçağıydı, yurdundan hiç ayrılmamıştı. Savaş süresince annesinin evinde bodrumda saklanmıştı.

Geceyi burada geçirmek için kalan yaşlıların yaşlısı kadın yukarıda, fırının üstünde oturuyordu. Herkesi tepeden seyrederken saygısızca coşmuş olan bu elli - altmış yaş arasındaki gençliği kınıyor gibiydi.

Bu kadar insan arasında yalnız, Matriyona'nın kaderine küskün evlatlığı, içinde büyüdüğü evin mutfağına kaçmış, orada sessiz sessiz ağlıyordu.

* * *

Faldey, kendisi de oğlunun ölümünü anma yemeği verdiği için Matriyona'nın yemeğine gelmemişti. Fakat daha sonra ilk fırsatta, hem de üst üste iki kere geldi. Bu gelişlerinde baldızları ve asker kaçağı ayakkabıcı ile aralarında düşmanca konuşmalar geçti.

Tartışma konusu evin kalan bölümüydü. Bunu Matriyona'nın kızkardeşlerinden biri mi, yoksa evlatlığı Kira mı alacaktı? İş mahkemeye vermeye kadar vardı dayandı, fakat sonra mahkemenin evi ne ona, ne berikine, ancak köy kuruluna vereceği ortaya çıkınca hemen uzlaştılar.

Malları paylaşacaklardı. Kızkardeşlerden biri keçiyi alacaktı. Evin kalanını da ayakkabıcıyla karısına vereceklerdi. "Evin çatısına varıncaya kadar kendi elleriyle yaptığı için" götürdüğü keresteler Faldey'in payına düşüyordu. Bundan başka keçinin kaldığı ahırı ve avlu ile bostan arasında kalan iç çiti de gene o alacaktı.

Eh, böyle olunca doymaz bilmez ihtiyar bel ağrılarını, dizlerinin dermansızlığını unutarak yeniden canlandı, gençleşti. Hayatta kalan oğulları ile güveylerini toplayıp geldi. Hep birlikte ahırı, çiti dağıttılar; çıkan kütükleri, tahtaları kızağa doldurdular. Kızağı ihtiyarla birlikte "8-G" den Antoşka çekiyordu. Küçük haylaz bu işte hiç de tembel görünmüyordu.

* * *

Matriyona'nın evinin kalıntısını bahara doğru söküp götürdüler. Ben de Matriyona'nın görümcelerinden birinin pek uzakta olmayan evine taşındım. Bu kadın söz açılınca gelini Matriyona'yı anlatırdı arada bir. Onun bu anlattıklarından ölen dostumun bilmediğim pek çok tarafını öğrendim.

"Yefim onu sevmezdi. Matriyona'nın köylü gibi giyinmesini beğenmez, görgülü, kibar insanlar gibi giyinmesini isterdi. Madem böyle şeyleri bilmiyor, öyleyse onun para pul nesine! dedi ve eline geçeni içkiye vermeye başladı. Bir gün birlikte şehre öte beri satmaya gitmiştik. Orada bir hanımefendiyle anlaştı ve Matriyona'ya dönmek istemedi."

Anlattığı şeylerden Matriyona'yı beğenmediği belliydi. Pasaklı bir kadındı Matriyona. Mal mülk sahibi olmak için uğraşmazdı, tutumlu değildi, domuz bile beslemek istememişti. Aptalın birisi olduğu için beş para almadan herkesin yardımına koşardı. (bostanını sabanla sürmesine yardım edecek başka birini bulamadığına göre Matriyona'yı anımsamanın tam zamanıydı.)

Matriyona'nın sevecen, içten bir insan olduğunu kabul etmekle birlikte bundan söz ederken bile ona acıyor, onu küçük görüyordu.

Görümcesinin onun hakkında anlattığı bu pek hoşa gitmeyen şeylerden yan yana yaşadığım halde pek az tanıdığım bir Matriyona çıkıyordu karşıma.

Öyle ya, domuz denen şey her evde vardı! Oysa Matriyona'nın evinde yoktu. Yiyecekten başka bir şey düşünmeyen bu obur hayvanı doyurmaktan daha kolay ne olabilirdi? Günde üç kere öte beri hazırlayıp önüne koymak, günlerini onunla uğraşarak geçirmek, sonra da keserek yağını almak... İşte yapılacak bütün iş!

Ama Matriyona yapmamıştı bunu...

Malk mülk peşine de düşmemişti... Evine eşya almak, sonra da bunları kendi canından çok sakınmak için kendini sıkıntıya sokmamıştı.

Giyim kuşama da düşkün değildi. Çirkinleri, soysuzları süsleyen şeylere metelik vermemişti.

Kocasının bile anlamayıp terkettiği, altı çocuğunu kendi eliyle gömen, kardeşlerinin, görümcelerinin tanımadığı, başkalarının işlerinde para almadan aptalcasına çalışan, son gününe kadar mal derdine düşmeyen bu kadın sadece insanlara yakınlığını yitirmemiş; bir de kirli beyaz bir keçi, topal bir kedi ve bir sürü çiçek sahibi olmuştu.

Hepimiz onunla yan yana yaşıyor, fakat hiçbirimiz, onun, "Her köyde onu ayakta tutan bir doğru vardır" atasözündeki doğru insan olduğunu anlayamıyorduk.

Değil yalnız her köyde, her şehirde, bütün dünyamızda onu ayakta tutan, doğru bir insan vardır ve Matriyona böyle insanlardan biridir, hem de ta kendisidir.

(çev. Kâmuran Şipal)

Tibullus

KISKANÇLIK

Delia kurnazdır. Âşıklarından birini gecenin karanlığında gizlice koynuna alıyor ve sonra da inkâr ediyor. Ama beni buna inandırması zor, çünkü beni de aynı şekilde kaç kez kocasına inkâr etmişti. Ne kötü; başındaki bekçiyi nasıl kandıracağını ona öğreten bendim! Ne yazık ki şimdi kendi kazdığım kuyuya düşüyorum!

Yalnız yatabilmek için uydurulabilecek tüm bahaneleri ona öğreten de benim, kapıyı gıcırdatmadan açıp beni sessizce içeri almasını öğreten de... Sevişme sırasında zevkten boynunda bıraktığım morlukları yok edebilmesi için sürmesi gereken bitki özünü gösteren de...

Evet, bugüne kadar kolaylıkla aldatılan ihtiyatsız koca! Şimdi onun ihanetlerine gözünü açık tutup tuzağa düşmeyerek beni de tuzaktan kurtaracak olan sensin, şimdi sen uyanık olmalısın ki, o genç erkeklerle uzun süre yalnız kalamasın, düğmeleri çözülmüş giysilerle, göğüsleri çıplak yatağa uzanamasın, parmağını içki dolu kadehe batırıp kade-

hin çevresinde gezdirerek âşığını uyandırmasını evden dışarı çıkmaya başladıysa bundan şüphelen! Erkeklerin girmesinin yasak olduğu, yalnızca kadınların girebildiği bir yere gidiyorsa bir şeyler döndüğünden emin bile olabilirsin ve bana güven onu takip edecek olursan gözlerinle göreceksin, tapınağa gidiyor olsa bile bir yolunu bulup seni aldatacaktır!

Hatırlıyorum... Boynundaki incileri ya da elindeki yüzüğün güzelliğini bahane eder, ne yapar eder ona dokunmanın bir yolunu bulurdun ve içtikçe içerdin. Benim içmemin tek sebebi seni içirip uyutabilmekti aslında! Hiçbir kötü niyetim yoktu inan; çünkü tüm bunlar aşk tanrısının emriydi! Eh, tanrılara karşı gelmeye kim cüret edebilir ki? Ve ben hiçbir zaman gerçeği sana itiraf edecek kadar onurlu olamadım. Hep birlikteyken, bütün gece senin kendini izlemeni izlerdi gözlerim. Onu koruyamadıktan sonra gencecik bir kadına sahip olduğunu nasıl iddia edebilirsin ki? Kapıya taktığın sürgü boşunaysa, seni kucakladığında ya da öptüğünde aslında bir başkasını düşünüyorsa ve iç çekiyorsa, ne yazık! Ama benim korumamdayken ona güvenebilirsin. Çok kötü bir durumla karşılaşsam bile onu bırakmam, ona asla zorla bir şey yaptırmam. O halde, onunla tek yakınlığınız açık giysilerinizden birbirinizi izlemekse, şimdiye kadar olduğu gibi saçlarını okşamakla yetinebilirsin.

Ulu rahibeler sana hangi cezayı uygun gördüler bilmiyorum Delia'm, ama eğer sen bunu hak ettiysen, ona cezanın hafif olması için yalvarıyorum. Aslında sana hâlâ hoşgörülü davranıyorsam bu senin değil, annenin ve tüm kızgınlıklarımın üstesinden gelen büyükannenin hatrınadır. Karanlığın içinden seni bana getiren, o deli eden kuşkularımı dağıtıp sessizce ellerimizi buluşturan, gecenin karanlığında

kapıda beni bekleyen, ayak seslerimden beni tanıyan annenin hatrına...

Benim için uzun yaşa Delia'm; uzun ve mutlu! Mümkün olsaydı ikimizin de ömrünü uzatmak isterdim. Ne yapmış olursan ol Delia, seni ve senin kanını taşıdığı için kızını daima seveceğim. Ona saçlarını toplamayı öğretemesen de, bacaklarını örtecek uzun elbiseler giydirmeyi beceremesen de ona en azından namuslu olmayı öğret! Bugüne dek bizimle ilişkimizi hep çıkmaza sokan bir sorun gibi görsem de onu, yüzümü defalarca tırmalamış da olsa onu hep sevdim. İleride benim bir hata olduğumu düşünecek olursa, bu benim için saçlarımdan sürüklenmekten, yüzümle sokakları süpürmelerinden daha büyük işkence olacaktır!

Hayır, sana el kaldırmaya asla cüret edemezdim, ama bunu yapacak kadar çıldırtmış olsaydın beni, elsiz kalmayı yeğlerdim ve Delia'm, asla kötü muamele görürüm korkusuyla namuslu olmaya çalışma! Yalnızca karşılıklı bir aşk benim yokluğumda bana sadık kalmanı sağlar. Hayatı boyunca kimseye sadık kalmamış bile olsa bir kadın, eninde sonunda yıllara yenik düşecek ve zavallılaşacaktır. Sonunda da, neşeli bir genç grup bu kadına bakarak zavallının kimbilir neler çektiğini düşünerek ona acıyacaklar. Venüs, Olympia'nın tepesinde otururken gözyaşlarının aktığını görünce, ihanetten ne kadar nefret ettiğini söyler.

Uğursuzluklar başkasını sarsın Delia'm... Biz aklaşmış saçlarımızla örnek âşıklar olarak kalalım!

(çev. Nejla Burnazoğlu)

Stefan Zweig

YÜREK ÇÖKÜNTÜSÜ

Bir yüreğin aşırı üzüntü duyması için alınyazısının sert tokadı ya da acımasız gücü gerekmez ille de. Hatta hiç olmayacak yıkıntı nedenlerinin gelişmesi, onun ele avuca sığmaz heykelcilik hevesini kışkırtır. İnsanoğlunun kupkuru konuşma dilinde bu ilk dokunuşa bahane deriz ve önemsizliğine kıyasla pek ağır basan güç karşısında şaşırırız. Ama bir hastalığın ortaya çıkması nasıl güçse, bir insanın alın yazısı da ancak göze göründükten ve olay başladıktan sonra belli olur. Kaçınılmaz alın yazısı dışa vurup da ruha dokunmadan çok önce –beyinde, ya da kanda– içten içe harekete geçmiştir her zaman. İnsanın kendini tanıması, kendini savunmasıdır bir bakıma ve çoğu kez iş işten geçmiştir.

Yaşlı adam –adı Salomonsohn'du ve yurdunda özel hükümet danışmanı sıfatını kullanıyordu– ailesiyle paskalyayı geçirmeye geldiği Gardone'deki otelde gece şiddetli ağrılarla uyandı. Bedeninin her yanı keskin çemberlerle sarılmış gibiydi. Göğsü sıkışıyor ve güçlükle soluk alıyordu. Yaşlı

adam çok korktu. Çünkü sık sık karaciğer sancıları çekerdi ve doktorların öğütlerine uyup Karlsbad'a gideceğine ailesinin isteği yüzünden güneyi seçmişti. O tehlikeli nöbetlerden biridir korkusuyla, geniş bedenini çekine çekine yokladı. Ama az sonra, sancıları henüz geçmediği halde, yalnızca mide ağrısı olduğunu anladı. Hiç alışık olmadığı İtalyan yemeklerindendi, ya da burada yabancı gezginlerin çoğunun başına geldiği gibi, hafif bir zehirlenmeydi. Rahat bir soluk aldı ve elini titreyerek çekti. Ama, sıkıştırma geçmemişti ve soluk almasını güçleştiriyordu. Adam biraz hareket etmek için, ahlaya oflaya indi yataktan. Gerçekten de ayağa kalkınca, hele yürüyünce sıkıştırma hafiflemişti. Ne var ki, karanlık oda dardı ve öteki yatakta uyuyan karısını uyandırıp boşuna tasalandırmak da istemiyordu. Bu düşünceyle ropdöşambrını omzuna aldı, keçe terliklerini çıplak ayaklarına geçirdi ve usul usul yürüyerek koridora çıktı. Yüreğinin sıkışmasını hafifletmek için biraz yürüyecekti.

Karanlık koridora çıkmak üzere kapıyı aralarken, kilise saatinin önce güçlü güçlü dört kez, sonra da gölün üzerinde yankılar bırakarak ince ince saat başını çaldığı duyuldu, arkasına kadar açık pencereden. Sabahın dördüydü.

Uzun koridor kapkaranlıktı. Ama adam, gündüz iyice gördüğü koridorun çok uzun ve derin olduğunu biliyordu. Bundan dolayı da koridorun bir başından öteki başına kadar ışıkları açmadan yürüdü. Derin derin soluk alıyor ve yürüyüşü sürdürüyordu. Göğsünü sıkıştıran ağrıların hafiflediğini farkettiğinden çok hoşnuttu. İyi gelen bu yürüyüş sayesinde ağrılardan hemen hemen kurtulup da odasına dönmek üzereyken bir gürültü duydu ve korktu. Karanlıkta bir yerlerde ince sesli biri fısıltıyla bir şeyler söylemişti, ama anlayamamıştı. Tavan tahtaları bir çatırdamış, bir fısıltı du-

yulmuş, bir kımıldanma olmuş ve bir an için azıcık aralanmış kapıdan sızan cılız bir ışık çemberi koridorun koyu karanlığına vurmuştu. Ne oluyordu? Yaşlı adam elinde olmadan bir köşeye sindi. Merakından değil. Böyle olağanüstü gece dolaşmasında görülmekten utanç duyduğu için yalnızca. Ama ışığın koridoru aydınlatıverdiği o bir tek saniyede, beyazlar giymiş bir kadın gölgesinin kapı aralığından kayar gibi çıkıp koridorun öteki başına doğru kaybolduğunu görür gibi oldu istemeyerek. Gerçekten de, öteki başta bulunan odalardan birinin kapı tokmağı hafifçe çevrildi. Sonra her şey yine karanlığa ve derin bir sessizliğe gömüldü.

Yaşlı adam, yüreğine bir şeyle vurulmuş gibi sendelemeye başladı birden. Koridorun öteki ucunda, kapı tokmağının bir gizi ele verir gibi gıcırdadığı o yanda... Evet o yanda kendi odalarından başka oda yoktu. Üç odalı bir bölüm tutmuştu bütün aile için. Karısını uykuda derin derin soluk alır bırakmıştı az önce, çıkarken. Demek o olamazdı. Hayır, yanılmıyordu. Hayır, yabancı odadaki serüveninden dönen o kadın gölgesi, kızından, henüz on dokuzundaki Erna'dan başkası olamazdı.

Adam öylesine dehşet duydu ki, her yanı ürperdi. Kızı Erna, tertemiz ve cıvıl cıvıl Erna'sı, kendi öz çocuğu... Hayır, hayır... Olamazdı bu. Yanılmıştı yüzde yüz. Kızının o yabancı odada ne işi vardı. Eğer... Kafasına üşüşen düşünceleri kötülük getiren hayvanlarmışçasına kovuyordu, ama kaçan kadın gölgesinin utanç vericiliğinden bir türlü kendini kurtaramıyordu. İşin aslını iyice anlamalıydı.

Koridor boyunca duvarları tutarak ve soluyarak yürüdü, kendi odalarının yanındaki oda kapısına, kızının oda kapısına kadar. Ama dehşetle irkildi. Tam da o kapının aralığında incecik bir ışık titreşiyor ve anahtar deliğinin beyaz

aydınlığı her şeyi ele veriyordu: Kızı sabahın dördünde uyanıktı! Az sonra bir belge daha: Odada elektrik düğmesi çevrildi ve incecik beyaz ışık bir anda kapkara oldu. Hayır, hayır, kendini aldatmak için boşuna çabalamamalıydı. Gece yarısı bir yabancının yatağından kendi odasına gizlice dönen kızıydı, Erna'ydı.

Yaşlı adam, üzüntü ve soğuktan titriyordu; ama bir yandan da su gibi ter boşanıyordu her yanından. Kapıyı kırmak, o yüzkarası kızını yumruklamak geldi içinden. Ama ayakları gövdesini taşıyamıyordu. Odasına kadar güçlükle sürüklendi ve yatağa attı kendini. Yaralı bir hayvan gibiydi. Yastığa bıraktı başını. Duyuları uyuşmuştu.

Adam yatakta hiç kımıldamadan yatıyordu. Gözlerini karanlığa dikmişti. Yanıbaşındaki yatakta karısının rahat solukları duyuluyordu. İlk düşüncesi, karısını uyandırıp bu korkunç olayı anlatmak, içini dökmek, öfkeyle bağırıp çağırmaktı. Ama o korkunç olayı sözlerle nasıl anlatır, yüksek sesle nasıl dile getirebilirdi? Hayır, hayır, bu sözler hiçbir zaman ağzından çıkmayacaktı. Peki ne yapmalıydı? Ne yapmalıydı?

Bir düşünmeyi denedi. Ama düşünceleri çevresini görmeyen yarasalar gibi sağa sola çırpınıyordu. İnanılır gibi değildi: Erna'sını, gözlerinin içi gülen terbiyeli ve nazik çocuğunu okul kitabını okurken göreli daha kaç gün olmuştu? Küçücük ve pembe parmaklarını o zor yazılarda dolaştırmıyor muydu? Açık renk mavi giysileri içinde okulun önünden alıp pastacıya götüreli ve şekerli ağzının çocuk öpücüğünü yanaklarında duyalı şunun şurasında ne kadarcık zaman geçmişti? Daha dün olmamış mıydı bunlar? Hayır, yıllar önceydi. Ama daha dün, evet gerçekten de dün, çocuk gibi yalvarmamış mıydı vitrindeki o gözalıcı, mavili sarılı süveteri satın

alması için. Ellerini kavuşturmuş ve kimselerin karşı duramayacağına güvendiği o şirin gülüşüyle, "Babacığım, ne olur!" diye yalvarmıştı... Oysa şu anda, babasının oda kapısından on adım ötede, gece kapıdan usulca çıkıyor ve yabancı bir erkeğin yatağında tutkuyla kıvranıyordu, çırılçıplak...

Yaşlı adam elinde olmadan, "Aman Tanrım! Aman Tanrım!" diye inledi. "Böylesine bir yüz karası! Böylesine bir yüz karası! Benim çocuğum, benim nazik yavrum, üstüne titrediğim kızım rasgele biriyle! Kimdi koynuna girdiği? Kim olabilir? Şu Gardone'ye geleli henüz üç gün oldu... Buradaki o kendini beğenmiş züppelerden hiçbirini daha önceden tanımıyordu. Ne şu yumurta kafalı Kont Ubaldi'yi, ne İtalyan subayını, ne de Mecklenburglu usta biniciyi! Onlarla ancak ikinci gün dansta tanışmıştı. Ama onlardan biriyse koynuna girdiği, daha önceden başlamış olmalı bu iş... Buraya gelmeden daha... Benim bir şeylerden haberim olmuyor... Hiçbir şeyden. Ah sersem, kafası yerden yere vurulası budala! Sen nesini biliyorsun onların sanki? Bütün gün onlar için var gücümle çalışıyorum, günün on dört saatini büroda geçiriyorum. Bir zamanlar elde örnekler, bavuluyla trenlerde yolculuk ettiğim gibi. Bütün bunlar, sırf onlara para sağlamak için... Daha güzel giysileri olsun, zengin olsunlar diye, para, çevirdiğini, babamdan ve bizden başkasını düşünmediğini anlattığımda... 'eski kafalı' dediler bana! Şimdi de kızım yabancı erkeklerin koynuna giriyor... Benim biricik evladım! Of, ne yüz karası, ne yüz karası!"

Yaşlı adam yürek acısından öyle bir inledi ki, yanında yatan karısı uyandı ve uykulu uykulu, "Ne oluyor?" diye sordu. Adam hiç kımıldamadı ve soluğunu tuttu. Düşüncelerinin kapkara acılar tabutunda, sabahı etti o durumda; düşünceler yiyorlardı kurtlar gibi her yanını.

Sabah kahvaltı masasına ilk gelen oydu. İnleyerek çöktü masanın başına. Her lokma ağzında büyüyordu.

Yaşlı adam, "Yine yalnızım," diye düşündü. "Hep yalnızım! Sabahları büroya giderken miskin miskin uyurlar, dansların, tiyatroların yorgunluğunu çıkarmak için. Akşamları eve döndüğümde onlar çoktan gitmişlerdir toplantılarına ve eğlencelerine. Öyle yerlerde ben gerekli değilimdir onlara... Ah bu para, uğursuz para onları bozdu... Beni yabancı kıldı onlara... Ben sersem, para topladım yığınla, hatta bu yüzden kendimi bile kandırdım... Kendimi yoksul bıraktım ve onları kötü ettim para yüzünden... Sersemce geçirdiğim elli yıl boyunca hep para topladım... Tek bir günü bile kendime ayırmadım... Şimdiyse yapayalnızım."

Adam gittikçe tedirginleşiyordu. "Ne diye gelmedi?" diye söylendi "... Onunla konuşmalıyım... Ona her şeyi söylemem gerekiyor... Buradan gitmeliyiz... Hemen gitmeliyiz... Ne diye gelmedi? Belki de yorgunluğu geçmedi daha... Deliksiz bir uyku çekiyordur, iç rahatlığıyla. Oysa benim yüreğim parçalanıyor burada... Ah ben ne sersem herifim... Annesi de saatler saati banyosunu yapıp tırnaklarını ve saçlarını düzelttirip gençleştirecek kendini... On birden önce inmez... Ne var bunda şaşacak, böyle ananın çocuğu başka türlü olur mu? Of, para, lanetli para!"

Arkasından adım sesleri duyuldu. Kızı, "Günaydın baba, iyi uyudun mu?" diye sokuldu ve hafif bir öpücük dolaştı zonklayan şakaklarında. Başını geriye kaçırdı, elinde olmadan; Coty parfümünün ağır ve baygın kokusundan midesi bulanmıştı. Sonra yine kızının sesi: "Babacığımın nesi var? Yine mi keyfin yok? Bir kahve ister misin? Garson... İyi uyuyamadın mı, yoksa kötü haberler mi aldın?"

Yaşlı adam kendini zor tutuyordu. Kızının yüzüne bakma yürekliliğini gösteremediğinden, başını eğip sustu. Kızın

ellerini, o sevgili elleri görüyordu yalnız; masanın üzerindeydiler... Manikürlü ve rahat, örtünün beyazlığında oynuyorlardı, şımarık av köpekleri gibi. Titredi. Bakışlarını çekine çekine dolaştırdı o yumuşacık genç kız kollarında... Bir zamanlar uyumaya giderken babasına sarılan o genç kız kollarında... Ne kadar olmuştu o günlerden bu yana? Kızının soluk aldıkça yeni süveterin altında inip çıkıp biçimli göğüslerine baktı baktı ve öfkeyle, "Çıplak... Çırılçıplak... Yabancı bir erkekle sarmaş dolaş!" diye düşündü. "Herif her yanını yokladı, elledi, okşadı, tadını çıkardı... Benim etim ve kanımdan... Benim çocuğum... Ah o it yabancı... Of... Ooff!"

Adam elinde olmadan yine bir inledi.

Kızı, "Babacığımın nesi var?" diye sokuldu.

Adam, "Nem mi var?" diye içinden köpürdü "Orospu bir kızı var, ama babada bunu yüzüne vuracak yürek yok!"

Ama, belli belirsiz, "Hiç! Hiçbir şeyim yok!" diye homurdanmakla yetindi ve bir gazeteye uzandı hırsla... Açıp sayfaların arkasına gizlendi, kızının soru dolu gözlerinden korunmak için. Kızının bakışlarıyla karşılaşmaktan gittikçe ürküyordu. Elleri titriyordu. Kendini yiyordu: "Şimdi söylemeliyim... Şimdi, yalnızken söylemeliyim," diye. Ama sesi çıkmadı, hatta kızının yüzüne bakacak gücü bulamadı kendinde.

Sonra birden sandalyesini hızla geriye itti ve bahçeye doğru yürüdü, kaçar gibi; çünkü iri bir damla yaş düşmüştü yanağına, hiç istemediği halde. Kızı bunu görmemeliydi.

Yaşlı ve kısa bacaklı adam bahçede bir aşağı bir yukarı dolaşıyor ve bakışlarını göle dikiyordu, uzun uzun. İçine akıttığı gözyaşlarıyla körleşmiş gibi olsa bile, burada doğanın ne denli güzel olduğunu yine de görüyordu. Pırıl pırıl ışıktan yeşil birer dalga gibi yükselen –servilerin incecik çizgileriyle– yumuşak renkli tepeler, onların arkasında haşin

dağlar, sert, ama üst perdeden olmayan bakışlarıyla gölün sevimli görüntüsünü süzüyordu. Sevgili küçüklerin masum oyunlarını seyreden ağırbaşlı erkekler gibi. Tanrı'nın her zaman genç gülümseyişi, kendi eseri bu güney cennetinde iyi ve mutlu olmaya nasıl da tatlı bir davranışla çağırıyordu. Yaşlı adam, kocaman ve ağır kafasını iki yana sallayarak "Mutluluk!" diye mırıldandı şaşkınlığından, "Burada gerçekten de mutlu olunabilir. Ben de bir kez mutlu olayım istedim... Tasasızların dünyası ne güzelmiş, bir de ben tadayım istedim. Yazışma, hesap kitap, pazarlık ve bezirgânlıkla geçen elli yıldan sonra şöyle biraz da ben tadını çıkarayım güneşli günlerin, dedim... Toprağın altına girmeden bir de ben, bir de ben tadına varayım istedim, yaşamanın... Altmış beş yıl bu, dile kolay... Ölümün eli gövdemizde dolaşmaya başladı bile... Aman Tanrım! Bu yaştan sonra paranın da, doktorun da bir yardımı dokunmaz insana... Ben de şöyle biraz keyif süreyim istedim, toprağın altına girmeden önce. Ama nur içinde yatsın babacığım hep söylerdi: Keyif etmek bizlere göre değil, sırtımızdaki bu yükü mezara kadar taşıyacağız diye. Bir defacık da ben şöyle bir keyfini çıkarayım diye düşünmüştüm, dün. Evet dün, mutlu bir insan gibiydim az buçuk... Güzel ve sevimli kızımdan ötürü sevinç duydum... Onun sevinçli olduğunu görüp sevindim... Ama Tanrı hemen cezalandırdı beni... Sevincimi bir daha geri gelmemek üzere elimden aldı... Artık geçti benden, sevinç ve mutluluk. Kendi öz çocuğumla konuşamaz oldum... Öylesine utanç içindeyim... Her yerde hep bunu düşünmek zorundayım... Evde, büromda, geceleri yatakta hep düşüneceğim: Kızım şimdi nerede, kızım neredeydi, acaba neler yaptı, diye. Bir gün olsun yüreğim rahat dönmeyeceğim eve... Kızım boynuma atılacak dünya umurunda olmadan... Oysa onu görünce benim

yüreğim ağzıma geliyor... Genç ve güzel... Kızım beni öpünce, soracağım içimden, dün kime uzatmıştı bu dudakları, diye... Yanımda olmadığı zamanlar hep korku içinde yaşayacağım ve gözlerini görünce hep utanç duyacağım... Hayır, hayır böyle yaşayamam... Bu biçimde yaşanmaz..."

Yaşlı adam mırıldanarak bir aşağı bir yukarı yürüyordu, sendeleye sendeleye. İkide bir bakışlarını yine göle dikiyor ve gözyaşları sık sık sakalını ıslatıyordu. Burundan takma gözlüğünü eline almak zorunda kalmıştı. Dar yolda, miyop gözleriyle şaşkın şaşkın bakınıyordu. O sırada oradan geçmekte olan bir bahçıvan yamağı durup şaşkınlıkla ona baktı ve İtalyanca bir şeyler söyledi arkasından alayla. Bu durum karşısında adam bir toparlandı; gözlüğünü burnuna yerleştirip bahçenin bir köşesine usulca gitti ve insan bakışlarından uzak bir sıraya oturdu.

Ama bahçenin en uzak köşesine varmak üzereyken sol yandan duyulan bir kahkahayla yine korkuya kapıldı... Şu anda yüreğini parçalayan bu kahkahayı iyi tanırdı. Bu biraz şımarık genç kız kahkahası, yaşlı adamın on dokuz yıl süreyle tek müziğiydi... Bu kahkaha uğruna üçüncü mevki trende Posen'lere, Macaristan'lara gecelerce yolculuklar yapmıştı... Sonra da, bu tasasız neşenin kaynağı o sarı madenden, biraz serpivermişti önlerine. Yalnızca bu kahkaha için yaşamış ve yorgunluktan, öfkeden, karaciğerini hasta etmişti... Sevimli ağzın uyumlu kahkahası her zaman duyulsun diye. Oysa bu uğursuz kahkaha, kızgın bir testere gibi yüreğine işliyordu.

Ne var ki, o kahkahanın çekiciliğine dayanamadı yine de. Kızı tenis alanındaydı; elinde tuttuğu raketi sallıyor, havaya atıp yine tutarak oynuyordu. Döne döne hızla yükselen vuruşlarla birlikte aşırı sevinçli bir kahkaha da yükseliyor-

du gözlerin maviliğine. Erkeklerin üçü de hayranlıkla ona bakıyorlardı. Kont Ubaldi'nin üzerinde rahat bir tenis gömleği vardı. Subayın üniforması bedenine iyice oturmuştu. Kendi atıyla yarışlara giren bay, binici pantolonlu kusursuz bir takım giymişti. Erkeklerin üçü de, kanat çırpan bir kelebeği andıran bu oyuncaksı kızın çevresinde sıralanmış heykeller gibi keskin çizgiliydi. Yaşlı adam da bakışlarını oradan ayıramadı. Ey Tanrım, kumral saçlarında güneş dalgalanan bu görünümüyle, bacaklarını örtmeyen açık mavi giysisinin içinde ne de güzeldi kızı! Gencecik uzuvları, oynak yerlerinin biçimi ve gevşek hafifliğine uymanın kendinden geçmiş haliyle ne de mutluydu. Onun bu görüntüsü ne kadar sarhoşluk vericiydi! Beyaz tenis toplarının birini, ikincisini, üçüncüsünü arka arkaya havaya fırlatırken çok keyifliydi. Biçimli genç kız bedeni eğilir ya da topu yakalarken ne eşsiz bir güzellikle yaylanıyordu. Kızını hiç böyle görmemişti. Aşırı bir alevle tutuşturulmuş gibiydi. Kahkahalarının gümüş pırıltılı dumanı içinde titrek ve uçucu bir alev olmuştu. Güney bahçelerinin sarmaşıkları ve ışıltılı denizin yumuşak maviliği arasından çıkıverip ürküten bir tanrıça, hiç erkek eli değmemiş bir kız tanrıya benziyordu. Bu incecik, bu söz dinlemez bedenin böyle dans edercesine bir çılgınlıkla tenis oynadığını şimdiye kadar hiç görmemişti. Hayır, hayır, duvarlar arasında sıkışıp kalmış o sıkıntılı kentlerinde kızını böylesine değişik görmüşlüğü yoktu hiç. Odada ve sokakta sesinin böylesine cıvıldadığını hiç duymamıştı.

Yaşlı adam gözlerini bir türlü ayıramıyordu oradan. Her şeyi unutmuştu. Bu bembeyaz ve uçucu alevden başka şey görmüyordu. Kızı çevik bir dönüşle soluk soluğa bir sıçrayış yapıp en son topu da büyük bir ustalıkla yakalayarak güvenli bir bakışla göğsüne bastırmasaydı, yaşlı adam hep

aynı halde duracak ve kızının görünüşünü içine doldurmak istercesine hep bakacak ve bakacaktı. Kızın ustaca top yakalayışlarından pek heyecanlanmış üç erkek, bir opera aryası dinlemiş gibi, "Bravo! Bravo!" diye alkışlıyorlardı. Üç erkeğin gırtlağından çıkan sesler, yaşlı adamı derin dalgınlığından uyandırdı. Öfkele onları süzdü uzun süre:

Yüreği küt küt atarken, "İt herifler!" dedi. "Yine buradalar! Hangisiydi acaba? Şu üç itten hangisi ona sahip oldu? Nasıl da süslenip püslenmiş, sinekkaydı traş olup güzel kokular sürünmüştü herifler... Bizler bunların yaşındayken yamalı pantolonla ya büroda oturur, ya da müşterilere taban teperdik... Onların babaları da belki hâlâ aynı durumdalar ve bu haylazlar yüzünden tırnaklarını kanatıncaya kadar çalışmaktalar... Onlarsa, dünyayı sürtüp tanrının günlerini boşu boşuna geçiriyorlar... Güneş yanığı yüzleri tasasız, küstah bakışlı gözleri parıl parıl... Böyle olunca elbette taze ve canlı kalırlar, keyifleri yerinde olur ve benim kız gibi kendini beğenmiş bir kızcağızı tatlı birkaç sözle yatağa atmak işten bile değildir... Ama hangisi acaba şu üçünden? Hangisi bunu yapan? Bunlardan biri olduğunu biliyorum. Şu anda kızımı giysisi içinde bile çırılçıplak gözünde canlandırıp dilini şapırdatıyordur, benim oldu, diye... Onun bütün sıcaklığını ve çıplaklığını tattı. Bu akşam yine benim olacak diye kafasından geçirip kıza göz süzüyordur. Köpek, seni! O köpeği ölesiye kırbaçlayabilseydim!"

Gençler de onu farketmişlerdi. Kız raketini sallayarak babasını selamladı ve güldü. Baylar da selamladılar. Yaşlı adam teşekkür falan etmedi. Dalgın ve kan çanağı gözlerle kızının kendini beğenmiş dudaklarına uzun süre baktı. "Ne de utanmazmış!" diye aklından geçirdi. "Gülebiliyor da! Ama şu anda bir başkası, bir erkek de içinden gülüyordur, gece-

leri horul horul uyuyan şu yaşlı Yahudi'ye bak, diye! Kaçık moruk Yahudi bir bilse! diyordur içinden... Evet, biliyorum, gülüyorsunuz, çamura basıp geçer gibi bana boş veriyorsunuz... Ama kızım kıvrak ve çekici... Geceleri de yatağınıza koşuveriyor... Anası şişmanca, aşırı süslü ve boyanmış, ama biraz umutlandırılsa belki o da göze alırdı bunu! Pis köpekler, o kızgın dişilerin, namussuz karıların arkasından koşmakta haklısınız, haksız değilsiniz... Bundan ötürü bir başkasının yüreğinin parçalanmasından size ne! Yeter ki siz bundan hoşlanın, yeter ki o namussuz karılar bundan hoşlansın! Sizleri bir kurşunda gebertmeli, kırbaçla üstünüze yürümeli... Ama, bunu yapan bulunmadığı sürece sizler haklısınız... Kustuğunu tıkınan bir köpek gibi ben öfkeyi içime attığım sürece, sizler haklısınız... Ben böylesine korkak, acınacak derece korkak oldukça! Şu utanmazın yanına gidip kolunu tuttuğum gibi koparacağıma öfkemi içime atarak burada put gibi durdukça, siz haklısınız... Ben korkağım, korkağın biriyim, korkağın biriyim..."

Yaşlı adam öylesine öfkelendi ki, sendelememek için parmaklığa tutundu. Sonra birden, ayağının dibine bir tükürük attı ve sendeleyerek bahçeden çıktı.

Sendeleyerek yürüdü küçük kente ve bir vitrinin önünde duruverdi; her tür gezi öteberisi, gömlekler ve ağlar, bluzlar ve balık oltaları, kravatlar kitaplar, hamur işleri, rastlantıyla yanyana gelip yapma piramitler ve renk renk raflar oluvermişlerdi. Ama onun bakışları bir tek şeye takılıp kaldı; şık ve gösterişli öteberi arasında hiç göze çarpmayan kalın ve kaba saba bir bastona. Ucu demirli bu ağır bastonla ne korkunç vurulurdu! İçinden, "bastonla kafasına indirmeli o köpek herifin!" diye geçirirken keyfinden sendeledi; bu keyifle dükkâna daldı ve kaba saba bastonu az bir pa-

ra karşılığı aldı. O ağır ve kaba saba şeyi eline alır almaz, daha bir güçlü hissetti kendini. Bedence zayıf olanlar ellerine bir silah geçirince daha bir güven duyarlar kendilerinde. Yaşlı adam bastonu tutar tutmaz kaslarının bir başka gerildiğini hissetti ve "vura vura gebertmeli köpeği!" diye mırıldandı kendi kendine. Sonra, hantal ve sendeleyen yürüyüşü düzeldi, yere daha sağlam bastı ve hızlandı. Yürüdü. Kumsal boyunca bir aşağı bir yukarı dolaştı: Hızlı yürümekten çok, birden ateşlenivermesinden ötürü ter içindeydi ve soluyordu. Çünkü bastonun ağır tutacak yerini gittikçe daha öfkeli ve hırslı sıkmaktaydı.

Holün mavimsi gölgeli serinliğine bastonunu bir silah gibi tutarak girdi ve görünmez düşmanını aradı, öfkeli bakışlarla. Gerçekten de oradaydılar. Yumuşacık hasır koltuklarda oturuyorlardı hep birlikte. Sodalı viskilerini ince kamışlarla yudumluyorlardı. Karısı, kızı ve yanlarından hiç ayrılmayan üç herif, aylak bir konuşkanlık ve neşeyle çene çalıyorlardı. Yaşlı adam, dalgın dalgın, "Hangisi acaba? Hangisiydi?" diye düşündü, kalın bastonun sapını daha da sıkarak. "Hangisinin kafasını parçalasam şunların? Hangisinin? Hangisinin?"

Babasının tedirginlikle aranmasına yanlış anlam veren Erna, yerinden kalktı "En sonunda gelebildin babacığım!" diye karşıladı. "Seni her yerde aradık. Ah bilsen, Herr von Medwitz, bizi Fiat otomobiliyle gezdirecek... Göl boyunca Desenzano'ya kadar gideceğiz..." Bunları söylerken, babasını masaya doğru usulca itiyordu, bu çağrıdan ötürü adama borçluluğunu belirtsin gibilerden.

Baylar büyük bir kibarlıkla kalkıp ellerini uzattılar. Yaşlı adam titriyordu. Ama kızı, ılık ve yatıştırıcı varlığıyla koluna girmişti. Adam, uzatılan elleri, ne yaptığının farkında ol-

madan, bir bir sıktı. Sessizce oturdu. Bir puro çıkardı ve yumuşak tütünü bütün öfkesiyle dişledi. Yarıda kalmış konuşmalar, onu yok bilip, Fransızca sürdürüldü. Hep bir ağızdan aşırı kahkahalar atıldı.

Yaşlı adam olduğu yerde büzülmüş ve hiç konuşmadan, purosunu öyle bir ısırıyordu ki, dişlerinin arasına sapsarı bir tükürük doldu. Kafasının içinden, "Hakları var..." diye geçirdi. "Hakları var... Suratıma tükürmeli benim... Elimi de verdim heriflere üstelik! Hem üçüne de elimi verdim. Oysa bunlardan birinin, o it herif olduğunu biliyorum... Ama yine de şu masada onunla birlikte oturuyorum, kuzu kuzu. Onun kafasına bastonu indireceğime elimi uzatıyorum büyük bir kibarlıkla, alay ederlerse haklılar... Beni burada nasıl da yok sayıp aralarında konuşuyorlar! Ben toprağın altına gireli çok zaman olmuş gibi! Oysa, Erna da anası da bilirler, tek kelime Fransızca anlamadığımı... İkisi de bilir bunun böyle olduğunu... Ama hiç değilse görünüşü kurtarmış olmak için, beni gülünç durumdan kurtarmak için rasgele bir şeyler bile sormuyorlar... Onlar için bir hiçten başka bir şey değilim... Cansıkıcı bir yük, rahatsızlık veren ve tedirginleştiren biriyim... Utanıyorlar benden, ama para kazanıyorum diye katlanıyorlar... Para, para ah bu pis ve zavallı para... Onları paralarım bu duruma düşürdü... Tanrı'nın lanetlediği paralarım... Karım da, öz kızım da tek laf etmiyor benimle... Bakışlarını şu aylak, şu süsüne düşkün kuş beyinlilerden ayıramıyorlar bir türlü... Heriflere nasıl da gülüyorlar, elleri bedenlerinde dolaşmış da gıdıklanmış gibi. Ben, ben de bütün bunlara katlanıyorum... Şurada oturmuş, kahkahalarını dinliyorum... Tek söz anlamıyorum konuşulanlardan... Ama suratlarına bir yumruk indireceğime, püklüm püklüm oturuyorum... Bastonumla pataklayacağıma, gözlerimin önünde

kol kola girmelerine vakit bırakmadan hepsini çil yavrusu gibi dağıtacağıma... Her şeye göz yumuyorum, her şeylerine izin veriyorum... Ağzım var dilim yok, yerimden kımıldamıyorum... Budalanın, korkağın biriyim. Korkakların korkağıyım..."

Tam bu sırada, İtalyan subay güçlükle konuştuğu Almancasıyla, "İzin verin" dedi ve çakmağına uzandı.

Öfkeli düşüncelerine dalmış olan yaşlı adam korkuyla kendini topladı ve hiçbir şeyin farkında olmayan İtalyan'a dikti kızgın bakışlarını. Öfkesi hâlâ geçmemişti. Bir an eli bastonu kavradı. Ama sonra ağzı yine çarpıldı ve budala budala sırıtarak, "Ooo, elbette, buyrun!" derken sesi ısınır gibi çıktı. "Elbette izin var... hi hi hi... Ben her şeye izin veririm... Her istediğinize... hi hi hi... Her şeye izin var..."

Subay şaşkınlıkla bakıyordu. Dilin acemisi olduğundan pek anlamamıştı. Ama bu çarpılmış ağızdan, bu sırıtkan gülüşten tedirginleşmişti. Alman bay elinde olmadan yerinden fırladı ve kadınlar kireç gibi oldular... Şimşekle gökgürültüsü arasında geçen durgun ve sessiz anı hatırlatan bir hava esti çok kısa bir süre.

Ama sonra gergin yüz çizgileri gevşedi ve parmakların iyice kavradığı baston yere düşüverdi. Yaşlı adam, dayak yemiş bir köpek gibi büzüldü ve böylesine ileri gitmiş olmasından ürkmüşçesine, çekingen çekingen hafifçe öksürdü. Erna, bu hiç de hoş olmayan gerginliği biraz yumuşatmak için, yarıda kalmış söyleşiyi yeniden başlattı aceleyle. Alman baron, belirli bir çabayla neşeli karşılıklar verdi ve yarıda kalmış olan gürültülü konuşmalar yine eski tasasızlıkla sürdürüldü.

Yaşlı adam, havadan sudan konuşmaların ortasında çevreyle bütün ilgisini kesmiş bir halde oturdu; uyuyor sa-

nılırdı. Ellerinden kaymış olan kalın baston bacaklarının arasında sallanıyordu, amacını yitirmişçesine; yumruklarına dayadığı başı gittikçe öne düşüyordu. Ama kimsenin onunla ilgilendiği yoktu artık. Keyifli söyleşiler onun suskunluğu üzerinden kayıp geçiyor, arada bir aşırı şakalaşmalar ve kahkahalar çağıldıyordu başı üzerinde; ama o, bütün bunların altında utancından ve acısından boğulmuş ve sonsuz bir karanlıktaymış gibi, hiç kımıldamadan oturmaktaydı.

Üç erkek ayağa kalkınca, Erna da hemen arkalarından gitti; anne de, biraz daha ağırdan alarak onları izledi. Yapılan neşeli bir çağrıya uyup, yandaki müzik odasına geçtiler. Olduğu yerde uyuşup kalmış adamcağızı pek çağıran olmadı.

Yaşlı adam çevresini sarıveren boşluktan şaşkınlığa düştü ve gece üstünden yorganı düşünce üşüyüp uyanan biri gibi kendine geldi. Bakışları bomboş sandalyelerde dolaştı, kendi de farkında olmadan. Yandaki piyanolu salonda gürültücü ve sürükleyici bir caz başlamıştı. Kahkahalar ve keyifli sesler duyuluyordu. Yan odada dans ediyorlardı. Evet, dans ediyorlardı, her zaman dans ederlerdi, bunu iyi başarırlardı! İşi kıvamına getirinceye kadar, iyice kızıştırıncaya kadar, bütün taşkınlıklarıyla sürtünürlerdi birbirlerine. Aylak ve haylaz erkekler, akşam demez, gece demez, gün ortası demez hep dans ederler, kadınları avlamak için.

Yaşlı adam, kaba saba bastonu yine aldı eline ve ayaklarını sürüyerek onların arkasından gitti. Müzik odasının kapısında bir an durdu. Piyanonun başına geçmiş olan amatör binici Alman, dans edenleri de görebilmek için biraz arkasına dönmüş, Amerikan sokak şarkısına benzer bir şeyler çalıyordu ezberden. Erna subayla dans ediyordu. Boru gibi ince uzun Kont Ubaldi ise, hantal ve güçlü anayı uyumlu bir

biçimde döndürmeyi kolay kolay başaramıyordu. Ama yaşlı adamın bakışları Erna'yla dans arkadaşından başkasını görmüyordu. Tazı herifin elleri, bu varlık her şeyiyle onunmuşçasına, nazlı omuzlarda nasıl da okşar gibi dolaşıyordu, hafif hafif! Kızın bedeni, umutlandıran bir kendini bırakışla nasıl da eğilip bükülüyor ve herife sokuluyordu! Güçlükle dizginledikleri bir tutkuyla nasıl da sarmaş dolaş oluyorlardı, gözü önünde! Evet, o işte bu adamdı... Çünkü böylesine taşkınlaşabilen bu iki bedenin birbirini önceden tanıdığı, iyice birbirine girmiş ortak bir tutkuları bulunduğu belliydi. Evet, o adam işte buydu. Ondan başkası olamazdı. Gözlerinden okunuyordu. Yarı kapanık, ama yine de canlı gözlerinde, şu kaçamak anın kendinden geçmişliğinde bile o sıcak ve tatlı anın parıltısı vardı. İncecik ve dalga dalga giysinin az buçuk gizlediği bedene sokulan ve kızına, biricik yavrusuna tutkuyla sarılan o hırsız, işte bu herifti.

Yaşlı adam, kızını o herifin elinden çekip almak isteğiyle onlara yaklaştı, elinde olmadan. Ama kız babasının farkında bile olmadı. Her dönüşte biraz daha fazla kendini veriyordu kavalyesine, baştan çıkarıcı herife; başını arkaya eğmiş, yarı açık dudakları nemlenmişti. Kendinden geçmiş her şeyi unutmuş bir halde, müziğin yumuşak çağıltısında yüzer gibiydi. Mekânı da, zamanı da, insanları da unutmuştu; kan çanağı bakışlarını aşırı öfkeyle üzerine dikmiş olan, şu her yanı titreyen ve burnundan soluyan ihtiyarın da farkında değildi. Kendinden başka hiçbir şeyin farkında değildi; soluk soluğa ve gürültücü dans ezgilerinin çekiciliğine bırakıverdiği körpecik bedeninden başka şeyin. İstekli bir erkek soluğunun her yanında dolaştığından, güçlü bir kulun bedenini sarıvermesinden başka hiçbir şey hissetmiyordu. Böylesine uçar gibi, böylesine yumuşacık dans ederlerken, is-

tekli dudaklar ve kendini verme ateşliliğiyle erkeğin boynuna atılmamak için zor tutuyordu kendini. Yaşlı adam, allak bullak benliğinde hissediyordu bütün bunları. Kızı dans ederek uzaklaşırken hiç dönmemek üzere onu yitirdiğini sanıyordu.

Müzik bir keman telinin kopuvermesi gibi, ezginin ortasında duruverdi. Alman baron yerinden fırladı ve gülerek, Fransızca "Sizler için epeyce çaldım," dedi. "Şimdi biraz da kendim dans edeyim." Hepsi birden aşırı neşeyle Baron'u haklı buldular ve az önce hareketli bir dansa kendilerini kaptırmış olanlar, havadan sudan konuşmalar çevresinde toplanıverdiler.

Yaşlı adam yine bir toparlandı ve bir şeyler yapmalı şimdi, bir şey söylemeli, diye düşündü. Hiçbir işe yaramayan beceriksiz ve acınacak halde biri gibi durmakla olmaz! Karısı tam bu sırada, sallantılı bir yürüyüşle önünden geçiyordu, dansın çabalamalarından biraz soluyordu, ama hoşnutluktan içi ısınmış bir hali vardı. Yaşlı adam, öfkeyle ani bir karar verip karısının yolunu keserek tedirginlikle, "Gel biraz!" diye soludu. "Seninle konuşacaklarım var."

Kadın şaşkınlıkla bir süzdü kocasını; solgun alnında ter damlaları parıldıyordu. Bakışlarında bir şaşkınlık vardı. Ne istiyordu acaba? Ne diye tam da bu sıra onu rahatsız ederdi? Başından savmak için bulduğu sözler dudağının ucuna gelmişti ki, kocasının halinde tehlikeli olabilecek bir öfke sezdi ve daha öncelerin kızgınlık patlayışlarını hatırlayıverdi; arkasından gitti istemeyerek.

Ama önce geride kalan erkeklere döndü ve Fransızca, "Bir saniye için izninizi dilerim," dedi. İçin için köpüren ve heyecandan titreyen adam "Masada tek başıma bırakıverip kalktıklarında benden özür dilememişlerdi," diye düşündü.

"Ben bir köpekten farksızım onların gözünde, çiğneyip geçiliveren bir paspasım. Ama haklılar, hakları var... Ben katlandıktan sonra."

Kadın kaşlarını kaldırmış, onu bekliyordu; koca, öğretmenin önünde bir öğrenci gibi dudakları titreyerek duruyordu. Sonunda kadın, "Söyle bakalım?" diye sordu.

Adam, şaşkın şaşkın, "İstemiyorum... İstemiyorum ben," diye kekeledi. "O insanlarla dolaşmanızı istemiyorum..."

Kadın anlamazlıktan gelerek ve hakarete uğramış gibi bir baktı, "Kimlerle?" diye sorarken.

Yaşlı adam eğik başını öfkeyle salladı müzik salonuna doğru ve "Oradakilerle," dedi. "Ben uygun bulmuyorum... İstemiyorum."

"Peki, neden?"

Öfkeyle, "Hep bu eziyetçi ha!" diye aklından geçirdi. "Uşaklarıymışım gibi." Sonra, heyecanla kekeledi: "Kendimce nedenlerim var... Çok esaslı nedenler... Ben uygun bulmuyorum... Erna'nın bu adamlarla konuşmasını istemiyorum... Her şeyi söylemek zorunda değilim..."

Kadın, üst perdeden, "Bu dediğini yapamayacağıma çok üzgünüm," dedi "Bana göre bu bayların üçü de çok kibar... Bizim kenttekilerden kat kat üstün kişiler."

"Üstün kişilermiş! Bu hırsız, bu serseri herifler mi?"

Yaşlı adam öfkesinden büsbütün boğulur gibi oldu. Sonra birden, "Ben istemiyorum," diye vurdu ayağını yere. "İstemiyorum... Yasak ediyorum... Anladın mı?"

Kadın, soğukkanlılıkla, "Hayır," dedi. "Hiçbir şey anlamadım. Yavrumun keyfini neden bozmam gerektiğini anlamadım..."

"Keyfini ha! Keyfini ha!"

Kafasına bir şeyle vurulmuş gibi sendeledi. Yüzü kıpkırmızıydı. Alnı terden sırılsıklamdı. Eli boşlukta o kalın bastonu arıyordu. Dayanmak ya da kadının kafasına indirmek için. Ama bastonu yanında değildi. Bunu farkedince kendini topladı yine. Kendini bir zorladı. Kalbini bir sıcaklık basmıştı. Karısının elini yakalamak ister gibi yaklaştı. Sesi bir dilenci vızıltısı gibi zayıfladı:

"Sen... Sen beni anlamıyorsun... Kendim için bir şey istemiyorum... Yalnız şundan ötürü rica ediyorum... Yıllardan beri ilk ricam... Buradan hemen gidelim... Buradan hemen yola çıkalım... Floransa'ya gidelim, Roma'ya gidelim... Siz nereyi isterseniz, oraya... Herhangi bir yer olabilir... Dilediğiniz yeri seçebilirsiniz... Keyfiniz nereyi isterse... Yeter ki buradan hemen uzaklaşalım. Yalvarırım sizlere... Uzaklaşalım buradan. Gidelim buradan. Bugün hemen... Dayanamayacağım..." Kadın alnını şaşkınlıkla kırıştırdı ve olmaz gibilerden bir sesle, "Bugün mü?" diye sordu. "Bugün mü yola çıkacağız? Ne gülünç düşüncelerin var senin? O baylardan hoşlanmıyorsun diye... Onlarla dolaşmak zorunda değilsin ki!"

Adam hâlâ olduğu yerde duruyordu; ellerini yalvarır gibi kaldırmıştı.

"Buna katlanamayacağımı söyledim sana... Yapamayacağım... Yapamam bunu. Daha fazlasını sorma, rica ederim. Ama inan ki buna katlanamayacağım... Yapamayacağım bunu. Bir tek kerecik hatırımı kırma, tek bir kez benim için..."

Öte yanda yine başlamıştı piyano. Kadın bir baktı. Kocasının yüksek sesle konuşmasının etkisinde kalmıştı, istemeyerek. Ama şu küçük ve şişman adam ne de gülünçtü! Yüzü dayak yemiş gibi kıpkırmızıydı. Gözleri şaşkın ve şiş şişti. Ellerini boşluğa uzatmıştı titreyerek. Gömleği kısa kolluy-

du. Onun bu acınacak halini görmek hiç de hoş değildi. Kadının yumuşar gibi olan duyguları sözlerde sertleşti ve "Böyle şey olmaz!" diye kestirip attı. "Bugün otomobil gezisi için söz verdik onlara... Üç haftalığına tuttuğumuz otelden yarın ayrılıvermek... Gülünç oluruz herkese... Buradan ayrılmak için en küçük bir neden göremiyorum... Ben burada kalıyorum... Erna da..."

"Ben gidebilirim, değil mi? Burada sizleri rahatsız etmekten başka neye yarıyorum... Keyfinizi kaçırıyorum yalnızca!"

Yaşlı adam, boğuk bir haykırışı andıran bu sözleriyle, karısının lafını ağzına tıkadı. Eğik ve kalın gövdesi dikleşmiş, elleri yumruklaşmıştı. Alnında, tehlikeli bir kızgınlık belirtisi olarak, damar ortaya çıkmıştı. Daha bir şeyler söylemek, bir şeyler yapmak isteyen bir hali vardı; bir söz edecek ya da vuracaktı. Ama birden arkasını döndü, hantal bacaklarını gittikçe daha hızlı sürükleyerek merdivene yürüdü, basamakları hızlı hızlı tırmandı, kovalanıyormuşçasına.

Yaşlı adam basamakları soluk soluğa tırmandı; odasına kapağı atmak, tek başına kalmak, kendini toparlamak sinirlerini yatıştırmaktan başka şey düşünmüyordu. Bir sersemlik etmek istemiyordu. Üst kata varmıştı ki, alevden bir pençe bağırsaklarını koparıyormuş gibi bir acı duydu ve duvara yaslandı sendeleyerek; yüzü kireç gibi olmuştu. Ah bu deliye çeviren, yakan ve ezen acılar! Yüksek sesle haykırmamak için dişlerini sıktı. Bedeni birden yakalayan acının etkisiyle kıvrandı ve inledi.

Adam hemen kavradı durumunu; safra kesesi sancılarıydı. Son günlerde sık sık geliyordu. Ama şu andaki gibi şiddetlisi hiç olmamıştı. Doktorun, "Heyecanlanmak yok!" dediği, acıdan kıvranırken aklına geliverdi. Bir yandan da kendi

kendisiyle alay etti, öfkesinden köpürerek. "Heyecanlanmak yok, demesi kolay! Nasıl heyecanlanılmayacağını da öğret bakayım, sayın profesör... Bu gibi durumlarla karşılaşınca nasıl heyecanlanılmazmış... Ay, ay!"

Görünmez ateşli pençe öylesine kıvrandırıyordu ki, yaşlı adam inlemeye başladı. Kaldığı daireye kadar güçlükle sürüklendi, kapıyı itti ve kendini divana fırlattı, yastıkları ısırmaya başladı. Yatmak iyi gelmişti, ağrılar biraz hafiflemişti hemen; görünmez pençenin yakıcı tırnakları eskisi kadar korkunç kıvrandırmıyordu; adam, "yaşamımda bir değişiklik yapmam gerekiyor. Damlalar da iyi gelir hemen," diye düşündü. Ama şu sıra kimse yoktu yanında yardım edecek. Kendisi de bütün gücünü yetirmişti. Öteki odaya ya da zile kadar bile gidecek gücü yoktu.

Acı acı, "Hiç kimsem yok..." diye düşündü. "Köpekler gibi gebereceğim günün birinde... Biliyorum ağrıların nedenini... Safra kesesi falan değil... İçimde gelişen ölümün elleri acıtıyor... Biliyorum, yenik bir kişi olduğumu... Hiçbir profesör, hiçbir kaplıca tedavisi iyi gelmez bundan sonra... Altmış beşinden sonra sağlığın geri geldiği görülmemiştir... İçimi oyan, burgu gibi delen şeyin ne olduğunu biliyorum... Ölümün ta kendisi... Bundan sonra yaşayacağım birkaç yıl, yaşamak değil yavaş yavaş ölmek sayılır... Ama ben ne zaman yaşamanın tadını çıkardım? Kendim için, yalnızca kendim için ne zaman yaşadım ben? Yaşamak mıydı benimki? Yalnızca para topladım, başkaları için yığınla para topladım... Bu paranın ne yararı dokunuyor bana şimdi? Bir karım oldu ve bana bir çocuk doğurdu; yıllar yılı bir yatakta ve yan yana soluk aldık... Ama nerde şimdi benim karım? Yüzünü bile tanımaz oldum... Sesini de tanıyamıyorum... Benimle yabancı yabancı konuşuyor... Beni düşündüğü bile yok.

Duygularım, acılarım, düşüncelerim umurunda bile değil artık. Yıllardır bana iyiden iyiye yabancı oldu. Nereye gitti benden uzaklaşıp? Nereye? Bir de çocuğum vardı... Eller üstünde büyüdü ve benim için yeni bir hayatın başladığını sandım; o güne kadar olandan daha aydınlık, daha mutlu bir ömür süreceğimi sandım. İnsanın yüreği kolay kolay kocamıyor. Ama kızım da elden gitti, geceleri yabancı erkeklerin koynuna giriyor... Ben tek başıma öleceğim... Yapayalnız... Çünkü başkaları için çoktan öldüm... Tanrım... Tanrım... Böylesine yalnız olmamıştım hiçbir gün..."

Ağrıların pençesi arada bir acımasızca yakalıyor, sonra yine biraz hafifliyordu. Ama öteki acı, iç çöküntüsü gittikçe daha derinlere yerleşiyor, şakaklarını zonklatıyordu. Sert, sivri ve acımasızca yakan çakıl taşlarını andıran düşünceler batıyordu alnına. Ama şu sıra düşünmemeliydi, hiçbir şey düşünmemeliydi!

Yaşlı adam, ceketinin ve yeleğinin düğmelerini çözmüştü. Kabarmış gömleğinin altında şişkin duran sarsak ve biçimsiz bedeni titriyordu. Elini ağrıyan yere dikkatle bastırırken, "İşte ben, şu acıyan yerim, bir tek," diye düşündü. "Bu kadarcığım ben. Ateş gibi yanan şu deri parçacığıyım, ancak... Bu tenin altında kıvrandıran acıdan başka bir şeyim kalmadı yeryüzünde... Benim olan salt bu ağrılar... Hastalığım! Bekleyen ölümüm! Bunun anlamıysa, özel hükümet danışmanı da, sayın eşi ve kızı da, parası da, evi de, işi de yok bundan böyle. Tek gerçek şu ağrılar, parmaklarımın altında hissettiğim bedenim ve acıdan kıvrandıran içim... Bundan öte her şey çılgınlık ve anlamsızlık... Çünkü bu ağrıları yalnız ben çekiyorum... Tek başıma ben! Ne onlar beni anlıyorlar, ne de ben onları anlıyorum şimdi... İnsan tek başına kalınca yalnızlığını anlıyor. Bunun böyle olduğunu hiç mi hiç

sezmemiştim bugüne kadar. Ama şimdi biliyorum. Tenimin altında ölüm gelişiyor. Pek geç anladım... Altmış beşindeyim ve geberik gitmeme pek az kaldı. Oysa onlar şu sıra gezintiler yapıyorlar, dans ediyorlar ya da dolaşıyorlar. O aşağılık karılar... Şimdi anlıyorum, bir tek onlar için yaşadığımı... Bana hiçbir borç duymayan, bana bir saati bile hiçbir gün ayırmamış bu karılar için... Ama bana ne bundan böyle? Bana ne onlardan? Onların acımasını ummaktansa geberip gitmek bin kez iyidir. Bana ne onlardan, bundan sonra?"

Yavaş yavaş azalan ağrılar yakasını biraz bıraktı; kulak kabarttı. Yabancı ve bilinmez bir güç, önce sivri, şimdi de küt uçlu aletlerle beden dokusunu didik ediyor gibiydi. Önceki kadar vahşice didiklemiyordu şimdi. Eskisi kadar acı vermiyordu. Yine de içinde usuldan usuldan bir şey sönüyor ve çürüyordu. Bir şeyler ölmekteydi. Yaşamış olduğu her şey, sevdiği ne varsa, yavaş yavaş kemiren ve yakan bu alevle sönmekteydi. İyice çürüyüp de umursamazlığın pusuda bekleyen çamuruna düşmeden önce, kapkara oluncaya kadar yanacaktı.

Adam, divanda uzandığı şu anda bütün bir ömrü heyecanla düşünürken, bir şeyler oluyor, bir şeyler olmakta, diye durumu sezdi. Bir şeyler sona eriyordu. Neydi bu? Kendi iç dünyasına kulak verdi ve dinledi.

Yüreğinde bir çöküntü başlamıştı, yavaştan yavaştan.

Adam, akşamın loşluğu çöken odada divana uzanmıştı. Uykuyla uyanıklık arasındaydı. Uykuyla uyanıklık arasında duyguları allak bullak adam, acı vermeyen ve ne olduğunu anlayamadığı bir yaradan, ıslak ve sıcak bir şeyin –kendi kanı boşalıyor gibi– içine damladığını sandı. Bu görünmez akış acı vermiyordu ve pek güçlü akmıyordu. Gözyaşları gibi ağır ağır ve ince ince damlıyor ve her damla yüreğine işliyordu.

Ama yüreğinin karanlığından hiçbir ses gelmiyordu; bu ne olduğu belirsiz akışı sessizce içine emiyordu. Bir sünger gibi emiyor, emdikçe ağırlaşıyor, şişkinleşmeye başlıyordu. Gittikçe artan kendi ağırlığı altında çöken yüreği hafiften hafiften aşağıya düşmeye başladı. Korkunç bir ağrıyla aşağıya sarktı ve büyüdü. Nasıl da acıyordu! Şimdi, bedeninden ayrılıp çökmeye başlıyordu. Hiç sarsıntısız, hiç kopmasız, usuldan ayrılıyordu etlerin dokusundan. Çok yavaş, çok usuldu bu kopuş... Bir taşın, olgun bir yemişin düşüvermesine hiç benzemiyordu. Islaklığı iyice emmiş bir sünger, ne olduğu bilinmeyen sonsuz bir geceye düşer gibi gittikçe daha derine düşüyordu. Az önce hayat fışkıran sıcacık yüreğin yeri birden korkunç bir sessizliğe büründü; buz gibi ve korkunç bir boşluk aralanmıştı. Vuruşlar durmuştu. Damlalar durmuştu. Yüreğinin içi derin bir sessizliğe gömülmüştü. Ölüvermişti. Ne olduğu anlaşılmayan bu ses vermez hiçliği çevreleyen göğüs, içi boş ve kapkara bir tabutu andırıyordu.

Bu yarı düş duygusu öylesine güçlü ve şaşkınlık öyle derin oldu ki, yaşlı adam biraz kendine gelince, yüreğim yerinde mi gibilerden hemen oraya uzattı elini. Tanrı'ya şükürler olsun! Yoklayan parmaklarının altında henüz birtakım boğuk ve düzenli sesler vardı. Ama bunlar boşluğa çarpan sağır bir yankıya benziyordu ve yüreği yerinde değildi artık. Çünkü çok tuhaf bir şey olmuştu; bedeninin onu bırakıverdiğini sanıyordu. Hiçbir ağrı duymaz olmuştu ve sinirlerini didikleyen hiçbir hatırlayış yoktu. İçinde her şey sessizleşmiş ve taşlaşıvermiş gibiydi. Yaşlı adam, "Bu da nesi?" diye düşündü. "Az önce korkunç ağrı veriyordu, içim cayır cayır yanıyordu ve nöbetler içinde titriyordum. Ne oldu bana?"

Bir boşluğa kulak veriyormuşçasına dinledi; yüreği hiç çarpmıyormuş gibiydi. Ama o çağıltı, o fısıltı, damların çı-

kardığı sese benzeyen ses ve vuruşlar ne kadar uzaklardaydı; kulak verdi, kulak kabarttı. Hiçbir ses, hiçbir yankı, hiçbir şey duyulmuyordu. Acı veren, eziyet eden hiçbir şey yoktu. Yanmış bir ağaç gövdesindeki kovuk gibi bomboş ve kapkara olmalıydı kendi içerisi de. Kanı öylesine korkunç, durgunlaşmış ve sessizleşmişti ki, öldüğünü, ya da içinde bir şeylerin ölmüş olduğunu sandı. Bedeni, kendi altında yatıyordu, soğumuş bir ceset gibi. Sıcak elini gövdesinde dolaştırmaktan ürktü.

Yaşlı adam yine kulak verdi içine; gölden doğru çanların saat başı vuruşlarının odayı dolduruşunu işitmiyordu. Saatler ilerledikçe loşluk artıyordu. Çevresinde gece olmaya başlamıştı. Karanlık, kaçıp uzaklaşan odadaki eşyayı birer birer siliyordu. Pencerenin dörtgeninden görünen aydınlık gökyüzü bile karanlığa gömüldü iyice. Adam bunun farkında olmadı. Kendi içini kaplayan karanlığa dikmişti gözlerini. Ölümüne kulak kabartır gibi, kendi içini dinliyordu yalnızca.

Sonunda, yandaki odadan aşırı kahkahalar duyuldu, ışıklar yandı ve şöylesine kapanmış kapının aralığından bir aydınlık sızdı. Yaşlı adam pek korktu. Kızı ve karısıydı! Burada dinlenirken yakalanacak ve soru yağmuruna tutulacaktı. Yeleğinin ve ceketinin düğmelerini hemen iliklediği. Hastalığını ne diye öğrensinlerdi, onlara neydi bundan?

Oysa karısının da, kızının da onu aradığı yoktu. Aceleleri olmalıydı. Gongun sesi akşam yemeğine çağırıyordu, üçtür. Buna hazırlanıyorlardı kuşkusuz. Kulak kesilmiş adam, her hareketi duyuyordu aralık kapıdan. İşte çekmeceyi açıyorlardı. İşte yüzükleri lavabonun üstüne koyuyorlardı, şıngırtılarla. İşte iskarpinlerini yere sürtüyorlardı. Bu arada konuşuyorlardı. Her sözleri, her gece, acımasızca içine işliyordu adamın. Önce o üç erkekten söz açıp alay etmişler, son-

ra otomobil gezisindeki küçük rastlantıyı konuşmuşlardı; lavabonun önünde silinir, eğilip bükülürken böyle bir sürü hafif ve sudan şeyler anlatıyorlardı birbirlerine. Sonra birden, ondan söz açtılar.

Erna, "Babam nerede?" diye soruyordu; onu bu kadar geç düşündüğü için şaşırmış bir sesle.

Annesinin sesi, "Nereden bileyim ben?" karşılığını vermişti; onun adının geçmesinden bile sinirlenivermiş gibi. "Belki de aşağıda holde bekliyordur; gazetenin borsa haberlerini yüzüncü kez okumaktadır. Bundan başka ne ilgilendirir onu! Göle bir gün bile baktığını mı sanıyorsun? Buradan hoşlanmadığını bu öğle üzeri söyledi bana. Bugün buradan ayrılmamızı istiyordu."

Erna'nın sesi duyuldu yine: "Bugün mü, hemen? Peki ama, neden?"

"Bilmiyorum. Onu kim anlamış ki? Bizim topluluğumuza uyamıyor, o baylardan çekindiği belli.. Onların yanına yakışmadığının kendi de farkında belki! Hep buruşuk giysilerle ve kravatsız dolaşması gerçekten de yüz kızartıcı... Hiç değilse akşamları giyimine biraz dikkat etmesi için onu uyarsan. Senin sözünden çıkmaz. Ya bu öğle üzeri yaptığı... Yerin dibine geçesim geldi, çakmak yüzünden öfkelenmesine..."

"Öyle anneciğim... Neydi o hali? Ben de sana soracaktım nedir bu hali babamın diye! Onu hiç böyle görmedim... Gerçekten çok ürktüm."

"O kadar büyütme. Keyfi yoktu da! Belki borsada düşme olmuştur. Ya da Fransızca konuşmamıza canı sıkılmıştır. Başkalarının keyiflenmesini hiç çekemez. Sen farkında olmadın, biz dans ederken kapıda durup bir bakışı vardı; ağacın arkasına gizlenmiş bir katilden farksızdı. Gidecekmişiz! Hemen gitmeliymişiz buradan! Onun bizim keyfimizi bozmaya

hakkı yok. Ama onun keyfini düşünmeye hiç de istekli değilim. Dilediğini söylesin ve istediğini yapsın."

Konuşma yarıda kesildi. Akşam süslenmesi bitmiş olacaktı. Evet, kapı açıldı, odadan çıktılar, elektrik düğmesi çat etti ve ışık söndü.

Yaşlı adam, divanda sessiz ve hareketsiz uzanmaktaydı. Bütün sözleri dinlemişti. Ama ne tuhaf, bundan hiç üzgünlük duymamıştı... hiç üzülmüyordu, artık. Eskiden küt küt vuran ve sarsan o çılgın saat şimdi hiç hareketsiz göğsünün içinde; belki de kırılmıştı. Hiçbir titreyiş yoktu. Ne kızgınlık ne de bir kin! Hiç, ama hiçbir şey duymuyordu. Düğmelerini büyük bir rahatlıkla ilikledi. Merdiveni dikkatli adımlarla indi ve ana kızın masasına, yabancıların yanına ilişiyormuş gibi oturdu.

O akşam yemekte onlarla hiç konuşmadı. Onlar da kocaman bir yumruk gibi gözdağı verici suskunluğu farketmediler. Adam daha sonra kalktı, selam falan vermeden odasına döndü ve yatağa girip ışığı söndürdü. Karısı çok geç döndü, pek keyifli vakit geçirmiş gibiydi. Onu uyumuş sandığından, karanlıkta soyundu. Tasasız ve ağır soluk alışları az sonra duyuldu.

Kendi varlığıyla tek başına kalmış olan yaşlı adam bir türlü uyku girmeyen gözlerini gecenin sonsuz boşluğuna dikti. Yanıbaşında ve karanlıkta birisi, daha doğrusu bir şey yatıyor ve derin derin soluk alıyordu. Adam hatırlamaya çabaladı: Aynı odanın havasında soluk alan bu bedeni genç ve ateşli zamanında tanımıştı, ona bir çocuk doğurmuştu. Bu beden, kan birleşiminin derin giziyle ona bağlanmıştı. Yaşlı adam, elini uzatsa dokunuvereceği şu yanıbaşındaki sıcak ve yumuşak bedenin bir zamanlar hayatına bütün bir hayat katmış olduğunu düşünebilmek için kendini zorluyordu

hep. Ama ne tuhaf! Anılar hiç duygulandırmaz olmuştu onu. Yanıbaşındaki soluk alışlar kıyının çakıllarını döven dalgacıkların mırıltı ve şapırtılarının açık pencereden içeriye dolmasından daha farklı bir etki bırakmıyordu. Bütün o anılar çok uzaklarda kalmış, varlığını yitirmişti; önemsizleşmiş, rastlantı olmuş ve yabancılaşmıştı. Geçip gitmişlerdi. Bir daha geriye gelmemek üzere.

Yaşlı adam bir daha titredi: Kızının yandaki odasının kapısı usulca ve sessizce açılmıştı. Adam, "Demek bu akşam yine..." diye aklından geçirirken yüreğinde sıcak ve küçük küçük iğnelenmeler duydu. Oysa yüreğini ölmüş biliyordu artık. Ama büsbütün ölmeden önce bir şey, belki bir sinir, son bir kez titredi. Sonra her şey bitti ve adam, "Dilediğini yapsın!" diye düşündü. "Ondan bana ne bundan sonra?"

Yaşlı adam yastıklara bıraktı kendini yine. Acıyan şakaklarına karanlık bastırıyordu, yumuşacık. Mavi bir serinlik kanına sokulup rahatlamaya başlamıştı. Gücünü yitirmiş duyuları az sonra hafif bir sisin arkasında büsbütün uyuştu.

Kadın ertesi sabah uyanınca kocasının şapka ve pardösüsüne kadar giyimli olduğunu gördü ve uykulu uykulu, "Bu da nesi?" diye sordu.

Yaşlı adam arkasına dönüp bakmadı bile ve onu hiç umursamadan pijamalarını valizine yerleştirerek "Eve döndüğümü biliyorsun," dedi. "En gerekli şeyleri alıyorum, ötekileri gönderirsiniz arkamdan."

Kadın ürktü. Ne oluyordu? Onun sesini hiç böyle duymamıştı. Dişleri arasından çıkan her söz buz gibiydi, taşlaşmıştı. Yataktan fırlayıp, "Yola mı çıkıyorsun yoksa?" dedi. "Bekle biraz, biz de geliyoruz... Söyledim Erna'ya..."

Ama adam sert bir el hareketiyle, "Hayır, istemez," dedi. "Keyfinizi bozmayın."

Çevresine bile bakmadan kapıya yürüdü, ayaklarını sürüyerek. Tokmağı çevirmek için valizini bir an için yere bırakması gerekti. Örneklerle dolu valizini yabancı kapıların önünde binlerce kez yere bıraktığını bu bir tek saniyede hatırlayıverdi; yeni siparişler almak için saygılarını sunup yerlere kadar eğilirdi. Ama bu kapının önünde yapacak bir işi kalmamıştı artık. Bundan ötürü, selam falan vermedi. Hiç bakmadan, tek söz söylemeden yine eline aldı yol çantasını ve kapı tokmağını gürültüyle çarptı, kendisiyle dünkü hayatı arasına.

Ana da, kız da, olup bitenlerden hiçbir şey anlamadı. Ama göze batacak kadar sert ve kararlı ayrılıştan ötürü tedirginleştiler. Arkasından hemen mektuplar yazdılar. Güney Almanya'daki kente bir yanlış anlaşılmadan söz açan ve pek kibarca yazılmış uzun uzun mektuplar yolladılar. Yolculuğunun nasıl geçtiğini, varışından hoşnut kalıp kalmadığını soran kaygılı mektuplar. Birden her isteklerini bir yana bırakmış görünüp, her an gelebileceklerini ileri sürdüler. Adam hiç karşılık vermedi. Daha acele mektuplar yazdılar, telgraf çektiler. Hiçbir karşılık alamadılar. Yalnız bürodan para gönderildi. Mektuplardan birinde istenmiş olan para. Firmanın damgasını taşıyan bir posta havale kâğıdıydı, el yazısıyla tek kelime ve selam yoktu.

Böylesine anlaşılmaz ve sıkıntı verici bir durum karşısında dönüş yolculuğunun tarihini öne aldılar. Geleceklerini telgrafla bildirdikleri halde, istasyonda kimse beklemiyordu. Evde de hiçbir hazırlık yapılmamıştı. Yaşlı adam, hizmetçilerin ısrarla söylediğine göre, telgrafı dalgın dalgın masaya bırakmış ve tek söz etmeden çıkıp gitmişti. Akşam olmuş, hatta sofraya oturmuşlardı ki, sokak kapısının açıldığını duyunca yerlerinden fırladılar ve karşılamaya koştular. Adam şaşkınlıkla onları süzdü uzun süre. Telgraf aldığını

unutmuş olmalıydı. Kızının kucaklayışına ilgisizlikle katlandı. Yemek odasına götürmelerine ses çıkarmadı ve anlatılanları dinledi. Ama hiçbir şey sormadı. Hiç konuşmadan purosunu içti, emercesine. Arada bir kısa kısa karşılıklar verdi. Ara sıra da soruları ve söylenilenleri duymazlıktan geldi; gözü açık uyuyormuş gibiydi. Sonra, güçlükle yerinden doğrulup odasına gitti.

Bundan sonraki günler de böyle geçti. İyice tedirginleşmiş olan kadın, bir açıklama koparabilmek için boşuna çabalıyordu. Kadının heyecanlı zorlamaları arttıkça, koca daha da kaçınır oluyordu. İçinde bir şeyler kapanmış, yanına yaklaşılmaz olmuştu sanki. Konuk gelince sofraya oturup yemeği birlikte yiyordu. Ama derin bir mezar sessizliği içine kapanmış olarak oturuyordu. Hiç karışmıyordu konuşmalara. Konuklar rastlantıyla gözlerine bakınca, müthiş ürküyorlardı; çünkü onları görmeyen yavan, dalgın ve ölü bir bakışla karşılaşıyorlardı.

Yaşlı adamın gittikçe artan, böylesine olağanüstü halleri, en yabancıların bile gözüne çarpmakta gecikmedi. Eski tanıdıklar, ona yolda rastlayınca gizlice birbirlerini dürttüler; kentin en varlıklı kişilerinden biri olan yaşlı adam, buruşmuş şapkasını başına çarpık oturtmuş ve ceketi sigara külü içinde, duvar boyunca bir dilenci gibi dolaşıyordu, adım başında sendeleyerek ve çoğu zaman alçak sesle kendi kendine bir şeyler mırıldanarak. Bir selam veren olunca, başını kaldırıp korkuyla bakıyordu. Birisi konuşmak isteyince, bomboş bakışlarını adama dikiyor ve elini uzatmayı unutuyordu. Önceleri adamı sağır olmuş sanıp sözlerini yüksek sesle yinelediler. Ama sağır falan değildi. Gömüldüğü iç uykusundan silkinebilmek için biraz zaman gerekiyordu. Ne var ki, o tuhaf kendini unutuş haline konuşma sırasında yi-

ne dalıveriyordu. O zaman gözlerinin feri sönüyor ve karşısındakinin şaşkınlığının farkında olmadan, sözü yarıda bıraktığı gibi, sendeleyerek uzaklaşıyordu. Derin bir düş, sisler içinde kendi kendisini düşünüşten rahatsız edilmiş gibi bir hali vardı hep. İnsanları yok saydığı görünüşünden belliydi. Hiç kimseyi sorduğu yoktu. Kendi evinde de karısının sıkıntılı umutsuzluğunun ve kızının şaşkın sorularının farkında değildi. Gazete okumuyordu. Hiçbir konuşmaya kulak vermiyordu. Benliğini saran bu hüzünlü umursamazlığı hiçbir söz, hiçbir soru, bir an olsun gideremiyordu. En çok kendinin bildiği iç dünyasına bile yabancı kalıyordu. Arada bir dalgın dalgın otururdu bürosunda, mektupları imzalamak için. Ama sekreteri imzalanmış mektupları almak için bir saat sonra geldiğinde, yaşlı adamı tıpkı bıraktığı gibi, okumadığı mektuplara dalgın bakarken bulurdu. Gereksizliğini sonunda kendi de farketti ve hiç uğramadı.

Ama hepsinin en tuhafı ve bütün kent için en şaşırtıcısı, hiçbir zaman dini bütün olmamış bu adamın birden dindarlaşıvermesiydi. Hiçbir şeye ilgi duymayan, yemek saatlerine ve randevularına bir gün olsun vaktinde gelmeyen yaşlı adam tam saatinde tapınağa gitmeyi hiç kaçırmıyordu. Kara ipekliden takkesi başında, cüppesi omuzlarında, bir zamanlar babasının durduğu yerde ayakta duruyor ve yorgun başını iki yana sallıyordu ilahiler okuyarak. Burada, günlük işlerden uzakça sayılan bu yerde, sözler anlamsız ve yarı loş uğuldardı çevresinde; en çok burada kendisiyle başbaşa kalabiliyor ve bir tür rahatlık duyuyor, karanlığın içinden kendi göğsünün boşluğuna sesleniyordu. Ama ölüler duası okunup da dünyayla bütün ilişkilerini yitirmiş adam kutsal görevi yerine getirmenin heyecanıyla yakınlarını, çocukları, dostları gözünün önüne getirip kendini ulu Tanrı'sına bırakırken

bakışları nemlenirdi bazen. Kendisinden sonra buraya gelecek hiçbir yakını olmadığını biliyordu. Arkasından dua eden kimse bulunmayacaktı. Derin ve inançlı bir saygıyla duasını mırıldanırken, biraz da kendisini düşünüyordu, ölmüş gibi.

Bir akşam her zamanki rasgele dolaşmalarından eve dönerken yarı yolda yağmura tutuldu. Yaşlı adam her zaman olduğu gibi şemsiyesini yanına almayı unutmuştu. Az bir para karşılığı araba bulabilirdi, kapı ağızları ve camdan saçaklar da boşanıveren yağmurdan korurdu, ama bu tuhaf yaratık hiç umursamadan sallana sallana yürüdü, her yanından sular damlayarak. Ezilmiş şapkasında biriken sular şıp şıp damlıyordu. Kollarından damlayan sular adımların bastığı yerde gölcükler yapıyordu. Ama o hiç aldırmadan yürüyordu. Kimsecikler kalmamış caddede tek başınaydı. İliklerine kadar ıslanmış ve her yanından sular akan bir serseri gibi kibar villasının giriş yerine vardığında ışıklarıyla epeyce öteleri aydınlatan bir otomobil sert bir fren yaparak duruverdi yanıbaşında. Bu dikkatsiz yayayı çamur içinde bırakmıştı. Otomobilin kapısı açıldı ve ışıkları yanan arabadan karısı indi hemen; yağmurdan ıslanmasın diye şemsiye tutan kibar görünüşlü bir konukla bir bay daha kadını izledi. Kapının hemen önünde yaşlı adam ve gelenler çarpıştı birbirlerini görmeyip. Kadın sudan yeni çıkarılmış bir torba gibi her yanından sular akar durumda onu görüp tanıyınca ürktü. Bakışlarını başka yana çeviriverdi. Yaşlı adam hemen anladı: Karısı konuklarından utanmıştı. Adam karısının hoşlanmayacağı bir tanıştırma külfetinden kurtarmak için, hizmetçi ve uşakların girdiği merdivene doğru birkaç adım yürüdü; kızmadan, heyecanlanmadan, kolu kanadı kırılmış, girdi içeriye.

Yaşlı adam, o günden sonra uşakların kapısından girip çıktı kendi evine. Orada hiç kimseye rastlamayacağını bili-

yordu. O kapıda kimseyi rahatsız etmiyordu, kimse de onu rahatsız etmiyordu. Sofraya da oturmadı. Yaşlı bir hizmetçi yemeğini odasına getiriyordu. Karısı ya da kızı arada bir odasına gelecek olsa, çekingen, ama dirençli bir homurdanışla onları çabucak uzaklaştırıyordu. Sonunda yalnız bıraktılar onu ve sormaktan vazgeçtiler. O da hiçbir soru yöneltmemeye alıştı. Çoktan yabancısı olduğu öteki odalardan kahkahalar ve müzik sesleri geliyordu çoğu zaman. Evin önünden geçen ve uzaklaşan otomobillerin gürültüsünü de duyuyordu geceleri. Ama her şeyleri öylesine umursamaz olmuştu ki, pencereden bile bakmıyordu. Ona neydi bütün bunlardan? Yalnızca arada bir köpek geliyordu yukarı odaya ve unutulmuş adamın yatağı önüne uzanıyordu.

Ölmüş yüreğinde ağrı duymaz olmuştu, ama kara bir solucan gövdesini içten içe karıştırmayı sürdürüyor, etini didikliyor, kanlı parçalara ayırıyordu. Hastalık nöbetleri her hafta biraz daha arttı ve acılar içinde kıvranan adam, doktorların zorlamasına sonunda boyun eğerek, esaslı bir muayeneye razı oldu. Profesör kaygılıydı. Hastayı ürkütmemeye dikkat ederek, ameliyatın kaçınılmaz bir zorunluluk olduğunu söyledi. Ama yaşlı adam hiç ürkmedi, gülümsedi hüzünle yalnızca Tanrı'ya şükürler olsun, sonum geldi, gibilerden. Yavaş yavaş ölüş sona erecek ve özlediği ölüme kavuşacaktı. Yakınlarına doktorun bu konuda tek söz söylemesine izin vermedi. Gününü de kendi kararlaştırdı ve ameliyata hazırlandı. İşine son bir kez uğradı, onu kimsenin beklediği yoktu ve bir yabancı sayıyorlardı; eski kara maroken koltuğuna son bir kez oturdu; bu koltukta otuz yıl süreyle, bütün ömrünce binlerce ve binlerce saat oturmuştu. Çek defterini getirtip bir yaprağını doldurdu. Sonra gidip belediye başkanına verdi çeki. Belediye başkanı paranın yüksekliğinden ürkmüştü. Bu paranın hayır

işlerinde kullanılmasını ve mezarının yaptırılmasını istediğini söyleyen yaşlı adam, uzun uzun teşekkür etmelerden kurtulmak için, sendeleyerek ve hızla çıktı sokağa. Acelesinden şapkasını düşürmüştü. Ama almak için yere eğilmedi bile.

Adam, hastalıktan sapsarı olmuş ve iyice çökmüş yüzü, hüzünlü bakışları ve şapkasız başıyla, mezarlığa doğru yürüdü ağır ağır; annesiyle babasının mezarlarını ziyarete gidiyordu. Onu yolda bu halde görenler şaşkınlıkla bakıyorlardı arkasından.

Mezarlıkta rastladığı aylak kişiler de onu şaşkınlıkla süzdüler. Yaşlı adam, dağılmaya başlamış mezar taşlarıyla uzun süre konuştu usul usul. İnsanlarla konuşuyor gibiydi. Yanlarına geleceğini mi haber veriyordu, yoksa aracı olmalarını mı istiyordu? Sözlerini hiç kimse duyamadı. Dudakları kıpırdıyordu yalnızca. Dua ederken iki yana sallanan baş, gittikçe daha öne düşüyordu. Mezarlığın çıkış yerinde dilenciler sardılar bu yakın tanıdığı. Yaşlı adam, ceplerinde kâğıt ve bozukluk kaç para varsa acele acele dağıtmıştı ki, suratı kırış kırış bir kocakarı gecikmenin verdiği telaşla çıkageldi ve yalvarıp yakarmaya başladı. Ne yapacağını şaşırmış olan adam her yanını aradı, ama verecek hiçbir şey bulamadı. Yalnız parmağında bir ağırlık, yabancı bir madde kalmıştı: Altından nişan yüzüğü. Şöylesine bir şeyler hatırlatır gibi oldu, sonra yüzüğü hızla çekip parmağından çıkardı, şaşkınlıktan bakakalmış dilenci kadına verdi.

Yaşlı adam, işte böylesine yoksul ve bütün varlığını yitirmiş olarak bıçağın altına yattı.

Yaşlı adam narkozdan ayılınca, durumun tehlikesini gören doktorlar, daha önceden haber vermiş oldukları anneyle kızı odaya çağırdılar. Hasta, mavileşmiş gözkapakları arasından güçlükle bakarak, "Neredeyim ben?" dedi ve daha önce hiç görmediği bu bembeyaz ve yabancı odayı uzun uzun süzdü.

Kızı, bu çökmüş ve bitkin yüze, bir sevgi belirtisiyle eğildi. Çevresini görmeden bakan gözlerin bebeğinde bir titreme oldu, tanımışçasına. Küçücük bir ışık pırıldadı gözbeklerinde: Yavrusu, sevgili kızıydı bu... Nazlı Erna'sı, güzel yavrusuydu! Sert dudakların çevresinde, çoktandır gülümsemeyi unutmuş olan bu ağızda, bir gülümseyiş, küçücük bir gülüş belirdi, ağır ağır. Bu zorlanmış sevinç belirtisinden duygulanan Erna, daha da eğildi babasının kanı çekilmiş yanaklarını öpmek için.

Ama birden, az önceki mutluluk belirtisi korkunç bir değişmeyle siliniverdi; iç bayıltıcı esans kokusundan mı, yoksa yarı uyuşuk beynin unuttuğu o anın yine hatırlanmasından mı, solgun dudaklar, öfkeyle, istemez demek istercesine, sımsıkı yapışıverdi. Yorganın altındaki el, yukarı kalkmak için korkunç bir çaba gösteriyordu, tiksinti duyulan bir şeyi uzaklaştırmak ister gibi. Bütün beden canevinden vurulmuş gibi, tir tir titriyordu. Yaşlı adam, güçlükle çıkan, yine de anlaşılan bir sesle ve peltek peltek, "Git yanımdan... Git!" diyordu. Kalkıp kaçacak durumda olmayan adamın dudaklarında beliren nefret öylesine korkunçtu ki, durumdan kaygılanan doktor kadınları yataktan uzaklaştırıp, "Sayıklıyor, kendini kaybetti," diye fısıldadı. "Onu yalnız bırakmanız daha iyi olacak şu sıra..."

Yaşlı adamın buruşuk yüz çizgileri kadınlar çıkar çıkmaz uykulu bir yorgunlukla gevşeyiverdi. Güçlükle soluk alıyordu. Göğüsten hırıltılı sesler çıkıyordu, yaşamanın zorlu havasını yakalamak istercesine. Ama göğüs, bu zorlu insanoğlu besinini içine dolduramayacak kadar yorgun düştü çok geçmeden. Doktorun dikkatle yokladığı kalp duruvermişti; yaşlı adama bundan böyle acı vermeyecekti.

(çev. Burhan Arpad)

"Hemen şimdi," dedi kadın, "Colas'a gidip benden haber alana kadar şatoda görünmemesi için uyar onu ve buraya geldiği zamanlar giydiği kıyafeti ödünç vermesini benim adıma rica et; giysiyi alınca, Jeannette, benim vefasız kocamın gözbebeği Louison'u bulacaksın ve ona beyefendi tarafından gönderildiğini, efendinin buyurduğu üzere önlüğünde taşıdığın o giysileri giymesini, buraya her zamanki yoldan değil de bahçeden geçerek gelmesini, beyefendi gelip onu bulana kadar da şapelin yanındaki odacıkta saklanmasını söyleyeceksin ve bu değişikliklerle ilgili sorularına -ki mutlaka birşeyler soracaktır- cevap olarak, tüm bunların nedeninin kıskanç hanımefendinin her şeyi öğrenmiş olması ve normalde kullanılan o yola gözcü dikmesi olduğunu söyleyeceksin. Eğer korkuya kapılırsa içini rahatlatacaksın; ona bir armağan sunacaksın ve beyefendinin bu akşam hanımefendinin kıskançlık krizinden sonra olanlarla ilgili önemli şeyler söyleyeceğini, bu nedenle gelmeyi kesinlikle ihmal etmemesini öğütleyeceksin."

Marquis de Sade. İNTİKAMCI KADIN

ISBN 975-10-2212-6

9 789751 022127